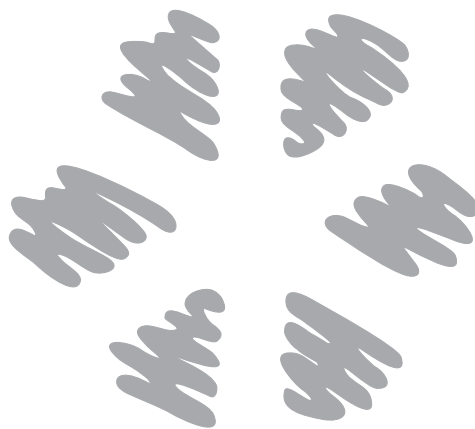

METROPOLIA
POZNAŃ 2020

STRATEGIA ROZWOJU AGLOMERACJI POZNAŃSKIEJ

STRATEGIA ROZWOJU AGLOMERACJI POZNAŃSKIEJ – METROPOLIA POZNAŃ 2020

Projekt badawczy:

„Funkcjonowanie i kierunki rozwoju aglomeracji poznańskiej”

Wykonawca projektu:

Konsorcjum Badań nad Aglomeracją Poznańską

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Politechnika Poznańska,
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Rada Programowa:

Przewodniczący

prof. dr hab. Bohdan Gruchman – Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

Członkowie:

prof. dr hab. Bronisław Marciniak – Rektor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

prof. dr hab. inż. Adam Hamrol – Rektor Politechniki Poznańskiej

prof. dr hab. Marian Gorynia – Rektor Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

prof. dr hab. Grzegorz Skrzypczak – Rektor Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu

prof. dr hab. Lucyna Wojtasiewicz – Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

prof. dr hab. Jerzy J. Parysek – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Ryszard Grobelny – Prezydent Miasta Poznania

Jan Grabkowski – Starosta Poznański

Tomasz Łęcki – Burmistrz Miasta i Gminy Murowana Goślina

Koordynator projektu

prof. UAM dr hab. Tomasz Kaczmarek – Centrum Badań Metropolitalnych UAM

Sekretarz

mgr Michał Wójcicki – Centrum Badań Metropolitalnych UAM

Publikacja finansowana ze środków Rady Aglomeracji Poznańskiej:

(Miasta Poznania, Powiatu Poznańskiego, miast i gmin: Buk, Czerwonak, Dopiewo, Kleszczewo, Komorniki, Kostrzyn, Kórnik, Luboń, Mosina, Murowana Goślina, Pobiedziska, Puszczykowo, Rokietnica, Skoki, Stęszew, Suchy Las, Swarzędz, Szamotuły, Śrem, Tarnowo Podgórne)

	Słowo wstępne	4
A	IDEA I CELE STRATEGII	6
B	PROCES STRATEGICZNY	8
C	STAN I UWARUNKOWANIA ROZWOJU	18
	1. Metropolie w Europie	18
	2. Polityka państwa wobec metropolii	22
	3. Aglomeracja poznańska na tle kraju i regionu	28
	4. Demografia i kapitał społeczny	32
	5. Gospodarka i rynek pracy	37
	6. Infrastruktura techniczna i transport	39
	7. Usługi społeczne	43
	8. Środowisko przyrodnicze	49
	9. Rozwój przestrzenny	52
	10. Trendy i wyzwania rozwojowe	53
D	DZIAŁANIA INTEGRACYJNE	56
	1. Integracja zarządzania	56
	2. Działania integracyjne w opinii mieszkańców i polityków lokalnych	62
	3. Lokalne dokumenty strategiczne	64
E	WIZJA I ZASADY ROZWOJU METROPOLII POZNAŃ	68
F	OSIE I PROGRAMY STRATEGICZNE	72
	1. Gospodarka przestrzenna i środowisko	74
	2. Infrastruktura i organizacja transportu	90
	3. Gospodarka i rynek pracy	98
	4. Usługi społeczne	106
	5. Zintegrowane zarządzanie i marketing	118
G	REALIZACJA STRATEGII	130
	1. Poziomy wdrażania	130
	2. Podmioty wdrażające	132
	3. Priorytety strategiczne	134
	4. Źródła finansowania	135

W 2010 r. minęło 20 lat od przywrócenia w Polsce samorządu terytorialnego. Zgodnie z zapisami ustawowymi, mieszkańcy miast i gmin stali się pełnoprawną wspólnotą samorządową, która na swoim terytorium wykonuje zadania publiczne we własnym imieniu i na własną odpowiedzialność. Zgodnie z powszechną opinią dwie dekady samorządności w Polsce to okres postępu w rozbudowie infrastruktury technicznej i społecznej, rozwój lokalnej gospodarki, podniesienie standardów usług publicznych i znacząca poprawa jakości życia mieszkańców. Postęp ten jest szczególnie widoczny na obszarach wielkomiejskich, takich jak aglomeracja poznańska, jeden z liderów przemian społeczno-gospodarczych w Polsce. Tworzy ją stolica Wielkopolski, blisko 600-tysięczne miasto Poznań, otoczone grupą miast i gmin, należących w większości do powiatu poznańskiego.

Aglomeracja poznańska to wspólnota miejska nowej generacji, żyjąca i rozwijająca się ponad granicami administracyjnymi. To wspólne dla miliona ludzi miejsce zamieszkania, pracy i wypoczynku. Wspólna przestrzeń, wspólne środowisko i infrastruktura. To także wspólne rozwiązywanie problemów i wspólna troska o przyszłość. To obszar, gdzie współdziałanie stanowi warunek postępu i rozwoju, jest źródłem osiągnięcia przewagi konkurencyjnej w skali krajowej i międzynarodowej. Wiele przemawia za tym, że aglomeracja poznańska staje się rozpoznawalną i liczącą się w Europie metropolią: wielkopolska tradycja, położenie komunikacyjne, wysoki poziom kapitału społecznego, nowoczesna gospodarka, rozwinięte usługi, dobry klimat polityczny, doświadczenia współpracy samorządowej, różne formy kooperacji nauki z gospodarką.

Silna dynamika zmian społecznych, gospodarczych i przestrzennych oraz konieczność sprostania wymaganiom XXI w. stawiają przed mieszkańcami i władzami lokalnymi aglomeracji poznańskiej nowe wyzwanie. Jest nim wyznaczenie kierunków rozwoju całej aglomeracji, gwarantujących jej zrównoważony rozwój oraz stałe podnoszenie poziomu życia mieszkańców.

Samorządy terytorialne tworzące aglomerację poznańską, świadome skali zmian i dokonań ostatniego 20-lecia oraz identyfikujące się z ideą

integracji metropolitalnej, podejmują wyzwanie realizacji wspólnej strategii rozwoju na najbliższe lata. Jest ono rozwinięciem woli współpracy, wyrażonej 15 maja 2007 r. w porozumieniu Prezydenta miasta Poznania, Starosty Poznańskiego oraz Burmistrzów i Wójtów miast i gmin aglomeracji poznańskiej, w wyniku którego utworzono Radę Aglomeracji Poznańskiej.

Strategia Rozwoju Aglomeracji Poznańskiej to nakreślenie wizji i kierunków jej rozwoju w perspektywie najbliższych 10 lat. Zaplanowane działania strategiczne w drodze konsultacji społecznych uzyskały akceptację mieszkańców aglomeracji. Realizacja Strategii to głównie zadanie dla podmiotów interwencji publicznej, samorządów lokalnych i innych instytucji, ściśle ze sobą współpracujących. Wyznaczone w Strategii cele rozwoju będzie można jednak w pełni osiągnąć tylko poprzez zaangażowanie mieszkańców i reprezentujących ich organizacji społecznych, jak też przedsiębiorstw i organizacji gospodarczych działających na obszarze aglomeracji.

Dokument strategiczny opracowany został przez środowisko naukowe poznańskich uczelni we współpracy z samorządami, instytucjami publicznymi, organizacjami społecznymi i gospodarczymi. Jest on ekspercko-społecznym planem działań strategicznych na najbliższą dekadę. Działania, które zapewnią większą spójność terytorialną i funkcjonalną aglomeracji poznańskiej oraz uczynią ją obszarem sukcesu na miarę nowoczesnych metropolii europejskich. Ich wspólna realizacja powinna zapewnić poprawę ładu przestrzennego i stanu środowiska przyrodniczego, wzrost gospodarczy, rozwój infrastruktury, integrację komunikacji publicznej, polepszenie świadczenia usług społecznych, a co się z tym wiąże - wyższą jakość życia wszystkich mieszkańców.

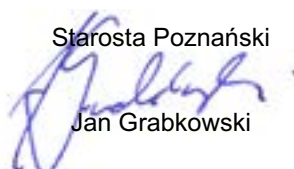
Wdrażania zapisów strategii, na miarę obecnych i przyszłych uwarunkowań oraz możliwości organizacyjnych i finansowych podejmują się jednostki samorządu terytorialnego aglomeracji poznańskiej: miasto Poznań, powiat poznański, miasta i gminy: Buk, Czerwonak, Dopiewo, Kleszczewo, Komorniki, Kostrzyn, Kórnik, Luboń, Mosina, Murowana Goślina, Pobiedziska, Puszczykowo, Rokietnica, Skoki, Stęszew, Suchy Las, Swarzędz, Szamotuły, Śrem, Tarnowo Podgórne.

Prezydent Miasta Poznania

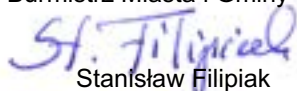
Ryszard Grobelny

Starosta Poznański

Jan Grabkowski

Burmistrz Miasta i Gminy Buk

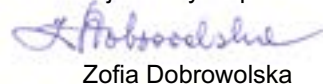
Stanisław Filipiak

Wójt Gminy Czerwonak

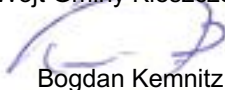
Mariusz Poznański

Wójt Gminy Dopiewo

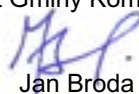
Zofia Dobrowolska

Wójt Gminy Kleszczewo

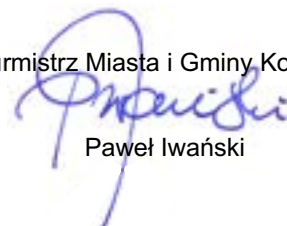
Bogdan Kemnitz

Wójt Gminy Komorniki

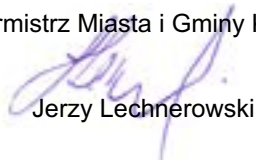
Jan Broda

Burmistrz Miasta i Gminy Kostrzyn

Paweł Iwański

Burmistrz Miasta i Gminy Kórnik

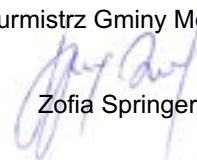
Jerzy Lechnerowski

Burmistrz Miasta Luboń

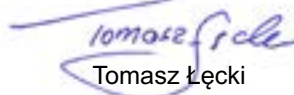
Dariusz Szmyt

Burmistrz Gminy Mosina

Zofia Springer

Burmistrz Miasta i Gminy
Murowana Goślina

Tomasz Łęcki

Burmistrz Miasta i Gminy Pobiedziska

Michał Podsada

Burmistrz Miasta Puszczykowo

Andrzej Balcerek

Wójt Gminy Rokietnica

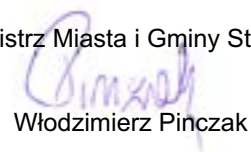
Bartosz Derech

Burmistrz Miasta i Gminy Skoki

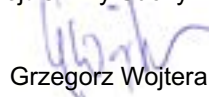
Tadeusz Kłos

Burmistrz Miasta i Gminy Stęszew

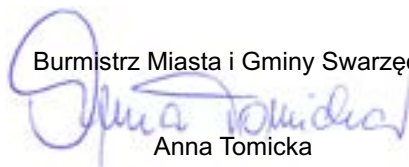
Włodzimierz Pinczak

Wójt Gminy Suchy Las

Grzegorz Wojtera

Burmistrz Miasta i Gminy Swarzędz

Anna Tomicka

Burmistrz Miasta i Gminy Szamotuły

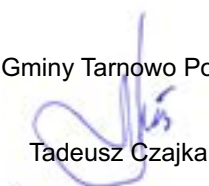
Włodzimierz Kaczmarek

Burmistrz Miasta i Gminy Śrem

Adam Lewandowski

Wójt Gminy Tarnowo Podgórne

Tadeusz Czajka

A. IDEA I CELE STRATEGII

Coraz bardziej potrzebujemy całościowych strategii i skoordynowanych działań ze strony wszystkich instytucji i osób zaangażowanych w proces rozwoju miejskiego. Strategii, które wykraczałyby poza granice miast.

Karta Lipska

Dokument UE na rzecz
zrównoważonego rozwoju miast
europejskich 2007 r.

Jednym z kluczowych zadań instytucji publicznych jest wyznaczanie kierunków i **tworzenie planów rozwoju jednostek terytorialnych**, jakże ważnych z punktu widzenia długofalowego zaspokajania potrzeb mieszkańców. W XXI w. przed planowaniem strategicznym nowe wyzwania stawiają procesy globalizacji gospodarki i życia społecznego, konkurencja zagranicznych i krajowych metropolii, rosnące wymagania mieszkańców w odniesieniu do jakości życia, warunków pracy, zamieszkania i wypoczynku.

Na takich obszarach jak **aglomeracja poznańska** rzeczywistość społeczno-gospodarcza podlega intensywnym zmianom, pojawiają się nowe trendy demograficzne i zachowania społeczne, dynamicznie przekształca się gospodarka, środowisko przyrodnicze oraz krajobraz miast i urbanizowanych wsi. W wyniku procesu suburbanizacji, aglomeracja poznańska tworzy dziś **jeden organizm przestrzenno-funkcjonalny**, złożony jednak z wielu jednostek terytorialnych i zarządzany przez wiele podmiotów. Warunkiem koniecznym harmonijnego rozwoju całej aglomeracji jest więc ścisła współpraca między samorządami lokalnymi oraz ich partnerami społecznymi i gospodarczymi. Powinna ona przebiegać według dobrze określonych reguł i planów działania. Takim planem jest prezentowana strategia jako swoista mapa drogowa zwiększania konkurencyjności i spójności aglomeracji poznańskiej.

Prezentowany dokument przedstawia wspólną perspektywę rozwojową dla jednostek samorządowych współpracujących w ramach **Rady Aglomeracji Poznańskiej**. Poprawa

dostępności i jakości świadczenia usług, rozwój gospodarczy, modernizacja infrastruktury drogowej i technicznej, zapewnienie sprawnej komunikacji publicznej, ochrona cennych walorów przyrodniczych, dbałość o ład przestrzenny - to zadania, przed którymi stoją władze każdej lokalnej jednostki administracyjnej. Realizacja wielu z tych zadań może przynieść lepsze efekty w drodze solidarnego **współdziałania ponad granicami administracyjnymi**, w ramach całej aglomeracji poznańskiej.

Strategia Rozwoju Aglomeracji Poznańskiej ma charakter integracyjny i zawiera programy rozwoju w odniesieniu do tych dziedzin, które są szczególnie istotne dla funkcjonowania i rozwoju całej aglomeracji w perspektywie najbliższych lat. Strategia stanowi z jednej strony terytorialne i koncepcyjne rozwinięcie realizowanych już polityk i działań samorządów, jak też różnych instytucji działających w aglomeracji. Jest więc potwierdzeniem tego, co samorządy już realizują bądź inicjują na obszarze aglomeracji, podążając „poznańską ścieżką integracji metropolitalnej”. Z drugiej strony strategia zawiera także projekty nowych, przewidzianych do wspólnej realizacji programów, nie naruszając fundamentalnej zasady samorządności jednostek terytorialnych.

Dokument strategiczny składa się z kilku części. Pierwsza przedstawia metodę i etapy tworzenia strategii. Druga część zawiera syntetyczną diagnozę funkcjonowania aglomeracji poznańskiej. Dotyczy ona uwarunkowań zewnętrznych, procesów zachodzących na kontynencie i w kraju, mających wpływ na funkcjonowanie i pozycję konkurencyjną aglomeracji. Punktem odniesienia są europejskie, narodowe i regionalne dokumenty strategiczne, które polityka działań w aglomeracji powinna uwzględniać. W części diagnostycznej scharakteryzowane są wewnętrzne czynniki rozwoju aglomeracji: demograficzne, społeczne, infrastrukturalne, gospodarcze i przyrodnicze. Sporo uwagi poświęcono dotychczasowym działaniom integracyjnym i formom współpracy samorządów w zakresie rozwiązywania problemów funkcjonowania aglomeracji.

W zasadniczej części strategia zawiera wizję rozwoju aglomeracji poznańskiej w perspektywie najbliższej dekady, uzupełnioną o wartości i zasady

jej realizacji. Niezbędne działania kierunkowe zostały ujęte w pięć osi strategicznych. Każda z nich zawiera programy strategiczne, będące odpowiedzią na wyzwania rozwojowe najbliższej dekady. Dla realizacji programów sporządzono wykaz ich realizatorów, potencjalnych partnerów oraz możliwych źródeł finansowania. Dokument kończy koncepcja wdrażania i ewaluacji strategii.

Strategia jest wynikiem pracy koncepcyjnej i organizacyjnej przedstawicieli samorządów - członków Rady Aglomeracji Poznańskiej oraz **Konsorcjum Badań nad Aglomeracją Poznańską**, które tworzą cztery poznańskie uczelnie publiczne: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Ekonomiczny, Politechnika Poznańska oraz Uniwersytet Przyrodniczy. Realizowany przez Konsorcjum projekt „**Funkcjonowanie i kierunki rozwoju aglomeracji poznańskiej**” był solidarnie finansowany przez członków Rady Aglomeracji Poznańskiej. Projekt ten przyczynił się do lepszego poznania dynamiki i problemów funkcjonowania aglomeracji oraz wyznaczenia kierunków jej rozwoju w najbliższej przyszłości.

Sformułowane programy i działania kierunkowe były prezentowane i omawiane w trakcie powstawania strategii. Temu służył cykl spotkań i warsztatów w ramach specjalnie powołanej w tym celu Akademii Aglomeracyjnej. Projekt strategii w postaci **Zielonej Księgi Aglomeracji Poznańskiej** poddany został konsultacjom społecznym, które objęły mieszkańców miast i gmin aglomeracji, władze i urzędy administracji jednostek lokalnych i regionalnych, organizacje społeczne i gospodarcze funkcjonujące w aglomeracji. Wyniki konsultacji, liczne krytyczne uwagi i konstruktywne postulaty zostały uwzględnione w pracach nad ostateczną wersją strategii.

Strategia Rozwoju Aglomeracji Poznańskiej jest dokumentem spełniającym kilka funkcji. Określa ona kierunki działań władz lokalnych w horyzoncie długookresowych celów rozwojowych. Informuje społeczności lokalne, podmioty gospodarcze, instytucje publiczne i różne organizacje o priorytetach rozwojowych przyjętych przez władze lokalne, pomagając podejmować im właściwe decyzje. Pełni również ważną funkcję sprawczą, polegającą na zintensyfikowaniu lub uruchomieniu od podstaw konkretnych programów, których celem jest

rozwiązywanie bieżących i długotrwałych problemów aglomeracji. Wiele z nich dotyczy wszystkich mieszkańców, np. trudności komunikacyjne, nieład przestrzenny, zawłaszczanie przestrzeni publicznej, problemy środowiskowe, braki w infrastrukturze i dostępności usług oraz zatrącanie dbałości o dobro wspólne.

Najważniejszym celem strategii jest wyznaczenie wspólnej drogi przejścia: **od silnej aglomeracji dziś do zintegrowanej i nowoczesnej metropolii jutro**. Używanie statusu europejskiej metropolii nie następuje tylko z chwilą osiągnięcia progu demograficznego 1 mln mieszkańców. Wiąże się z tym rozwój kapitału ludzkiego, wzrost znaczenia gospodarczego aglomeracji, rozwój kreatywności i innowacyjności, modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej, rozwój sieci współpracy w regionie, kraju i za granicą, szczególnie z innymi metropoliami. Wyznacznikiem metropolitalności jest nic innego jak osiągnięcie europejskich standardów w zakresie jakości przestrzeni, życia i gospodarowania.

Celem działań edukacyjnych i promocyjnych zespołu opracowującego strategię stało się kreowanie nowego typu „myślenia aglomeracyjnego”. **Myślenie aglomeracyjne czy metropolitalne to kompleksowe spojrzenie** na rozwój silnie urbanizującego się obszaru, jakim jest Poznań i sąsiadujące z nim miasta i gminy. Podlega on całościowo procesom globalizacji i metropolizacji. Coraz więcej działań samorządów wymaga więc przekuwania konkurencji we współpracę. Jej efektem będzie osiąganie przewagi kooperacyjnej w relacji do innych metropolii w kraju i za granicą.

Dyrektor Centrum
Badań Metropolitalnych UAM

Prof. UAM dr hab. Tomasz Kaczmarek

B. PROCES STRATEGICZNY

Strategia rozwoju aglomeracji poznańskiej do 2020 r. powstała z inicjatywy Rady Aglomeracji Poznańskiej - porozumienia prezydenta miasta Poznania, starosty poznańskiego oraz burmistrzów i wójtów miast i gmin aglomeracji poznańskiej. Ten pierwszy w skali całej aglomeracji dokument strategiczny jest konsekwencją woli zacieśniania współpracy członków Rady w dziedzinach mających wpływ na warunki i poziom życia lokalnych społeczności zamieszkujących obszar aglomeracji poznańskiej.

Decyzja o przystąpieniu do sporządzenia strategii zapadła na posiedzeniu Rady Aglomeracji Poznańskiej w dniu **28 listopada 2008 r. w Murowanej Goślinie**. Jednogłośnie podjęta wówczas uchwała dotyczyła decyzji wypracowania wspólnej strategii rozwoju do 2020 r. oraz solidarnego współfinansowania jej przez wszystkich członków Rady. Strategia stała się częścią zaplanowanego na okres 2,5 roku projektu „**Funkcjonowanie i kierunki rozwoju aglomeracji poznańskiej**”. Ważnym elementem projektu obok finalnego dokumentu – strategii rozwoju, stały się także szerokie badania diagnostyczne, związane z rozwojem różnych dziedzin życia społecznego i gospodarczego a także merytoryczne wspomaganie procesu integracji politycznej, funkcjonalnej i przestrzennej aglomeracji poznańskiej.

Prowadzenie badań nad stanem i kierunkami rozwoju aglomeracji poznańskiej oraz wypracowanie średnio-terminowej strategii dla tego obszaru powierzono środowisku naukowemu największych poznańskich uczelni, dysponujących wiedzą z zakresu nauk administracyjnych, ekonomicznych, społecznych, technicznych, przestrzennych i przyrodniczych.

W dniu 8 kwietnia 2009 r. rektorzy czterech poznańskich uczelni: Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Politechniki Poznańskiej, Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu oraz Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, powołali **Konsorcjum Badań nad Aglomeracją Poznańską**. Jego zadaniem stały się prace badawcze na rzecz miasta Poznania, powiatu poznańskiego oraz miast i gmin tworzących aglomerację poznańską. Koordynatorem prac Konsorcjum jest Centrum Badań Metropolitalnych (CBM) Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Centrum prowadzi interdyscyplinarne badania nad obszarami wielkomiejskimi w Polsce i w Europie, ze szczególnym uwzględnieniem procesów urbanizacji i integracji zarządzania w obszarach metropolitalnych.

Strategia rozwoju aglomeracji poznańskiej powstała z uwzględnieniem standardów metodycznych i merytorycznych, właściwych dla wypracowywania strategii rozwoju jednostek samorządu terytorialnego.

Przy jej tworzeniu wykorzystano społeczno-eksperską metodę planowania. Polega ona na wykorzystaniu wiedzy merytorycznej, umiejętności zespołu ekspertów i konsultantów w połączeniu z szerokim rozpoznaniem problemów oraz oczekiwań lokalnej społeczności.

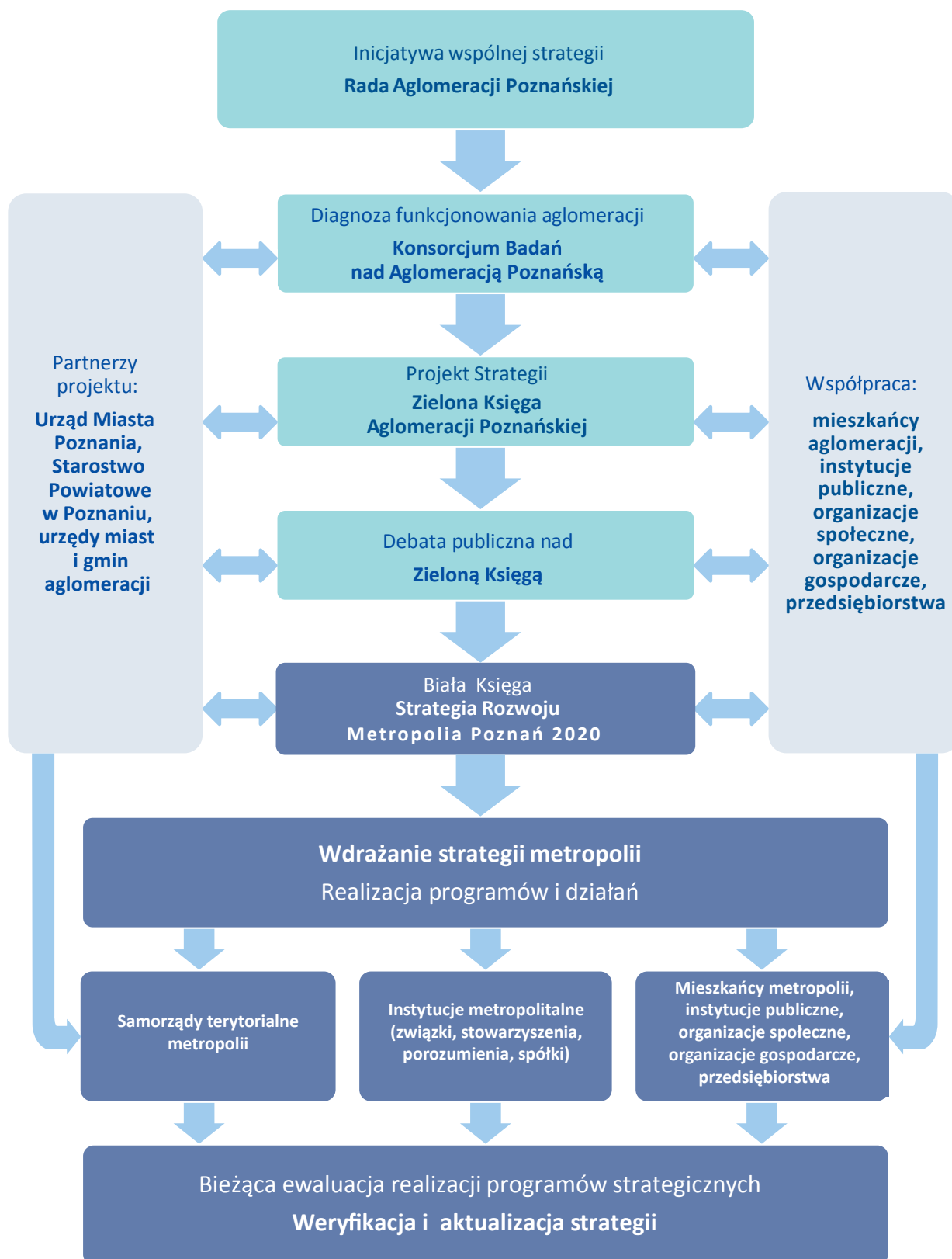
Proces budowy strategii rozwoju aglomeracji poznańskiej nawiązuje do modelu **cyklu planowania strategicznego** według koncepcji J.M. Brysona (2004). Model ten opisuje proces planowania strategicznego dla organizacji publicznych o ograniczonym poziomie zorganizowania instytucjonalnego, takich jak aglomeracja poznańska w swoim obecnym kształcie. Jest ona złożonym organizmem administracyjnym, na którym działa wiele samorządów lokalnych, związków komunalnych i instytucji publicznych. Tylko nieliczne z nich mają charakter i zasięg działania w pełni aglomeracyjny. Przy opracowywaniu strategii uwzględniono takie przesłanki jak: aktualna kondycja społeczno-gospodarcza aglomeracji, oczekiwania mieszkańców w zakresie poprawy warunków życia, istniejący poziom zaawansowania organizacyjnego aglomeracji, możliwości zastosowania różnych form kooperacji samorządów, aktualny stan prawny oraz możliwości finansowania programów strategicznych ze źródeł lokalnych i zewnętrznych, w tym środków UE.

Pieczę nad pracami strategicznymi sprawowała **Rada Programowa Strategii**, której przewodniczył prof. dr hab. Bohdan Gruchman. W jej skład wchodził rektorzy czterech poznańskich uczelni publicznych, członków Konsorcjum, przedstawiciele Rady Aglomeracji Poznańskiej: Prezydent Miasta Poznania, Starosta Poznański, Burmistrz Miasta i Gminy Murowana Goślina oraz eksperci z dziedziny gospodarki przestrzennej i zarządzania terytorialnego. Prace nad strategią koordynowało **Centrum Badań Metropolitalnych UAM** przy wsparciu organizacyjnym **Wydziału Rozwoju Miasta Poznania i Starostwa Powiatowego w Poznaniu**.

Posiedzenie Rady Aglomeracji Poznańskiej w Murowanej Goślinie w dniu 28.11.2008 r. Decyzja o przystąpieniu do opracowania strategii rozwoju aglomeracji poznańskiej.

Etapy procesu strategicznego w aglomeracji poznańskiej

Realizację projektu „Funkcjonowanie i kierunki rozwoju aglomeracji poznańskiej” zainaugurowano na pierwszym posiedzeniu Rady Programowej Strategii w dniu **11 maja 2009 r. w Auli Lubrańskiego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza**. Celem projektu stało się rozpoznanie potencjałów i problemów rozwojowych aglomeracji poznańskiej oraz opracowanie wspólnej dla Poznania, powiatu poznańskiego oraz miast i gmin aglomeracji, średnioterminowej Strategii Rozwoju Aglomeracji Poznańskiej do 2030 r. Ustalono, że głównym celem strategii będzie zwiększenie spójności funkcjonalno-przestrzennej aglomeracji oraz wzrost jej konkurencyjności w stosunku do innych obszarów metropolitalnych w Polsce i Europie.

Strategia Rozwoju Aglomeracji Poznańskiej powstawała w kilku etapach. Pierwszy etap procesu strategicznego, realizowany w drugiej połowie 2009 r., obejmował kompleksową diagnozę stanu zagospodarowania i funkcjonowania aglomeracji. Prace diagnostyczne zostały wykonane przez naukowców z czterech uczelni tworzących Konsorcjum Badań nad Aglomeracją Poznańską.

Postępy prac diagnostycznych były prezentowane samorządom i zainteresowanym mieszkańcom w ramach cyklicznych spotkań pod nazwą **Akademia Aglomeracyjna**, organizowanych przez Centrum Badań Metropolitalnych UAM w drugiej połowie 2009 roku. Jej uczestnikami byli obok zespołów badawczych, przedstawiciele władz i administracji miast i gmin aglomeracji, przedstawiciele organizacji społecznych i gospodarczych, studenci uczelni poznańskich oraz mieszkańcy. Akademia miała formułę otwartą i dyskusyjną. W trakcie Akademii ze strony jej uczestników zgłaszane były uwagi do prac diagnostycznych, dalsze postulaty badawcze, a także pierwsze rekomendacje do Strategii.

Aula Lubrańskiego UAM – 11.05.2009 r. Inauguracja projektu „Funkcjonowanie i kierunki rozwoju aglomeracji poznańskiej”.

Tematyczne zespoły sporządziły diagnozy dla 21 zagadnień istotnych z punktu widzenia funkcjonowania środowiska przyrodniczego, infrastruktury, gospodarki i życia społecznego aglomeracji poznańskiej. W opracowaniach studialnych przedstawiono słabe i mocne strony tego obszaru. Ocenie poddano także szanse i zagrożenia rozwoju aglomeracji w perspektywie najbliższej dekady.

Tematy opracowań diagnostycznych

1. Strategie miast i obszarów metropolitalnych – doświadczenia zagraniczne i krajowe.
2. Potencjał gospodarczy aglomeracji poznańskiej.
3. Marketing terytorialny w aglomeracji poznańskiej.
4. Potencjał demograficzny aglomeracji poznańskiej.
5. Rynek pracy i mobilność siły roboczej w aglomeracji poznańskiej.
6. Zasoby przyrodnicze i ich ochrona w aglomeracji poznańskiej.
7. Krajobraz i dziedzictwo kulturowe wsi w aglomeracji poznańskiej.
8. Gospodarka rolna w aglomeracji poznańskiej.
9. Leśnictwo i gospodarka leśna w aglomeracji poznańskiej.
10. Procesy urbanizacyjne i polityka przestrzenna w aglomeracji poznańskiej.
11. Sport w aglomeracji poznańskiej.
12. Turystyka i rekreacja w aglomeracji poznańskiej.
13. Edukacja w aglomeracji poznańskiej.
14. Kultura w aglomeracji poznańskiej.
15. Usługi zdrowotne i pomoc społeczna w aglomeracji poznańskiej.
16. Sieć drogową, kolejową i transport lotniczy w aglomeracji poznańskiej.
17. Komunikacja publiczna w aglomeracji poznańskiej.
18. Infrastruktura techniczna i usługi komunalne w aglomeracji poznańskiej.
19. Spójność terytorialno-administracyjna aglomeracji poznańskiej.
20. Kierunki integracji i rozwoju aglomeracji poznańskiej w opinii mieszkańców i polityków lokalnych.
21. Konkurencyjność i spójność aglomeracji poznańskiej – główne problemy funkcjonalne i przestrzenne.

Wybrane opracowania diagnostyczne

Ilustrowany atlas aglomeracji poznańskiej. Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej.

Publikacje popularyzujące wiedzę na temat jednostek administracyjnych, mieszkańców, środowiska przyrodniczego, gospodarki, transportu, edukacji, sportu i turystyki na obszarze aglomeracji poznańskiej.

B. PROCES STRATEGICZNY

Końcowy raport z badań diagnostycznych został zaprezentowany Radzie Aglomeracji Poznańskiej na spotkaniu w **Urzędzie Miasta Poznania w dniu 20 listopada 2009 r.** i przekazany wszystkim samorządom wraz z 21 tomami ekspertyz. Łącznie materiał zawierał ponad 2000 stron analiz, informacji i danych, zebranych z wykorzystaniem metod badań ankietowych, zdjęć lotniczych, prac terenowych i inwentaryzacyjnych, opracowanych ilustracyjnie i kartograficznie z zastosowaniem elektronicznych form przetwarzania danych.

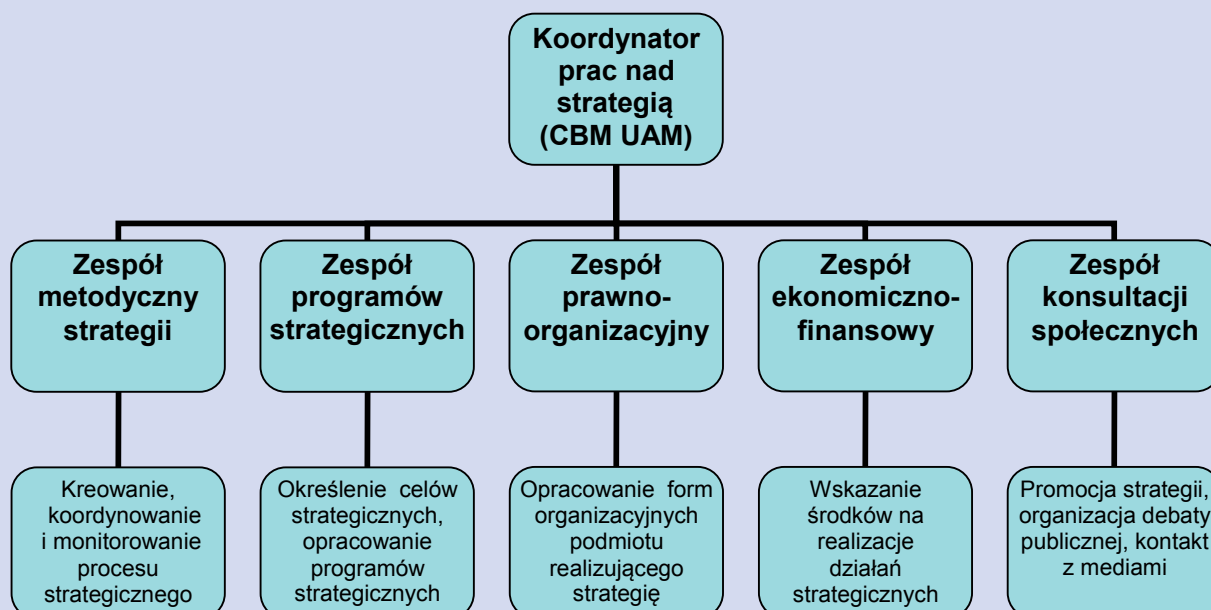
20.11.2009 r. Sala Biała Urzędu Miasta Poznania. Posiedzenie Rady Programowej Strategii na temat wyników diagnozy funkcjonowania aglomeracji poznańskiej.

Drugim zasadniczym etapem prac nad Strategią było **programowanie rozwoju aglomeracji poznańskiej**. W pierwszej połowie 2010 r. zespoły eksperckie przystąpiły do opracowania programów strategicznych, kierując się istniejącymi uwarunkowaniami, formułując wizję sukcesu i zakres niezbędnych działań strategicznych. Przedstawiono je Radzie Aglomeracji w dniu **3 lutego 2010 r. na spotkaniu w Starostwie Powiatowym w Poznaniu**. Ustalono pogrupowanie programów w pięć kluczowych osi strategicznych.

3.02.2010 r. na spotkaniu w Starostwie Powiatowym zespół strategiczny przedstawił Radzie Aglomeracji Poznańskiej wstępne propozycje programowe.

Schemat organizacyjny zespołu strategicznego

Główne osie rozwoju aglomeracji:

- Gospodarka przestrzenna i środowisko
- Infrastruktura i organizacja transportu
- Gospodarka i rynek pracy
- Usługi społeczne
- Zarządzanie i marketing terytorialny

Równolegle do prac programowych opracowywano prawne warianty integracji metropolitalnej, finansowe podstawy realizacji strategii oraz metody jej promocji i konsultacji społecznej. Zostały one przedyskutowane przez Radę Aglomeracji Poznańskiej na posiedzeniu Rady Aglomeracji na **Zamku w Kórniku w dniu 26 lutego 2010 r.** Zapadła wówczas decyzja o przystąpieniu do prac założycielskich Stowarzyszenia Metropolia Poznań, formalnej instytucji odpowiedzialnej za koordynację wdrażania strategii.

W trakcie tworzenia programów strategicznych zespoły zasięgały opinii i współpracowały z potencjalnymi realizatorami i partnerami programów: samorządami, instytucjami publicznymi, organizacjami społecznymi i gospodarczymi w aglomeracji. Szczególne znaczenie miała współpraca z zespołem opracowującym nową **Strategię Rozwoju Miasta Poznania**. Istotne *novum* strategii miejskiej (przyjętej uchwałą Rady Miasta Poznania w dniu 11 maja 2010 r.) stanowią programy zakładające wzmocnienie współdziałania terytorialnego z gminami aglomeracji, w ramach realizacji obszaru strategicznego Metropolia Poznań. Dzięki diagnozom wykonanym przez Konsorcjum Badań nad Aglomeracją Poznańską, program ten znalazł silne merytoryczne podstawy, a jego zapisy stały się spójne z zapisami przygotowywanej strategii dla całej aglomeracji. Uzgodnienia te mają niezwykle istotne znaczenie, ze względu na kluczową rolę miasta Poznania w realizacji wielu programów o wymiarze aglomeracyjnym.

26.02.2010 r. Spotkanie członków Rady Aglomeracji Poznańskiej z zespołem strategicznym na Zamku w Kórniku. Zapada decyzja o przystąpieniu do prac nad utworzeniem Stowarzyszenia Metropolia Poznań.

Podstawowym etapem w procesie tworzenia strategii było przygotowanie i opublikowanie dokumentu o charakterze prestrategii: **Zielonej Księgi Aglomeracji Poznańskiej**. Zielona Księga (*green paper*) to opracowanie, które służy jako podstawa dyskusji dla szerokiego kręgu odbiorców. Idea Zielonej Księgi narodziła się w krajach anglosaskich. Z czasem zaczęła być stosowana przez Unię Europejską dla potrzeb konsultacji i wypracowywania wspólnego stanowiska. Zielona Księga rozpoczyna budowę koalicji dla proponowanych zmian poprzez jasne przedstawienie intencji i wskazanie istotnych działań. Mimo nieformalnego charakteru idea Zielonej Księgi skłania wszystkie strony debaty do wnikliwej analizy jej treści, prowadzenia dyskusji i szukania najlepszych rozwiązań.

Zielona Księga Aglomeracji Poznańskiej to wstępna wersja finalnego dokumentu **Strategii Rozwoju Metropolii Poznań 2020**. Oprócz syntetycznej diagnozy stanu aglomeracji dokument ten zawierał projekty 26 programów i 116 działań, które zespół ekspercko-samorządowy uznał za niezbędne do realizacji w najbliższej dekadzie.

Zielona Księga została oficjalnie przyjęta przez Radę Aglomeracji Poznańskiej na jej jubileuszowym posiedzeniu w **Ratuszu Poznańskim w dniu 15 maja 2010 r.** Szerokiej opinii publicznej dokument zaprezentowano na dwóch ważnych konferencjach: **III Forum Gospodarczym Aglomeracji Poznańskiej** „Silna aglomeracja - nowoczesna metropolia” w dniach 17-18 maja 2010 r. oraz na **I Zjeździe Samorządów Aglomeracji Poznańskiej** w dniu 1 czerwca 2010 r. Wydarzenia te rozpoczęły etap debaty publicznej nad strategią.

1.06.2010 r. Aula Uniwersytecka UAM. Prezentacja Zielonej Księgi Aglomeracji Poznańskiej na I Zjeździe Samorządów Aglomeracji Poznańskiej z udziałem członków wszystkich rad gminnych, miejskich i powiatu.

Zielona Księga Aglomeracji Poznańskiej to dokument na poziomie ponadgminnym, zawierający propozycje kierunków rozwoju w odniesieniu do zarządzania, polityki przestrzennej, ekologii, gospodarki, rynku pracy, infrastruktury komunalnej i transportowej, usług technicznych, instytucji i usług społecznych oraz marketingu terytorialnego. Zielona Księga stała się podstawą do prowadzenia szerokich konsultacji społecznych oraz dyskusji eksperckich nad propozycjami programów i działań w dziedzinach szczególnie istotnych dla funkcjonowania i rozwoju całej aglomeracji poznańskiej. Dokument miał edukować i zachęcać do debaty tych, którzy chcą współpracować w tworzeniu strategii rozwoju dla aglomeracji.

Zielona Księga została rozpowszechniona w samorządach, przekazana władzom lokalnym i regionalnym, radnym, organizacjom społecznym i gospodarczym, a także uczestnikom różnych forów gospodarczych, konferencji naukowych i spotkań z mieszkańcami. Powszechną dostępność dokumentu zapewniał specjalnie powstały dla potrzeb debaty publicznej **interaktywny portal internetowy**. Za pośrednictwem Zielonej Księgi wszyscy zainteresowani zostali zaproszeni do wyrażenia swoich opinii na temat rozwoju aglomeracji poznańskiej i budowy zintegrowanej, nowoczesnej metropolii Poznań w perspektywie 2020 r.

Adresaci Zielonej Księgi:

- mieszkańcy aglomeracji,
- organizacje społeczne,
- władze i administracja samorządowa,
- instytucje publiczne,
- przedsiębiorcy i menedżerowie,
- turyści odwiedzający aglomerację.

Tematy debaty publicznej

– Metropolia Poznań 2020:

1. Stan i uwarunkowania rozwoju aglomeracji poznańskiej
2. Zasięg metropolii Poznań i formy jej integracji w przyszłości
3. Wizja rozwoju i zasady współpracy w metropolii Poznań
4. Programy i działania strategiczne do 2020 r.
5. Ogólne uwagi na temat Zielonej Księgi

Konsultacje społeczne Zielonej Księgi prowadzone były w okresie od 1 czerwca do 30 października 2010 r. i objęły mieszkańców aglomeracji, władze i administrację jednostek lokalnych i regionalnych, instytucje i organizacje społeczne, organizacje gospodarcze oraz przedsiębiorstwa funkcjonujące w aglomeracji. W debacie nad Zieloną Księgą wykorzystano formułę spotkań, warsztatów, badań ankietowych, jak też konsultacji on-line wśród szerokiego kręgu internautów.

Portal internetowy www.zielonaksiega.poznan.pl. Forum debaty publicznej pod hasłem Metropolia Poznań 2020.

Promocji Zielonej Księgi podjęły się regionalne media (m.in. Głos Wielkopolski, Gazeta Wyborcza Poznań, Merkuriusz, portal e-poznań), a także ogólnopolskie periodyki: Przegląd Urbanistyczny i Biznes. Głos Wielkopolski z inicjatywy Wielkopolskiej Izby Przemysłowo-Handlowej zorganizował cykl debat na temat przyszłości aglomeracji poznańskiej. Opublikowano serię artykułów poruszających kwestie aglomeracyjne, w tym wywiady z ekspertami od zarządzania terytorialnego, marketingu, planowania przestrzennego, gospodarki itp. W publikacjach przedstawiane były także informacje o postępie prac nad projektem aglomeracyjnym, prezentacja potencjału aglomeracji poznańskiej oraz wizja jej rozwoju za 10 lat. Informacje o debacie metropolitalnej zamieszczały także periodyki gminne. Rozpowszechnianiem Zielonej Księgi zajęły się lokalne portale internetowe, w tym portal www.aglomeracja.poznan.pl oraz portale gmin aglomeracji.

W dniu 5 lipca 2010 r. w Urzędzie Miasta Poznania odbyła się najważniejsza z merytorycznego punktu widzenia debata nad zapisami Zielonej Księgi. Na posiedzenie Rady Programowej Strategii zaproszone zostały osoby reprezentujące najważniejsze instytucje i dziedziny życia społecznego i gospodarczego aglomeracji: politycy lokalni, naukowcy, eksperci, przedsiębiorcy, przedstawiciele organizacji społecznych i gospodarczych. Efektem spotkania były dalsze konkretne rekomendacje do strategii.

Treść Zielonej Księgi przedstawiana była na licznych konferencjach i forach, m.in. w trakcie ogólnopolskiego Dnia Urbanisty na Międzynarodowych Targach Poznańskich w Poznaniu (21 stycznia 2010 r.), na konferencji organizowanej przez UAM w Poznaniu na temat dorobku XX-lecia samorządu gminnego w Polsce (2 czerwca 2010 r.), na Forum Aglomeracji Wrocławskiej (16 czerwca 2010 r.), w trakcie spotkania Poznań-OECD Meeting (16 czerwca 2010 r.), na międzynarodowej konferencji Gospodarka Przestrzenna Społeczeństwu (18 listopada 2010 r.), na konferencji „Od miasta do metropolii – drogi rozwoju Europy” w Katowicach (18 listopada 2010 r.), a także na konferencjach naukowych poświęconych rozwojowi metropolii w Łodzi, Toruniu i Szczecinie.

Charakter promocyjny miał wyprodukowany przez Uniwersyteckie Studio Filmowe i Centrum Badań Metropolitalnych UAM **film pt. „Aglomeracja Poznańska. Razem tworzymy europejską metropolię”**,

przedstawiający stan i cele działań integracyjnych w aglomeracji. Film ten (w wersji polskiej i angielskiej) stanowił załącznik do Zielonej Księgi zarówno w postaci płyty do drukowanego egzemplarza, jak i do wglądu na portalu internetowym debaty Metropolia Poznań 2020. Liczny udział w konsultacjach odzwierciedlają następujące dane:

- 23 przesłane do CBM ankiety konsultacyjne samorządów z terenu aglomeracji (w tym opinia Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego),
- opinie ze strony różnych instytucji i organizacji, m.in. Aquanet S.A. Poznań, Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej, Poznańskie Forum Transportowe, Port Lotniczy Ławica, Termy Maltańskie, Targowiska Sp. z o.o., Poznański Park Naukowo-Technologiczny,
- 3325 odwiedzin portalu internetowego Zielonej Księgi, w tym 96 % z Polski (4 % z zagranicy, m.in. z Niemiec, Holandii, Włoch i USA). Wśród krajowych internautów 39 % stanowili mieszkańcy Poznania, 54 % mieszkańcy miast i gmin z terenu aglomeracji, 3 % z terenu województwa wielkopolskiego i 4 % z innych regionów kraju. Najlichnieszą grupę odwiedzających stanowiły osoby w wieku 25-40 lat (53 %) oraz osoby młode poniżej 25 roku życia (32 %),
- 710 wypełnionych ankiet on-line oceniających programy strategiczne oraz wizję rozwoju aglomeracji poznańskiej,
- otwarte wypowiedzi na temat Zielonej Księgi i posty do autorów programów strategicznych.

Film promujący współpracę na obszarze aglomeracji poznańskiej.

Idea Zielonej Księgi jako dokumentu umożliwiającego merytoryczną dyskusję nad projektem strategii spotkała się z dobrym przyjęciem we wszystkich konsultowanych środowiskach. Opracowano **raport z przebiegu konsultacji**. Jego celem było przedstawienie wyników konsultacji w trzech środowiskach: samorządy terytorialne, mieszkańcy oraz instytucje publiczne, organizacje społeczne i gospodarcze działające na terenie aglomeracji. W raporcie przedstawiono wykaz uwag, postulatów oraz rekomendacji, mających na celu udoskonalenie dokumentu strategicznego. Raport zawierał też odpowiedzi zespołu przygotowującego strategię na uwagi i wnioski dotyczące Zielonej Księgi. Zostały one uwzględnione w pracach nad przygotowaniem ostatecznego dokumentu Strategii Rozwoju Aglomeracji Poznańskiej: „Metropolia Poznań 2020”.

W ramach konsultacji Zielonej Księgi odbyło się blisko **20 spotkań poświęconych debacie aglomeracyjnej**, organizowanych między innymi przez Urząd Miasta Poznania (Wydział Działalności Gospodarczej, Wydział Rozwoju Miasta, Miejska Pracownia Urbanistyczna), urzędy miast i gmin aglomeracji (Buk, Dopiewo, Luboń, Murowana Goślina, Swarzędz), Poznańskie Forum Transportowe oraz CBM UAM. Zespół strategiczny odbył spotkania z przedstawicielami Departamentu Transportu Urzędu Marszałkowskiego w Poznaniu, Zarządu Transportu Miejskiego w Poznaniu oraz Wielkopolskiego Biura Planowania Przestrzennego.

Debata nad programami strategicznymi pozwoliła określić, które z nich są szczególnie ważne, możliwe do realizacji w najbliższym czasie, które wymagają modyfikacji lub uzupełnienia. Pozwoliła ona także na wskazanie potencjalnych partnerów strategii poza samorządami lokalnymi. Duży udział różnych środowisk w trakcie konsultacji Zielonej Księgi oraz wysoki

stopień poparcia dla jej założeń świadczy o dostrzeganiu wagi problemów na obszarze całej aglomeracji i potrzebie ich rozwiązywania w tej skali przestrzennej. Zielona Księga stworzyła także podstawę do identyfikacji wszystkich stron debaty z programami rozwoju aglomeracji poznańskiej.

Metoda tworzenia Strategii Rozwoju Aglomeracji Poznańskiej wpisuje się w zasadę dialogu i partycypacji społecznej w procesie decydowania o kluczowych dla społeczności lokalnej sprawach. Standardem rozwoju nowoczesnych metropolii jest bowiem **współzarządzanie** (ang. *governance*), oparte na ścisłej współpracy samorządów z mieszkańcami, reprezentującymi je organizacjami społecznymi a także lokalnym biznesem i środowiskiem naukowym (samorząd oparty na wiedzy).

Wyniki konsultacji, liczne uwagi i postulaty zostały uwzględnione w pracach nad ostateczną wersją strategii. Finalnie ma ona charakter Białej Księgi dla zaznaczenia jej elastyczności i gotowości na różną aktywność poszczególnych samorządów, innych organizacji i podmiotów angażujących się w realizację Strategii Rozwoju Aglomeracji Poznańskiej. Strategia ma edukować, zachęcać i stwarzać platformę działania dla tych, którzy chcą współpracować w ramach programów aglomeracyjnych.

Sprawne **zarządzanie programami strategicznymi** wymaga powołania nowych instytucji o charakterze metropolitalnym. Taką jest Stowarzyszenie Metropolia Poznań, powstające na bazie dokonań i doświadczeń Rady Aglomeracji Poznańskiej. Wiele działań będzie jednak realizowanych lub koordynowanych przez już istniejące podmioty, działające w strukturach samorządów i instytucji publicznych.

Akademia aglomeracyjna. Cykl 15 spotkań poświęconych programom strategicznym rozwoju aglomeracji z udziałem ekspertów, samorządowców i mieszkańców.

Debata wokół Zielonej Księgi w gminach aglomeracji. Spotkanie z Burmistrzem, Radą Miasta i Gminy oraz mieszkańcami Murowanej Gośliny w dniu 15.09.2010 r.

Strategia Rozwoju Aglomeracji Poznańskiej – Metropolia Poznań 2020 to mapa drogowa dalszej integracji metropolitalnej na tym obszarze. Podstawą realizacji strategii jest konsensus społeczny i polityczny. Wdrożenie programów nastąpi po uzyskaniu akceptacji władz samorządowych, reprezentujących lokalne społeczności miast i gmin aglomeracji poznańskiej. Realizacja Strategii dokonywać się będzie przede wszystkim poprzez bezpośrednie działania samorządów lokalnych, które wpiszą programy metropolitalne do swoich lokalnych planów rozwoju.

W obliczu fragmentacji administracyjnej aglomeracji poznańskiej, zróżnicowania interesów lokalnych i jednocześnie wciąż słabo wykształconych formach współpracy samorządów w wielu dziedzinach, proces strategiczny będzie procesem bardzo złożonym. Niezależnie od przyszłych warunków prawnych i politycznych przez cały czas konieczne będzie budowanie koalicji i porozumień wokół podejmowanych w aglomeracji poznańskiej programów strategicznych. W trakcie realizacji Strategii ważny jest jej monitoring, zmierzający do modyfikacji bądź aktualizacji działań strategicznych.

Zespół opracowujący strategię wyraża serdeczne podziękowania mieszkańcom, samorządom, instytucjom publicznym, organizacjom społecznym i gospodarczym oraz przedsiębiorstwom, działającym w aglomeracji poznańskiej, za udział w debacie i konstruktywne głosy, które przyczyniły się do powstania dokumentu strategicznego **Metropolia Poznań 2020**.

C. STAN I UWARUNKOWANIA ROZWOJU

Metropolie w Europie

Aglomeracja poznańska z liczbą blisko 1 mln mieszkańców jest jednym z głównych elementów współczesnego układu osadniczego nie tylko w skali Polski, ale i Europy. W klasyfikacji Europejskiej Sieci Obserwacyjnej Planowania Przestrzennego (*European Spatial Planning Observation Network* - ESPON) jest ona jednym z 76 obszarów o charakterze metropolitalnym na kontynencie (metropolitalne europejskie obszary wzrostu - MEGA).

Aktualne przemiany miast mają charakter nie tyle ilościowy co przede wszystkim jakościowy. Metropolie stanowią efekt procesu globalizacji, łącząc dwie przestrzenie: globalną i lokalną. Dla oceny pozycji konkurencyjnej współczesnych metropolii istotne są więc nie tylko takie parametry, jak liczba mieszkańców czy PKB, ale także powiązania sieciowe z innymi miastami w systemie europejskim i światowym. Funkcję metropolitalną określa przede wszystkim udział w sieciach powiązań o charakterze krajowym i międzynarodowym w obszarze transportu, gospodarki, polityki, nauki i kultury. Miernikiem metropolitalności są m.in. połączenia lotnicze, przepływy finansowe między przedsiębiorstwami, zagraniczne kontakty naukowe, powiązania instytucjonalne. Jednym ze wskaźników mierzących usieciowienie miast jest **wskaźnik GAWC** (*Globalization and World Cities*). Do najbardziej usieciowionych miast należą takie metropolie, jak Nowy Jork, Londyn, Paryż czy Tokio. Ostatnie lata przyniosły debiut Poznania w rankingach światowych, choć zajmowane w nich pozycje nie są jeszcze wysokie. W rankingu z 2008 r. Poznań zajął 252 miejsce na 526 notowanych na świecie metropolii, tuż obok takich miast, jak Bilbao, Hanower czy Bordeaux.

Wielkie miasta bardzo często „nie mieszczą się” w swoich granicach administracyjnych – ich **obszary metropolitalne** rozciągają się wiele kilometrów wokół. Wraz z rozwojem suburbanizacji niezbędne okazało się zarządzanie metropolitalne, praktykowane m.in. w takich krajach jak: Wielka Brytania, Niemcy, Francja, Holandia i Włochy. Wiele aglomeracji tworzy wspólne dokumenty rozwoju i wdraża w życie zintegrowane strategie i plany dotyczące m.in. transportu publicznego, gospodarki komunalnej, usług społecznych i wspólnej promocji.

Liczba ludności aglomeracji poznańskiej na tle porównywalnych metropolii europejskich

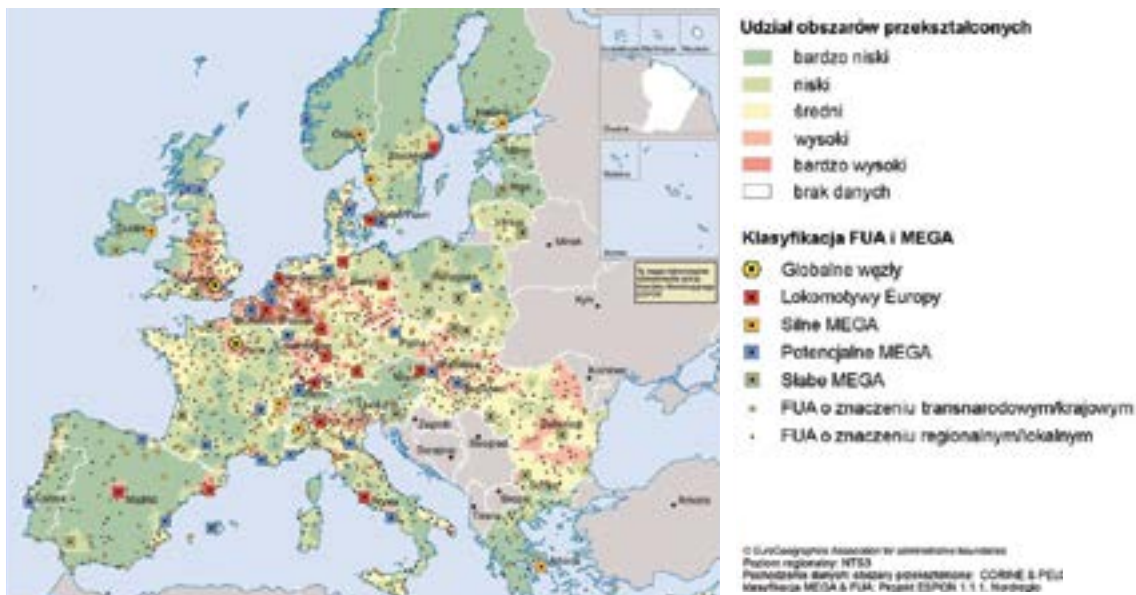
Obszar metropolitalny	Liczba mieszkańców [tys.]	
	ogółem	miasta centralnego (udział w %)
West Midlands	2 600	Birmingham 1 006 (39%)
Region Stuttgartu	2 664	Stuttgart 591 (22%)
Wielki Manchester	2 548	Manchester 452 (18%)
Region Frankfurt/Ren-Men	2 185	Frankfurt 653 (30%)
Stołeczny Region Kopenhagi	1 594	Kopenhaga 504 (32%)
Wspólnota Miejska Lyonu	1 218	Lyon 470 (39%)
Region Miejski Rotterdamu	1 153	Rotterdam 595 (52%)
Region Hanoweru	1 128	Hanower 516 (46%)
Obszar Metropolitalny Helsinek	998	Helsinki 565 (57%)
Miasto Metropolitalne Bolonia	955	Bolonia 374 (39%)
Aglomeracja Poznańska	954	Poznań 556 (58%)
Wspólnota Miejska Bordeaux	678	Bordeaux 231 (34%)

Obszary metropolitalne realizują nie tylko wspólne polityki rozwoju, ale także promują na zewnątrz własną markę z charakterystycznym metropolitalnym logotypem (np. Region Hannover, Grand Lyon, Greater Manchester, Stadsregio Rotterdam, Grand Nancy, Grande Bergamo, Lille Metropole).

Kategorie obszarów metropolitalnych w Europie

Klasyfikacja ESPON wyróżnia następujące kategorie Metropolitalnych Europejskich Obszarów Wzrostu MEGA (*Metropolitan European Growth Areas*): globalne węzły, lokomotywy Europy oraz silne, potencjalne i słabe MEGA. Polskie miasta plasują się w tej klasyfikacji stosunkowo nisko. Aglomeracja poznańska zaliczona została do słabych MEGA, jednak ważny jest już sam fakt, iż została dostrzeżona na metropolitalnej mapie Europy.

Konkurencyjność metropolii w Europie

O konkurencyjności aglomeracji poznańskiej w skali europejskiej decyduje w chwili obecnej funkcja przemysłowa i akademicka. Struktura gospodarcza aglomeracji nie należy jednak do najbardziej nowoczesnych – innowacyjnych przedsiębiorstw wysokich technologii jest stosunkowo niewiele. Realna poprawa pozycji konkurencyjnej w Europie będzie wymagać dalszego przekształcania i unowocześniania gospodarki, wspieranej przez współpracę samorządów w aglomeracji.

Źródło: Atlas ESPON – Struktura terytorium Europy, 2006.

Priorytety rozwoju jednostek terytorialnych powinny wpisywać się w strategię jednostek wyższego rzędu, regionalne, krajowe i europejskie. W myśl unijnej zasady subsydiarności, jednostki wyższego rzędu wspomagają realizację strategii lokalnych (głównie poprzez wsparcie finansowe). Z kolei jednostki niższego rzędu, poprzez swoje działania przyczyniają się do realizacji polityk krajowych i wspólnotowych, istotnych z punktu widzenia rozwoju państwa i całego kontynentu.

Zagadnienie metropolizacji może nabierać tempa w wyniku rozwoju europejskiej polityki regionalnej. Od wejścia w życie **Strategii Lizbońskiej** (strategia Unii Europejskiej do 2010 r.), obszary metropolitalne uważa się za kluczowe ogniwa rozwoju społeczno-gospodarczego kontynentu. W projektach finansowania obszary te stały się beneficjentami środków wspierających, przyczyniających się do wzrostu konkurencyjności metropolii, zwiększenia ich spójności przestrzenno-funkcjonalnej, polepszenia stanu infrastruktury, rozwijania transportu publicznego, przyciągania inwestycji i poszerzania oferty usług o znaczeniu metropolitalnym.

Celem nowej **Strategii Unii Europejskiej Europa 2020** jest wzrost konkurencyjności europejskiej gospodarki i wyższy standard życia Europejczyków. Strategia ta obejmuje trzy wzajemnie ze sobą powiązane priorytety:

- **Rozwój inteligentny:** rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji
- **Rozwój zrównoważony:** wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej konkurencyjnej i przyjaznej środowisku
- **Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu:** wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia

Nowe priorytety strategiczne UE stawiają także wyzwania przed obszarami zurbanizowanymi, takimi jak aglomeracja poznańska. Z punktu widzenia integracji działań na obszarach zurbanizowanych istotne znaczenie ma równowaga terytorialna i funkcjonalna, ze szczególnym uwzględnieniem ładu przestrzennego. Ważny jest też rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – gospodarka charakteryzująca się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniająca spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną. Rozwój ten według Strategii UE oznacza wzmocnienie pozycji obywateli poprzez zapewnienie

wysokiego poziomu zatrudnienia, inwestowanie w kwalifikacje oraz modernizowanie rynków pracy, aby pomóc ludziom przewidywać zmiany i radzić sobie z nimi oraz móc budować spójne społeczeństwo.

W Strategii Europa 2020 kładzie się nacisk na rozwój przedsiębiorczości i poprawę dostępu do rynku MŚP, dopasowanie popytu do podaży na rynku pracy, lepszą edukację poprzez poprawę jakości kształcenia, wzrost innowacyjności i rozwój społeczeństwa cyfrowego, modernizację transportu i poprawę efektywności energetycznej. W sytuacji Polski – kraju stojącego wciąż przed olbrzymimi wyzwaniami modernizacyjnymi – na obecnym etapie rozwoju istotne znaczenie dla realizacji unijnej strategii ma lepsze wykorzystanie potencjałów obszarów miejskich. W myśl strategii europejskiej wszystkie władze: krajowe, regionalne i lokalne powinny realizować na swoim terenie **partnerstwo**, ściśle włączając do tego procesu parlamenty, a także podmioty socjalne oraz przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego, przyczyniając się do opracowania programów reform oraz ich wdrażania. Dzięki ustanowieniu stałego **dialogu między różnymi poziomami administracji**, unijne priorytety znajdują się bliżej obywateli, co zwiększa ich zaangażowanie konieczne dla pomyślnej realizacji Strategii Europa 2020.

Sukces nowej Strategii UE będzie w głównej mierze zależał od tego, na ile instytucje Unii Europejskiej, państwa członkowskie oraz regiony będą umiały przekonywać wyjaśnić, że reformy są nieuniknione i niezbędne do utrzymania obecnej jakości życia i modeli społecznych. **Lokalne strategie i plany rozwoju** wykazujące adaptację struktur zarządzania do zmieniających się warunków społeczno-gospodarczych i przestrzennych wychodzą naprzeciw takim oczekiwaniom.

Roli metropolii w rozwoju kontynentu wiele uwagi poświęca się w europejskiej polityce przestrzennej, opartej na zasadzie spójności. W dokumencie UE **Strategiczne Wytyczne Wspólnoty dla Spójności (2006)** wyraźnie uwypuklone zostały zagadnienia racjonalnego gospodarowania przestrzenią, urbanizacji, rozwoju miast i powiązań funkcjonalnych pomiędzy miastami a terenami wiejskimi. Zwrócono uwagę na szczególne znaczenie polityki miejskiej i zrównoważonego rozwoju miast dla rozwoju wspólnot lokalnych i regionalnych oraz na kluczową funkcję wielkich miast-metropolii w rozwoju UE. Dokument ten przesunął tzw. wymiar miejski do głównego nurtu programowania UE w okresie 2007-2013 – czyli do określonych programów operacyjnych. Szczegółowe ustalenia zawiera **Zielona Księga UE w sprawie Spójności Terytorialnej – przekształcenie różnorodności terytorialnej w siłę (2008)**.

Istotne dla realizacji strategii rozwoju aglomeracji są zapisy **Karty Lipskiej (2007)**, dokumentu zawierającego ramy polityki rozwoju miast europejskich, uwzględniające wszystkie wymiary rozwoju zrównoważonego, tj. dobrobyt gospodarczy, równowagę społeczną i zdrowe środowisko. Według zapisów Karty wzmocniona powinna zostać koordynacja na poziomie lokalnym w celu osiągnięcia równorzędnego partnerstwa pomiędzy dużymi miastami a obszarami wiejskimi i małymi miastami w regionach miejskich i aglomeracjach. Za niezbędny element partnerstwa uznano tworzenie całościowych strategii i skoordynowanych działań ze strony wszystkich osób i instytucji zaangażowanych w proces rozwoju miejskiego, które wykraczałyby poza granice poszczególnych miast. Władze na każdym szczeblu – lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim – ponoszą odpowiedzialność za przyszłość naszych miast.

Obszar rdzeniowy Europy w perspektywie 2030 r.

W opracowanym przez Europejską Sieć Obserwacyjną Planowania Przestrzennego (ESPON) raporcie na temat scenariuszy rozwoju przestrzeni europejskiej w perspektywie 2030 roku, za istotny uznano wariant włączenia do obszaru rdzeniowego Europy osi rozwojowych: Warszawa-Łódź-Poznań, oraz Kraków-Górny Śląsk-Wrocław.

Źródło: Territorial futures, spatial scenarios for Europe, ESPON 2007.

Polityka państwa wobec metropolii

Polityka miejska ze swej natury jest interdyscyplinarna i dotyczy wielu dziedzin sektorowych. Wpływ na rozwój miast mają działania władz publicznych na wszystkich szczeblach administracji centralnej, regionalnej i lokalnej. Obecnie nie ma w Polsce prowadzonej na poziomie centralnym w sposób zintegrowany polityki miejskiej. Nie istnieje jedna formalna strategia w stosunku do obszarów miejskich na poziomie krajowym, także w odniesieniu do metropolii. Brak jest legislacji ukierunkowanej na regulację mechanizmów zarządzania i planowania na obszarach wielkomiejskich. W efekcie brakuje nowoczesnych instrumentów wspomagających proces integracji metropolitalnej w Polsce. Bez odzewu pozostają postulaty samorządów dużych miast dotyczące opracowania i wdrożenia w życie „polityki metropolitalnej”, polegającej w szczególności na nadaniu ram prawnych obszarom metropolitalnym.

Dokumentem wyznaczającym priorytety rozwoju kraju na najbliższe lata jest opracowanie **Polska 2030. Wyzwania rozwojowe**. Jest to raport Zespołu Doradców Strategicznych Prezesa Rady Ministrów, wyznaczający trendy i cele rozwojowe kraju w perspektywie 20 lat. Zgodnie z zaleceniem Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, raport Polska 2030 stanowi podstawę diagnostyczną wszystkich obecnie tworzonych strategii w Polsce. Odnosi się on w niektórych elementach do problematyki rozwoju metropolii.

Według autorów raportu, Polska znajduje się w specyficznym momencie rozwojowym. Z jednej strony uwidaczniają się jeszcze zapóźnienia cywilizacyjne ubiegłych dekad, związane z niepełną modernizacją gospodarki, szczególnie w zakresie infrastruktury transportowej i usług wyższego rzędu. Z drugiej strony mimo tych zapóźnień wyłaniają się **liderzy nowych przemian konkurencyjnych**. Są nimi metropolie wykorzystujące kapitał intelektualny, gotowość do adaptacji oraz dynamizm młodego wykształconego pokolenia.

Zdaniem ekspertów rządowych, krajowe aglomeracje z powodzeniem konkurują z innymi metropoliami europejskimi. W raporcie wskazuje się, że najbardziej znaczącymi polskimi metropoliami, które łączą wysoki poziom rozwoju i silne pozytywne oddziaływanie na otoczenie regionalne, są: **Warszawa, Kraków,**

Poznań, Wrocław i Trójmiasto. Jednym z ich najważniejszych atutów, obok silnej gospodarki, jest potencjał akademicki i pozycja w dziedzinie nauki.

Autorzy raportu Polska 2030 postulują wzmocnienie dynamiki wzrostu ośrodków wielkomiejskich. Obok wspierania biegunów wzrostu należy tworzyć warunki dla dyfuzji impulsów rozwojowych z metropolii do ich regionalnego zaplecza. Polityka gospodarcza państwa musi się koncentrować na likwidacji zapóźnień oraz wspieraniu nowych przewag konkurencyjnych tychże ośrodków. Podstawą przewag jest rozwój gospodarki opartej na wiedzy, dostępność transportowa oraz wewnętrzne i zewnętrzne powiązania funkcjonalne.

W raporcie Polska 2030 wymienia się następujące **czynniki niezbędne dla rozwoju**:

- zaufanie,
- spójność,
- kreatywność,
- mobilność,
- konkurencyjność.

Czynniki te najpełniej oddają nowoczesny kapitał społeczny. Jego budowanie zależy w dużym stopniu od wiarygodnych i sprawnych instytucji publicznych. Mają one przeciwdziałać kontrastom lokalnym, w tym wewnątrzmięjskim i wewnątrzaglomeracyjnym, zachodzącym w wyniku suburbanizacji.

Rolą państwa w dynamizowaniu rozwoju kraju jest **likwidacja barier uczestnictwa w procesie sprawnego zarządzania**. Ten postulat doradców rządowych powinien dotyczyć w szczególności samorządów największych metropolii w Polsce i ich wpływu na rozwój tych obszarów. Podstawowe znaczenie ma likwidacja barier prawnych, uniemożliwiających skuteczną integrację zarządzania w obszarach metropolitalnych.

Polska
2030
WYZWANIA ROZWOJOWE

Dokumentem wyznaczającym priorytety rozwoju regionalnego kraju w najbliższej dekadzie jest „**Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 – regiony, miasta i obszary wiejskie**” (KSRR). Strategia ta stosunkowo szeroko odnosi się do problematyki rozwoju miast i obszarów zurbanizowanych i zapowiada nowe instrumenty polityki państwa wspierające miasta o funkcjach wojewódzkich. Dokument ten w wersji projektowej wyznaczał trzy kategorie ośrodków miejskich: Warszawę jako główny ośrodek metropolitalny, pozostałe ośrodki metropolitalne o randze krajowej (Kraków, Trojmiasto, Wrocław, Poznań, Konurbacja Śląska, Łódź, Lublin, Szczecin, Bydgoszcz-Toruń) oraz ośrodki regionalne pełniące funkcję miast wojewódzkich. Powyższy podział został silnie skrytykowany w regionach, których stolice nie uzyskały statusu metropolii. Ostateczna wersja strategii zakłada, że rozwój funkcji metropolitalnych będzie wspierany we wszystkich 19 miastach o funkcjach wojewódzkich. Wśród nich za jedyną w pełni wykształconą metropolię uznano Warszawę.

W Strategii Rozwoju Regionalnego ustalono następujące **cele polityki regionalnej do 2020 roku**:

- Cel 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”).
- Cel 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”).
- Cel 3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie („sprawność”).

Pierwszy cel polityki regionalnej do 2020 roku dotyczy całego obszaru Polski. W jego ramach podstawowymi kierunkami działań są:

- Jak najlepsze wykorzystanie potencjału terytoriów cechujących się największą zdolnością do kreowania wzrostu gospodarczego (Warszawa i pozostałe ośrodki wojewódzkie wraz z ich obszarami funkcjonalnymi).
- **Wzmacnianie funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich i integracja ich obszarów funkcjonalnych.**
- Budowanie mechanizmów służących rozprzestrzenianiu procesów rozwojowych z biegunów wzrostu.

Wzmacnianie funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich i integracja ich obszarów funkcjonalnych polegać ma na oddziaływaniu na te czynniki rozwojowe, które stanowią o sile konkurencyjnej najważniejszych ośrodków miejskich, a tym samym regionów i koncentruje się na:

- rozwijaniu powiązań funkcjonalnych, infrastrukturalnych i instytucjonalnych między ośrodkami wojewódzkimi – węzłami sieci w układzie międzynarodowym i krajowym,
- wzmacnianiu funkcji metropolitalnych w sferze gospodarczej, społecznej, nauki i kultury (w tym funkcji symbolicznych) oraz wzmacnianiu roli ośrodków edukacji na poziomie wyższym – tworzących warunki dla gospodarki opartej na wiedzy,
- wspieraniu rozwiązań integrujących przestrzeń funkcjonalnych obszarów miejskich w zakresie zagospodarowania przestrzennego, transportu zbiorowego (infrastruktury, taboru i rozwiązań organizacyjnych), usług komunalnych, rynku pracy.

Tak sformułowane działania polityki regionalnej dla wzmacniania konkurencyjności najważniejszych ośrodków miejskich (z ich obszarami funkcjonalnymi) stanowią punkt odniesienia dla prowadzenia zarówno działań o charakterze sektorowym (np. w zakresie powiązań transportowych), przestrzennie ukierunkowanych działań ministra rozwoju regionalnego, samorządów terytorialnych wszystkich szczebli, jak i innych podmiotów publicznych. **Bezpośrednie wsparcie z poziomu kraju** dotyczy tylko tych elementów infrastruktury, które nie są finansowane w ramach programów sektorowych, dla których realizacji brak jest wystarczających środków po stronie beneficjentów.

Interwencja polityki regionalnej w zakresie wzmocnienia funkcji metropolitalnych dotyczyć ma sfery społecznej, gospodarki, turystyki, nauki, edukacji i kultury. Każdy z polskich ośrodków wojewódzkich cechuje się niedostatecznym rozwojem lub brakiem niektórych funkcji metropolitalnych. W strategii zwraca się uwagę na konieczność identyfikacji najważniejszych z nich i synergiczne działania, które w efektywny sposób rozwijać będą poszczególne funkcje i zwiększać będą ich zasięg – w skali kraju i międzynarodowej. Działania te mają angażować władze krajowe, regionalne i miejskie, przedsiębiorstwa, sektor nauki, kultury, organizacje pozarządowe.

Za **najważniejsze funkcje metropolitalne** z punktu widzenia polityki regionalnej KSRR uznaje te, które w największy sposób warunkują rozwój społeczny i gospodarczy oraz wpływają pozytywnie na możliwości wzrostu zamożności i potencjału ludnościowego poszczególnych ośrodków. Koncentracja funkcji metropolitalnych w wybranych ośrodkach miejskich zwiększy atrakcyjność ich jako miejsc oferujących lepsze miejsca pracy oraz wyższą jakość życia. Powinno to mieć pozytywny wpływ na wzrost liczby ludności, a tym samym dokończenie w Polsce w perspektywie najbliższych dwudziestu lat procesów urbanizacyjnych wykorzystujących nadal znaczny potencjał migracji wewnątrz krajowych uzupełniany migracjami zewnętrznymi. Wsparcie rozwoju tych ośrodków nie będzie ograniczać się do granic administracyjnych miast wojewódzkich, ale do całych **funkcjonalnych obszarów miejskich** w bezpośrednim zasięgu ich oddziaływania (w dokumencie konsekwentnie pomija się nazwę obszary metropolitalne, używanej powszechnie w projekcie KSRR). Pojęcie obszary funkcjonalne nie jest w strategii jasno zdefiniowane.

Celem wzmocnienia funkcji wyższego rzędu (funkcji metropolitalnych) jest podniesienie rangi ośrodków wojewódzkich wśród metropolii i miast europejskich i światowych oraz rozwój powiązań sieciowych między nimi. Działania w ramach nowej polityki regionalnej dotyczyć mają rozwijania funkcji metropolitalnych o znaczeniu międzynarodowym i krajowym, takich jak funkcje gospodarcze (obecność struktur zarządzania ważnymi korporacjami gospodarczymi i finansowymi), naukowe (zapewnianie najwyższych standardów instytucji naukowych i badawczych, bogata oferta centrów transferu technologii), kulturowe i symboliczne (obecność placówek kulturalnych najwyższej rangi, ważne wydarzenia kulturalne).

Innym istotnym działaniem wspólnym dla wszystkich ośrodków wojewódzkich, wpływającym wydatnie na konkurencyjność całych regionów ma być wdrożenie różnych rozwiązań organizacyjnych oraz rozbudowa i optymalizacja **jakości systemów transportu** na obszarach funkcjonalnych tych ośrodków. Ze względu na skalę problemów „zatłoczenia” miast, polityka regionalna uczestniczy w rozwijaniu systemów transportu, w tym integrowaniu ich z regionalnymi systemami transportowymi, z silną promocją i preferencją dla transportu zbiorowego. Jednocześnie prowadzone będą działania dla zmniejszania „zatłoczenia” miast przez innowacyjne rozwiązania dotyczące nowoczesnych systemów organizacji ruchu.

Działania w zakresie wspomagania rozwoju wszystkich wojewódzkich ośrodków miejskich niezależnie od ich funkcji i wielkości, są podstawowym przestrzennym kierunkiem interwencji w ramach realizacji Celu 1 KSRR. Ze względu na specyficzne uwarunkowania wynikające z różnej wielkości i sytuacji społeczno-gospodarczej tego zbioru miast, polityka regionalna na różnych poziomach różnicować będzie typy przedsięwzięć i instrumenty w odniesieniu do poszczególnych ośrodków.

Duże znaczenie dla podwyższenia konkurencyjności ośrodków wojewódzkich będzie miało **wspieranie integracji obszaru funkcjonalnego** poszczególnych ośrodków miejskich. Strategia zapowiada stałe dokonywanie usprawnień w tym zakresie – zarówno poprzez działania o charakterze prawnym i organizacyjnym w zakresie dążenia do spójności i optymalizacji usług publicznych w obrębie tych obszarów – usług komunalnych, edukacyjnych, administracyjnych, jak i inwestycyjnych np. z zakresu porządkowania przestrzeni publicznej czy rozbudowy infrastruktury transportowej. Według zapisów KSRR integracja różnych rodzajów transportu, jak i oferta transportu zbiorowego, warunkuje możliwości rozwoju funkcji metropolitalnych, a tym samym przyciągania inwestycji i tworzenia dobrej jakości miejsc pracy. Biorąc pod uwagę strukturę osadniczą i niewykorzystywany efektywnie potencjał, w pierwszym rzędzie zapowiada się podjęcie takich działań na terenie Konurbacji Górnośląskiej oraz na obszarze funkcjonalnym Trójmiasta. W strategii regionalnej zauważa się, że przyspieszenie tych procesów także w innych ośrodkach dałoby im przewagę konkurencyjną w stosunku do pozostających w tyle i tym samym zwiększyłoby możliwości rozwojowe całych województw.

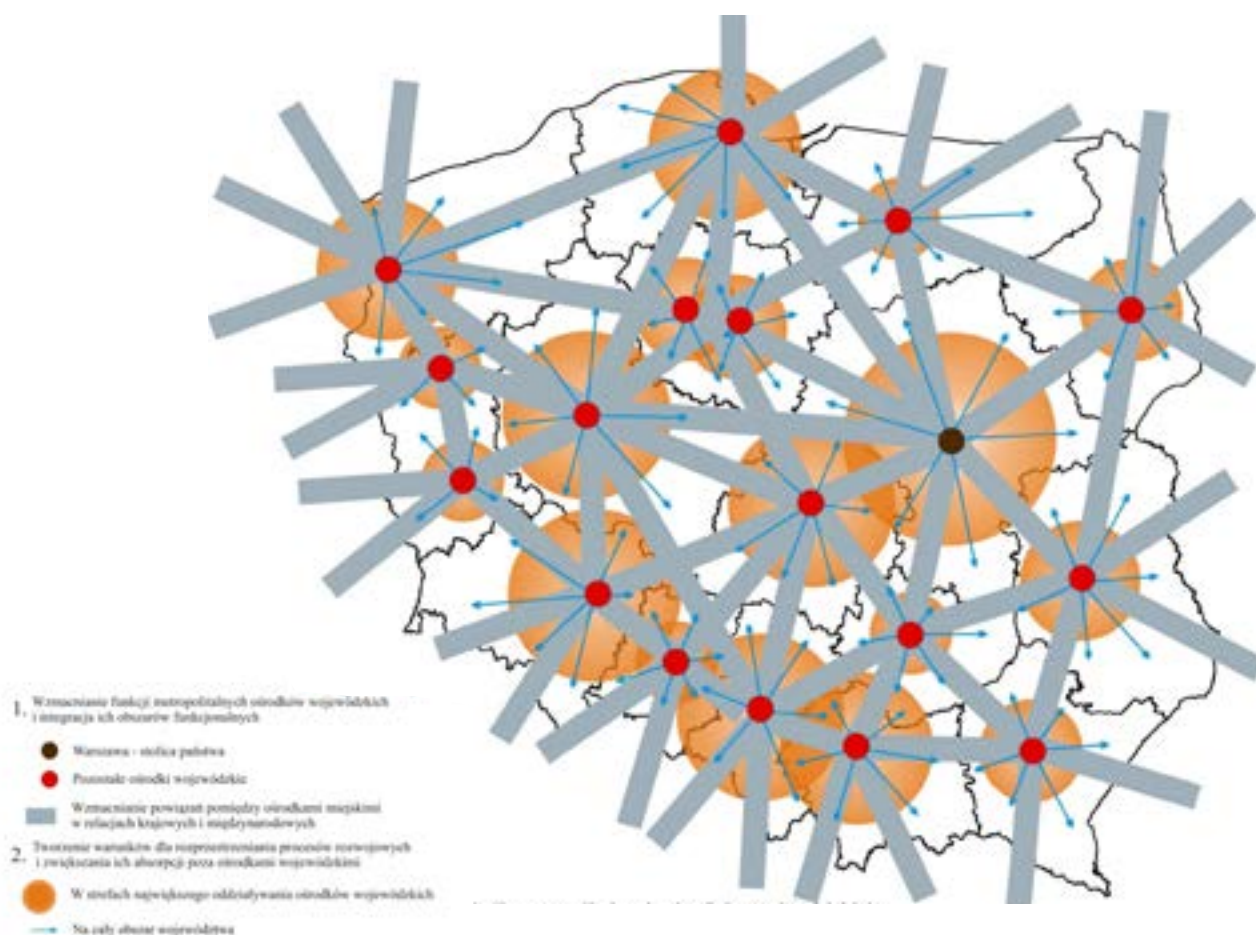
Wśród funkcji wyższego rzędu wspierany ma być także rozwój wysokospecjalistycznych usług medycznych, który warunkuje zwiększenie zdrowotności mieszkańców całych regionów, a także uzupełnia paletę funkcji metropolitalnych. Ważnym elementem działań na rzecz rozwoju funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich ma być także wprowadzenie wsparcia dla **mechanizmów rozwoju współpracy** i usieciowania w obszarach decydujących o sile konkurencyjnej poszczególnych ośrodków kraju. Szczególnie istotną kwestią jest wspieranie rozwoju badań stosowanych i komercjalizacja technologii powiązanych przede wszystkim z regionalną specyfiką województw. Dotyczy to także tworzenia bazy dydaktycznej umożliwiającej zdobywanie wyższego wykształcenia zgodnego z kierunkami rozwoju regionu, sprzyjającego innowacyjności i kreatywności, wzmocnienia edukacji na poziomie wyższym i instytucji

naukowo-badawczych, w tym m.in. w realizacji nowych inwestycji badawczo-rozwojowych, rozwoju prac badawczych, w których uczestniczą badacze z najlepszych ośrodków naukowych i akademickich w kraju i za granicą, przez angażowanie wybitnych naukowców w prowadzenie prac badawczych lub zajęć dydaktycznych w regionalnych ośrodkach naukowych itp.

Procesy urbanizacji i suburbanizacji związane z realizacją Celu 1 KSRR poddawane mają być skutecznej kontroli i stymulacji zgodnie z postanowieniami koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju i wojewódzkich planów zagospodarowania przestrzennego. W szczególności powinno to, wg zapisów strategii, zapewnić ograniczenie nieuzasadnionych zmian dotychczasowych funkcji obszarów nieurbanizowanych oraz zapewnić integralność i trwałość funkcjonowania najcenniejszych ekosystemów oraz powiązań pomiędzy tymi terenami.

Przestrzenne kierunki działań w ramach realizacji celu: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów

Według zapisów Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego, generowany przez ośrodki wojewódzkie wzrost gospodarczy może i powinien zostać wykorzystywany przez ich strefy oddziaływania.

Źródło: Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020.

Jak wynika z dokumentu Strategia Polska 2030 podstawową rolę państwa w dynamizowaniu rozwoju kraju jest **likwidacja barier uczestnictwa w procesie sprawnego zarządzania**. Z kolei KSRR do 2020 akcentuje wspieranie integracji obszaru funkcjonalnego poszczególnych ośrodków miejskich poprzez **działania o charakterze prawnym i organizacyjnym** w zakresie dążenia do spójności i optymalizacji usług publicznych w obrębie tych obszarów. Zapisy te wychodzą naprzeciw rzeczywistym potrzebom i oddają wolę nadrobienia zapóźnienia ustawodawczego w zakresie regulacji mechanizmów zarządzania i planowania na obszarach wielkomiejskich. Odczuwalny jest nowoczesnych instrumentów wspomagających proces integracji metropolitalnej w Polsce.

O nowe przepisy w tym zakresie zabiega szczególnie **Unia Metropolii Polskich (UMP)**, domagając się nadania ram prawnych obszarom metropolitalnym. Podobne stanowisko prezentuje również **Związek Miast Polskich**, który od lat lobbuje na rzecz zmian prawnych ułatwiających współpracę samorządów lokalnych, także w obszarach metropolitalnych.

Wobec **braku ustawy metropolitalnej**, aglomeracja poznańska musi funkcjonować w oparciu o ogólne regulacje prawne dotyczące samorządu terytorialnego, nie uwzględniające z reguły specyfiki obszarów silnie zurbanizowanych. Kluczowe dla aglomeracji jest przede wszystkim obecne ustawodawstwo dotyczące **planowania metropolitalnego oraz form współpracy jednostek samorządu terytorialnego**. Jest ono albo lakoniczne albo nieadekwatne do specyfiki funkcjonowania obszarów metropolitalnych, w tym także aglomeracji poznańskiej, na obszarze której funkcjonują zarówno jednostki samorządu powiatowego, jak i gminnego.

Dostrzeżenie specyfiki procesów rozwoju przestrzennego wokół wielkich miast zaowocowało wprowadzeniem do **ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** nowej kategorii planów zagospodarowania przestrzennego – dla obszarów metropolitalnych. Regulacja ta zarysowana jest jednak bardzo ogólnie i sprowadza się do jednego zapisu stanowiącego, iż „dla obszaru metropolitalnego uchwała się plan zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego jako część planu zagospodarowania przestrzennego województwa” (art. 39 ust. 6 ustawy). W ślad za tym przepisem nie idą żadne szczegółowe uregulowania, niezbędne dla efektywnego korzystania z tego instrumentu planistycznego. **Plany zagospodarowania obszarów metropolitalnych** w obecnym kształcie prawnym nie są i, co ważniejsze, nie mogą być skutecznymi narzędziami koordynacji rozwoju przestrzennego aglomeracji. Jak dotąd w Polsce nie powstał żaden taki plan.

W zakresie współpracy jednostek samorządu terytorialnego w polskim prawodawstwie obowiązują trzy podstawowe formy: **związki, porozumienia i stowarzyszenia**. Zakres podmiotowy poszczególnych form współpracy jest zróżnicowany. Związki komunalne mogą być tworzone w celu wspólnego wykonywania zadań publicznych, ale tylko przez jednostki tego samego szczebla samorządu (a więc związku nie mogą tworzyć np. gminy z powiatami). Utworzenie stowarzyszenia, tak jak w przypadku związku, skutkuje powstaniem nowego podmiotu, ale, w odróżnieniu od związku i porozumienia, nie dochodzi w tym przypadku do wiążącego prawnie przekazania zadań publicznych. Skuteczna integracja metropolitalna w obecnym systemie prawnym (stan na grudzień 2010 r.) napotyka na wiele ograniczeń. Ich likwidację może zapewnić **nowa ustawa regulująca status obszarów metropolitalnych w Polsce**.

Unia Metropolii Polskich powstała w 1990 r. Radę UMP stanowią prezydenci 12 centralnych miast metropolii polskich. Statutowymi celami UMP są m.in: promocja inicjatyw i działań związanych z tworzeniem i funkcjonowaniem struktur na obszarach metropolitalnych oraz współpraca z organami państwa, organizacjami ogólnopolskimi i zagranicznymi oraz międzynarodowymi dla zwiększenia roli metropolii w państwie i w Europie.

Rząd RP w latach 2008-2009 zintensyfikował prace nad uchwaleniem ustawy wprowadzającej nowe formy współdziałania jednostek samorządowych na obszarach wielkomiejskich, eliminujące wady dotychczasowych. Celem projektu **Ustawy o polityce miejskiej państwa i współpracy jednostek samorządu terytorialnego w tym zakresie**, zwanej potocznie ustawą metropolitalną, jest tworzenie podstaw do osiągania spójności społeczno-ekonomicznej i przestrzennej oraz skutecznego i zintegrowanego zarządzania obszarami metropolitalnymi. Mimo że proces legislacyjny związany z nową ustawą jest w toku, a dyskusja nad jej kształtem nie została zakończona, to z dotychczasowych projektów ustaw wynika kilka generalnych ustaleń.

W propozycji legislacyjnej z maja 2009 r. uznaje się, że zintegrowane zarządzanie powinno w sposób obligatoryjny dotyczyć trzech obszarów: największego obszaru metropolitalnego Warszawy oraz dwóch konurbacji – Górnego Śląska i Trójmiasta. W pozostałych przypadkach, także w odniesieniu do aglomeracji poznańskiej, powstawanie zespołów metropolitalnych miałyby mieć charakter dobrowolny. Ustalenia ustawy są więc istotne z punktu widzenia działań integracyjnych w aglomeracji i budowania silnej metropolii poznańskiej.

Projektowany zakres zadań zespołu metropolitalnego obejmuje m.in:

1. Programowanie strategii rozwoju i zagospodarowania obszaru metropolitalnego.
2. Opracowywanie i uchwalanie programów lub planów metropolitalnych oraz koordynację działań jednostek samorządowych w dziedzinach:
 - ładu przestrzennego,
 - ochrony dziedzictwa kulturowego,
 - ochrony środowiska,
 - zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepłą oraz w gaz,
 - wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji i oczyszczania ścieków,
 - wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych,
 - komunikacji i transportu zbiorowego,
 - rynku prac,
 - pozyskiwania środków publicznych i prywatnych niezbędnych do realizacji zadań zespołu,
 - promocji obszaru metropolitalnego.

Wewnętrzny ustrój zespołu metropolitalnego zbliżony ma być do formuły związku międzygminnego. Organami zespołu metropolitalnego mają być:

1. Zgromadzenie zespołu – jako organ stanowiący i kontrolny,
2. Zarząd zespołu – jako organ wykonawczy.

W skład zgromadzenia zespołu wchodzić mają delegaci wszystkich jednostek samorządu terytorialnego należących do zespołu. Delegatem jest z mocy prawa odpowiednio wójt, burmistrz, prezydent miasta i starosta.

Na obecnym etapie aglomeracja poznańska formalizuje działania zbliżone do zapisów ustawowych, inicjując współpracę w kluczowych dziedzinach: transporcie publicznym, gospodarce komunalnej, promocji turystycznej. Opracowanie strategii rozwoju aglomeracji poznańskiej i koncepcji zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego to inicjatywy wyprzedzające zapisy ustawowe. Dokumenty te stwarzają przewagę konkurencyjną aglomeracji poznańskiej w stosunku do innych obszarów metropolitalnych w Polsce, jeszcze przed ostatecznym wejściem ustawy w życie. Ich wdrażanie bez regulacji ustawowych będzie jednak z pewnością mniej skuteczne.

Związek Miast Polskich jest organizacją samorządów miejskich powołaną m.in. do prezentowania wspólnego stanowiska wobec rządu i promocji miast członkowskich w Polsce i za granicą. Siedzibą Związku jest Poznań. Od 2003 roku funkcję Prezesa pełni Prezydent Miasta Poznania. Do związku należy 306 miast (2010 r.). Stanowisko ZMP wspiera inicjatywy metropolitalne, lobbując także na rzecz zmian prawnych, które ułatwiałyby współpracę samorządów lokalnych: gminnych, miejskich i powiatowych na obszarach metropolitalnych, takich jak aglomeracja poznańska.

Aglomeracja poznańska na tle kraju i regionu

Aglomeracja poznańska należy do grupy siedmiu najbardziej zurbanizowanych obszarów Polski, obok czterech aglomeracji: warszawskiej, krakowskiej, łódzkiej, wrocławskiej i dwóch konurbacji: górnośląskiej, trójmiejskiej. **Aglomerację poznańską na tle kraju wyróżnia kilka istotnych cech:**

- skupienie podmiejskich miast i gmin w granicach administracyjnych jednego, dużego powiatu ziemskiego (inne duże miasta Polski graniczą bezpośrednio z kilkoma powiatami),
- wyjątkowo silne natężenie procesu suburbanizacji (emigracja mieszkańców i lokalizacja podmiotów gospodarczych poza granicami Poznania, w sąsiednich gminach powiatu poznańskiego),
- dynamiczny rozwój przestrzenny, którego wynikiem są duże zmiany środowiskowe i infrastrukturalne, intensyfikacja ruchu komunikacyjnego i wzrost mobilności ludności w ramach urbanizującego się obszaru,
- wysoki poziom rozwoju gospodarczego, mierzony wartością PKB, wysokim poziomem przedsiębiorczości (duża liczba firm na 1000 mieszkańców) oraz licznymi inwestycjami z udziałem kapitału zagranicznego, zarówno w Poznaniu, jak i w sąsiednich gminach,
- bardzo dobrze rozwinięte funkcje akademickie, najwyższy wśród dużych miast kraju udział studentów w populacji miasta, wysoki poziom internacjonalizacji badań i kształcenia,
- innowacyjne pomysły w zakresie zarządzania, organizacji transportu miejskiego, świadczenia usług społecznych i realizacji zadań z zakresu gospodarki komunalnej,
- wysoki poziom życia, wyrażający się najwyższym po Warszawie stopniem motoryzacji, wysokim poziomem zamożności, dobrym dostępem do usług i zadowoleniem z życia mieszkańców.

Aglomeracja poznańska zajmuje wysoką pozycję w kraju pod względem produktu krajowego brutto na jednego mieszkańca, wartości eksportu wyrobów przemysłowych, innowacyjności przedsiębiorstw i koncentracji firm otoczenia biznesu. Poznań to czołowy w Polsce ośrodek handlu, nauki, edukacji,

kultury, sportu i wyspecjalizowanych usług społecznych. Na terenie miasta i powiatu znajduje się wiele obiektów dziedzictwa narodowego. Aglomeracja to również uniikatowy w skali Polski obszar z Wielkopolskim Parkiem Narodowym, Puszcą Zieloną, rzeką Wartą i licznymi terenami wypoczynkowymi.

Według rankingu miast metropolitalnych (Nordea Metrox, 2009) Poznań jako centrum aglomeracji plasuje się za Warszawą, na 2-4 miejscu tuż obok Krakowa i Wrocławia. Stolica jako najsilniejsze gospodarczo i najbardziej umiędzynarodowione miasto w Polsce jest w zakresie potencjału gospodarczego i naukowego poza krajową konkurencją. Pod względem **siły metropolitalności** (nowoczesność gospodarki, usieciowienie biznesowe i naukowe) Poznań konkuruje o pozycję drugiego miasta w kraju.

Aglomeracja wyróżnia się indywidualną ścieżką **odolnej integracji zarządzania** i współdziałania instytucji publicznych (m.in. wspólny dla miasta i powiatu urząd pracy, komendy policji i straży pożarnej). Postępuje współpraca władz samorządowych w zakresie usług komunalnych oraz integracji transportu publicznego. Nie wykorzystanym jak dotąd potencjałem aglomeracji jest koordynacja planowania przestrzennego, współpraca w zakresie świadczenia różnorodnych usług społecznych oraz wspólna promocja inwestycyjna i turystyczna.

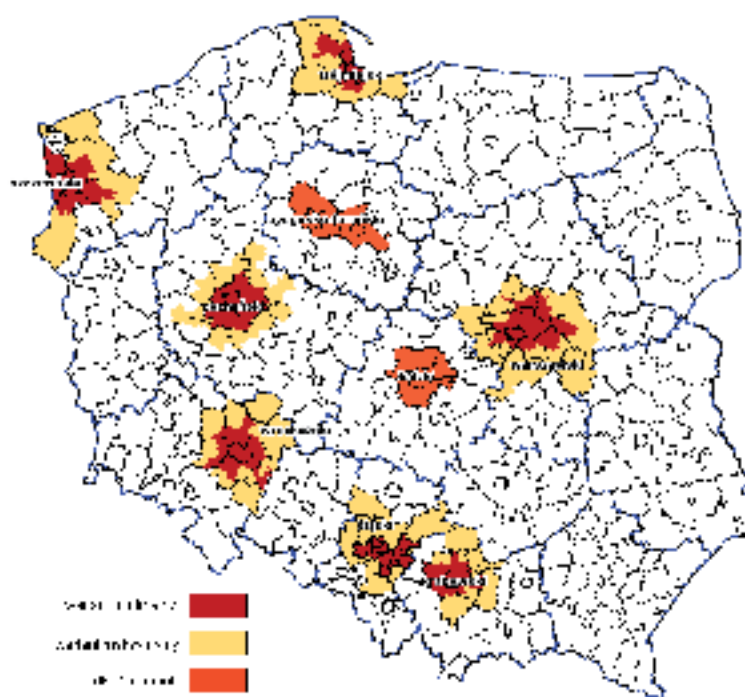
W wyniku działań integracyjnych **milionowa metropolia Poznań** ma szanse stać się drugim pod względem poziomu rozwoju funkcji metropolitalnych ośrodkiem w Polsce, łącząc potencjał ekonomiczny i społeczny dużego miasta oraz miast i gmin najlepiej rozwiniętego gospodarczo powiatu ziemskiego w kraju. Wymaga to koordynacji polityk przestrzennych i sektorowych oraz rozwinięcia instytucji współpracy odpowiedzialnych za realizację zintegrowanego rozwoju całej aglomeracji.

Podstawowym problemem w przedstawieniu problematyki aglomeracji i obszarów metropolitalnych, jak też dokonywanych porównań statystycznych jest kwestia określenia ich liczby i zasięgu. Do tej pory nie istnieje w Polsce jedna powszechnie uznawana ich definicja i delimitacja. Pod pojęciem aglomeracja poznańska należy rozumieć miasto Poznań oraz gęsto zaludnioną i silnie zurbanizowaną strefę podmiejską, obejmującą zasadniczo powiat poznański. Średnia gęstość zaludnienia na tym obszarze wynosi blisko 450 os./km².

W Polsce nie wypracowano dotąd jednej oficjalnej i umocowanej prawnie koncepcji delimitacji aglomeracji lub obszarów metropolitalnych. Na mapie przedstawiono minimalne i maksymalne warianty ich delimitacji. Są one wykorzystywane dla potrzeb planowania przestrzennego, statystyki publicznej i polityki regionalnej, bądź też stanowią zasięg funkcjonowania jednostek administracji zespolonej lub struktur oddolnej współpracy samorządowej.

Delimitacja obszarów metropolitalnych w Polsce

Podstawowe dane o aglomeracjach/obszarach metropolitalnych w Polsce (według wariantów delimitacyjnych)

Aglomeracja/ obszar metropolitalny	Powierzchnia [km ²]			Liczba mieszkańców		
	min.	średnia	max.	min.	średnia	max.
Warszawa	2 208	6110	9 923	2 618 886	2 795 574	3 199 938
Górny Śląsk	1 218	2792	5 577	1 973 900	2 126 836	2 829 593
Kraków	1 447	3 318	4 382	1 040 455	1 233 694	1 461 981
Łódź*	-	2 499	-	-	1 126 600	-
Trójmiasto	1 262	3041	4 858	981 391	1 086 750	1 246 492
Poznań	2 162	4161	6 202	866 458	995 744	1 351 180
Wrocław	2 125	4425	6 725	810 082	990 753	1 171 424
Bydgoszcz-Toruń*	-	2 916	-	-	759 490	-
Szczecin	2 305	5042	7171	628 918	733 089	844 774

* tylko jeden wariant delimitacji obszaru metropolitalnego.

Aglomeracja poznańska to najsilniej zurbanizowany obszar regionu Wielkopolski i całej północno-zachodniej Polski. Koncentruje 28 % całkowitej populacji województwa wielkopolskiego i generuje blisko połowę jego produktu krajowego brutto. Stolica regionu - Poznań wykazuje ponad 1000-letnie silne związki historyczne, funkcjonalne i przestrzenne z Wielkopolską.

Wiele cech i symboli jest wspólnych dla mieszkańców Poznania, okolicznych gmin oraz całego regionu Wielkopolski. Należą do nich przede wszystkim:

- dziedzictwo historyczne państwa Polan i pierwszych Piastów – kolebki polskiej państwowości,
- pamięć wielkopolskiej „najdłuższej wojny nowoczesnej Europy” i kult pracy organicznej,
- wielkopolska gospodarność, gościnność, pracowitość, solidność i zamiłowanie do porządku,
- więzi kulturowe, m.in. gwara, obyczaje i regionalna kuchnia.

Obok wspólnej tożsamości oraz więzi historycznych aglomerację i region łączą **relacje gospodarcze i społeczne**. Są to migracje rezydencjalne, powiązania produkcyjne i usługowe firm oraz intensywne dojazdy do pracy i po usługi, głównie do Poznania jako centralnego ośrodka regionalnego. Poznań to podstawowy węzeł komunikacji kolejowej, autobusowej i lotniczej regionu. Rynek pracy aglomeracji poznańskiej jest bardzo atrakcyjny i otwarty także dla mieszkających poza jej obszarem. Poznań jako miasto centralne ma szeroki zasięg dojazdów do pracy, który obejmuje nie tylko najbliższą strefę podmiejską (gminy powiatu poznańskiego), ale także sąsiednie powiaty Wielkopolski (obszar metropolitalny).

Szereg instytucji z siedzibami w Poznaniu ma swoje filie w regionie, głównie w takich miastach, jak Kalisz, Konin, Leszno, Piła, Ostrów Wlkp. i Gniezno. Poznańskie media oddziałują na cały region, współpracując ze swoimi lokalnymi partnerami. Poznań to główny ośrodek edukacyjny Wielkopolski. Regionotwórczy charakter ma działalność akademicka (60 % studentów pochodzi spoza aglomeracji). Liczne poznańskie uczelnie prowadzą swoje oddziały w miastach całej Wielkopolski.

Silna aglomeracja to silna Wielkopolska, połączona więzami gospodarczymi i instytucjonalnymi, kanałami transportowymi i sieciami komunikacji społecznej. To region liczący się na mapie Europy.

Współpraca władz regionalnych i lokalnych w zakresie wspierania aglomeracji poznańskiej znajduje wyraz w Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 r. Zapisano w niej istotny cel operacyjny: „Wzmocnienie regionotwórczych funkcji aglomeracji poznańskiej jako ośrodka metropolitalnego o znaczeniu europejskim”, cel odzwierciedlający współczesne myślenie o rozwoju metropolii.

Zgodnie z zapisami strategii regionalnej, aglomeracja poznańska jest jednym z najistotniejszych czynników rozwoju Wielkopolski. Jako źródło innowacji stanowi o pozycji konkurencyjnej regionu. Jest węzłem globalnej wymiany informacji, bez którego nie jest możliwy szybki rozwój pozostałej części województwa. Z punktu widzenia potrzeby utrzymania zrównoważonego rozwoju, władze regionalne będą wzmacniać te funkcje aglomeracji, które nie stanowią konkurencji dla innych obszarów Wielkopolski, lecz dodatkowo wspomagają jej rozwój (funkcje regionotwórcze). Cel ten realizowany jest m.in. poprzez:

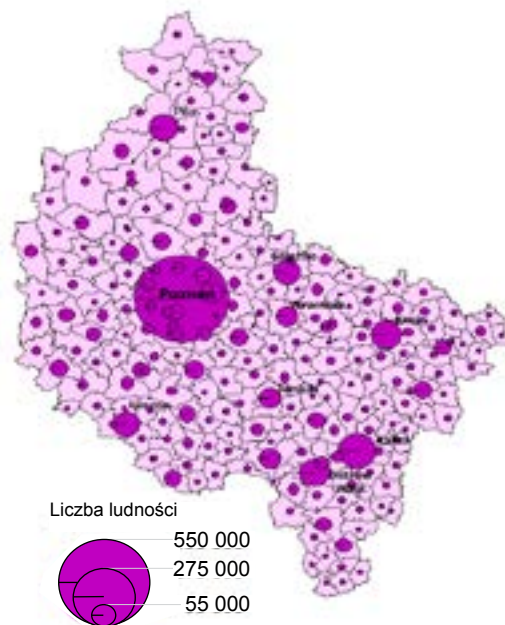
- zwiększenie powiązań komunikacyjnych stolicy regionu z otoczeniem, wraz z modernizacją poznańskiego węzła komunikacyjnego, w tym poprawa stanu komunikacji zbiorowej oraz poprawa pozycji lotniska Poznań-Ławica,
- rozwój poznańskiego ośrodka akademickiego i badawczego oraz wsparcie jego powiązania z gospodarką,
- wzmocnienie infrastruktury społecznej służącej całemu regionowi,
- rozbudowę i wzmocnienie pozycji Międzynarodowych Targów Poznańskich, rozwój funkcji konferencyjnych i kongresowych oraz sportowych o charakterze regionalnym, krajowym i międzynarodowym,
- wzmacnianie powiązań kooperacyjnych Poznania z otoczeniem, ograniczanie presji urbanizacji na środowisko przyrodnicze.

Potencjał aglomeracji poznańskiej w województwie wielkopolskim (2009)

Dane	Województwo wielkopolskie	Aglomeracja poznańska	Udział w województwie
powierzchnia	29 827 km ²	2 743 km ²	9,2 %
ludność	3 408 281	951 753	29,0 %
miejsca pracy	828 661	330 856	39,8 %
prywatne podmioty gospodarcze	359 350	146 925	41,0 %
dochody podatkowe samorządów lokalnych	4 385 mln zł	1 897 mln zł	43,3 %
spółki z kapitałem zagranicznym	5 574	3 613	64,8 %
studenci	169 374	138 723	81,9 %

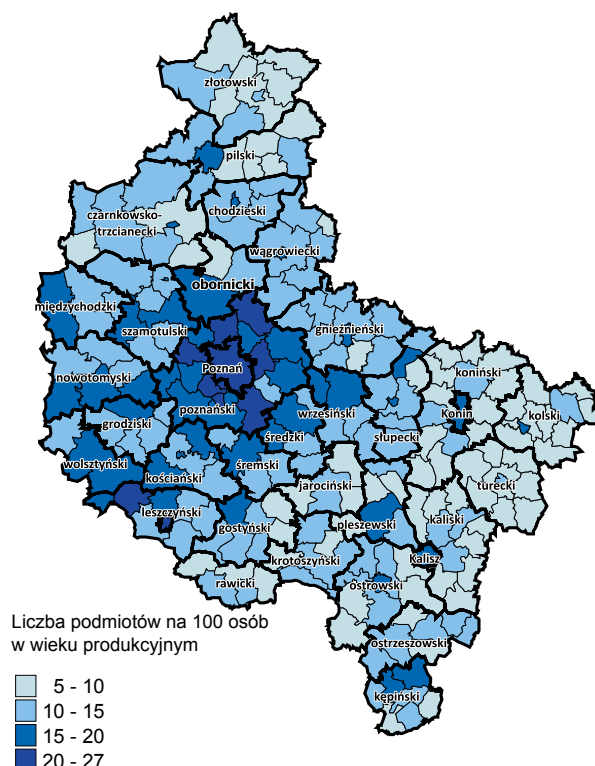
Liczba ludności miast i gmin w Wielkopolsce

Dojazdy do pracy do Poznania

Podmioty gospodarcze w Wielkopolsce

Demografia i kapitał społeczny

Aglomeracja poznańska liczy blisko **954 tys. mieszkańców** (w granicach działania Rady Aglomeracji Poznańskiej w 2010 r.), przy średniej gęstości zaludnienia 350 os./km². Mieszkańcy aglomeracji stanowią 2,5% ludności kraju i 28% ludności województwa wielkopolskiego.

Aglomeracja ma charakter monocentryczny, co oznacza, że większość ludności (58%) koncentruje się w ośrodku centralnym – Poznaniu. Różnice w gęstości zaludnienia w gminach aglomeracji są znaczne. Największą gęstością zaludnienia charakteryzują się miasta: Swarzędz (3522 os./km²), Śrem (2418 os./km²) i Poznań (2128 os./km²). W przeciwieństwie do miast, najniższym zagęszczeniem ludności (nawet poniżej średniej krajowej dla obszarów wiejskich wynoszącej 50 os./km²), wyróżniają się obszary wiejskie gmin w północno-wschodniej części aglomeracji m.in. Skoki (26 os./km²) oraz Murowana Goślina (35 os./km²).

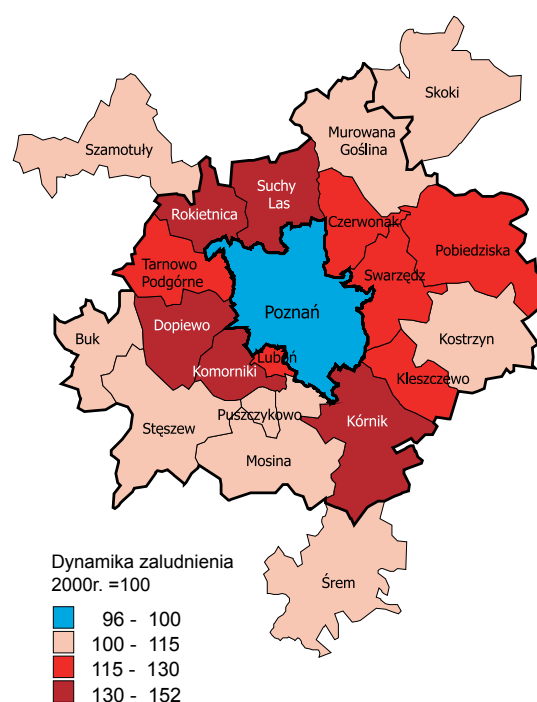
Dzięki dynamice gospodarczej i społecznej aglomeracja poznańska notuje stały wzrost liczby mieszkańców. Nie rozkłada się on jednak równomiernie w przestrzeni. Od lat 90. obserwuje się systematyczny spadek liczby mieszkańców Poznania przy eksplozywnym wzroście zaludnienia w gminach powiatu poznańskiego.

Najlepszym miernikiem dynamiki procesów demograficznych jest śledzenie relacji liczby ludności między miastem a jego otoczeniem. W 1999 r. Poznań liczył 584 tys., a powiat poznański 257 tys. stałych mieszkańców. W 2010 r. odpowiednie liczby wynosiły 553 tys. i 323 tys. mieszkańców. Ubytek ludności w mieście o 31 tys. został w skali aglomeracji zrekompensowany z dużą nadwyżką przez przyrost zameldowanych w powiecie o 66 tys. Tylko w latach 2000-2009 w śródmieściu Poznania ubyło około 25 tys. mieszkańców, tyle, ile przybyło w czterech gminach podmiejskich: Dopiewo, Komorniki, Suchy Las i Swarzędz. Aglomeracja poznańska jest najbardziej suburbanizującym się obszarem w kraju, o największej dynamice zmian miejsca zamieszkania. Dzięki rosnącej zamożności, postępującej lawinowo motoryzacji, realizacji marzeń o „własnym domu”, hasło „uciec z miasta” (dodać należy „uciec jak najbliżej”), poznaniacy realizują najskuteczniej w Polsce.

**Gęstość zaludnienia
w aglomeracji poznańskiej (2010)**

**Zmiany liczby ludności (2000-2009)
w aglomeracji poznańskiej**

W migracjach w aglomeracji poznańskiej uczestniczą głównie osoby w wieku matrymonialnym i najwyższej aktywności zawodowej. Osiedlającymi się poza miastem są na ogół osoby dobrze wykształcone (45% z wykształceniem wyższym), w większości nadal pracujące lub uczące się w Poznaniu.

Migracje zagraniczne w przypadku aglomeracji poznańskiej są bardzo niewielkie i nie mają znaczącego wpływu na ogólne saldo migracji. W 2008 r. wyemigrowało z aglomeracji za granicę 431 osób, tj. około 3% wszystkich emigrantów (w tym 334 poznańców), a powróciło 161 osób, tj. około 1% wszystkich imigrantów (w tym 113 poznańców). W statystyce tej brane są pod uwagę tylko migracje stałe.

Drugim czynnikiem decydującym o zmianach liczby ludności jest **saldo ruchu naturalnego**, czyli różnica między urodzeniami i zgonami. Widoczne są wyraźne dysproporcje: niski przyrost naturalny w Poznaniu i wyższy w strefie podmiejskiej. Po głębokim niżu demograficznym w latach 90. w ostatniej dekadzie w całej aglomeracji wzrasta nadwyżka liczby urodzeń nad liczbą zgonów. Pozytywne zmiany w przyroście naturalnym są konsekwencją zmian w strukturze ludności według płci i wieku, przejawiających się wchodzeniem w wiek matrymonialny (20-33 lat) roczników mikrowyżu demograficznego z początku lat 80. To pokolenie obecnie poszukuje miejsca zamieszkania i zakłada rodziny. Po 2015 r.

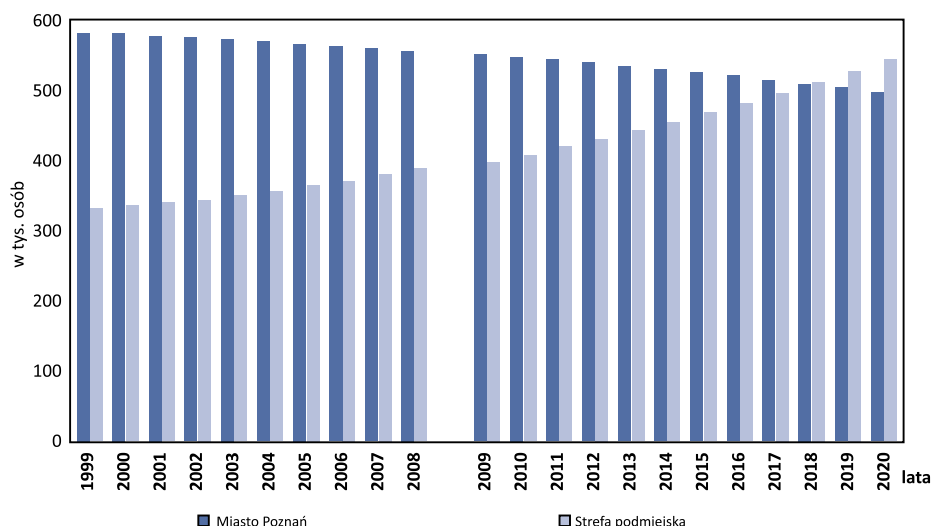
na rynku małżeńskim pojawi się jednak mało liczna generacja niżu demograficznego lat 90. XX w.

Niekorzystny wpływ na ruch naturalny ma utrzymująca się od kilkunastu lat bardzo **niska dzietność kobiet** (w Poznaniu – 1,2 czyli jedna z najniższych w Europie). Polepszające się warunki życia wbrew pozorom nie wpływają na zmiany modelu rodziny. Należy więc tworzyć w aglomeracji zachęty dla rodzin z dziećmi, które pomogą im w ich wychowaniu, wykształceniu i utrzymaniu w dobrym zdrowiu. Rozwój demograficzny całej aglomeracji uzależniony jest zatem w dużym stopniu od napływu mieszkańców spoza jej granic, w tym pozostawania w mieście absolwentów poznańskich szkół wyższych (większość metropolii europejskich rozwija się głównie dzięki dodatniemu saldu migracji).

W całej aglomeracji przeważają kobiety. **Wskaźnik feminizacji** (liczba kobiet na 100 mężczyzn) wynosi 111, w miastach – 113, a na obszarach wiejskich – 103. Najbardziej sfeminizowany jest Poznań, gdzie na 100 mężczyzn przypada 117 kobiet. Tak wysoki wskaźnik feminizacji jest charakterystyczny dla większości dużych miast. Są one atrakcyjnym rynkiem pracy dla kobiet, dzięki rozwiniętym sektorom usługowym: służby zdrowia, oświaty, administracji, handlu. W Poznaniu przeciętnie rodzi się więcej chłopców (wskaźnik feminizacji 95). Ich liczebna przewaga wyrównuje się w wieku 25 lat. W wieku emerytalnym na 100 mężczyzn przypada w Poznaniu już 180 kobiet.

Projekcja zmian zaludnienia w aglomeracji do 2020 r.

Utrzymanie się obecnych tendencji demograficznych (zwłaszcza dużej skali emigracji z Poznania do gmin powiatu poznańskiego) może spowodować, że już w 2020 r. proporcje liczby ludności między Poznaniem a jego strefą podmiejską zostaną wyrównane.

Na tle innych obszarów zurbanizowanych w Polsce aglomeracja poznańska odznacza się dość młodą strukturą ludności. Jednak również tu coraz szybciej postępuje **proces starzenia się** społeczeństwa. W wiek emerytalny w latach 2010-2020 wejdą mieszkańcy urodzeni w powojennym wyżu demograficznym z lat 50. Wydłuża się oczekiwane trwanie życia. Obecnie mieszkańiec aglomeracji przeciętnie dożywa 74 lat (kobiety – 78, mężczyźni – 71 lat).

Problem starzenia się ludności dotyczy w szczególności Poznania, gdzie odsetek emerytów będzie rósł, a wraz z nim zapotrzebowanie na opiekuńcze i medyczne usługi geriatryczne. Należy mieć to na uwadze zarówno przy rozbudowie placówek służby zdrowia, jak i np. kształceniu młodzieży i studentów w tym zakresie. Powinna rozwijać się także oferta dla seniorów w zakresie spędzania wolnego czasu i ustawicznego kształcenia. Na uwadze trzeba mieć rozwój transportu publicznego, umożliwiającego przemieszczanie się ludzi starszych oraz zapobieganiu ich wykluczeniu cyfrowemu.

Gminy wiejskie w aglomeracji poznańskiej charakteryzują się młodszą strukturą wieku niż miasta. Związane jest to z większą liczbą dzieci w rodzinach wiejskich. Pod względem struktury wieku w aglomeracji na dwóch biegunach znajdują się Poznań i gmina Kleszczewo. W najmłodszej demograficznie gminie Kleszczewo udział osób powyżej 65 roku życia stanowi tylko 8%, podczas gdy udział dzieci i młodzieży jest wciąż wysoki i wynosi 21% ogółu mieszkańców. W Poznaniu udział osób starszych wynosi 15% i przewyższa już grupę dzieci i młodzieży (12%).

Poznań jest jednak bardzo juvenilnym miastem. Na **młodość demograficzną** wpływ mają tysiące studentów. W 2009 r. na 25 uczelniach wyższych studiowało ponad 135 tys. studentów. Na 1000 mieszkańców przypada w mieście 240 studentów. Wskaźnik ten plasuje Poznań na pierwszym miejscu wśród dużych polskich miast. Dzięki takiemu potencjałowi szkolnictwa wyższego jakość kapitału ludzkiego i kapitału społecznego aglomeracji poznańskiej niezmiennie pozostaje na wysokim poziomie. Ponad 60% studentów to osoby spoza Poznania, głównie z województwa wielkopolskiego i regionu północno-zachodniej Polski.

Studenci wnoszą w życie Poznania nie tylko swoją młodzieńczość i fantazję. To ważna grupa ekonomiczna. Korzystając z kwater prywatnych, placówek handlowych, kin, teatrów, pubów i klubów zasilają dochody mieszkańców, licznych firm usługowych, a także pośrednio budżet miasta. Z czasem, już po zakończeniu studiów, Poznań i gminy aglomeracji stają się dla absolwentów głównym rynkiem pracy, a migracje o charakterze okresowym (edukacyjne) dla wielu przyjezdnych przeradzają się w migracje stałe, związane z miejscem pracy i założeniem rodziny.

Poznań i gminy aglomeracji zamieszkuje w miarę homogeniczna narodowościowo ludność. Poznań wciąż w niewielkim stopniu przyciąga cudzoziemców, liczba zameldowanych obcokrajowców wynosi 1,6 tys., co stanowi zaledwie 0,3% ogółu mieszkańców miasta. Przybysze pochodzą głównie z krajów sąsiednich: Ukrainy, Białorusi i Niemiec. Liczba blisko 2 tys. studentów z zagranicy stanowi około 3 % ogółu dziennych studentów poznańskich uczelni.

Aglomeracja poznańska odznacza się w warunkach polskich wysokim poziomem kapitału społecznego. Cechy charakterystyczne dla poznaniaków i wielkopolan, takie jak praca organiczna, zamiłowanie do porządku i oszczędność, sprzyjają rozwojowi tego kapitału przyczyniając się do szybszego tempa przemian gospodarczych. Stanowią one podstawę dla budowania relacji społecznych, wzrostu zaangażowania i zaufania obywatelskiego oraz tworzenia norm społecznych, którymi Poznań wyróżnia się na tle kraju.

Kapitał społeczny zalicza się do podstawowych współczesnych czynników rozwoju lokalnego. Pojęciem tym określa się umiejętności nawiązywania współpracy ludzi w celu realizacji wspólnych zadań. Umiejętności te wynikają z zaufania, norm społecznych oraz funkcjonowania sieci organizacji społecznych, zwiększających skuteczność i zapewniających skoordynowanie podejmowanych działań. Silnymi stronami kapitału społecznego aglomeracji poznańskiej na tle innych aglomeracji w Polsce są przede wszystkim wysoki udział osób z wykształceniem wyższym, a także wysoki (zaraz po aglomeracji warszawskiej) udział ludności aktywnej zawodowo.

Bardzo ważną rolę w tworzeniu kapitału społecznego odgrywają organizacje społeczne oparte na bliskich powiązaniach między członkami. Są to przykładowo: stowarzyszenia, kluby sportowe czy fundacje. Aglomeracja poznańska charakteryzuje się dynamicznym wzrostem liczby stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji. Należy podkreślić, że wzrost ten dotyczy nie tylko Poznania, ale również gmin podmiejskich. Stwarza to korzystne warunki dla rozwoju kapitału społecznego na obszarze całej aglomeracji poznańskiej.

Poznań z racji specyficznego położenia geograficznego, blisko granicy z Niemcami, przeszłości historycznej objawiającej się 150-letnim okresem w zaborze pruskim, uważane jest za jedno z najbardziej „zachodnich” miast kraju. Miasto jest stolicą regionu Wielkopolski, identyfikowanego z dobrą organizacją pracy, zadbanym krajobrazem, często określanym jako „porządek poznański”. Jednocześnie miasto i region poprzez zrationalizowane działania i postawy polityczne, tradycje „pracy organicznej od podstaw” i silnego poczucia odrębności kulturowej, postrzegane jest zarówno jako pragmatyczne, jak

i dość tradycyjne. Ten *image* miasta w ostatnich latach ulega osłabieniu i wymaga wzmocnienia szczególnie w sferze kreatywności i innowacyjności.

Do głównych cech poznaniaków i mieszkańców okolicznych gmin zaliczyć należy:

- „liberalizm” - postawy polityczne bliskie liberalizmowi gospodarczemu (o czym świadczą też wyniki wyborów parlamentarnych i samorządowych, w których Poznań zawsze jawi się jako ostoja ugrupowań liberalnych),

- „mieszczaństwo” - konserwatyzm w poglądach, także względny konserwatyzm obyczajowy, szczególnie w zakresie pozycji rodziny i przejawów jej dezintegracji, patologii społecznych i skrajnych zachowań obyczajowych,

- „zamożność” – relatywnie wyższy poziom życia na tle innych miast, wyrażający się np. najwyższym wskaźnikiem motoryzacji i jedną z najwyższych sił nabywczych ludności,

- „etos Wielkopolski” – wyrażający się zamiłowaniem do porządku, spokoju, wyższą na tle innych regionów kulturą materialną i ewolucyjnym dochodzeniem do celu.

Silną stroną aglomeracji poznańskiej jest **zaangażowanie obywatelskie**. Wzrasta liczba mieszkańców należących do organizacji społecznych. Są to zarówno osoby w wieku emerytalnym, jak i ludzie młodzi. Partycypacja społeczna mieszkańców aglomeracji poznańskiej mierzona frekwencją wyborczą jest na ogół wyższa w porównaniu do średniej krajowej.

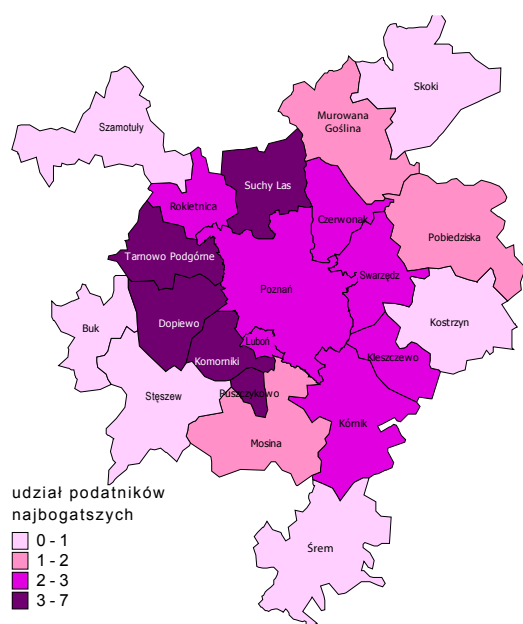
Dynamicznemu rozwojowi sieci organizacji społecznych towarzyszy zróżnicowany poziom zaufania społecznego. Mieszkańcy aglomeracji poznańskiej wykazują wysoki poziom zaufania do rodziny i przyjaciół, co sprzyja tworzeniu i rozwijaniu się więzi międzyludzkich. Niestety poziom zaufania do znajomych i sąsiadów oraz instytucji społecznych jest zdecydowanie niższy. Tworzy to niekorzystne uwarunkowania dla samoorganizacji społecznej oraz działalności instytucji społecznych, które

jednak jak wynika z obserwowanego wzrostu liczby tych instytucji nie stanowią istotnej bariery dla rozwoju kapitału społecznego aglomeracji poznańskiej.

Miarą rozwoju kapitału społecznego aglomeracji jest poziom życia jej mieszkańców. To on powoduje, że ludzie decydują się mieszkać i pracować na jej obszarze, wysokiej klasy specjaliści wybierają ofertę tutejszych pracodawców a inwestorzy krajowi i zagraniczni chętniej podejmują decyzję o ulokowaniu swojej działalności. Wysoka jakość życia oznacza również dumę i zadowolenie ze swojej „małej ojczyzny”, pogłębia więzi terytorialne. Aglomeracja poznańska stanowi obszar o bardzo dużym „magnetyzmie” - sile przyciągania. Tę atrakcyjność miasta i powiatu poznańskiego potwierdza szereg rankingów prowadzonych przez różnego rodzaju instytucje badawcze i agencje prasowe.

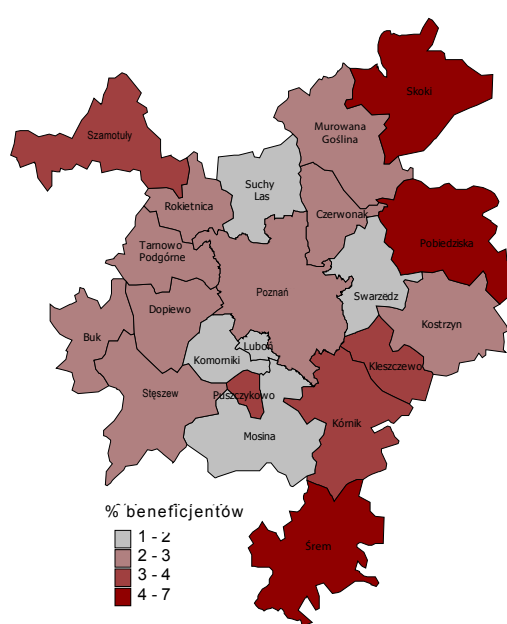
Zamożność mieszkańców aglomeracji poznańskiej

W 2008 r., wg danych Ministerstwa Finansów udział podatników z pierwszej grupy podatkowej wynosił w Polsce 92,1 %, z drugiej grupy 6,5%, a najbogatszych z trzeciej grupy podatkowej 1,4%. Średni roczny dochód od osób fizycznych wynosił 20 800 zł. W aglomeracji poznańskiej dochody od osób fizycznych były wyższe o ok. 40% od średnich w kraju i wynosiły prawie 28 000 zł. Dwukrotnie wyższy niż przeciętnie w Polsce jest udział osób osiągających dochody powyżej 85 000 zł. Są to głównie przedsiębiorcy, menedżerowie, finansiści i przedstawiciele najrozmaitszych wolnych zawodów.

Pomoc społeczna w aglomeracji poznańskiej

Pomocą społeczną w aglomeracji objętych jest 4,4 % mieszkańców (2009 r.). Udział ten jest prawie dwukrotnie mniejszy niż przeciętnie w województwie wielkopolskim i w kraju. Niska wartość tego wskaźnika w aglomeracji poznańskiej pokazuje specyfikę społeczności gmin podmiejskich, o niskim stopniu zagrożenia ubóstwem, z uwagi na niewielkie bezrobocie, wysoką przedsiębiorczość i duży potencjał kapitału ludzkiego. Głównymi przyczynami korzystania z pomocy społecznej są: ubóstwo, bezrobocie i patologie rodzinne.

Gospodarka i rynek pracy

Aglomeracja to okręg przemysłowy i usługowy, generujący drugi co do wielkości produkt krajowy brutto na jednego mieszkańca w Polsce. To silny gospodarczo obszar liczący się na mapie kraju i Europy. Tu wytwarza się rocznie blisko 5% całej produkcji sprzedanej w Polsce. W aglomeracji poznańskiej dynamicznie rozwija się duża i mała przedsiębiorczość. Na jej terenie działa 147 tys. podmiotów gospodarczych, z których ponad 75% to firmy małe, prowadzone przez osoby fizyczne. Aglomeracja ma zróżnicowaną strukturę gospodarki, obejmującą zarówno pracochłonne branże tradycyjne, jak i branże zaawansowane technicznie, takie jak produkcja leków, komputerów, maszyn biurowych, narzędzi precyzyjnych, optycznych i medycznych oraz branże oparte na wykorzystaniu nanotechnologii.

Wśród spółek z udziałem kapitału zagranicznego, przeważa kapitał niemiecki, holenderski i francuski. Na liście „Rzeczpospolitej” 500 najlepszych krajowych przedsiębiorstw (według wartości przychodów ze sprzedaży) znajdowały się 22 przedsiębiorstwa z Poznania i 10 z pozostałej części aglomeracji (w tym 5 przedsiębiorstw z gminy Tarnowo Podgórne).

Aglomeracja poznańska coraz lepiej wykorzystuje swoje walory, stając się jednym z liderów tworzenia **sektorów innowacyjnych**. Duże przedsiębiorstwa zatrudniające powyżej 249 osób w Poznaniu są wyraźnie bardziej innowacyjne niż średnio w kraju i innych dużych miastach. Małe firmy i przedsiębiorstwa średniej wielkości, jeżeli będą podejmowały współpracę, mogą także decydować o rozwoju innowacyjności w przemyśle aglomeracji.

Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca w największych miastach i aglomeracjach kraju w 2008 r. (wg GUS)

Jednostka terytorialna (podregion)	PKB na 1 mieszkańca	
	[zł]	Polska = 100%
m. Warszawa	98854	295%
m. Poznań	67045	200%
m. Kraków	51896	155%
m. Wrocław	51407	154%
podregion katowicki	48115	144%
podregion trójmiejski	45208	135%
m. Szczecin	43115	129%
m. Łódź	41452	124%

W dobie rozwijania **gospodarki opartej na wiedzy** coraz większego znaczenia nabierają działania jednostek wspierających innowacyjność, przedsiębiorczość i transfer technologii. Aglomeracja poznańska posiada zróżnicowaną sieć tego typu jednostek. Należą do nich m.in.: parki naukowo-technologiczne, parki przemysłowe, inkubatory technologiczne, inkubatory przedsiębiorczości, centra transferu technologii, ośrodki wspierania przedsiębiorczości. Zdecydowana większość tych instytucji ma swoją siedzibę w Poznaniu. Są one zakładane zarówno przez podmioty sektora publicznego (samorząd terytorialny, uczelnie), jak i podmioty prywatne.

Poznań zaliczany jest do znaczących w skali Polski ośrodków naukowo-badawczych. Nakłady na **badania i rozwój** w mieście wykazują jednak wahania. Zaangażowanie ponad 1% PKB na działalność badawczą i rozwojową może być punktem wyjścia do zakwalifikowania Poznania do gospodarki opartej na wiedzy. Poznański ośrodek naukowo-badawczy i akademicki może być źródłem przewagi konkurencyjnej dla całej aglomeracji. Jednym z warunków wykorzystania tego źródła jest jednak zwiększenie intensywności nakładów na badania i rozwój w gospodarce oraz podejmowanie dalszych wysiłków na rzecz budowania innowacyjnego i przedsiębiorczego klimatu rozwoju aglomeracji. Podmioty otoczenia innowacyjnego w aglomeracji poznańskiej są wystarczająco różnorodne, ich działania nie są jednak skoordynowane. Budowa potencjału gospodarczego aglomeracji nie jest dotychczas istotnym obszarem integracji między podmiotami gospodarczymi, a przede wszystkim między gminami. Poważnym mankamentem jest **brak wspólnej agencji promocji inwestycji**, która w sposób kompleksowy zajmowałaby się obsługą dużego inwestora w skali całej aglomeracji.

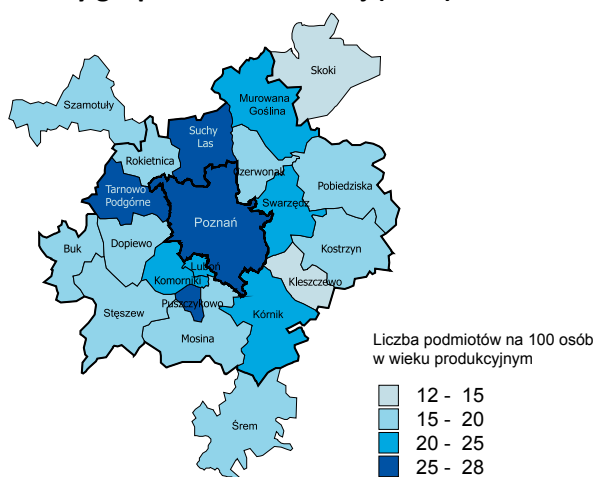

Silną stroną **ryнку pracy aglomeracji poznańskiej** na tle innych aglomeracji w Polsce jest wysoka liczba podmiotów gospodarczych – najwięcej po aglomeracjach warszawskiej i górnośląskiej. Zapewniają one dużą liczbę zróżnicowanych miejsc pracy, co prowadzi do jednego z niższych poziomów bezrobocia w kraju.

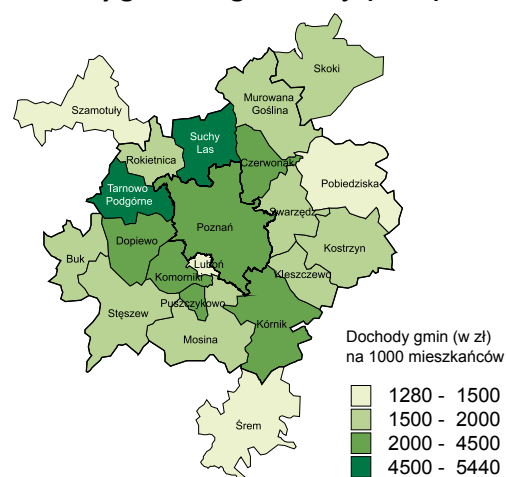
Liczba pracujących w aglomeracji poznańskiej charakteryzuje się wyraźną tendencją wzrostową. Dotyczy to zarówno Poznania, jak i gmin podmiejskich. Udział pracujących w liczbie ludności ogółem w aglomeracji poznańskiej wzrósł z 56% w 2000 r. do 69% w 2009 r. Jeszcze większy udział notuje się dla miasta Poznania, w którego przypadku w 2000 r. pracujący stanowili 66% ludności ogółem, a w 2009 r. udział ten wynosił już 80%. Obserwowane trendy zdecydowanie wyróżniają aglomerację poznańską w kraju.

Wielkość bezrobocia w aglomeracji poznańskiej charakteryzuje się zmiennością. Jest to związane z cyklami wzrostu i spadku koniunktury gospodarczej. Wartość stopy bezrobocia w końcu 2010 r. osiągnęła dla aglomeracji poznańskiej poziom 3,4 % i była najniższa w kraju (przy 8,5 % dla województwa i 11,5% w Polsce). Niepokojący jest relatywnie duży udział wśród bezrobotnych ludzi z wyższym wykształceniem, często młodych absolwentów szkół wyższych. Ze względu na duży udział osób z wyższym wykształceniem, rynek pracy aglomeracji poznańskiej charakteryzuje się deficytem w zawodach o niższych kwalifikacjach. Liczne oferty dotyczą pracy w budownictwie, pracach porządkowych, handlu i marketingu. Blisko 75 % ofert pracy w lokalnej prasie to ogłoszenia dotyczące wolnych miejsc pracy w przedsiębiorstwach zlokalizowanych w Poznaniu.

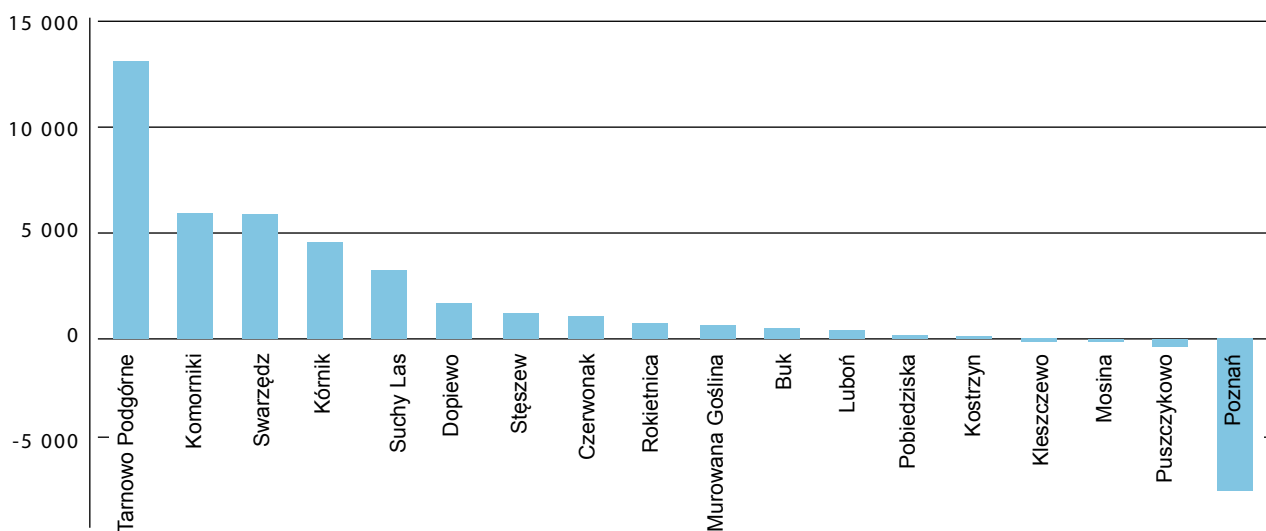
Podmioty gospodarki narodowej (2008)

Dochody gmin w aglomeracji (2008)

Przyrost lub ubytek liczby miejsc pracy w aglomeracji poznańskiej w latach 2000-2009

Infrastruktura techniczna i transport

Infrastruktura techniczna, głównie sieci: wodno - kanalizacyjna, energetyczna, ciepłownicza i telekomunikacyjna mają istotne znaczenie dla funkcjonowania całej aglomeracji. To systemy naczyni połączone o transgranicznym charakterze. Ich sprawne działanie wpływa na stan środowiska przyrodniczego i każdą niemal sferę życia społecznego i gospodarczego. Rozwój i modernizacja urządzeń i sieci infrastrukturalnych, przy silnej dynamice rozwoju przestrzennego aglomeracji, zapewnia wysoką jakość życia jej mieszkańców oraz warunkuje dalszy rozwój gospodarczy.

Energię elektryczną dla całej aglomeracji dostarcza Enea S.A. Jest to praktycznie jedyny dostawca energii elektrycznej do wszystkich gmin aglomeracji, gdyż nieliczni lokalni wytwórcy energii elektrycznej mają mały udział w rynku. System elektroenergetyczny w aglomeracji poznańskiej zapewnia w wystarczającym stopniu bezpieczeństwo zaopatrzenia w energię elektryczną. Jednak w przyszłości potrzebna jest decentralizacja systemu i zwiększenie źródeł energii elektrycznej współpracujących z systemem w oparciu o źródła skojarzone, produkujące energię elektryczną i ciepło ze źródeł odnawialnych.

Największym producentem **energii ciepłej** dla aglomeracji poznańskiej jest firma Dalkia Poznań ZEC S.A., dostarczająca blisko 50% ogólnego zapotrzebowania aglomeracji na ciepło. Ciepło skojarzone z produkcją prądu elektrycznego wytwarzane jest w nowoczesnej Elektrociepłowni Karolin, w ciepłowni Garbary, a także w źródłach lokalnych zasilanych głównie gazem lub olejem. Dalkia prowadzi działalność na terenie miasta Poznania oraz Swarzędza, Murowanej Gośliny, Czerwonaka, Buku a także w gminach spoza aglomeracji. Z punktu widzenia ochrony środowiska, a w szczególności dbałości o czystość powietrza w aglomeracji poznańskiej, rozwój miejskiej sieci ciepłowniczej jest zjawiskiem bardzo pożądanym i wręcz niezbędnym dla ograniczenia niekorzystnego oddziaływania rozproszonych indywidualnych i lokalnych palenisk węgla.

Sieć gazowa zasilająca gminy aglomeracji poznańskiej w zadowalającym stopniu pokrywa tylko obszar miasta Poznania i najbliższych położonych gmin podmiejskich. Na obszarach wiejskich, oddalonych od miasta rozwój sieci gazowej średniego ciśnienia jest wciąż niewystarczający. Ciągła modernizacja i rozbudowa pozwala zapewnić praktycznie bezawaryjne i ciągłe zasilanie. Główną spółką dystrybucyjną gazu sieciowego na obszarze aglomeracji jest Wielkopolska Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. W okolicach Poznania znajdują się bogate źródła gazu ziemnego, których wykorzystanie stanowić może szansę na zróżnicowanie dostaw tego surowca i poprawę bezpieczeństwa energetycznego regionu.

Przedsiębiorstwem, odgrywającym bardzo ważną rolę w aglomeracji poznańskiej w zakresie **gospodarki wodno-ściekowej** jest spółka Aquanet. Dzięki ciągle rozbudowywanej sieci firma obsługuje już ponad 770 tys. mieszkańców aglomeracji poznańskiej. Oprócz miasta Poznania, Aquanet S.A. prowadzi działalność w sąsiednich gminach tj. w Luboniu, Puszczykowie, Mosinie, Swarzędzu, Czerwonaku, Suchym Lesie, Brodnicy, Kórniku, Murowanej Goślinie, Rokietnicy, Tarnowie Podgórnym, Dopiewie, Komornikach, Kleszczewie i Obornikach Wielkopolskich. W zakresie oczyszczania ścieków Aquanet S.A. obsługuje siedem oczyszczalni ścieków zlokalizowanych w Poznaniu (Lewobrzeźna Oczyszczalnia Ścieków), Kozięgłowach (Centralna Oczyszczalnia Ścieków), Mosinie, Szlachęcinie (gm. Czerwonak), Borówcu (gm. Kórnik), Chludowie (gm. Suchy Las) oraz Głuszynie (Poznań).

Centralna Oczyszczalnia Ścieków w Kozięgłowach położona jest na prawym brzegu rzeki Warty, na terenie gminy Czerwonak.

W **gospodarce odpadami** dominującą formą ich unieszkodliwiania jest wciąż składowanie. Spośród 21 gmin aglomeracji poznańskiej, 8 posiada własne składowiska odpadów. Jednak 14 z nich do 2017 r. zakończy swoją działalność ze względu na wymogi ekologiczne. Podstawowym elementem gospodarki odpadami jest ich selektywna zbiórka oraz recykling. Do 2015 r. selektywna zbiórka odpadów będzie obowiązywać przynajmniej w odniesieniu do: papieru, metalu, tworzyw sztucznych i szkła. Aktualnie na terenie aglomeracji poznańskiej selektywną zbiórką tych surowców zajmują się liczne konkurujące ze sobą firmy wywożące odpady. Szansą dla aglomeracji poznańskiej na rozwiązanie problemów w zakresie gospodarki odpadami jest rozwój istniejącego Związku Międzygminnego Gospodarki Odpadami, w skład którego wchodzi już 10 gmin aglomeracji (2010 r.). Bardzo istotnym zagadnieniem w zakresie gospodarki odpadami w aglomeracji poznańskiej jest budowa pierwszej nowoczesnej spalarni odpadów, której lokalizacja planowana jest na terenie elektrociepłowni Karolin.

Ważnym elementem infrastruktury technicznej o znaczeniu aglomeracyjnym jest **sieć telekomunikacyjna**. Należy do niej stacjonarna sieć telefoniczna, intensywnie rozwijająca się sieć telefonii komórkowej oraz Internet szerokopasmowy. Aglomeracja poznańska posiada najnowocześniejszą sieć światłowodową w kraju. Zarządza nią Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sięciowe. Jest ono operatorem miejskiej sieci komputerowej Pozman oraz krajowej sieci szerokopasmowej Pionier. Do 2012 r. cała aglomeracja zostanie objęta siecią szerokopasmowego Internetu w ramach projektu Wielkopolska Sieć Szerokopasmowa. Jego celem jest powszechny, szybki i bezpieczny dostęp do usług elektronicznych oraz informacji oferowanych poprzez Internet, także na obszarach wiejskich i w małych miastach.

Do najpoważniejszych problemów funkcjonowania aglomeracji należą **zagadnienia transportowe**. Intensywna motoryzacja i rozwój terenów mieszkaniowych powodują pogarszanie się sytuacji komunikacyjnej na wielu obszarach aglomeracji. Rozwój infrastruktury drogowej i transportu publicznego nie nadążają za wciąż rosnącymi potrzebami transportowymi mieszkańców. Wieleletnie zapóźnienia odrabiane są powoli, ale konsekwentnie.

Agglomeracja poznańska dzięki położeniu w centralnej części kraju jest jednym z **najważniejszych węzłów drogowych Polski**. 80 % ruchu kołowego na trasach wokół Poznania to ruch lokalny. Przez obszar aglomeracji poznańskiej przebiega 5 dróg krajowych (w tym 2 europejskie) oraz 9 dróg wojewódzkich, które odgrywają bardzo istotną rolę komunikacyjną. Najważniejsze z nich łączą Poznań z gminami aglomeracji. Komunikację pomiędzy poszczególnymi gminami zapewniają drogi powiatowe i gminne. Infrastrukturą tą zarządzają odpowiednie jednostki na szczeblu powiatowym (Zarząd Dróg Powiatowych) oraz gminnym i miejskim (np. Zarząd Dróg Miejskich w Poznaniu).

Od kilku lat inwestuje się duże środki finansowe w rozbudowę **sieci drogowej** aglomeracji poznańskiej. W 2003 r. została oddana do użytku autostrada A-2. W 2009 r. zakończyła się modernizacja fragmentu trasy S-11 z Kórnika do węzła autostradowego Poznań – Wschód (Krzesiny). Obecnie prowadzone są dwie duże inwestycje w infrastrukturę drogową na obszarze aglomeracji. Pierwszą z nich jest fragment drogi S-11 zwany Zachodnią Obwodnicą Poznania (ZOP) ze Złotkowa w gminie Suchy Las do planowanego węzła autostradowego Poznań – Zachód w Głuchowie. Drugą kluczową inwestycją jest budowa trasy S-5. W aglomeracji powstaną 2 odcinki tej drogi. Wschodnia Obwodnica Poznania (WOP) połączy planowany węzeł autostrady A2 Nagradowice w gminie Kleszczewo z Gnieznem. Drugi odcinek S-5 wyprowadzi ruch z autostrady w kierunku Leszna i Wrocławia. Inwestycje te diametralnie zmieniają sytuację drogową i poprawią przemieszczanie się w aglomeracji.

Przebudowana do rangi drogi ekspresowej ulica Głogowska.

Poznański Węzeł Kolejowy (PWK) stanowi ważny punkt na kolejowej mapie Polski. Obsługuje on ruch międzynarodowy, krajowy oraz regionalny. Średnio w ciągu doby na stacji Poznań Główny przyjmowanych i odprawianych jest 450 pociągów. Kolej w aglomeracji poznańskiej pełni nadal istotną rolę w kwestii codziennych dojazdów do pracy i szkół. Szacuje się, że Poznań Główny jest stacją docelową dla około 50 tys. pasażerów kolei regionalnych na dobę. Problemem kolei w aglomeracji poznańskiej jest zbyt niska częstotliwość kursowania pociągów. Aby to zmienić, konieczna jest poprawa infrastruktury kolejowej (torowiska, tabor), dzięki czemu skróci się czas przejazdu i poprawi komfort jazdy. W oparciu o modernizację i budowę nowych przystanków kolejowych powinien powstać system **Poznańskiej Kolei Metropolitalnej**, obejmujący obszar około 1-godzinnej izochrony przejazdu do Poznania. Obok przebudowy linii kolejowych samorząd województwa wielkopolskiego jako jeden z właścicieli Przewozów Regionalnych już inwestuje środki finansowe w zakup szynobusów i obsługę linii regionalnych. Stopniowej poprawie, głównie dzięki inwestycjom samorządów lokalnych, ulega też infrastruktura dworcowa. Jednym z największych projektów transportowych w kraju jest budowa Zintegrowanego Centrum Komunikacyjnego w Poznaniu.

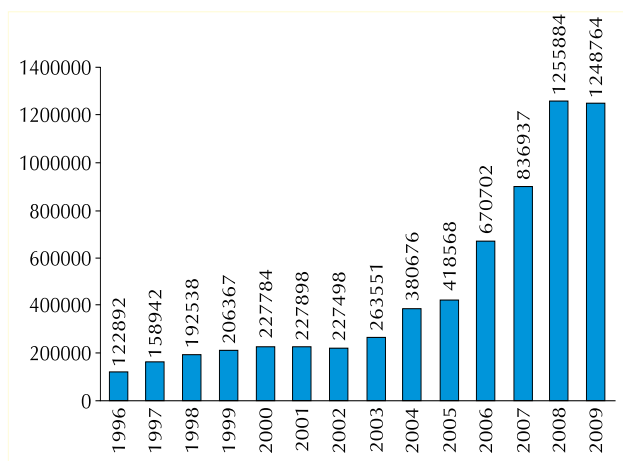
Aglomeracja poznańska została także ujęta w programie budowy **Kolei Dużych Prędkości (KDP)**. Budowa pierwszego w Polsce systemu szybkiej kolei ma rozpocząć się w 2014 r. Kolej ta łączyć będzie Warszawę z Łodzią, Poznaniem oraz Wrocławiem. Na obszarze

aglomeracji poznańskiej ma zostać zlokalizowana 1 stacja KDP. W dalszej przyszłości ma powstać także szybkie połączenie do Berlina. Aglomeracja poznańska jest także ważnym punktem na kolejowej mapie Polski w dziedzinie przewozów towarowych. W dzielnicy Franowo wybudowana została największa w regionie stacja towarowo – przeładunkowa. Umożliwia ona rozrząd do 3500 wagonów na dobę.

Aglomeracja poznańska jest jednym z najważniejszych węzłów międzynarodowego **transportu lotniczego** w kraju. Głównym lotniskiem aglomeracji jest zlokalizowany 6 km od centrum miasta Międzynarodowy Port Lotniczy Poznań – Ławica im. Henryka Wieniawskiego. Ławica jest jednym z najstarszych lotnisk na ziemiach polskich i szóstym największym portem lotniczym kraju.

Aglomeracja poznańska z roku na rok jest coraz lepiej skomunikowana ze światem dzięki rosnącej liczbie połączeń lotniczych. Szybki rozwój portu lotniczego Ławica nastąpił po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej i wejściu na polski rynek tanich linii lotniczych. W 2008 r. lotnisko po raz pierwszy w swojej historii obsłużyło ponad 1 mln pasażerów. Władze portu lotniczego inwestują sporo środków finansowych w infrastrukturę lotniskową. W związku z organizacją w Poznaniu Mistrzostw Europy w piłce nożnej do roku 2012 zostanie przeprowadzonych szereg inwestycji. Najważniejszymi z nich będą przede wszystkim budowa drugiego terminala i równoległej drogi kołowania. Powinno to zwiększyć przepustowość lotniska do około 3 mln odprawianych pasażerów rocznie.

Liczba pasażerów na lotnisku Ławica w latach 1996-2009

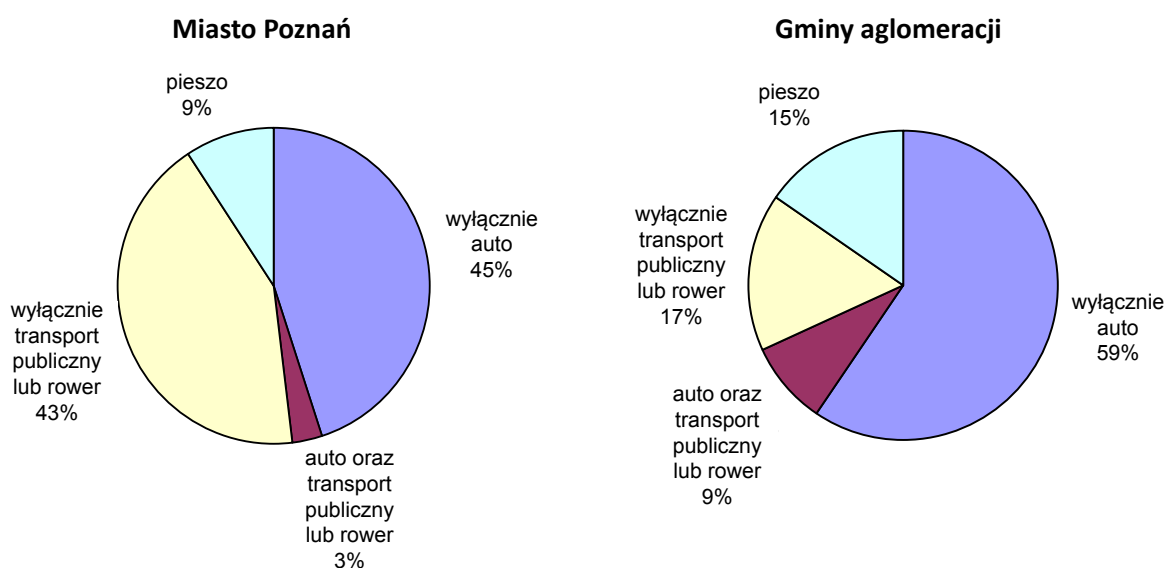
Port lotniczy Poznań - Ławica im. Henryka Wieniawskiego.

Dla prawidłowego funkcjonowania aglomeracji niezbędny jest sprawny system **transportu publicznego**. Jego podstawą jest komunikacja tramwajowa i autobusowa. W Poznaniu, głównym ośrodku dojazdów do pracy, szkół i po usługi, przewozy zbiorowym transportem publicznym realizowane są z wykorzystaniem dwóch gałęzi transportu: kołowego (autobusy) i szynowego (tramwaje). W obu przypadkach przewoźnikiem jest MPK – spółka, której historia sięga 1891 roku. Za organizację zbiorowego transportu w Poznaniu odpowiedzialny jest Zarząd Transportu Miejskiego (ZTM). Do jego zadań należy m.in. ustalanie wielkości usług przewozowych, kontroli jakości i efektywności usług, ustalanie przebiegu linii komunikacyjnych oraz lokalizacji przystanków, emisja i dystrybucja biletów oraz kontrola uiszczania opłat za przejazdy środkami transportu zbiorowego. W mieście funkcjonuje 75 linii autobusowych, w tym dwie pospieszne, oraz 20 linii tramwajowych. Podstawowym środkiem gminnego transportu publicznego w skali całej aglomeracji poznańskiej jest transport autobusowy, którym przewozi się ok. 320 tys. osób dziennie, z czego ok. 70 tys. korzysta z autobusów podmiejskich.

Usługi publicznego transportu autobusowego świadczone są przez 12 przewoźników gminnych. Prawie wszyscy przewoźnicy gminni wjeżdżają do Poznania, dowożąc pasażerów do ważnych punktów przesiadkowych. Łącznie przewoźnicy gminni operują na 69 liniach autobusowych (nie licząc poznańskiego MPK). Oprócz przewoźników gminnych w aglomeracji poznańskiej obsługę autobusową prowadzi także kilku przewoźników prywatnych. Powstawanie i rozwój tego typu przedsiębiorstw związany jest z wysoką dynamiką procesów suburbanizacyjnych.

Od kilku lat prowadzi się rozmowy na temat integracji transportu publicznego w aglomeracji poznańskiej. W fazie finalnej jest utworzenie związku międzygminnego Transport Aglomeracji Poznańskiej. Podejmie się on organizowania systemu transportu publicznego w całej aglomeracji z założeniem jego rozbudowy, modernizacji i harmonizacji w zakresie taryf, biletów, rozkładów jazdy oraz systemu identyfikacji i informacji pasażerskiej. Uwzględniając różne możliwości odbywania podróży na terenie aglomeracji poznańskiej podróż tramwajem wybiera codziennie około 150 tys. osób, autobusem około 160 tys. osób (około 125 tys. w ramach oferty MPK), natomiast koleją prawie 40 tys. osób.

Środki komunikacji wykorzystywane w dojazdach do pracy w aglomeracji poznańskiej

Źródło: Wyniki badań ankietowych CBM, 2009 r.

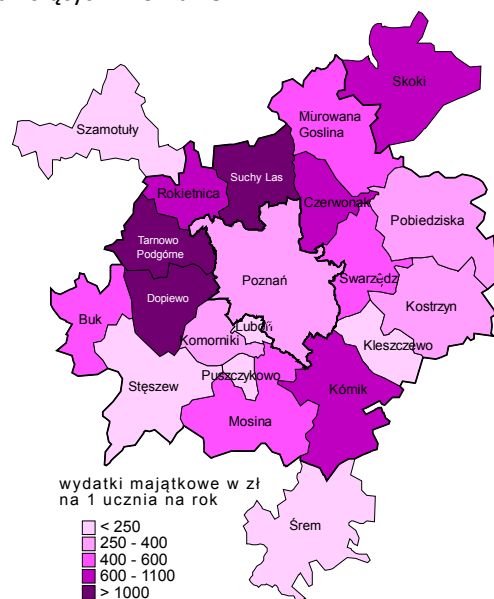
Usługi społeczne

Usługi społeczne świadczone przez samorząd i powiązane z nim instytucje znacząco determinują poziom życia mieszkańców aglomeracji. Ich najlepsza dostępność ma miejsce w Poznaniu, gdzie skoncentrowanych jest ponad 80 % wszystkich placówek oświatowych, zdrowotnych, sportowych i kulturalnych aglomeracji. Za dynamicznym rozwojem demograficznym gmin powiatu poznańskiego nie nadąża rozwój infrastruktury społecznej. Powoduje to liczne dojazdy po usługi z gmin ościennych oraz problem partycypacji w utrzymaniu infrastruktury społecznej w Poznaniu ze strony gmin ościennych.

Aglomeracja poznańska jest znaczącym **centrum edukacyjnym** w skali regionu. Na jej obszarze zlokalizowanych jest 198 szkół podstawowych oraz 131 gimnazjów i 131 szkół ponadpodstawowych dla młodzieży – łącznie 460 szkół różnego typu. W szkołach kształcą się łącznie ponad 110 tys. dzieci i młodzieży, z czego aż 46% przypada na szkoły podstawowe. W aglomeracji poznańskiej w 2008 r. funkcjonowało 131 szkół ponadpodstawowych. Dominowały wśród nich licea ogólnokształcące, których było 61. Zdecydowanie mniej było szkół pozostałych typów. Techników było 32, zasadniczych szkół zawodowych 22, zaś liceów profilowanych tylko 16. Głównym ośrodkiem szkolnictwa ponadpodstawowego aglomeracji jest Poznań, w którym zlokalizowana jest większość szkół ponadpodstawowych. W Poznaniu uczy się 55% uczniów zasadniczych szkół zawodowych, 60% uczniów liceów profilowanych, 75% uczniów techników oraz 85% uczniów liceów ogólnokształcących całej aglomeracji poznańskiej. W Poznaniu największa liczba uczniów uczęszcza do liceów ogólnokształcących (61%) oraz techników (27%). W liceach profilowanych

i zasadniczych szkołach zawodowych uczy się tylko 12% uczniów. Zjawisko to powoduje brak fachowców i wymaga promocji wykształcenia zawodowego. W gminach powiatu poznańskiego, choć również przeważają licea ogólnokształcące (45% uczniów), zaznacza się wyższy udział zasadniczych szkół zawodowych (24%), który porównywalny jest z technikami (25%). Dobrej dostępności do szkół ponadpodstawowych powinien towarzyszyć ich rozwój jakościowy. Celem powinna być większa specjalizacja szkół (m.in. w językach obcych), dostosowanie ich profilu do lokalnego rynku pracy (np. szkoły techniczne, budowlane), nowe programy i zajęcia edukacyjne z wykorzystaniem potencjału poznańskich uczelni.

Zróżnicowanie przestrzenne wydatków majątkowych w oświacie na 1 ucznia w latach 2002-2008. Największe inwestycje w infrastrukturę edukacyjną w aglomeracji mają miejsce w gminach podpoznańskich. Ilustrują to wysokie wydatki majątkowe w sektorze oświaty i wychowania w gminach graniczących z Poznaniem.

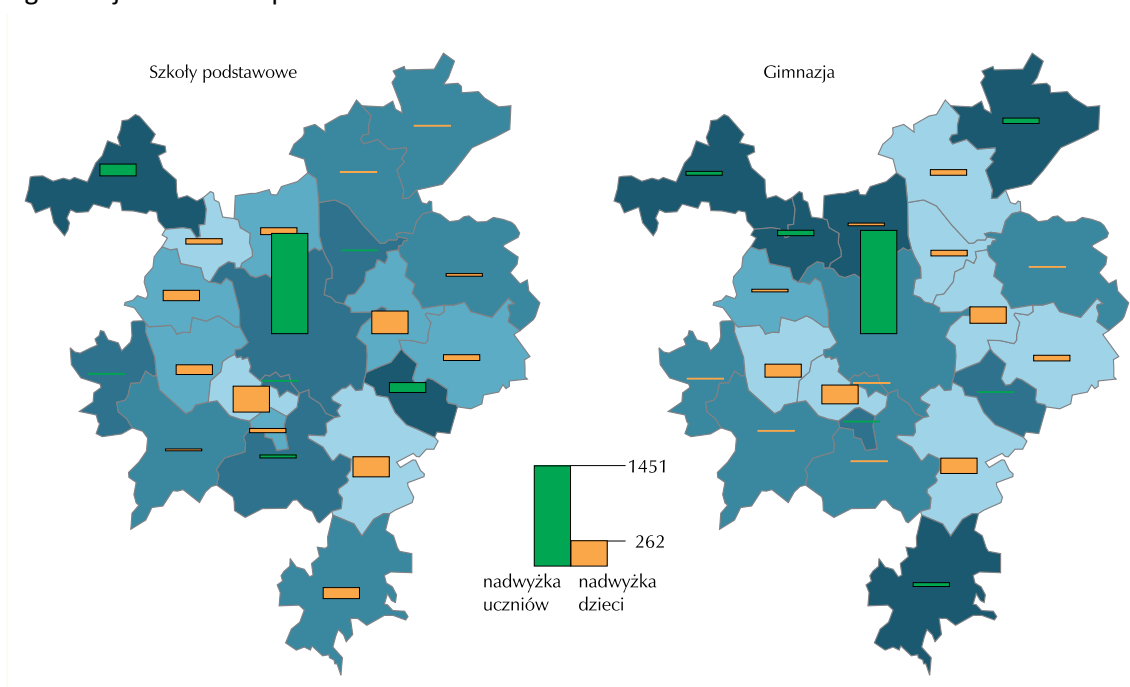

Udział typów szkół w kształceniu na poziomie ponadpodstawowym w aglomeracji poznańskiej

Jednostka przestrzenna	licea ogólnokształcące	licea profilowane	technika	zasadnicze szkoły zawodowe
	% kształconych uczniów			
Miasto Poznań	60,7	2,9	27,6	8,8
Gminy powiatu poznańskiego	45,0	6,7	24,7	23,6
Gminy pozostałych powiatów	29,8	6,4	38,4	25,4

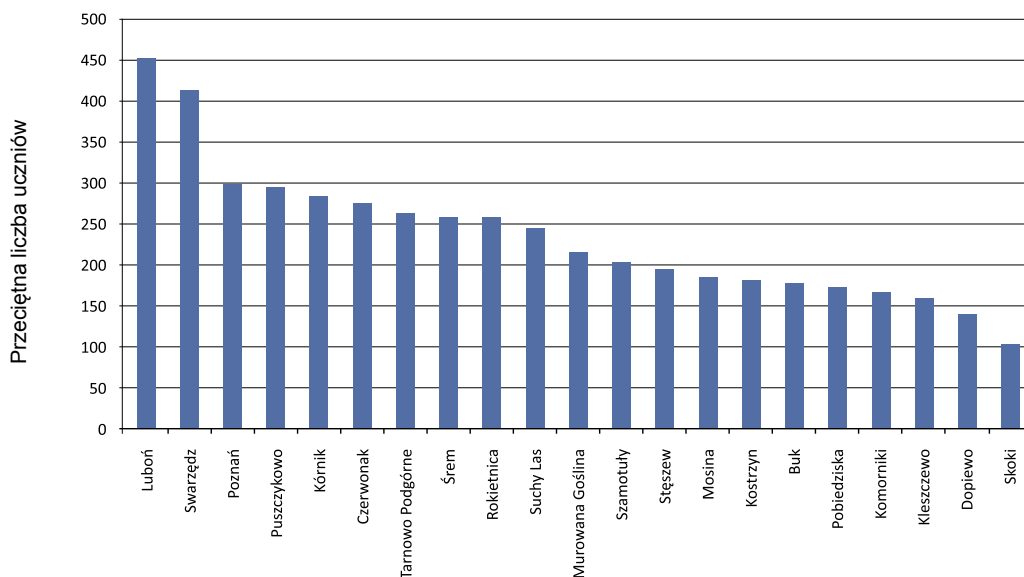
Dojazdy dzieci i młodzieży do szkół w aglomeracji poznańskiej

Emigracja młodych rodzin do strefy podmiejskiej oraz niż demograficzny ostatnich 20 lat przyczyniają się do spadku liczby dzieci w wieku szkolnym w Poznaniu oraz jej wzrostu w gminach podpoznańskich. Za procesem suburbanizacji w aglomeracji poznańskiej nie nadąża rozwój infrastruktury oświatowej. Gminy wokół Poznania charakteryzuje nadwyżka dzieci w wieku szkolnym nad liczbą miejsc w szkołach. Powoduje to liczne dojazdy dzieci i młodzieży ze strefy podmiejskiej do Poznania. W roku szkolnym 2009/2010 w poznańskich szkołach podstawowych i gimnazjach kształciło się ponad 2,5 tys. dzieci spoza Poznania. W większości pochodziły one z gmin bezpośrednio graniczących z Poznaniem. Co dziesiąty uczeń poznańskich gimnazjów mieszka poza Poznaniem

Przeciętna liczba uczniów w szkołach podstawowych aglomeracji według miast i gmin

W przeciętnej szkole podstawowej w aglomeracji poznańskiej uczy się 258 dzieci, w gimnazjum – 219, zaś w szkole ponadpodstawowej – 259. Znaczne różnice w wielkości szkół występują głównie w szkolnictwie podstawowym. Powoduje to zróżnicowanie lokalnych nakładów zarówno na utrzymanie szkół, jak i budowę nowych placówek.

Poznań – centrum aglomeracji należy do największych **ośrodków szkolnictwa wyższego w Polsce**. Funkcje akademickie są bardzo ważnym czynnikiem rozwoju metropolitalnego. Uczelnie wyższe wytwarzają specyficzną atmosferę fermentu intelektualnego i kulturalnego. Środowisko naukowe wraz ze środowiskiem studenckim stają się źródłem nowatorskich, innowacyjnych rozwiązań. Funkcje akademickie umożliwiają szeroką współpracę z różnymi sektorami gospodarki i zarządzania, decydującymi o rozwoju i międzynarodowej pozycji.

Poznań jest jednym z najważniejszych ośrodków szkolnictwa wyższego w Polsce ze względu zarówno na potencjał ilościowy, liczbę studentów i kierunków studiów, jak i jakość kadry naukowej, poziom nauczania, wyniki i internacjonalizację badań. **W rankingach uczelni wyższych w Polsce** (m.in. dziennik Rzeczpospolita, tygodnik Polityka, miesięcznik edukacyjny Perspektywy), uczelnie poznańskie lokują się na wysokich pozycjach w swoich kategoriach. Na 25 uczelniach Poznania (w tym 8 państwowych) studiuje blisko 135 tys. studentów, w tym około dwa tysiące cudzoziemców (2010 r.). Dla porównania w 1989 r. na 8 uczelniach naukę pobierało ok. 34 tys. osób i zaledwie ok. 200 obcokrajowców. Na 1000 mieszkańców przypada w mieście 240 studentów. To najwyższy wskaźnik wśród dużych polskich miast. Największą uczelnią miasta jest Uniwersytet im. A. Mickiewicza, na którym kształcą się co trzeci poznański student.

Poznańskie szkoły wyższe oferują bogaty zestaw kierunków i programów studiów. Zaznacza się dominacja kierunków ekonomicznych i administracyjnych, społecznych oraz humanistycznych, które łącznie studiuje blisko połowa studentów. Sytuację tę zmienia pozytywnie przez uczelnie dofinansowanie na organizację tzw. kierunków kluczowych dla gospodarki – głównie w naukach ścisłych, technicznych i przyrodniczych.

Poznań należy do znaczących **ośrodków badawczych** w Polsce. Badania naukowe prowadzą nie tylko uczelnie wyższe, ale także blisko 50 placówek naukowo-badawczych, w tym 23 placówki badawczo-rozwojowe oraz 18 placówek naukowych Polskiej Akademii Nauk. W mieście działają także interdyscyplinarne instytuty oraz parki naukowo-technologiczne zajmujące się m.in. pośrednictwem między sektorem nauki a praktyką gospodarczą.

Wobec znaczącego potencjału naukowego wydaje się naturalne wykorzystanie go przez lokalną gospodarkę i struktury biznesu (gospodarka oparta na wiedzy) a także przez jednostki zarządzania terytorialnego – samorządy różnych szczebli (samorząd oparty na wiedzy). W ostatnich latach intensyfikuje się **współpraca środowisk samorządowych i naukowych**. Z jednej strony oznacza to prowadzenie coraz większej liczby badań na rzecz miasta i regionu. Utylitarny charakter mają np. centra badawcze skoncentrowane na problematyce lokalnego rozwoju takie jak np. Centrum Badań Metropolitalnych, Centrum Analiz Przestrzennych i Społeczno-Ekonomicznych, Centrum Badania Jakości Życia czy Regionalne Obserwatorium Kultury. Z drugiej strony, kooperacja uczelnie wyższe – samorząd oznacza większe niż wcześniej wsparcie samorządu dla inicjatyw naukowych i dydaktycznych powiązanych z rozwojem miasta i regionu. Znajduje to odzwierciedlenie w specjalnym programie **Akademicki Poznań**. Obejmuje on:

- szeroki dostęp młodzieży do wiedzy na poziomie akademickim i ponadmaturalnym,
- rozwój kształcenia ustawicznego i edukacji zaawansowanej,
- poprawa jakości kształcenia,
- uzyskiwanie efektów synergicznych w sferze badawczej i dydaktycznej,
- zwiększenie innowacyjności gospodarki lokalnej,
- dostosowanie programów edukacyjnych do potrzeb rynku pracy,
- umocnienie miasta Poznania w Europie poprzez zwiększenie jego atrakcyjności zarówno jako miejsca studiów, jak i miejsca lokalizacji działalności gospodarczej o silnym zapleczu naukowym i akademickim.

Pochód rektorów z okazji 90-lecia UAM w Poznaniu.

Na terenie miasta Poznania i gmin aglomeracji działa wiele znaczących **placówek kulturalnych**, w tym kilkadziesiąt muzeów, salonów wystawowych i galerii. W mieście znajdują się oddziały muzeum narodowego, muzea ze zbiorami z różnych epok (np. archeologiczne, historii Poznania, Bambrów, Walk Niepodległościowych, Armii Poznań) i dziedzin (np. archidiecezjalne, etnograficzne, literackie, instrumentów muzycznych, motoryzacyjne). W sąsiednich gminach działają m.in. muzea rolnictwa (Szreniawa), przyrody i łowiectwa (Uzarszewo), cenne zbiory starodruków i rękopisów (Kórnik) oraz malarstwa (Rogalin). Powstaje Interaktywne Centrum Historii Ostrowa Tumskiego, prezentujące dzieje Poznania i Wielkopolski - kolebki państwa polskiego.

Obok stałych obiektów muzealnych co roku organizowane są dziesiątki wystaw, imprez plenerowych i pokazów sztuki. W aglomeracji poznańskiej odbywają się znaczące festiwale sztuki o bogatej, zróżnicowanej ofercie, skierowanej do szerokiego grona odbiorców. Poznań to gospodarz Mediations Biennale - międzynarodowej ekspozycji sztuki współczesnej, jednej z największych imprez tego typu w Europie Środkowej oraz Biennale Sztuki dla Dziecka.

Twórczość muzyczna oraz jej odbiór jest jednym z najważniejszych komponentów kulturalnej tożsamości mieszkańców aglomeracji poznańskiej. W Poznaniu działają międzynarodowej rangi instytucje muzyczne: opera, filharmonia, zespoły orkiestrowe, jak też Polski Teatr Tańca. Poznań to także ośrodek jazzu i muzyki rozrywkowej, miejsce wielu festiwali muzycznych i koncertów. Kilka instytucji muzycznych wciąż czeka jednak na swoją siedzibę.

Istotną i ciągle kultywowaną dziedziną muzyczną jest chóralistyka. Obecnie na terenie aglomeracji funkcjonuje kilkadziesiąt, mniej lub bardziej profesjonalnych chórów i zespołów wokalnych, tradycja istnienia wielu z nich sięga XIX w. Szczególną, rozpoznawalną markę posiadają zwłaszcza chóry: Chór Chłopięcy i Męski Filharmonii Poznańskiej, Poznański Chór Chłopięcy, Poznański Chór Katedralny, „Poznańskie Słowiki” dający rocznie około 70 koncertów na terenie Polski i poza jej granicami. Poznań jest również miejscem dobrych zespołów orkiestrowych. Marką rozpoznawalną w całej Polsce jest Orkiestra Kameralna Polskiego Radia „Amadeus” prowadzona przez Agnieszkę Duczmal.

Poznań jest **miastem teatru**. Działają tu znaczące w skali kraju sceny, angażujące znakomitych aktorów. Do najważniejszych i najbardziej znanych imprez teatralnych należy odbywający się cyklicznie od 1991 r. Międzynarodowy Festiwal Teatralny Malta. Jest to największy w Polsce i Europie teatralny festiwal plenerowy. Miasto uznawane jest przez miłośników teatru, za prawdziwe zagłębie tego rodzaju twórczości w Polsce. Z Poznaniem związane są liczne grupy alternatywne: Teatr Ósmego Dnia, Teatr Usta Usta, Republika, Teatr Strefa Ciszy, Teatr Biuro Podróży. Jesienią odbywa się Międzynarodowy Festiwal Teatralny Maski. Poznań jest także miejscem ważnych wydarzeń filmowych, przyciągających wielu twórców i widzów. Wśród nich są między innymi międzynarodowe festiwale: filmów młodego widza „Ale kino!”, niezależnych produkcji „Off cinema” oraz filmów animowanych „Animator”.

Każda niemal gmina posiada dwie tradycyjne instytucje: bibliotekę oraz dom lub ośrodek kultury. Ich funkcjonowanie często pozytywnie zaznacza się w życiu społeczności lokalnej i skupia jej aktywność. Tam, gdzie jest pomysł, sprawny menedżer i animatorzy, realizowane są nowoczesne formy edukacji kulturalnej. W Poznaniu największą instytucją o tym charakterze jest Centrum Kultury Zamek. W jego murach mieści się również Teatr Animacji oraz Centrum Sztuki Dziecka

Badania prowadzone nad instytucjami kultury wskazują na bardzo **korzystną ocenę oferty kulturalnej** miasta przez mieszkańców. Wyzwaniem jest więc utrzymanie wysokiego jej poziomu, rozwój i modernizacja placówek kultury, wspieranie inicjatyw kulturalnych oraz docieranie z ich ofertą do mieszkańców całej aglomeracji, poprzez dobrą informację i promocyjne ceny. Coraz więcej inicjatyw lokalnych (w gminach) przybiera postać profesjonalnej oferty kulturalnej wartą propagowania i uczestnictwa mieszkańców całej aglomeracji.

Bogata **oferta usług medycznych** stawia aglomerację poznańską wśród czołowych ośrodków w zakresie ochrony zdrowia w kraju. Wysoka specjalizacja i dostępność usług opieki zdrowotnej sprawia, że w szpitalach i przychodniach Poznania leczeni są pacjenci nie tylko z miast i gmin tworzących aglomerację ale również z obszaru całego województwa wielkopolskiego.

Rynek publicznych usług zdrowotnych na obszarze aglomeracji poznańskiej obejmuje formy ambulatoryjne (podstawową opiekę zdrowotną i ambulatoryjne świadczenia specjalistyczne), stacjonarne (związane z leczeniem szpitalnym) oraz ratownictwo medyczne. Rynek ten obsługuje wiele współpracujących za sobą, choć niezależnych pod względem podejmowania decyzji podmiotów. Największy wpływ na funkcjonowanie sektora ochrony zdrowia mają samorządy oraz płatnik usług zdrowotnych Wielkopolski Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia. Świadczeniodawcami opieki medycznej są publiczne i niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej oraz indywidualnie i grupowo praktykujący personel medyczny. Za organizację ratownictwa medycznego na terenie aglomeracji i całego województwa odpowiedzialny jest Wojewoda Wielkopolski.

Usługi z zakresu ratownictwa medycznego świadczone są przez 23 zespoły ratownictwa medycznego oraz sześć szpitalnych oddziałów ratunkowych. Zespoły ratownictwa medycznego rozmieszczone są w 16 miejscach wyczekiwania, co znacznie skraca czas dojazdu do miejsc wezwań ratunkowych. Rocznie na obszarze aglomeracji poznańskiej pogotowie podejmuje ponad 65 tys. interwencji, natomiast liczba ambulatoryjnych przyjęć w szpitalnych oddziałach ratunkowych przekracza 300 tys.

Świadczenia lekarza podstawowej opieki zdrowotnej (POZ) realizowane są w 168 placówkach, spośród których 117 (niemal 70%) zlokalizowanych jest w Poznaniu. W aglomeracji poznańskiej praktykuje łącznie 635 lekarzy rodzinnych, a liczba zarejestrowanych w przychodniach podstawowej opieki zdrowotnej pacjentów sięga 865 tys. (w granicach Poznania i gmin powiatu poznańskiego). Dwie trzecie mieszkańców aglomeracji zapisanych jest do lekarzy rodzinnych w Poznaniu. Obok lekarzy pierwszego kontaktu ambulatoryjne świadczenia medyczne w aglomeracji poznańskiej udzielane są przez ponad 2 tys. lekarzy specjalistów pracujących w 243 placówkach poradni specjalistycznych.

Hospitalizacje prowadzone są w 25 **placówkach szpitalnych**, których zdecydowana większość zlokalizowana jest w Poznaniu (23), a tylko dwa znajdują się na terenie powiatu poznańskiego (szpitale w Puszczykowie i w Ludwikowie, gm. Mosina). W aglomeracyjnych szpitalach corocznie hospitalizowanych jest ponad 300 tys. pacjentów, co stanowi niemal 50% wszystkich przyjęć do szpitali w województwie wielkopolskim.

Na **stan zdrowia mieszkańców** aglomeracji poznańskiej w największym stopniu wpływają choroby cywilizacyjno-społeczne, wynikające ze stylu życia oraz jakości środowiska. Wyzwaniem dla służby zdrowia w aglomeracji jest proces starzenia się ludności (zapotrzebowanie na leczenie geriatryczne, domy opieki społecznej) a także rozwój chorób psychicznych związanych ze stresem (m.in. leczenie psychiatryczne).

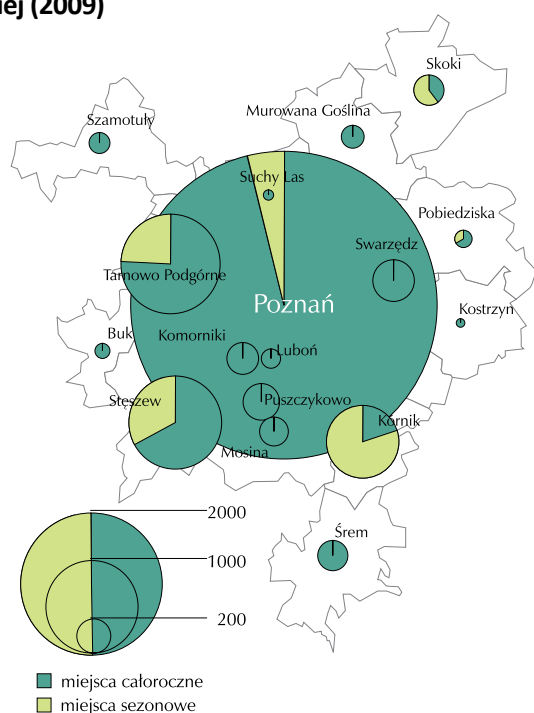

Pod względem obsługi **ruchu turystycznego** obiekty zakwaterowania zbiorowego zlokalizowane w gminach aglomeracji znajdują się „w cieniu” miasta Poznania. W mieście funkcjonują największe obiekty hotelowe, a gminy pełnią najczęściej jedynie rolę uzupełniającą w obsłudze ruchu turystycznego, ukierunkowanego na pobyt w Poznaniu.

Na terenie aglomeracji poznańskiej funkcjonuje **125 obiektów turystycznych** z liczbą około 10 500 całorocznych miejsc noclegowych. W granicach miasta Poznania działa 65 obiektów oferujących łącznie blisko 8000 miejsc noclegowych. Co roku z noclegów w mieście korzysta 530 000 osób, niemal tyle ile Poznań liczy mieszkańców. 30 % tej liczby stanowili turyści zagraniczni. W Poznaniu znajduje się 45 hoteli, z których tylko trzy hotele pięciogwiazdkowe. Rozbudowa tej bazy wiąże się w przyszłości z organizacją EURO 2012.

Obszar gmin wchodzących w skład aglomeracji aktualnie traktować należy głównie w kategoriach miejsc jednodniowego wypoczynku dla mieszkańców (bez noclegu). Najbardziej dynamiczny rozwój bazy noclegowej cechuje przede wszystkim gminy graniczące z Poznaniem. Turystyka wypoczynkowa wypierana jest przez turystykę biznesową i kongresową, a dawne obiekty turystyczno-wypoczynkowe przystosowywane są do pełnienia funkcji konferencyjno- szkoleniowych.

Liczba miejsc noclegowych w aglomeracji poznańskiej (2009)

Aglomeracja poznańska, a przede wszystkim Poznań od lat „**stawia na sport**”. W Poznaniu i okolicznych gminach dostępnych jest ponad 1,5 tys. różnego rodzaju obiektów sportowo-rekreacyjnych. Są to zarówno obiekty na których odbywają się imprezy sportowe rangi międzynarodowej: Tor Regatowy Malta, Stadion Miejski w Poznaniu, Hala Arena, Hipodrom Wola, Tor Samochodowy, jak i dziesiątki dostępnych dla wszystkich mieszkańców aglomeracji obiekty: sztuczny stok narciarski, kryte pływalnie, korty tenisowe, hale sportowe, boiska szkolne i osiedlowe.

Stale rozbudowywana i unowocześniana **infrastruktura** sportowa sprawia, że w aglomeracji poznańskiej można uprawiać prawie wszystkie indywidualne i zespołowe dyscypliny sportu na poziomie rekreacyjnym oraz wyczynowym. Już prawie wszystkie gminy aglomeracji poznańskiej posiadają nowoczesne, pełnowymiarowe hale sportowe z kilkusetosobową widownią. Coraz powszechniejsze są także kryte baseny, przybierające postać centrów rekreacji rodzinnej typu aquapark. Na rozbudowanym Stadionie Miejskim w Poznaniu będą rozgrywane mecze Mistrzostw Europy w piłce nożnej EURO 2012, największej jak dotąd imprezy sportowej w naszym kraju. Na modernizację czeka kompleks sportowy na Golęcinie. Rozbudowy wymaga infrastruktura sportów masowych. Dostępność do obiektów sportowych dzieci i młodzieży w całej aglomeracji to warunek ich dobrej kondycji zdrowotnej oraz tworzenia zaplecza dla wielu klubów sportowych regionu. Pozycję aglomeracji poznańskiej w sporcie w Polsce i na świecie zapewniają osiągnięcia wielu dyscyplin sportu wyczynowego, jak również organizacja prestiżowych imprez sportowych o charakterze międzynarodowym. Znaczące sukcesy notuje także sport młodzieżowy.

Środowisko przyrodnicze

Uwarunkowania przyrodnicze mają znaczący wpływ na rozwój przestrzenny i społeczno-gospodarczy aglomeracji. Zasoby przyrody to element krajobrazu i ochrony środowiska, lokalne zaplecze surowcowe, warunki do uprawiania turystyki i rekreacji oraz prowadzenia działalności gospodarczej.

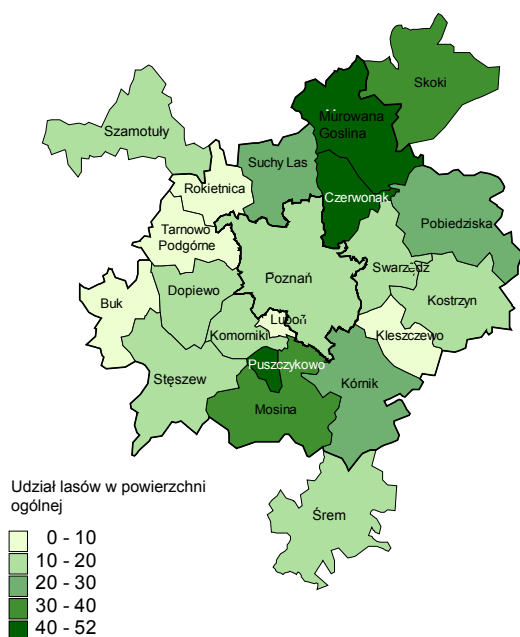
Aglomeracja poznańska z racji **dużej lesistości i jeziorności** może śmiało uchodzić za aglomerację zieloną i błękitną. Mimo silnego zurbanizowania całego obszaru, jego średnia lesistość wynosi 21,2 %, a w niektórych gminach przekracza nawet 40 % (Puszczykowo 51,6 %). Jest to lesistość tylko nieznacznie mniejsza od przeciętnej dla województwa wielkopolskiego (25,6%) i kraju (29,0%). Powierzchnia lasów w aglomeracji poznańskiej wynosi 58 144 ha przy czym największa jest ona w gminie Murowana Goślina (7 718,74 ha), najmniejsza w typowo miejskiej gminie Luboń (50,26 ha). Lasy aglomeracji są w większości (70,4%) lasami ochronnymi, głównie: glebochronnymi i wodochronnymi oraz lasami wokół i w granicach miast. Stosunkowo niewiele jest lasów gospodarczych (udział 28,2%), nastawionych na produkcję drewna. Nieznaczny jest udział (1,4% powierzchni) rezerwatów leśnych. Ze względu na strukturę własności, 71,8% lasów jest w zarządzie Lasów Państwowych, 7,1% lasów należy do

właścicieli prywatnych, 4,6% lasów jest własnością gmin, a 16,5% lasów ma innych właścicieli. Dwa największe kompleksy leśne: Wielkopolski Park Narodowy (w części południowej) i Puszcza Zielonka (w części północnej) tworzą niezwykle cenną przyrodniczo otulinę aglomeracji o olbrzymim znaczeniu ekologicznym i o dużym potencjale rekreacyjno-turystycznym.

W granicach aglomeracji poznańskiej znajduje się wiele **obszarów cennych przyrodniczo i prawnie chronionych**. Zajmują one 59 352,65 ha (21,65% powierzchni aglomeracji). Są to: Wielkopolski Park Narodowy, 16 rezerwatów przyrody, 10 parków krajobrazowych, 12 obszarów chronionego krajobrazu, 27 użytków ekologicznych, 2 zespoły przyrodniczo-krajobrazowe oraz 603 pomniki przyrody. Ponadto w celu zachowania określonych typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków, które uważa się za cenne i zagrożone w skali całej Europy, wyznaczono 4 specjalne obszary ochrony siedlisk (Ostoja Wielkopolska, Rogalińska Dolina Warty, Biedrusko, Fortyfikacje w Poznaniu) oraz 1 obszar specjalnej ochrony ptaków (Dolina Samicy). Na zatwierdzenie czekają uroczyska Puszczy Zielonki, ostoja koło Promna, Dolina Średzkiej Strugi, Będlewo – Bieczyny, Buczyna w Długiej Goślinie. Wiele tych terenów pokrywa się z wcześniej powołanymi formami ochrony przyrody, zatem wszelkie zakazy i ograniczenia obowiązujące na nich przenoszą się automatycznie na obszary Natura 2000. Pod względem udziału powierzchni obszarów chronionych w powierzchni ogólnej gminy, na terenie aglomeracji wyróżniają się: Kórnik (78 %), Suchy Las (66 %), Mosina (55 %), Czerwonak (46 %) i Murowana Goślina (36 %).

Wyjątkową cechą aglomeracji poznańskiej jest **pasmowo-węzłowy układ terenów o wysokich walorach przyrodniczych i rekreacyjnych**. Głównymi węzłami są Wielkopolski Park Narodowy z Rogalińskim Parkiem Krajobrazowym oraz Park Krajobrazowy Puszcza Zielonka, a głównymi osiami – dolina Warty i jej dopływy oraz ciągi rynien glacialnych. Istotną część układu stanowią łączniki przyrodnicze wnikaające do samego centrum Poznania jako kliny zieleni. Osnowa przyrodnicza to jeden z najważniejszych czynników jakości życia w aglomeracji.

Lesistość gmin aglomeracji (% udział lasów w powierzchni ogólnej)

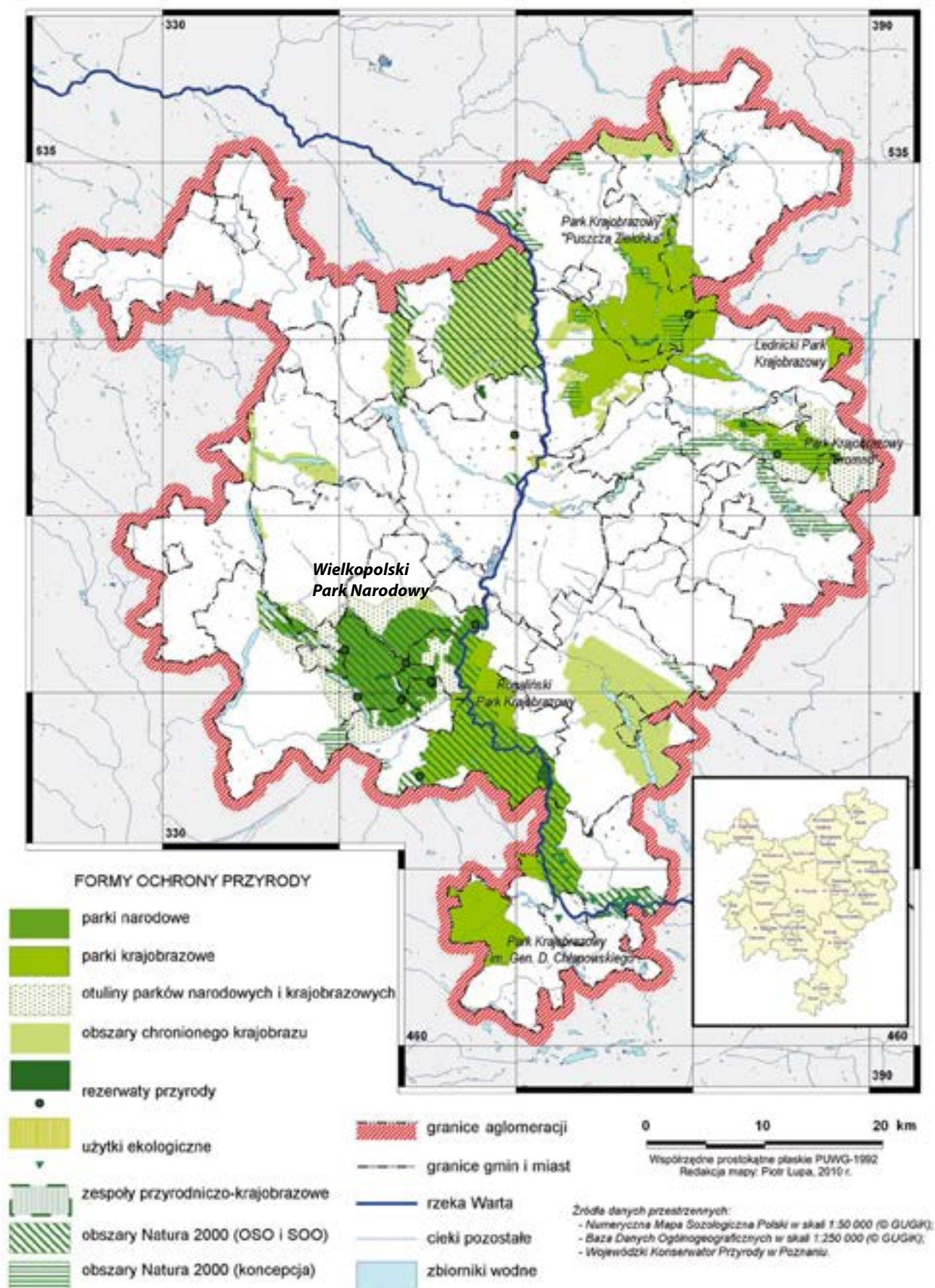
Uwarunkowania przyrodnicze mające wpływ na proces kształtowania się **zasobów wód powierzchniowych** i podziemnych na obszarze aglomeracji są niekorzystne. Roczne sumy opadów przekraczają nieznacznie 500 mm, z czego 84% wraca do atmosfery w wyniku procesu parowania, a tylko 16% zasila rzeki, jeziora i zbiorniki wód podziemnych. Zasobność wodna sieci rzecznej jest w związku z tym niewielka, na co wskazują wartości przepływów w rzekach i wartości odpływu jednostkowego, które dla większości zlewni są niższe od średnich dla całego kraju. Przeciętna wartość odpływu rzecznej dla wszystkich zlewni wynosi $4,1 \text{ dm}^3/\text{s}/\text{km}^2$, przy wartości średniej dla Polski $5,5 \text{ dm}^3/\text{s}/\text{km}^2$. W rezultacie obszar Poznańskiego Dorzecza Warty należy do najbardziej deficytowych pod względem zasobności w wodę terenów Polski. Zasoby wodne metropolii są narażone na nadmierną eksploatację dla potrzeb ludności, gospodarki i rolnictwa. W południowej części powiatu poznańskiego znajduje się **węzeł hydrologiczny**, którego zasoby decydują o zaopatrzeniu w wodę większości aglomeracji. W Basenie Mosińskim zbiegają się dopływy Warty, które nakładają się na główne zbiorniki wód podziemnych.

Przez aglomerację przebiega południkowo na długości 45 km **odcinek Warty**, która stanowi jej oś hydrograficzną. Istotnym elementem powierzchniowych zasobów wodnych są jeziora. W obrębie aglomeracji poznańskiej jest ich ponad 70 (biorąc pod uwagę te powyżej 1 ha). Aglomeracja poznańska jest największym skupiskiem ludności w Polsce położonym wśród jezior, które jako kąpieliska stanowią unikatowy walor rekreacyjny dla mieszkańców. **Największe jeziora aglomeracji** występują w rynnach polodowcowych (Łódzko-Dymaczewskiej, Kórnicko-Zaniemyskiej, Niepruszewsko-Strykowskiej) oraz w dolinach (Cybiny i Główniej). Łączna powierzchnia jezior wynosi około 2 500 ha, co daje wskaźnik jeziorności prawie 1%. Największa liczba jezior występuje w gminach: Pobiedziska (20), Murowana Goślina (17) i Stęszew (10). Na szczególną uwagę zasługuje Jezioro Kierskie. Jest ono 10. pod względem zasobów wodnych na Pojezierzu Wielkopolsko-Kujawskim. Ponadto jest to jedno z najgłębszych jezior w Polsce mieszczące się w granicach administracyjnych miasta. Łączne zasoby wodne jezior aglomeracji poznańskiej wynoszą 140 mln m^3 i są porównywalne do np. Jeziora Powidzkiego, najbardziej zasobnego w wodę w Wielkopolsce.

Wieża widokowa na Dziewiczej Górze w Puszczy Zielonce.

Formy ochrony przyrody w aglomeracji poznańskiej

Rozwój przestrzenny

Rozwój społeczno-gospodarczy na terenie aglomeracji poznańskiej zintensyfikował **procesy urbanizacyjne**, które nie tylko przekroczyły granice administracyjne miast, ale wyszły także poza zwar-
tą zabudowę wiejską. Szczególnie intensywnie zja-
wiska te przebiegają w bliskiej strefie podmiejskiej
Poznania (pierwszy pierścień gmin), ale ich zasięg
zaczyna obejmować także kolejne, drugie od granic
Poznania, pasmo gmin. Procesy urbanizacyjne po-
wodują zanik funkcji rolniczej oraz rozwój terenów
mieszkaniowych, komunikacyjnych i terenów pod
działalność gospodarczą. To nieuchronny proces
na obszarach zurbanizowanych i urbanizujących
się. Przyczynił się on do powstania chłonnego ryn-
ku nieruchomości gruntowych na wsiach podpo-
znańskich. Duży popyt na działki, zwłaszcza pod
budownictwo mieszkaniowe i działalność gospo-
darczą, przy stale rosnących ich cenach sprawił, że
dla wielu gospodarstw zbywanie gruntów stało się
poważnym źródłem dochodów.

Proces suburbanizacji na terenie aglomeracji jest zróżnicowany przestrzennie, na co wpływ mają warunki przyrodnicze, położenie geograficzne, dostępność komunikacyjna i atrakcyjność inwestycyjna. Warunki te ulegają zmianie, szczególnie wraz z rozwojem sieci transportowej na terenie aglomeracji. Rosnąca presja wywierana na przyrodę powoduje zagrożenia, które polegają przede wszystkim na lokalizacji terenów osiedlowych w obrębie terenów wartościowych przyrodniczo lub w ich bezpośrednim sąsiedztwie oraz na rozczłonkowaniu ciągów korytarzy ekologiczno-turystycznych przez infrastrukturę drogową. Wskutek postępującej antropopresji zagrożone są lasy aglomeracji (urbanizacja obszarów leśnych, szlaki komunikacyjne, penetracja lasów, ich zaśmiecanie). Pomimo olbrzymich wysiłków inwestycyjnych poczynionych w ciągu ostatnich 20 lat, nadal istnieją obszary aglomeracji pozbawione sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. Rozpraszanie zabudowy powoduje nieracjonalne wydłużanie niezbędnej infrastruktury technicznej. Budowa sieci na terenach o niskiej gęstości zaludnienia jest często nieuzasadniona technicznie i ekonomicznie.

W aglomeracji poznańskiej silnie rozwija się **budownictwo mieszkaniowe** na terenach wiejskich, ale nową zabudowę mieszkaniową charakteryzuje oderwanie od tradycyjnych wiejskich struktur przestrzenno-krajobrazowych. Następuje zanik tradycyjnych elementów krajobrazu rolniczego. Nowe podziały własnościowe gruntów deformują cenne struktury historyczne i krajobrazowe. Żywiołowa i słabo kontrolowana zabudowa rekreacyjna i mieszkaniowa koncentruje się także na obszarach o najwyższych walorach krajobrazowych. Ogromną stratą jest postępująca dewastacja zabytkowych obiektów architektonicznych i zespołów zabudowy wiejskiej. Następuje stopniowa homogenizacja krajobrazu kulturowego oraz zanik lokalnej tradycji budowlanej.

Zmiany powierzchni terenów zurbanizowanych w latach 1990-2009

W okresie ostatnich 20 lat powierzchnia terenów zurbanizowanych w gminach aglomeracji zwiększyła się o 43 %. Najmniejsze zmiany w zagospodarowaniu miały miejsce w gminie Kostrzyn – 10 %, największe w gminie Tarnowo Podgórne, gdzie przyrost terenów zurbanizowanych wyniósł aż 140 %.

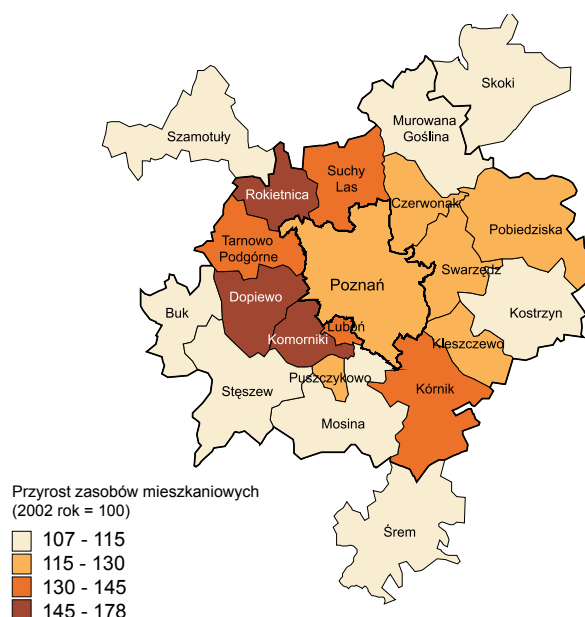
Trendy i wyzwania rozwojowe

W aglomeracji poznańskiej w ostatnich latach dochodzi do znaczących **przekształceń funkcjonalnych i przestrzennych**. Do najważniejszych trendów rozwojowych zaliczyć należy:

- zmniejszanie się liczby ludności Poznania na rzecz terenów podmiejskich, dynamiczny rozwój demograficzny gmin,
- silny rozwój budownictwa mieszkaniowego w gminach podmiejskich, przybierający niejednokrotnie postać *urban sprawl*, czyli rozlewania się zabudowy poza zwarte osiedla,
- dynamiczne zmiany w środowisku pod wpływem antropopresji, prowadzące do zmniejszania się powierzchni biologicznie czynnych i lokalizacji zabudowy przy terenach cennych przyrodniczo,
- wzrost potencjału gospodarczego aglomeracji -Poznań wraz z gminami tworzy jeden z większych i bardziej innowacyjnych regionów przemysłowo-usługowych kraju,
- dekoncentracja niektórych funkcji miasta, w tym głównie produkcyjnych i logistycznych, na obszary podmiejskie,
- wzrost liczby miejsc pracy poza miastem, zarówno w sferze produkcyjnej, jak i usługowej,
- rozwój zjawiska migracji wahadłowych między miejscem pracy, zamieszkania i usług, nie tylko z obszaru podmiejskiego do Poznania, ale także z miasta do sąsiednich gmin,
- rozwój motoryzacji indywidualnej, za którym nie nadąża rozwój infrastruktury transportowej,
- narastanie problemów transportowych, uniemożliwiający sprawne podróżowanie w obrębie aglomeracji,
- rosnące (w skali kilkunastu lat) dochody gmin podmiejskich z tytułu podatków, stopniowa utrata dochodów przez miasto centralne w związku z osiedlaniem się mieszkańców (podatników) i podmiotów gospodarczych poza jego granicami,
- dysproporcje pomiędzy miejscami korzystania z usług a miejscami zamieszkania i płacenia podatków,
- utrzymywanie przez Poznań placówek usługowych i infrastruktury o znaczeniu ponadlokalnym, z której korzystają mieszkańcy całej aglomeracji,
- polepszająca się infrastruktura usługowa w gminach aglomeracji, w szczególności w zakresie podstawowej edukacji, sportu i rekreacji,
- rozwój infrastruktury dla turystyki biznesowo-kongresowej i wzrost zapotrzebowania na rekreację i aktywny wypoczynek.

Aglomeracja poznańska na początku XXI w. rozwija się zgodnie z trendami rozwoju miast zachodnioeuropejskich. Są to trendy z lat 70. XX w. Wtedy na zachodzie Europy szybko rozwijała się klasa średnia. Gwałtowny rozwój motoryzacji stał się impulsem dla suburbanizacji. Słabły potencjały miast centralnych, wyludnieniu, a często i degradacji, ulegały ich śródmieścia i dzielnice blokowe. Rozwijały się gminy podmiejskie, które oferowały tańsze tereny inwestycyjne i zyskiwały nowych podatników. Oferta inwestycyjna kierowana była przede wszystkim do nowo przybyłych, zamożniejszych mieszkańców. W zamian jednak przedstawiali oni władzom lokalnym swoje coraz większe oczekiwania w zakresie rozbudowy infrastruktury technicznej i społecznej. Mimo znacznych przychodów generowane wydatki doprowadziły do zadłużenia wielu gmin. Państwa zachodnie zmuszone zostały do przeprowadzenia konsolidacyjnych reform gminnych i nowych ram prawnych **zarządzania w obszarach wielkomiejskich**. Przeciwdziałanie niekorzystnym procesom umożliwiły wówczas wykształcone instrumenty regionalnego planowania przestrzennego i zarządzania metropolitalnego. Tworzono związki planistyczne, komunalne, a w niektórych krajach zinstytucjonalizowane jednostki administracji metropolitalnej. Ich efektem w wielu krajach zachodnich są obserwowane dziś: ład przestrzenny, wspólna gospodarka komunalna, zintegrowany system transportu publicznego, promocja metropolitalna.

Wzrost liczby mieszkań w latach 2002-2008

Osiągane dziś przez Poznań i gminy aglomeracji poznańskiej sukcesy gospodarki lokalnej, jej umiędzynarodowienie, postępy w rozbudowie i modernizacji infrastruktury technicznej i społecznej są niewątpliwym osiągnięciem mieszkańców, lokalnych przedsiębiorców i samorządów terytorialnych. To także efekt konkurencyjności całej polskiej gospodarki, oferującej tańsze koszty prowadzenia działalności gospodarczej, tańszą, ale wykwalifikowaną siłę roboczą. Czynniki te mogą jednak okazać się niewystarczające w perspektywie nadchodzących lat. Cechą globalnego kapitału i inwestycji jest ich tendencja do relokacji. Korporacje transnarodowe są wielkoskalowym producentem i odbiorcą usług, jednak przeniesienie się niektórych z nich w inne strefy geograficzne jest procesem nieuniknionym.

Budowanie pozycji konkurencyjnej wobec innych metropolii to nie tylko zdolność adaptacji do zmieniających się procesów gospodarczych, ale także umiejętność kształtowania nowych warunków rozwoju. Aglomeracja poznańska coraz lepiej wykorzystuje swoje walory, stając się w skali kraju jednym z liderów tworzenia sektorów innowacyjnych. Jej potencjałem są wykształceni, w większości na czołowych w kraju uczelniach Poznania, młodzi ludzie. Wyzwaniem jest zatrzymanie ich w mieście i sąsiednich gminach poprzez oferowanie dobrych warunków pracy i płacy oraz możliwości rozwoju własnej przedsiębiorczości. Jest to niezwykle ważne nie tylko w obliczu niekorzystnego *brain drain* – „drenażu mózgów” ze strony konkurencyjnych metropolii krajowych i europejskich, ale także ze względu na zagrożenie *brain waste* – „marnotrawstwem mózgów”, w przypadku braku pracy adekwatnej do wykształcenia młodych i zdolnych absolwentów. Wyzwania stoją tu przed wyższymi uczelniami Poznania, które powinny rozwijać kierunki związane z potrzebami regionalnego rynku pracy i nowoczesnej gospodarki.

Przy obecnej dynamice rozwoju aglomeracja poznańska około 2020 r. powinna liczyć ponad 1 mln mieszkańców, z czego niewiele ponad połowa zamieszkiwać będzie miasto centralne Poznań. Tendencje suburbanizacyjne w powiecie poznańskim wskazują na przyrost ponad 30 tys. mieszkań w najbliższej dekadzie. Dawałoby to wzrost zaludnienia w gminach aglomeracji o blisko 100 tys. osób. Z pewnością oznacza to dalszy wzmożony ruch budowlany, szczególnie w zakresie budownictwa jednorodzinnego w strefie podmiejskiej.

Samorządy prawidłowo odczytują zainteresowanie klientów potencjalnymi nowymi, atrakcyjnymi terenami dla inwestycji i mieszkalnictwa, zapisując to z pewnym przeszacowaniem w planach rozwoju przestrzennego gmin. Rozwój przestrzenny aglomeracji obejmuje przede wszystkim tereny sąsiadujące z obszarami o wysokich i średnich walorach przyrodniczych (obrzeża kompleksów leśnych, jezior, doliny rzeczne). Działalność rolnicza na obszarze aglomeracji jest marginalizowana i spychana na jej obrzeża. Poza funkcją żywicielską tereny rolnicze kształtują krajobraz wiejski i uczestniczą w zachowaniu równowagi środowiska geograficznego. Są ważnym elementem rozwoju zrównoważonego. W wielu miejscach aglomeracji krajobraz kulturowy (związany z formami tradycyjnego osadnictwa wiejskiego, układem pól, dróg, alei itp.) został trwale zniszczony. Strategia przestrzenna skutkująca utratą cennej krajobrazowo i niezabudowanej przestrzeni przynosi gminom inne realne korzyści – w postaci przyrostu liczby mieszkańców i podatników. W kilku gminach aglomeracji liczba mieszkańców w ostatnich 20 latach uległa podwojeniu.

Przed wszystkimi gminami aglomeracji stoją **wyzwania infrastrukturalne** w zakresie budowy dróg lokalnych, rozwoju infrastruktury technicznej (głównie drogowej i wodno-ściekowej) oraz usług społecznych. W tym celu niezbędne jest stworzenie wspólnej koncepcji rozwoju przestrzennego dla całej aglomeracji, zgodnie z europejskimi standardami krajobrazowymi, urbanistycznymi i architektonicznymi. W Poznaniu, aby przyciągnąć nowych i zatrzymać obecnych mieszkańców w swoich granicach, rozwija się budownictwo deweloperskie, nawet za cenę ograniczania przestrzeni publicznych. Koniecznością staje się intensyfikacja działań rewitalizacyjnych w starzejących się dzielnicach i na osiedlach modernistycznych Poznania i mniejszych miast aglomeracji. Ożywieniu musi podlegać centrum miasta. Są to tereny gdzie najszybciej ubywa mieszkańców, a istotne dla żywotności centrum placówki handlowe i usługowe przenoszą się do dużych centrów handlowych. Miasto dysponuje w pobliżu MTP terenami tzw. wolnych terenów, które powinny doczekać się nowego zagospodarowania, na miarę nowoczesnego, metropolitalnego CBD (ang. *Central Business District*).

Rozwijająca się przestrzennie aglomeracja wymagać będzie kolejnych inwestycji drogowych. W 2003 r. została oddana do użytku autostrada A-2, która stała się główną osią komunikacyjną aglomeracji i obszarem intensyfikującym działania inwestycyjne. W 2009 r. zakończyła się modernizacja fragmentu trasy S-11. Na obszarze aglomeracji prowadzone są dwie duże inwestycje o charakterze obwodnic: droga S-11 oraz trasa S-5. Poprawa sytuacji drogowej nie rozładuje tłoku komunikacyjnego w aglomeracji, zwłaszcza na dojazdach do Poznania.

Lawinowo rośnie liczba samochodów osobowych (w Poznaniu ok. 450 na 1000 mieszkańców), a udział transportu publicznego w przewozach nie zwiększa się. Podstawowym środkiem **transportu publicznego** w skali całej aglomeracji jest transport autobusowy, który przewozi około 320 tys. osób dziennie, z czego około 70 tys. korzysta z autobusów podmiejskich. Istotnym wyzwaniem na najbliższe lata jest integracja transportu autobusowego poprzez spójny system przewozowo-taryfowy. Powoli nadrabiane są zapóźnienia na terenie aglomeracji w zakresie transportu rowerowego (rozwijająca się sieć dróg rowerowych) i ruchu pieszego (system bezpieczeństwa na drogach). Wizja kolei dużych prędkości (Y) jest szansą wprowadzenia Poznania w system szybkich kolei o zasięgu kontynentalnym – wymaga ona także przyszłościowej decyzji o lokalizacji dworca szybkiej kolei. Dla zwiększenia dostępności aglomeracji w ruchu powietrznym planowana jest rozbudowa lotniska Poznań-Ławica. Do EURO 2012 lotnisko będzie mogło obsłużyć 3 mln pasażerów rocznie.

Planowana jest budowa **Zintegrowanego Centrum Komunikacyjnego** z nowymi dworcami - kolejowym i autobusowym o zasięgu krajowym i międzynarodowym. Inwestycją kluczową dla sprawnego funkcjonowania aglomeracji jest modernizacja sieci kolejowej dla potrzeb kolei metropolitalnej, z gęstą siecią przystanków kolejowych powiązanych z komunikacją publiczną Poznania i okolicznych gmin. Poznań i sąsiednie gminy powinny dążyć do poprawy jakości życia przez rozwój usług wyższego rzędu. Wraz z rozwojem rekreacji i turystyki zmianie podlegać powinna przestrzeń rekreacyjno-sportowa i hotelowa aglomeracji poznańskiej. W kontekście starań o ważne, międzynarodowe imprezy kulturalne istotne jest powstawanie nowych lub zrewitalizowanych przestrzeni dla rozwoju kultury (np. zdegradowane, dawne obiekty przemysłowe i komunalne).

Wiek XXI już dziś nazywa się wiekiem metropolitalnym. Olbrzymi potencjał intelektualny i demograficzny skoncentrowany w aglomeracji poznańskiej to jej kapitał i czynnik rozwoju na najbliższe dekadę. Budując nowoczesną infrastrukturę, gospodarkę i społeczeństwo oparte na wiedzy, aglomeracja poznańska zbliżać się będzie krok po kroku do zachodnich standardów, również w życiu publicznym. Mieszkańcy aglomeracji poznańskiej „wiedzą, jak” (hasło marketingowe Poznania) budować współpracę, działając „o poziom wyżej” (hasło promocyjne gminy Tarnowo Podgórne), w relacji do krajowych metropolii - dziś i z granicznych metropolii - jutro.

D. DZIAŁANIA INTEGRACYJNE

Integracja zarządzania

Współczesny model zarządzania terytorialnego w aglomeracji poznańskiej zaczął kształtować się od momentu reformy administracyjnej z 1990 r., kiedy odtworzony został samorząd terytorialny na poziomie gmin. Reforma stanowiła jedno z największych osiągnięć polskiego przełomu ustrojowego, przyczyniając się do upodmiotowienia społeczności lokalnych oraz istotnych zmian w zarządzaniu sprawami publicznymi. Ubocznym efektem reformy stało się jednak zerwanie niektórych wcześniejszych więzi funkcjonalno-administracyjnych wielkich miast i ich najbliższego otoczenia. W okresie PRL nie były one oparte na zasadach demokracji lokalnej i samorządności (np. w sferze gospodarki komunalnej i transportu publicznego funkcjonowały przedsiębiorstwa państwowe). Zapewniały jednak pewne minimum spójnego funkcjonowania aglomeracji poznańskiej.

Najlepszą po 1990 r. okazją do wprowadzenia nowych zintegrowanych struktur zarządzania w aglomeracjach miejskich była **reforma powiatowa i wojewódzka z 1999 r.** Nie doszło jednak wówczas do utworzenia „powiatów metropolitalnych”. Status administracyjny wielkich miast i ich najbliższego otoczenia uregulowano poprzez utworzenie dwóch kategorii powiatów: grodzkich i ziemskich.

W aktualnym podziale administracyjnym kluczową rolę dla integracji zarządzania w aglomeracji poznańskiej odgrywa **dobrowolna współpraca gmin oraz współdziałanie miasta Poznania i powiatu poznańskiego**. Ustawodawstwo samorządowe reguluje trzy skodyfikowane formy tego rodzaju kooperacji: związki, porozumienia i stowarzyszenia. Do niedawna związki międzygminne w aglomeracji poznańskiej były nieliczne, obejmowały najczęściej tylko po kilka gmin aglomeracji, a w skład żadnego z nich nie wchodziło miasto Poznań. W ostatnim czasie sytuacja ta uległa jednak zmianie. W maju 2010 r. zarejestrowano **Związek Międzygminny „Schronisko dla Zwierząt”** z siedzibą w Kostrzynie, który utworzyło 11 gmin powiatu poznańskiego. Celem jego działania jest tworzenie warunków do utrzymania porządku i czystości, opieki nad bezdomnymi zwierzętami oraz budowa

i eksploatacja schroniska dla zwierząt. Pierwszym związkiem, w skład którego weszło miasto Poznań (wraz z 9 gminami podmiejskimi) jest z kolei **Związek Międzygminny Gospodarka Odpadami Aglomeracji Poznańskiej**, zarejestrowany we wrześniu 2010 r. Do jego zakresu działania należy m.in. opracowanie projektu wspólnego planu gospodarki odpadami, funkcjonowanie systemu selektywnego zbierania i odbierania odpadów komunalnych, zapewnienie warunków do budowy, utrzymania i eksploatacji instalacji oraz urządzeń do odzysku i unieszkodliwiania odpadów komunalnych przez przedsiębiorców, zapewnienie warunków ograniczenia masy odpadów komunalnych a także edukacja ekologiczna.

Najnowszym związkiem w aglomeracji jest **Związek Międzygminny „Transport Aglomeracji Poznańskiej”**, powołany w listopadzie 2010 r. przez miasta Poznań i Luboń, do których dołączyła także gmina Dopiewo. Do Związku mają przystąpić również gminy Mosina i Puszczykowo. Powstanie Związku jest następstwem podpisanego w październiku 2009 r. listu intencyjnego, którego sygnatariuszem była także Murowana Goślina. Po rejestracji w MSWiA Związek rozpocznie funkcjonowanie jako nowy organizator transportu zbiorowego na terenie gmin go tworzących. Powołanie Związku jest następstwem zawieranych w ostatnich latach porozumień w zakresie lokalnego **transportu zbiorowego**. Istota tego rodzaju porozumień polega na tym, że gmina podmiejska powierza, a miasto Poznań przyjmuje do realizacji i wykonuje poprzez swoją jednostkę budżetową (Zarząd Transportu Miejskiego) zadanie w zakresie przewozu osób na określonej linii. Porozumienie umożliwia włączenie objętych nim linii do poznańskiego systemu transportu zbiorowego, a tym samym pozwala pasażerom na korzystanie z jednego biletu podczas podróży do i z Poznania oraz w samym mieście.

Pozostałe związki celowe w aglomeracji to:

- Związek Międzygminny „Puszcza Zielonka”,
- Związek Międzygminny „Centrum Zagospodarowania Odpadów – SELEKT”.

Prowadzą one ożywioną działalność obejmującą jednak swym zakresem tylko część aglomeracji. **Związek Międzygminny „Puszcza Zielonka”** został wpisany do rejestru związków MSWiA w 2000 r., a celem jego

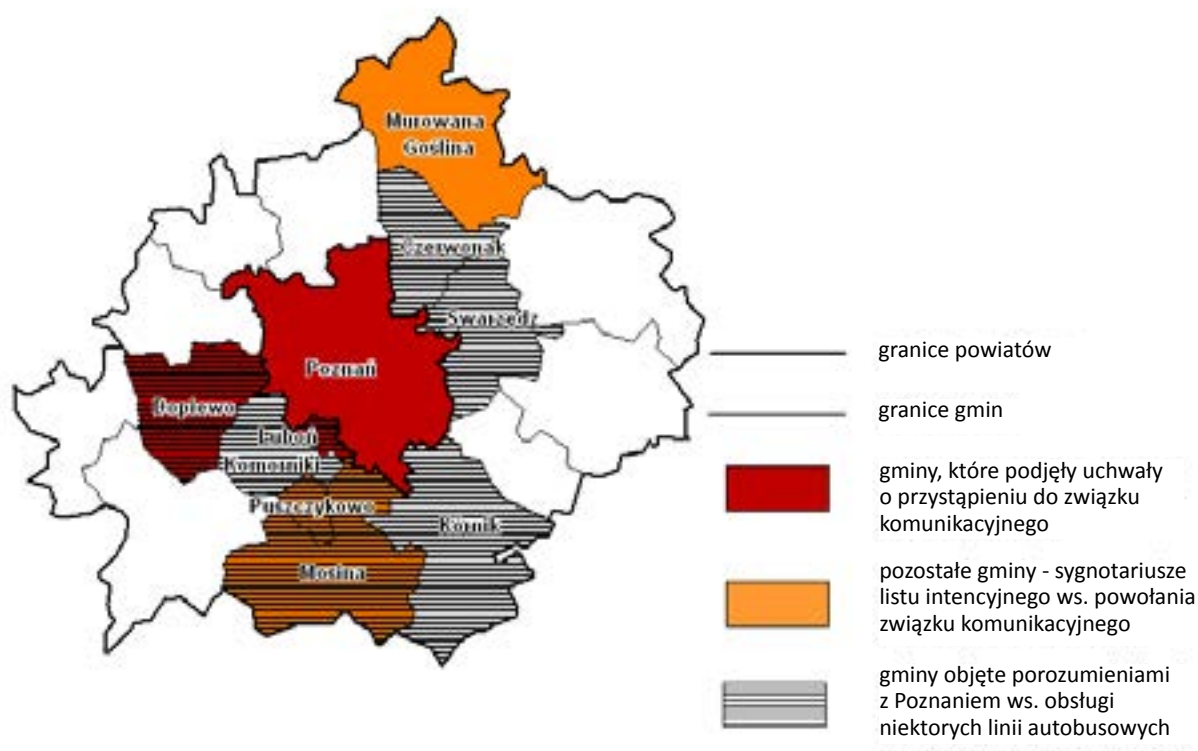
działania jest wspólne planowanie i wykonywanie zadań z zakresu rozwoju turystyki oraz zbiorowego odprowadzania ścieków w ramach projektu „Kanalizacja obszaru Parku Krajobrazowego Puszcza Zielonka i okolic”. **Związek Międzygminny „Centrum Zagospodarowania Odpadów – SELEKT”** z siedzibą w Czempiniu został zarejestrowany w 2004 r. w celu współpracy w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi. Jego obszar działania wykracza dość znacząco poza samą aglomerację poznańską.

W dziedzinie gospodarki wodno-kanalizacyjnej największą rolę odgrywa współpraca miasta Poznania i 9 okolicznych gmin w formie porozumienia komunalnego oraz **spółki akcyjnej Aquanet**, w której Poznań jest posiadaczem większościowego pakietu akcji. Aquanet S.A. znajduje się pod kontrolą jednostek samorządu terytorialnego, jednak jako spółka prawa handlowego posiada również pewną autonomię decyzyjną. Jest więc jednym z ważnych podmiotów zarządzania rozwojem aglomeracji, głównie z uwagi na znaczenie infrastruktury wodno-kanalizacyjnej dla uruchamiania kolejnych terenów inwestycyjnych.

Porozumienia międzygminne Poznania z okolicznymi gminami dotyczą m.in. zadań w zakresie wychowania przedszkolnego i opieki nad dziećmi w żłobkach. Porozumienia zawierane są także na szczeblu powiatowym, przede wszystkim w zakresie **usług społecznych**. Powiat poznański przekazał miastu Poznań zadania realizowane przez wyspecjalizowane jednostki: ośrodki adopcyjno-opiekuńcze i poradnie psychologiczno-pedagogiczne dla dzieci. Z kolei miasto Poznań przekazało powiatowi poznańskiemu prowadzenie polityki zatrudnienia i przeciwdziałania bezrobociu. Powiatowy Urząd Pracy, uwzględniając charakter lokalnego rynku pracy, obsługuje całą aglomerację. Duże znaczenie ma również fakt, że zakres działania komend miejskich **policji i straży pożarnej** obejmuje zarówno miasto Poznań, jak i cały powiat poznański.

Samorządy lokalne aglomeracji poznańskiej dość powszechnie uczestniczą w rozmaitych stowarzyszeniach, głównie o zasięgu ogólnopolskim lub regionalnym. Tylko nieliczne mają charakter typowo aglomeracyjny. Tu na wyróżnienie zasługuje

Wybrane formy współpracy międzygminnej w aglomeracji poznańskiej w zakresie transportu publicznego

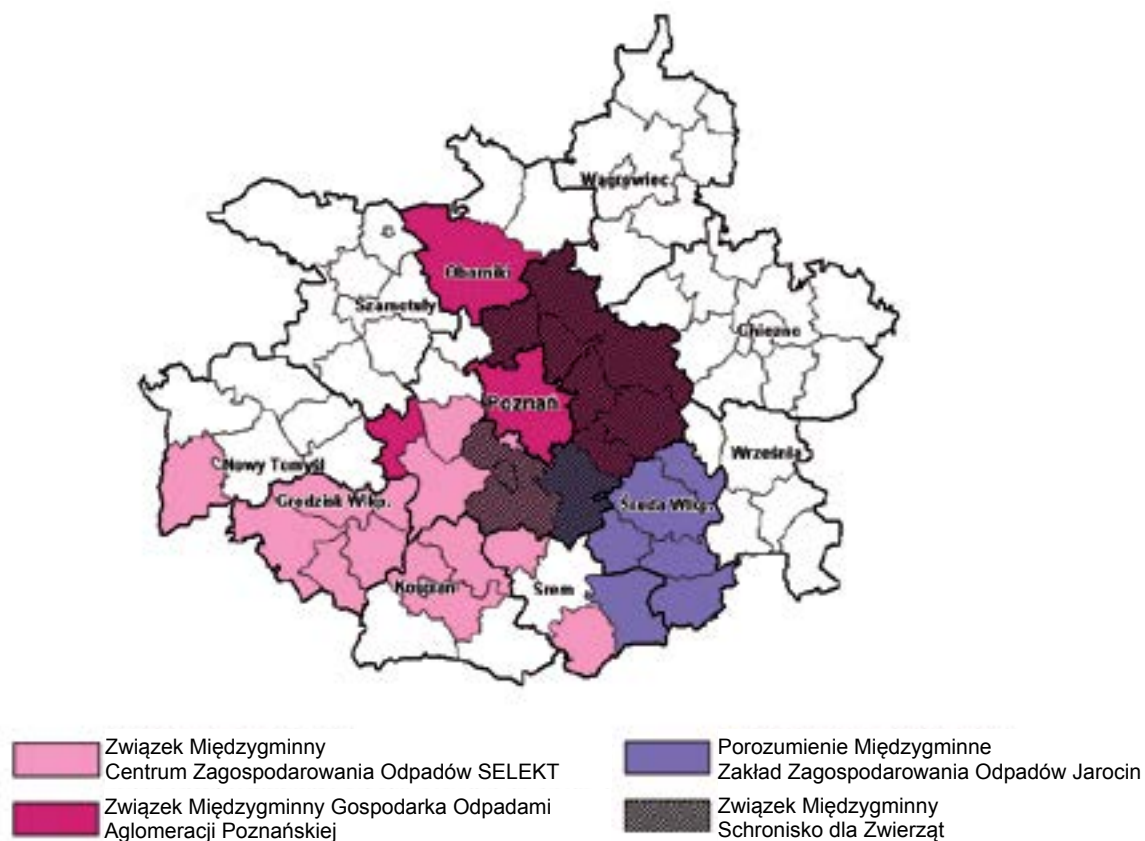
Formy współpracy międzygminnej w aglomeracji poznańskiej w zakresie rozwoju turystyki

Zasięg działalności Aquanet S.A. w aglomeracji poznańskiej

Wybrane formy współpracy międzygminnej w aglomeracji poznańskiej w zakresie gospodarki komunalnej

powołane w 2008 r. Stowarzyszenie Gmin Mikroregionu Wielkopolskiego Parku Narodowego (7 gmin z siedzibą w Puszczykowie). Jego głównym celem są działania na rzecz zrównoważonego rozwoju turystyki i rekreacji.

Dobrym przykładem szerszej formy współdziałania w zakresie rozwoju rynku turystycznego i promocji jest **Poznańska Lokalna Organizacja Turystyczna (PLOT)**, założona jako stowarzyszenie w 2003 r. Należy do niej miasto Poznań, powiat poznański i 11 gmin aglomeracji. Oprócz jednostek samorządowych w skład PLOT wchodzi również izby samorządu gospodarczego, instytucje kulturalne, firmy turystyczne (m.in. hotele), a także takie podmioty, jak Międzynarodowe Targi Poznańskie i Port Lotniczy Poznań-Ławica.

Z perspektywy 20 lat od utworzenia samorządów gminnych i 12 lat od powołania powiatów dorobek współpracy samorządów na terenie aglomeracji jest znaczny. Podstawowym mankamentem dotychczasowych działań integracyjnych jest jednak ich fragmentacja (wiele różnorodnych form) i ograniczony zasięg

przestrzenny. Ścisłej koordynacji wciąż wymaga rozwiązanie problemów w kluczowych dla rozwoju i funkcjonowania aglomeracji dziedzinach, takich jak m.in. programowanie strategiczne, polityka przestrzenna, zarządzanie infrastrukturą drogową, rozbudowa kolei aglomeracyjnej, integracja komunikacji publicznej, a także współdziałanie w obszarze usług społecznych (m.in. służba zdrowia, kultura, edukacja, sport, turystyka). Ciągłe przybywają nowe pola integracji, tak jak przybywa mieszkańców Poznania w strefie podmiejskiej, codziennie dojeżdżających do pracy i po usługi do miasta centralnego.

Narastające problemy funkcjonowania obszarów silnie zurbanizowanych skłoniły administrację rządową do przedstawienia projektu ustawowego uregulowania formy i zakresu współpracy samorządów w obszarach wielkomiejskich. Ustawa metropolitalna jako instrument ogólniej integracji metropolitalnej jest na etapie dyskusji i uzgodnień. Bez względu na ich rezultat konieczne jednak są oddolne formy współpracy metropolitalnej. W ich inicjowaniu aglomeracja poznańska staje się liderem w skali ogólnopolskiej.

Uczestnictwo jednostek administracyjnych w formach integracji zarządzania na obszarze aglomeracji poznańskiej (2011)

Nazwa jednostki administracyjnej	Administracja zespólna			Współpraca polityczna		Związki komunalne				Porozumienia komunalne		Stowarzyszenia	
	Policja	Straż Pożarna	Rynek pracy	Rada Aglomeracji Poznańskiej	Stowarzyszenie Metropolia Poznań	Gospodarka odpadami	Transport publiczny	Schronisko dla zwierząt	Puszcza Zielonka	Aquanet	ZTM	PLOT	WPN
Miasto Poznań	X	X	X	X	X	X	X	-	-	X	X	X	-
Powiat poznański	X	X	X	X	X	-	-	-	-	-	-	X	-
Gminy powiatu	Buk	x	x	x	X	X	-	-	-	-	-	-	-
	Czerwonak	x	x	x	X	-	X	-	X	X	X	X	-
	Dopiewo	x	x	x	X	X	-	X	-	x	-	-	X
	Kleszczewo	x	x	x	X	X	-	X	-	x	-	-	-
	Korniki	x	x	x	X	X	-	X	-	x	-	-	X
	Kostrzyn	x	x	x	X	X	-	X	-	-	-	-	-
	Kórnik	x	x	x	X	X	-	X	-	X	X	X	X
	Lubon	x	x	x	X	X	-	X	-	X	X	-	-
	Mosina	x	x	x	X	X	-	X	-	X	X	X	X
	Murowana Goślina	x	x	x	X	X	x	X	X	X	-	X	-
	Pobiedziska	x	x	x	X	X	-	X	X	-	-	X	-
	Puszczykowo	x	x	x	X	X	-	X	-	X	X	X	X
	Rokietnica	x	x	x	X	X	-	-	-	x	-	-	-
	Stęszew	x	x	x	X	X	-	-	-	-	-	-	X
	Suchy Las	x	x	x	X	X	-	X	-	X	-	X	-
	Swarzędz	x	x	x	X	X	-	X	X	X	X	X	-
Inne gminy	Tarnowo Podgórne	x	x	x	X	X	-	-	-	x	-	X	-
	Brodnica	-	-	-	-	-	-	-	-	X	-	-	X
	Kiszewo	-	-	-	-	-	-	-	X	-	-	-	-
	Oborniki	-	-	-	-	-	X	-	-	-	-	-	-
	Skoki	-	-	-	X	X	-	-	X	-	-	X	-
	Szamotuły	-	-	-	X	X	-	-	-	-	-	-	-
Razem	Śrem	-	-	-	X	X	-	-	-	-	-	X	-
		2 (+17)	2 (+17)	2 (+17)	22	21	10	3 (+3)	11	6	10 (+5)	7	13

X – udział gminy w formie integracji, x – gmina objęta formą integracji bez bezpośredniego udziału w zarządzaniu, - brak integracji.

W dniu 15 maja 2007 r. podpisane zostało przez prezydenta miasta Poznania, starostę poznańskiego oraz wójtów i burmistrzów 17 gmin powiatu poznańskiego „Porozumienie o współpracy pomiędzy samorządami aglomeracji poznańskiej”. Wydarzenie to stało się bardzo ważnym krokiem na drodze do zacieśnienia współpracy w aglomeracji. Uczestnicy porozumienia utworzyli **Radę Aglomeracji Poznańskiej** jako forum wymiany informacji pomiędzy jednostkami samorządowymi oraz platformę dla uzgadniania dziedzin współpracy, mającej w przyszłości przyjmować konkretne formy prawne. W kolejnych latach do porozumienia przystąpiły 3 gminy spoza powiatu poznańskiego. Członkami Rady Aglomeracji według stanu na koniec 2010 r. są: miasto Poznań, powiat poznański oraz miasta i gminy: Buk, Czerwonak, Dopiewo, Kleszczewo, Komorniki, Kostrzyn, Kórnik, Luboń, Mosina, Murowana Goślina, Pobiedziska, Puszczykowo, Rokietnica, Skoki, Stęszew, Suchy Las, Swarzędz, Szamotuły, Śrem, Tarnowo Podgórne.

Porozumienie o współpracy pomiędzy samorządami aglomeracji poznańskiej z 15 maja 2007 r. dało impuls do pogłębienia zacieśnienia współpracy aglomeracyjnej. Treść porozumienia brzmi następująco:

„Dążąc do współpracy pomiędzy samorządami aglomeracji poznańskiej i jej trwałego, zrównoważonego i efektywnego rozwoju, będąc świadomym ogromnych szans stających przed aglomeracją

poznańską, a także wyzwań w związku z nasilającą się konkurencją regionów i metropolii w jednoczącej się Europie, chcąc doprowadzić do poprawy jakości życia mieszkańców aglomeracji poznańskiej i umocnienia jej pozycji na scenie polskiej i europejskiej, mając na uwadze dążenie do rozszerzania zakresu wspólnie podejmowanych działań, w celu wykorzystania zasobów i możliwości samorządów (...), postanawiamy o utworzeniu, (...) Rady Aglomeracji, jako Stałej Konferencji Wójtów, Burmistrzów Aglomeracji Poznańskiej oraz Prezydenta Miasta Poznania i Starosty Poznańskiego.

Wyrażając wolę nawiązania współpracy, w szczególności w zakresie:

- wspierania inicjatyw gospodarczych,
- działań na rzecz marketingu i promocji,
- gospodarki komunalnej,
- transportu zbiorowego,
- edukacji,
- polityki przestrzennej,
- opieki zdrowotnej,
- podejmowania działań związanych z turystyką i ekologią,
- rozwiązywania problemów dotyczących mieszkańców aglomeracji (...)

Partnerzy „Porozumienia o współpracy” deklarują, że dołożą wszelkich starań, by jak najlepiej wykorzystać szanse, które stają przed aglomeracją poznańską.

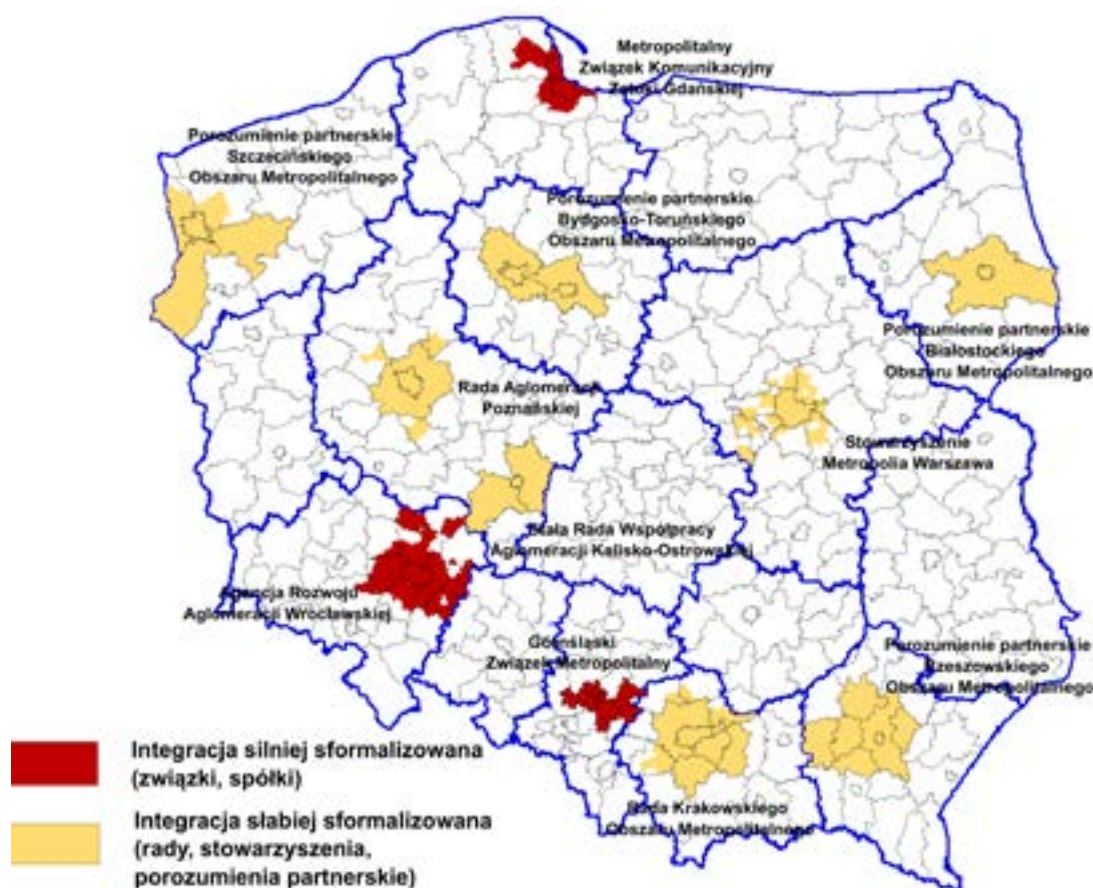

15.05.2007 r. Ratusz w Poznaniu - podpisanie porozumienia o utworzeniu Rady Aglomeracji Poznańskiej.

W celu realizacji zapisów porozumienia, Rada Aglomeracji Poznańskiej podjęła dalsze działania integracyjne. Na posiedzeniu Rady Aglomeracji w Murównej Goślinie 28 listopada 2008 r. podjęto decyzję o współfinansowaniu projektu „Funkcjonowanie i kierunki rozwoju aglomeracji poznańskiej”. Jego celem jest wypracowanie wspólnej strategii rozwoju w perspektywie najbliższej dekady. Zadanie to powierzono środowisku ekspertów z największych uczelni miasta Poznania. W ślad za tym pojawiły się działania w skonkretyzowanych formach prawnych, związanych z finansowaniem projektu przez jednostki samorządowe, proporcjonalnie do liczby mieszkańców. Współpraca z Centrum Badań Metropolitalnych UAM,

koordynatorem prac nad strategią, zaowocowała dalszymi krokami o charakterze integracyjnym. Ważne dla przyszłości aglomeracji decyzje zostały podjęte w dniu 26 lutego 2010 r. na posiedzeniu Rady Aglomeracji w Kórniku. Jej członkowie zgodnie opowiedzieli się za kontynuacją prac strategicznych i określeniem docelowej marki aglomeracji poznańskiej jako „Metropolia Poznań”. Taką nazwę nosi nowe stowarzyszenie, zarejestrowane w kwietniu 2011 r., w skład którego weszły jednostki (z wyjątkiem jednej gminy) skupione do tej pory w Radzie Aglomeracji Poznańskiej. Do głównych zadań stowarzyszenia należy koordynacja wdrażania wspólnie wypracowanej strategii rozwoju oraz pogłębianie procesu integracji metropolitalnej.

Formy i zasięg integracji metropolitalnej w Polsce (2011)

Zawiązanie w 2007 r. Rady Aglomeracji Poznańskiej jako nieformalnej instytucji zarządzania wpisało się w ogólnopolski trend do podejmowania tego rodzaju oddolnych inicjatyw. W 2011 r. Rada przekształciła się w Stowarzyszenie Metropolia Poznań. Na terenie kraju działa już kilka porozumień i stowarzyszeń metropolitalnych. Najpełniej umocowaną prawnie formę kooperacji stanowi Górnolśląski Związek Metropolitalny – „Metropolia Silesia” – dwumilionowa konurbacja, składająca się z 14 miast na prawach powiatu.

Działania integracyjne w opinii mieszkańców i polityków

Wprowadzenie skutecznych mechanizmów zarządzania w aglomeracji zależy przede wszystkim od dwóch istotnych czynników: politycznej woli zmian oraz poparcia społecznego dla ich przeprowadzenia. Zdaniem D.K. Hamiltona (2000) „wszelkiego rodzaju studia i raporty eksperckie będą ignorowane dopóki nie zaistnieje prawdziwie uświadomiona potrzeba działań na rzecz integracji, powodująca realne zainteresowanie opinii publicznej, a w konsekwencji także liderów politycznych”. Właściwa diagnoza problemów funkcjonowania aglomeracji wymagała od zespołu eksperckiego zbadania postaw i preferencji społecznych oraz nastawienia liderów politycznych do omawianych zagadnień.

Badania ankietowe wśród mieszkańców, objęły 1147 osób z miasta Poznania i gmin należących do Rady Aglomeracji Poznańskiej. Ponadto przeprowadzono także wywiady z 24 przedstawicielami władz różnego szczebla, w tym z prezydentem miasta, starostą, z większością wójtów i burmistrzów aglomeracji. Dostarczyły one wielu interesujących informacji na temat dotychczasowego stanu współpracy międzygminnej oraz barier i szans procesu integracji w przyszłości.

Opinie mieszkańców

Jednym z głównych zagadnień procesu integracji jest kwestia świadomości istnienia wspólnych problemów wymagających rozwiązania w skali całej aglomeracji. Wynikający z ujawniających się potrzeb nacisk na władze samorządowe ze strony mieszkańców jest w stanie wymusić podjęcie działań w kierunku ich zaspokojenia (np. w zakresie komunikacji publicznej, usług edukacyjnych itp.). Ankietowani mieszkańcy miasta Poznania i gmin podmiejskich w zdecydowanej większości dostrzegają różne problemy funkcjonowania aglomeracji, które doskwierają im w codziennym życiu, w pracy, przemieszczaniu się, korzystaniu z usług oraz wypoczynku na terenie aglomeracji.

Duża zgodność pomiędzy mieszkańcami Poznania i gmin aglomeracji występuje przy ocenie najważniejszych dziedzin wymagających nawiązania silnej współpracy miasta Poznania i gmin podmiejskich. Najwyższą liczbę wskazań otrzymały komunikacja publiczna i infrastruktura drogowa (60-70 % wypowiedzi).

Opinie polityków

Wypowiedzi polityków lokalnych w trakcie wywiadów bezpośrednich świadczą o tym, że ich priorytety w zakresie dziedzin wymagających koordynacji zarządzania są zgodne ze wskazaniami mieszkańców. Istnieje w zasadzie powszechna zgoda, iż w chwili obecnej najważniejszą dziedziną współpracy powinien być transport publiczny. Liderzy gmin podmiejskich bardzo często zastrzegali, iż chodzi im w tym przypadku tylko o koordynację zarządzania (w tym m.in. wspólny bilet), a nie utworzenie jednego przedsiębiorstwa komunikacyjnego, obsługującego cały obszar. Znacząca część wójtów i burmistrzów gmin podmiejskich wskazywała także na potrzebę ściślejszej współpracy w zakresie infrastruktury drogowej oraz gospodarki odpadami. Mniejsza liczba głosów (ok. 20%) dotyczyła woli współpracy w dziedzinie polityki gospodarczej, gospodarki wodno-kanalizacyjnej oraz planowania przestrzennego. Na kluczowe znaczenie tej ostatniej dziedziny wskazywali jednak m.in. Prezydent Miasta Poznania i Starosta Poznański. W opinii polityków lokalnych katalog podstawowych barier i problemów dobrowolnej współpracy samorządowej w aglomeracji to:

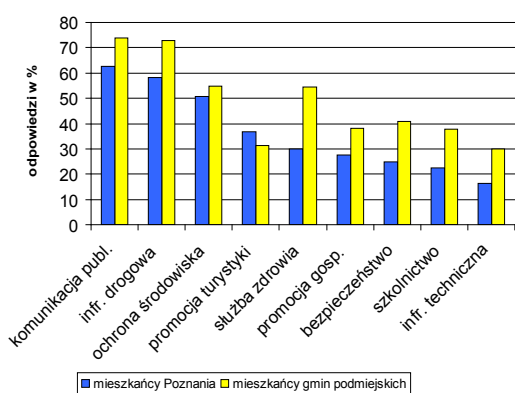
- niedostateczne uregulowania prawne dotyczące współpracy w formie związków celowych (m.in. brak możliwości uczestnictwa w nich powiatu),
- różnorodność systemów organizacji wykonywania usług publicznych w poszczególnych gminach (szczególnie w zakresie komunikacji publicznej i gospodarki odpadami), która narastała od 1990 r.
- wcześniejsze zaangażowanie się w związki celowe i porozumienia międzygminne (np. gospodarki odpadami), przed pojawieniem się oferty o charakterze aglomeracyjnym,
- niezbyt budujące doświadczenia dotychczasowej współpracy gmin podmiejskich z Poznaniem,

szczególnie w dziedzinie komunikacji publicznej, gospodarki wodno-kanalizacyjnej,

- niska sprawność organizacyjna Rady Aglomeracji Poznańskiej, z racji braku jej upodmiotowienia prawnego oraz stosunkowo małej ilości czasu poświęcanej przez samorządowców i urzędników na zajmowanie się sprawami aglomeracyjnymi.

Mimo wcześniej wymienionych barier współpraca liderów przebiega, ich zdaniem, stosunkowo harmonijnie, wymaga jednak intensyfikacji i lepszych uregulowań prawnych, niezbędnych w sytuacjach konfliktowych.

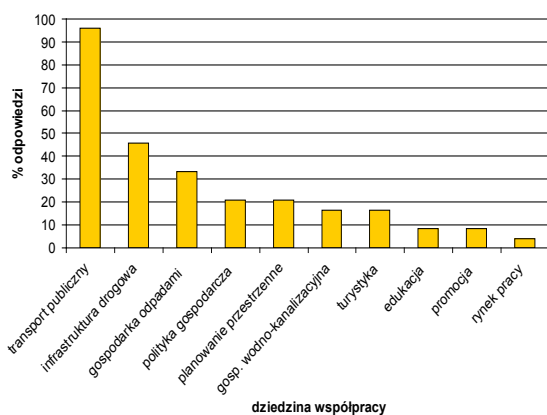
Priorytetowe dziedziny współpracy samorządowej w aglomeracji w opinii mieszkańców

Źródło: Wyniki badań ankietowych (Ł. Mikuła, 2009)

Priorytetowe dziedziny współpracy samorządowej w aglomeracji w opinii polityków lokalnych

Źródło: Wyniki wywiadów bezpośrednich (Ł. Mikuła, 2009)

Lokalne dokumenty strategiczne

Działania integracyjne w aglomeracji poznańskiej powinny uwzględniać zapisy istniejących **dokumentów planistycznych i strategicznych**. Ich inicjowanie, podejmowanie i realizacja to długotrwały proces obejmujący perspektywę kilku, a nawet kilkunastu lat. Myślenie aglomeracyjne jak dotąd słabo przebiegało się w dokumentach perspektywicznych miast i gmin. Wynika to z przeglądu dokumentów strategicznych jednostek samorządowych na terenie aglomeracji poznańskiej. Najnowszą i najbardziej proaglomeracyjną strategię posiada miasto Poznań. Jest nią Strategia Rozwoju Miasta Poznania do 2030 r.

Jednostki administracyjne obok strategii rozwoju tworzą także inne dokumenty o charakterze strategiczno – planistycznym:

- studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego,
- miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego,
- plany rozwoju lokalnego (dokumenty operacyjne dla strategii),
- wieloletnie plany inwestycyjne i finansowe.

Strategie rozwoju są jednak dokumentami nadrzędnymi w stosunku do innych komplementarnych studiów i planów. Analizą treści dokumentów strategicznych objęto 22 jednostki administracyjne, leżące na obszarze działania Rady Aglomeracji Poznańskiej: 20 miast i gmin oraz miasto Poznań i powiat poznański. W przypadku wielu gmin strategie wykonywane były przez jedną i tą samą firmę doradczą, posiadają więc podobną strukturę, a nawet ważne z punktu widzenia jej realizacji wspólne dla wszystkich elementy. Ze względu na całkowicie nową Strategię Rozwoju Miasta Poznania do roku 2030, dokument ten wymaga osobnego omówienia.

Spośród 22 analizowanych jednostek administracyjnych tworzących aglomerację poznańską dwie gminy nie posiadają strategii rozwoju. Są nimi gmina Kleszczewo oraz miasto i gmina Kostrzyn Wielkopolski. Połowa (11 strategii) lokalnych strategii na terenie aglomeracji powstała w latach 2000-2004. Wynika to między innymi z faktu, iż strategie gmin miały z założenia stanowić instrument do pozyskiwania przez nie przedakcesyjnych unijnych środków finansowych. Dużą aktywność działań strategicznych już na początku lat 90. XX w. wykazywało miasto Poznań, gdzie pierwsza strategia powstała już w 1994 (Strategia miasta Poznania do 2010 r.) i była jedną z pierwszych w skali całego kraju.

Zakres czasowy obowiązywania strategii miast i gmin aglomeracji poznańskiej

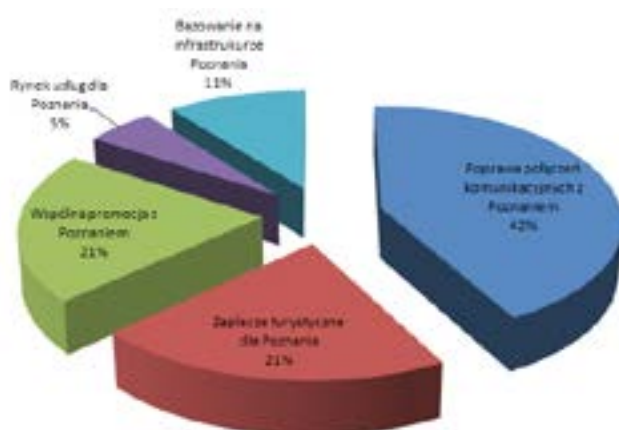
Jednostka administracyjna	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1. Poznań																					⇒ 2030
2. Powiat Poznański																					
3. Buk																					
4. Czerwonak																					
5. Dopiewo																					
6. Kleszczewo																					
7. Komorniki																					
8. Kostrzyn Wlkp.																					
9. Kórnik																					
10. Luboń																					
11. Mosina																					
12. Murowana Goślina																					
13. Pobiedziska																					
14. Puszczykowo																					
15. Rokietnica																					
16. Stęszew																					
17. Suchy Las																					
18. Swarzędz																					
19. Tarnowo Podgórne																					
20. Skoki																					
21. Szamotuły																					
22. Śrem																					

Źródło: strategie rozwoju powiatu, miast i gmin aglomeracji poznańskiej.

W wyniku szybko postępującego rozwoju społeczno – gospodarczego, w szczególności po przystąpieniu do struktur Unii Europejskiej w roku 2004, wiele założeń i zadań strategicznych, wynikających z diagnoz, powstałych przeważnie na początku lat 2000, stało się nieaktualnych. Niestety gminy aglomeracji poznańskiej wykazują niską aktywność w zakresie aktualizacji oraz tworzenia nowych, kompleksowych dokumentów strategicznych. Przystąpiono natomiast do tworzenia innych dokumentów, ważnych z punktu widzenia zabiegania o środki finansowe UE (Lokalne Plany Rozwoju).

Półowa gmin od momentu stworzenia pierwszej strategii nie przeprowadziła ich aktualizacji. W ostatnich trzech latach (2007-2010) tylko pięć gmin dokonało aktualizacji lub uchwaliło nowe strategie. Są nimi: Tarnowo Podgórne, Buk, Luboń, Kórnik oraz Murowana Goślina. Trzy gminy: Komorniki, Mosina, Czerwonak zaktualizowało swoje strategie w latach 2003-2006. Dużą aktywnością z zakresu aktualizacji strategii przejawia miasto i gmina Murowana Goślina, aktualizująca swoją strategię trzykrotnie, w latach 2004, 2007 oraz 2010. Obecnie najbardziej aktualną strategię w aglomeracji poznańskiej posiada Poznań (2010), Murowana Goślina (2010), gmina Tarnowo Podgórne (2009) oraz gmina Buk (2008), Kórnik (2007) i Śrem (2007). Mimo to w 2010 r. nadal 11 na 20 gmin aglomeracji poznańskiej posiada nieaktualizowane strategie, tworzone jeszcze na początku dekady.

Charakter odwołań do miasta Poznania w celach strategicznych powiatu, miast i gmin aglomeracji poznańskiej

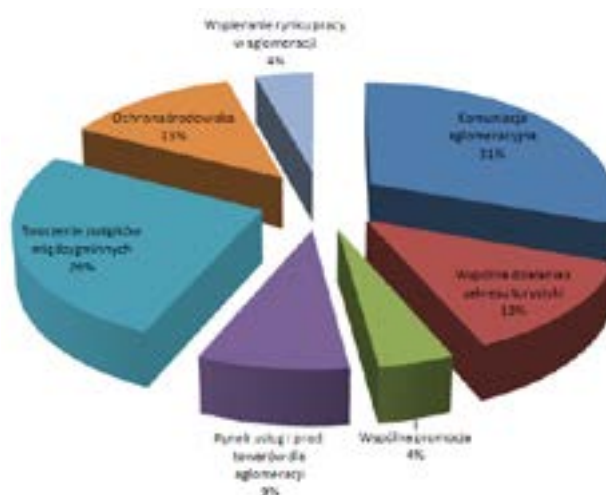

Źródło: opracowanie własne na podstawie strategii rozwoju miast i gmin aglomeracji poznańskiej.

Strategie lokalne akcentują elementy aglomeracyjne w zróżnicowanym zakresie. Wszystkie gminne strategie na etapie diagnozy wskazują na duże znaczenie bliskiego sąsiedztwa z miastem Poznaniem. Istnieje w gminach świadomość wpływu Poznania na ich rozwój gospodarczy i społeczny. W diagnozach strategicznych gminy wykazują możliwości i szanse rozwoju, jakie daje im bliskość miasta Poznania (rynek zbytu, rynek pracy, dostęp do usług). Powiat poznański oraz 8 gmin w swoich misjach rozwoju odnosi się w sposób bezpośredni do aglomeracji poznańskiej oraz do relacji sąsiedzkich z miastem Poznaniem. Gminami tymi są: Buk Czerwonak, Dopiewo, Mosina, Suchy Las, Swarzędz, Szamotuły oraz Pobiedziska. Strategie gminy Stęszew oraz Skoki nie zawierają misji strategicznej, a 9 pozostałych strategii nie posiada żadnych odwołań w kontekście szerszym, wykraczającym poza obszar swojej gminy. Tak mała liczba odwołań w misji strategicznej wynikać może z wąskiego rozumienia pojęcia aglomeracji.

Wszelkie odwołania w misjach strategicznych do aglomeracji poznańskiej oraz do miasta Poznania mają charakter lokalizacyjny i dotyczą tylko i wyłącznie położenia względem aglomeracji i Poznania, względnie wypływających z tego korzyści dla danej gminy. Nie zawierają natomiast odwołań do współpracy z miastem lub innymi gminami. Większość (75%) wszystkich strategii miast i gmin aglomeracji poznańskiej zawiera różnego typu odniesienia do miasta Poznania w przedstawianych celach strategicznych.

Charakter odwołań do obszaru aglomeracji poznańskiej w celach strategicznych powiatu, miast i gmin

D. DZIAŁANIA INTEGRACYJNE

Ponad połowa strategii miast i gmin (60%) w swoich celach strategicznych posiada **odwołania do obszaru aglomeracji poznańskiej**. Również tutaj zasadniczą płaszczyznę odwołań stanowi kwestia transportu publicznego, jednak widziana w aspekcie aglomeracyjnym (30%). Ważne dla gmin jest również tworzenie związków międzygminnych, na rzecz realizacji poszczególnych, wspólnych celów (26%), podejmowania wspólnych działań z zakresu ochrony środowiska oraz turystyki (po 13%), tworzenia wspólnego rynku usług i towarów dla całej aglomeracji (9%), wspólnej promocji oraz wspólnego wspierania rynku pracy w aglomeracji (4%).

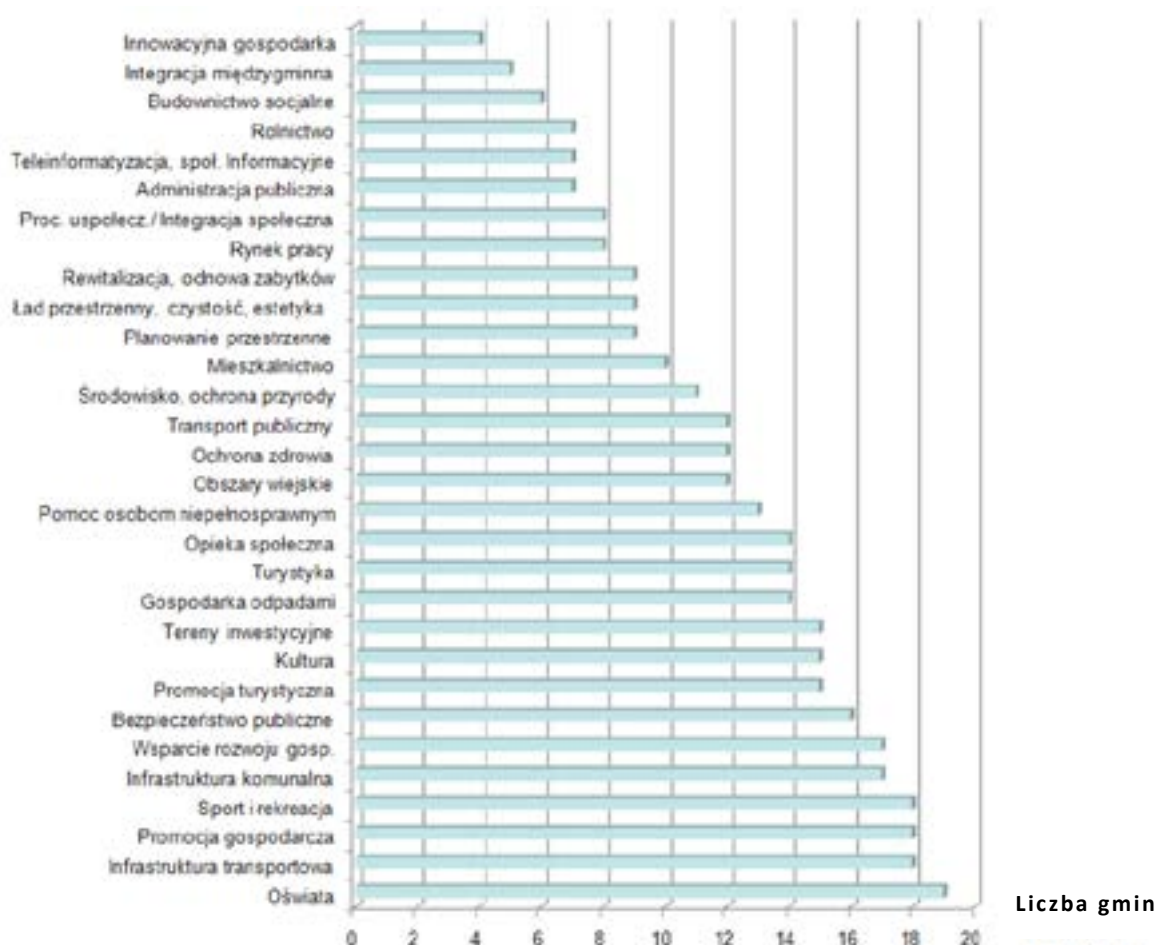
Do głównych celów strategicznych w strategiach gminnych, których realizację zakłada większość gmin należą zagadnienia związane z oświatą (19 gmin), infrastrukturą transportową, promocją gospodarczą, sportem i rekreacją (18 gmin), infrastrukturą komunalną,

wspieraniem rozwoju gospodarczego, (17 gmin) oraz kolejno bezpieczeństwem publicznym, promocją turystyczną i kulturą. Najmniej uwagi wszystkie gminy poświęcają natomiast zagadnieniom innowacyjnej gospodarki (4 gminy), również integracji międzygminnej (tylko 5 gmin), budownictwu socjalnemu, teleinformatyzacji a także procesom uspołeczniania i integracji społecznej.

Najsłabszą stroną wszystkich strategii jest brak ściśle określonych mechanizmów wdrażania i monitoringu zadań strategicznych.

W ostatnim czasie zauważalna jest jednak aktywność, w zakresie aktualizacji lub tworzenia nowych dokumentów strategicznych. Nowo przygotowywane dokumenty powinny uwzględniać zapisy strategii rozwoju aglomeracji poznańskiej, jako komplementarnego dokumentu dla strategii lokalnych.

Dziedziny rozwoju akcentowane w strategiach gmin aglomeracji

Źródło: opracowanie własne na podstawie strategii rozwoju powiatu, miast i gmin aglomeracji poznańskiej.

Na początku 2009 r. Miasto Poznań przystąpiło do prac nad nową strategią, będącą odpowiedzią na zmieniającą się sytuację społeczno – gospodarczą Poznania i nowe wyzwania związane z procesami globalizacji, metropolizacji i suburbanizacji. **Strategia Rozwoju Miasta Poznania do roku 2030 została uchwalona przez Radę Miasta Poznania V kadencji** w dniu 11 maja 2010 r. W dokumencie tym znajduje się szereg zapisów odnoszących się do całej aglomeracji. Są one zapowiedzią rozwoju długofalowej polityki aglomeracyjnej władz miasta.

Jednym z przedstawionych w strategii wyzwań jest pełnienie roli „stolicy sprawnie i efektywnie zarządzanej aglomeracji”. W misji miasta zawarto stwierdzenie, że „Poznań staje się atrakcyjną metropolią dzięki budowaniu partnerskiej współpracy wszystkich zainteresowanych: władz samorządowych, instytucji, organizacji i podmiotów oraz mieszkańców i dynamizuje swój rozwój przez identyfikację i przyjmowanie odpowiedzialności na wszystkich poziomach działania samorządu”.

Otwartość na współpracę oraz konkretne inicjatywy kooperacyjne w strategii Poznania zawiera **program strategiczny „Metropolitalny Poznań”** (jeden z 21 programów strategicznych miasta). Celem programu jest: „Rozwój zintegrowanej wewnętrznie metropolii świadczącej zaawansowane usługi na rzecz regionu i kraju oraz osiągnięcie ważnej pozycji w sieci miast metropolitalnych pozwalającej skutecznie konkutować w kraju oraz na arenie międzynarodowej”. W programie akcentuje się konieczność współpracy na poziomie ponadlokalnym na płaszczyźnie społeczno-gospodarczej w aspekcie przemian globalizacyjnych.

Całościowym efektem realizacji programu Metropolia Poznań ma być zrównoważony rozwój, spójność funkcjonalna i przestrzenna metropolii. Realizacja przez miasto Poznań metropolitalnego programu strategicznego jest podstawowym warunkiem rozwoju aglomeracji poznańskiej. Strategia zapowiada konieczność uwzględnienia jej zapisów (w tym w programie Metropolitalny Poznań) wraz z przyjęciem przez Radę Aglomeracji Poznańskiej Strategii Rozwoju dla tego obszaru. Równie niezbędnym warunkiem jest wpisanie elementów strategii aglomeracyjnych do dokumentów strategicznych powiatu oraz miast i gmin aglomeracji.

Planowane działania/projekty w programie „Metropolitalny Poznań”.

1. Stworzenie struktury organizacyjnej, administracyjnej i informacyjnej metropolii.
2. Połączenie metropolii z polską/europejską siecią transportową i komunikacyjną.
3. Rozwój Międzynarodowego Portu Lotniczego jako filaru wspierającego rozwój metropolii.
4. Wzrost funkcjonalności rozwiązań komunikacyjnych oraz integracja transportu w aglomeracji.
5. Wspieranie rozwoju gospodarczego metropolii.
6. Wzmacnianie roli Międzynarodowych Targów Poznańskich, stanowiących wizytówkę potencjału metropolii, jako europejskiego centrum handlu, wystaw i konferencji.
7. Wzmacnianie pozycji metropolii jako centrum usług wyższego rzędu dla regionu i kraju.
8. Tworzenie zintegrowanego metropolitalnego systemu gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami oraz ochrony środowiska i przyrody.
9. Tworzenie sieci współpracy na rzecz rozwoju metropolii.
10. Opracowanie i realizacja wspólnej promocji marketingowej dla metropolii.

E. WIZJA I ZASADY ROZWOJU METROPOLII POZNAŃ

Wizja Metropolii Poznań 2020

**Metropolia Poznań
umiejętnie łączy potencjał
miasta Poznania, sąsiednich gmin i powiatu poznańskiego.**

Dzięki wielkopolskiej tradycji i solidności,
europejskim standardom, wiedzy i kreatywności,
wspólnie podejmowane działania przyczyniają się do:

- podnoszenia jakości życia mieszkańców,
- rozwoju przyjaznych usług i nowoczesnej gospodarki,
 - kształtowania ładu przestrzennego,
 - utrwalania wizerunku zintegrowanej i dynamicznej metropolii sukcesu.

**Metropolia Poznań
zintegrowanym i nowoczesnym obszarem sukcesu**

Realizacja wizji rozwoju w skali całej metropolii poznańskiej oznacza:

- integrację działań w rozwiązywaniu problemów przekraczających granice administracyjne, wynikających z uwarunkowań przyrodniczych, społecznych i gospodarczych obszaru metropolii,
- koordynację planowania przestrzennego w skali ponadlokalnej, ze szczególnym uwzględnieniem planowania terenów mieszkaniowych, inwestycyjnych, infrastruktury technicznej i transportowej oraz prowadzenie polityki krajobrazowej w skali całej metropolii,
- współpracę na polu zagranicznej promocji oraz w dziedzinach, które przekraczają możliwości kompetencyjne, finansowe, organizacyjne lub kadrowe pojedynczych jednostek terytorialnych,
- współdziałanie w sytuacji gwarantującej lepsze, bardziej efektywne i tańsze świadczenie usług komunalnych, komunikacyjnych, kulturalnych, oświatowych, zdrowotnych i turystycznych,
- koordynację działań w sytuacjach nadzwyczajnych: katastrof, klęsk żywiołowych, wypadków,
- pozyskiwanie zewnętrznych środków finansowych (w tym unijnych) na realizację zadań i budowę infrastruktury metropolitalnej,
- prowadzenie analiz społeczno-gospodarczych w skali całej metropolii, zbieranie i harmonizację bazy danych,
- wytyczanie kierunków rozwoju społeczno-gospodarczego, wdrażanie wspólnej strategii rozwoju,
- budowanie wśród mieszkańców nowego typu tożsamości i myślenia metropolitalnego („myśl metropolitalnie, działaj lokalnie”).

Budowanie tożsamości metropolitalnej to zadania wymagające dużej troski, pracy ekspertów i działalności mediów lokalnych. Szczególnie to ostatnie zadanie wymaga dużej troski wszystkich liderów politycznych, ekspertów i przedstawicieli mediów. Stworzenie instytucji współpracy metropolitalnej trwa kilka miesięcy, wypracowanie pierwszych efektów współpracy kilka lat, natomiast zbudowanie świadomości metropolitalnej to wyzwanie na co najmniej lat kilkanaście.

Zasady rozwoju metropolii

Równie ważne jak nakreślenie docelowej wizji rozwoju zintegrowanej i nowoczesnej metropolii, jest zdefiniowanie zasad jej tworzenia – swoistego dekalogu postępowania w trudnym i długim procesie integracji metropolitalnej. Jego respektowanie będzie bardzo ważne dla realizacji strategii. Pewne uniwersalne zasady zostały przedstawione już w raporcie OECD w 2000 r. *Cities for citizens: improving governance in metropolitan areas* (*Miasta dla mieszkańców. Usprawnianie współzrządzenia w obszarach metropolitalnych*). Zawsze należy je odnosić do specyfiki metropolii poznańskiej, istoty jej funkcjonowania, przesłanek, uwarunkowań i barier integracji zarówno w skali krajowej, jak i lokalnej.

Zasady integracji to nic innego jak reguły gry, które ustalają i których przestrzegają wszyscy jej aktorzy, zarówno realizatorzy, jak i beneficjenci strategii. Przedstawione obok wartości odpowiadają standardom nowoczesnego współzrządzania w metropolii (ang. *metropolitan governance*). To zarządzanie zintegrowane, zarówno jeśli chodzi o samorządy terytorialne różnych szczebli, jak również ich współpracę z mieszkańcami i licznymi podmiotami ze sfery publicznej i komercyjnej. Przyjęcie sformułowanych obok zasad można więc uznać za fundamentalne dla pomyślnego przebiegu całego procesu strategicznego.

Jeremy Rifkin, amerykański ekonomista w swojej książce *European Dream* (2005) wskazuje na większą dojrzałość Europejczyków, którzy jego zdaniem bardziej niż Amerykanie czują się odpowiedzialni za swoje wspólnoty. Według Rifkina to właśnie na Starym Kontynencie powstają projekty i koncepcje, które mają niezwykle istotne znaczenie dla przyszłości rodzaju ludzkiego. Pod wieloma względami europejskie marzenie stanowi zwierciadlane przeciwieństwo *american dream*. Podczas gdy marzenie amerykańskie oznacza nieskrępowany wzrost gospodarczy, bogactwo jednostki i dążenie do realizacji własnego interesu, marzenie europejskie koncentruje się w większym stopniu na zrównoważonym rozwoju, jakości życia i trosce o wspólnotę.

Ten wyróżnik Europy powinien mieć odzwierciedlenie także w procesie integracji w ramach aglomeracji poznańskiej. Tworzenie metropolii zacząć należy od budowania świadomości metropolitalnej, myślenia i działania ponad granicami miast i gmin, gdzie ludzie i dobra krążą mimo ich istnienia, a politycy lokalni skupiają się na wspólnym rozwiązywaniu problemów i dążeniu do sukcesu.

Zasady integracji metropolitalnej

1. Transparentność

Zrozumiałość działań integracyjnych dla mieszkańców metropolii poprzez dostępność do wiedzy i informacji o wdrażanych programach, ich efektach i skutkach społecznych, gospodarczych i przestrzennych.

2. Pomocniczość (Subsydiarność)

Ograniczenie zadań i form integracji metropolitalnej tylko do tych dziedzin, w których samodzielne działanie samorządów lokalnych jest niemożliwe, mało skuteczne lub zbyt kosztowne i wymaga wsparcia instytucjonalnego, kadrowego lub finansowego.

3. Koordynacja

Spójność procesu integracji, wymóg funkcjonalnego i sektorowego współdziałania poprzez odpowiednie organy i instytucje samorządowe, publiczne lub komercyjne, znajdujące się na terenie metropolii.

4. Partnerstwo

Partnerskie traktowanie wszystkich uczestników procesu budowania spójnej i konkurencyjnej metropolii, z poszanowaniem ich tożsamości.

5. Zrównoważenie

Podejmowanie działań gwarantujących równowagę przestrzenną (ład przestrzenny) i funkcjonalną (powiązanie i uzupełnianie się funkcji), zarówno w skali lokalnej, jak i w skali całej metropolii.

6. Solidarność

Solidarne uczestnictwo w procesie integracji wszystkich samorządów i partnerów strategicznych, partycypowanie w obowiązkach realizacji i finansowania zadań integracyjnych według wypracowanych w metropolii reguł, jak i w korzyściach z nich płynących.

7. Partycypacja

Zagwarantowanie w procesie zarządzania metropolią mechanizmów uczestnictwa mieszkańców, organizacji społecznych, instytucji publicznych i podmiotów gospodarczych.

8. Elastyczność

Zdolność adaptacji rozwiązań metropolitalnych i form integracji do zmieniających się warunków społeczno-gospodarczych, zwłaszcza w obliczu rozwijających się procesów urbanizacji, metropolizacji i globalizacji gospodarki.

9. Konkurencyjność

Zapewnienie konkurencyjności programów integracyjnych w stosunku do innych działań podmiotów wewnętrznych i zewnętrznych w metropolii oraz zapewnienie wspólnej metropolii zdolności skutecznego konkurowania na arenie krajowej i międzynarodowej.

10. Konsensualność

Powstawanie programów integracyjnych i określanie instrumentów ich realizacji w drodze uzgodnienia i wspólnego stanowiska, stosownie do przyjętych w metropolii reguł głosowania i zasad partycypacji społecznej.

F. OSIE I PROGRAMY STRATEGICZNE

W wyniku dokonanej diagnozy funkcjonowania aglomeracji poznańskiej za priorytetowe dla jej dalszego rozwoju uznano 5 osi strategicznych. W perspektywie najbliższej dekady są one, w opinii ekspertów, kluczowe dla wzrostu spójności i konkurencyjności tworzącej się Metropolii Poznań:

1. Gospodarka przestrzenna i środowisko: kształtowanie ładu przestrzennego w metropolii, zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, racjonalne zagospodarowywanie przestrzeni stosownie do europejskich norm środowiskowych, krajobrazowych i urbanistycznych oraz w zgodzie z potrzebami mieszkaniowymi, produkcyjnymi i wypoczynkowymi obecnych i przyszłych pokoleń mieszkańców metropolii.

2. Infrastruktura i organizacja transportu: rozbudowa i modernizacja infrastruktury komunikacyjnej metropolii w celu zwiększania jej dostępności w skali krajowej i międzynarodowej oraz zapewnienia wewnętrznej spójności transportowej metropolii, z preferencją dla rozwoju zintegrowanej komunikacji publicznej.

3. Gospodarka i rynek pracy: wspieranie rozwoju gospodarczego, którego celem jest wzrost konkurencyjności metropolii jako miejsca dobrych inwestycji, rozwój sektora innowacyjnego, tworzenie sieci współpracy podmiotów gospodarczych w metropolii w oparciu o rozwinięty rynek pracy i jego silne powiązania z lokalnym potencjałem edukacyjnym i naukowym.

4. Usługi społeczne: tworzenie przyjaznych mieszkańcom usług społecznych, zintegrowanych tematycznie, gwarantujących dobrą dostępność przestrzenną i ekonomiczną, w atrakcyjnej formule, zachęcającej mieszkańców oraz osoby odwiedzające metropolię do korzystania z nich.

5. Zintegrowane zarządzanie i marketing terytorialny: budowa form współpracy i sprawnego zarządzania w metropolii z udziałem samorządów oraz innych instytucji publicznych i komercyjnych.

Zespół ekspercki opracował projekty **28 programów strategicznych**, składających się każdorazowo z następujących elementów:

Cel programu to nakreślenie zasadniczych wyzwań w danym obszarze działań, stojących przed władzami i mieszkańcami metropolii.

Uzasadnienie przedstawia najważniejsze argumenty przemawiające za uruchomieniem programu i jest wynikiem wykonanej diagnozy.

Wizja sukcesu to oczekiwany przyszły stan w metropolii (za 10 lat i więcej), po okresie wdrożenia i realizacji programu.

Działania stanowią najważniejszą część programu. Poprzez hasło i syntetyczny opis dają obraz sekwencji proponowanych przedsięwzięć.

Powiązania z innymi programami informują o kompleksowym charakterze działań, wskazując na możliwość lub potrzebę tworzenia sieci współpracy między podmiotami realizującymi poszczególne programy.

Efekty i mierniki to zbiór najważniejszych rezultatów wynikających z podjęcia działań oraz ich mierzalnych (mierniki ilościowe) i niemierzalnych (cechy jakościowe) parametrów. Pozwalają one na bieżący monitoring programów strategicznych oraz ocenę stopnia realizacji strategii.

Źródła finansowania wskazują na zasadnicze wsparcie finansowe programów, z podziałem na środki własne (samorządowe) i zewnętrzne (fundusze europejskie, fundusze krajowe, środki prywatne itp.) lub ich montaż finansowy. Szczegółowy wykaz źródeł finansowania przedstawiono w rozdziale poświęconym realizacji strategii.

Realizatorzy programu to podmioty, które powinny najsilniej uczestniczyć w jego wdrażaniu, angażując swoją wiedzę, pracę i środki. Są to przede wszystkim samorządy miast gmin i powiatu, a także ich związki i stowarzyszenia oraz istniejące lub nowe instytucje o charakterze metropolitalnym.

Partnerzy programu to podmioty współpracujące, angażujące swoje środki oraz promujące program. We współpracy z realizatorami stają się współwykonawcami programu, a często także jego bezpośrednimi beneficjentami.

Beneficjenci programu to osoby, instytucje, podmioty osiągające korzyść bezpośrednią lub pośrednią z jego wdrażania i realizacji. Największym beneficjentem programów strategicznych są sami mieszkańcy aglomeracji.

OSIE

PROGRAMY

Program 1.1

Koncepcja zagospodarowania przestrzennego metropolii poznańskiej

Cel: Stworzenie spójnej wizji zagospodarowania przestrzennego metropolii w celu zapewnienia zrównoważonego i trwałego rozwoju, a także projektu rozmieszczenia funkcji oraz infrastruktury o charakterze metropolitalnym.

Uzasadnienie: Dalszy rozwój przestrzenny aglomeracji poznańskiej jest nieunikniony i potrzebny, jednak musi on zostać prawidłowo ukierunkowany. Zestawienie aktualnie istniejących w gminach dokumentów planistycznych (studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego) nie pozwala na stwierdzenie, że na ich podstawie możliwe jest prowadzenie spójnej polityki przestrzennej w skali całej aglomeracji. Konieczne jest więc podjęcie działań zmierzających do optymalizacji rozmieszczenia różnorodnych funkcji w wymiarze ponadlokalnym oraz infrastruktury technicznej i społecznej. Należy również ograniczać zjawisko chaotycznego rozlewania się zabudowy o niskiej intensywności (*urban sprawl*). Powoduje ono bowiem nieracjonalny wzrost kosztów rozwoju przestrzennego poprzez m.in. nadmierne wydłużenie sieci infrastruktury technicznej i dróg dojazdowych. Stąd też niezbędne jest stworzenie całościowej koncepcji zagospodarowania przestrzennego dla aglomeracji poznańskiej. Jej ustalenia powinny mieć charakter pomocniczy wobec gmin – celem koncepcji jest bowiem wspomaganie, a nie zastępowanie lokalnej polityki przestrzennej. Planowanie miejscowe jest i nadal będzie wyłączną domeną gmin. Koncepcja powinna dotyczyć tylko ogólnych kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz spraw o znaczeniu ponadlokalnym, ważnych dla całej aglomeracji, takich jak funkcje i infrastruktura o charakterze metropolitalnym. W tym zakresie wytyczne koncepcji powinny być jednak respektowane przez wszystkie objęte nią gminy i w pełni realizowane w praktyce planistycznej.

Wizja sukcesu: Metropolia będzie dysponować koncepcją zagospodarowania przestrzennego, umożliwiającą sprawną koordynację polityki przestrzennej miasta Poznania i gmin podmiejskich, dzięki której:

- ograniczone zostanie zjawisko *urban sprawl*,
- zrationalizowane będzie rozmieszczenie sieci infrastruktury technicznej,
- zaoferowane będą przyjazne warunki dla inwestowania zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju,
- zoptymalizowana zostanie lokalizacja ponadlokalnych elementów infrastruktury społecznej (obiekty służby zdrowia, opieki społecznej, kultury, edukacji, sportu i rekreacji) oraz komercyjnej (m.in. handel wielkopowierzchniowy, usługi logistyczne),
- realizowana będzie spójna koncepcja rozwoju sieci transportowej, zmierzająca do racjonalizacji struktury przewozów osób i towarów,
- poprawie ulegną powiązania metropolii z krajowym i europejskim systemem transportowym (dostępność kolejowa, samochodowa, lotnicza),
- stworzona zostanie spójna wizja zagospodarowania turystycznego i rekreacyjnego metropolii (m.in. szlaki turystyczne, baza noclegowa),
- zachowane będą wartości kulturowe obszarów unikatowych w skali metropolii.

Kierunki zagospodarowania przestrzennego metropolii staną się przedmiotem ogólnospołecznego konsensusu, a partykularne interesy poszczególnych osób i jednostek nie będą przeważały nad działaniami racjonalnymi z punktu widzenia całości metropolii.

Proponowane działania:

- 1.1.1. Diagnoza uwarunkowań i stanu zagospodarowania przestrzennego.
Przedmiotem diagnozy będzie rozpoznanie i ocena takich elementów, jak:
 - uwarunkowania środowiskowe i przyrodnicze,
 - aktualna struktura funkcjonalno-przestrzenna aglomeracji,
 - dostępność do usług o znaczeniu ponadlokalnym,
 - rozmieszczenie funkcji o charakterze metropolitalnym,
 - aktualne polityki przestrzenne gmin,
 - efektywność wykorzystania istniejącej infrastruktury technicznej oraz sieci drogowej i kolejowej w powiązaniu z intensywnością zabudowy,
 - jakość przestrzeni publicznych.
- 1.1.2. Opracowanie koncepcji kierunków rozwoju przestrzennego metropolii.
Priorytetem koncepcji zagospodarowania przestrzennego powinny być ustalenia dotyczące:
 - rozwoju sieci dróg kołowych i transportu szynowego,
 - rozbudowy sieci infrastruktury technicznej o charakterze metropolitalnym,
 - wskazania obszarów priorytetowych dla rozwoju funkcji mieszkaniowych, usługowych i produkcyjnych,
 - rozmieszczenia obiektów infrastruktury społecznej o znaczeniu ponadlokalnym,
 - lokalizacji nowych przestrzeni kreatywnych centrów powiązanych z globalną gospodarką, nauką i kulturą,
 - ochrony środowiska i krajobrazu kulturowego oraz zagospodarowania turystycznego.
- 1.1.3. Stworzenie zasad wdrażania ustaleń koncepcji do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (dla obszarów o strategicznym znaczeniu dla metropolii).

Powiązania z innymi programami:

- 1.2. Poprawa standardów planistycznych, urbanistycznych i architektonicznych..
- 1.3. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego.
- 1.5. Kształtowanie i ochrona terenów o wysokich walorach przyrodniczych.
- 1.6. Jakość i dyspozycyjność zasobów wodnych.
- 1.8. Ekologiczne środowisko zamieszkania.
- 2.1. Metropolitalny wielofunkcyjny węzeł transportowy.
- 2.2. Kolej metropolitalna.
- 2.3. Zintegrowany transport publiczny.
- 2.4. Infrastruktura i ruch rowerowy.
- 4.3. Metropolitalna oferta turystyczna.

Efekty i mierniki realizacji programu:

- powstanie koncepcji zagospodarowania przestrzennego metropolii,
- liczba gmin, które dostosowały swoje dokumenty planistyczne do ustaleń koncepcji.

Źródła finansowania:

- budżety gmin i powiatów,
- fundusze europejskie.

Realizatorzy:

- samorządy miast, gmin i powiatów (jednostki ds. planowania przestrzennego, w tym Miejska Pracownia Urbanistyczna),
- Stowarzyszenie Metropolia Poznań,
- Centrum Badań Metropolitalnych UAM.

Partnerzy programu:

- samorząd województwa (Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego),
- podmioty mające istotny wpływ na zagospodarowanie przestrzenne metropolii (m.in. przedsiębiorstwa energetyczne, wodno-kanalizacyjne, zarządcy dróg, instytucje ochrony środowiska i przyrody).

Beneficjenci:

- mieszkańcy metropolii,
- samorządy lokalne (jednostki ds. planowania przestrzennego i infrastruktury technicznej).

Program 1.2

Poprawa standardów planistycznych, urbanistycznych i architektonicznych

Cel: Realizacja działań systemowych w zakresie architektury i urbanistyki, prowadzących do kształtowania ładu i harmonii przestrzennej oraz porządku kompozycyjno-funkcjonalnego, poprawa jakości zabudowy, stworzenie spójnego systemu przestrzeni publicznych.

Uzasadnienie: Podstawowe dokumenty planistyczne gmin aglomeracji — studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego wykazują bardzo duże zróżnicowanie pod względem zastosowanych technik legislacyjnych i graficznych. Utrudnia to koordynację polityki przestrzennej w skali aglomeracji. Również w sferze realizacyjnej nowe strefy zurbanizowane charakteryzują się znaczącymi różnicami pod względem standardów urbanistycznych. W wielu przypadkach szeroko rozumiane wyposażenie infrastrukturalne jest niedostateczne w stosunku do poziomu oczekiwanego od europejskiej metropolii. Zdecydowana większość nowej zabudowy w gminach aglomeracji nie wyróżnia się oryginalnością i reprezentuje przeciętną jakość kompozycyjną. Cechami charakteryzującymi tę zabudowę są:

- monotonia stylistyczna zabudowy, zanik charakterystycznych form związanych z lokalną tradycją i miejscowymi materiałami,
- odtwarzanie form międzynarodowych i obce zapożyczenia stylistyczne „modnych” wzorów z Europy Zachodniej zamiast kreatywnej interpretacji wzorów lokalnych,
- brak nawiązania stosowanych materiałów i kolorystyki do otoczenia krajobrazowego, niewielki stopień nawiązania do tradycji budowlanej Wielkopolski,
- mała uwaga przykładana do detalu architektonicznego.

Tego rodzaju zabudowie towarzyszą przestrzenie publiczne, których stan nie jest w pełni zadowalający, na co w dużej mierze składają się niewłaściwe standardy i metody projektowania przestrzeni publicznych, szczególnie w nowych osiedlach deweloperskich. Stąd też, pomimo niesprzyjających regulacji prawnych, zachodzi potrzeba podjęcia w aglomeracji wspólnych, systemowych działań naprawczych w zakresie szeroko rozumianego ładu przestrzennego.

Wizja sukcesu: W metropolii zostanie osiągnięty ład przestrzenny poprzez:

- wprowadzenie wspólnych standardów urbanistycznych,
- kreowanie wysokiej jakości przestrzeni publicznych,
- podkreślenie miejscowej tożsamości architektonicznej.

Ład przestrzenny będzie istotnym czynnikiem konkurencyjności metropolii. Będzie przedmiotem satysfakcji mieszkańców, przyciągnie turystów oraz inwestorów, m.in. z przemysłów high-tech, ceniących wartości kulturowe i estetyczne towarzyszące środowisku pracy. Rozpowszechniane będą dobre wzorce w zakresie architektury, urbanistyki i kształtowania krajobrazu. Szeroki przepływ informacji oraz dobrych wzorców pomiędzy jednostkami samorządowymi będzie sprzyjał osiągnięciu większego ładu przestrzennego. Nowo budowane obiekty i osiedla odpowiadać będą wspólnie wypracowanym standardom urbanistycznym. Ich architektura w dużym stopniu nawiązywać będzie do lokalnej tradycji kulturowej.

Proponowane działania:

- 1.2.1. Utworzenie metropolitalnego forum planowania przestrzennego z udziałem osób odpowiedzialnych za politykę przestrzenną w miastach, gminach i powiatach (radni, urzędnicy, urbaniści) w celu poprawy koordynacji działań i wymiany informacji w relacjach międzygminnych i gminno-powiatowych.
- 1.2.2. Wypracowanie wspólnych standardów przygotowywania studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.
- 1.2.3. Stworzenie standardów i przykładowych wzorników projektowania przestrzeni oraz budynków publicznych w metropolii w celu poprawy ich atrakcyjności dla mieszkańców, turystów i inwestorów.
- 1.2.4. Stworzenie standardów urbanistycznych metropolii dla stref mieszkaniowych, usługowych, sportowo-rekreacyjnych i przemysłowych — wymogi dotyczące m.in. uzbrojenia terenów inwestycyjnych, zasad ochrony środowiska, wskaźników chłonności ekologicznej, miejsc parkingowych, terenów zielonych i placów zabaw w przeliczeniu na liczbę mieszkańców.
- 1.2.5. Edukacja i oddziaływanie na inwestorów i architektów w celu promocji wzorców zabudowy nawiązujących do lokalnej tradycji architektonicznej i kulturowej, z uwzględnieniem miejscowej specyfiki poszczególnych obszarów metropolii.

Powiązania z innymi programami:

- 1.1. Koncepcja zagospodarowania przestrzennego metropolii poznańskiej.
- 1.3. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego.
- 1.6. Jakość i dyspozycyjność zasobów wodnych.
- 1.8. Ekologiczne środowisko zamieszkania.
- 5.1. Instytucje współpracy metropolitalnej.
- 5.2. Standardy usług publicznych.
- 5.6. Tożsamość metropolitalna.

Efekty i mierniki realizacji programu:

- liczba dziedzin planowania przestrzennego, w których wypracowano wspólne standardy projektowania,
- liczba gmin, które akceptują i promują wspólne standardy planistyczne,
- nowo powstałe obiekty i przestrzenie publiczne, przy których projektowaniu zastosowano standardy planistyczne oraz promowane wzorce zabudowy.

Źródła finansowania:

- budżety gmin i powiatów,
- fundusze europejskie,
- środki inwestorów prywatnych (deweloperzy i inwestorzy indywidualni pragnący stosować wysokiej klasy rozwiązania architektoniczne i urbanistyczne).

Realizatorzy:

- Stowarzyszenie Metropolia Poznań,
- samorządy miast, gmin i powiatów (jednostki ds. planowania przestrzennego i ds. architektoniczno-budowlanych).

Partnerzy programu:

- uczelnie wyższe,
- urzędy ochrony zabytków,
- organizacje architektów i urbanistów, (Towarzystwo Urbanistów Polskich, Stowarzyszenie Architektów RP, Zachodnia Okręgowa Izba Urbanistów),
- samorząd województwa (Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego),
- podmioty mające istotny wpływ na zagospodarowanie przestrzenne metropolii (m.in. przedsiębiorstwa energetyczne, wodno-kanalizacyjne, zarządcy dróg, instytucje ochrony środowiska i przyrody).

Beneficjenci:

- mieszkańcy metropolii,
- urzędy miast i gmin, starostwo powiatowe,
- inwestorzy budowlani,
- pracownice urbanistyczne.

Program 1.3

Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego

Cel: Zachowanie specyfiki i walorów krajobrazu kulturowego różnych obszarów metropolii, wdrożenie zintegrowanego systemu ochrony krajobrazu w planowaniu i użytkowaniu przestrzeni metropolii.

Uzasadnienie: W przestrzeni aglomeracji istnieją cenne zasoby krajobrazu i dziedzictwa historyczno-kulturowego o wysokich walorach widokowych. Ich specyfika i wyjątkowość powinny zostać uznane za ważny potencjał rozwojowy. Europejska Konwencja Krajobrazowa stwierdza, iż krajobraz jest ważnym składnikiem jakości życia i zachowania tożsamości współczesnych społeczeństw. Poprzez ratyfikację tego dokumentu Polska zobowiązała się do rozpoznania, identyfikacji i ochrony tradycyjnego krajobrazu, rozciągając ten obowiązek na wszystkie poziomy zarządzania i administracji. W aglomeracji poznańskiej silnie postępuje presja inwestycyjna, a nową zabudowę mieszkaniową i usługową charakteryzuje oderwanie od tradycyjnych wiejskich struktur przestrzenno-krajobrazowych. Następuje zanik tradycyjnych elementów krajobrazu rolniczego. Nowe podziały własnościowe gruntów deformują najcenniejsze struktury historyczne i krajobrazowe. Żywiołowa i słabo kontrolowana zabudowa rekreacyjna oraz mieszkaniowa koncentruje się także na obszarach o najwyższych walorach krajobrazowych. Ogromną stratą jest postępująca dewastacja zabytkowych obiektów architektonicznych i zespołów zabudowy miejskiej i wiejskiej. Następuje homogenizacja krajobrazu kulturowego oraz zanik lokalnej tradycji budowlanej. Niedostateczna jest również promocja walorów krajobrazowych i kulturowych oraz ich znaczenia dla rozwoju metropolii. Ochrona i zachowanie tradycyjnych krajobrazów nie oznaczają bynajmniej „zamrażania” form historycznych lub bezkrytycznego „powrotu do przeszłości”. Konwencja uznaje nieuchronność pewnych przekształceń, uzasadnionych przez różnego rodzaju potrzeby społeczne i gospodarcze, podkreślając jednocześnie

znaczenie mądrego zarządzania zasobami krajobrazu. Można je skutecznie chronić tylko przez stworzenie i wdrażanie spójnej polityki krajobrazowej. Obejmuje ona skonstruowanie zestawu różnego rodzaju instrumentów – prawnych, planistycznych, ekonomicznych i edukacyjnych.

Wizja sukcesu: Cenne kulturowo obszary metropolii zachowają swoją specyfikę krajobrazową. Przestrzeń historyczno-kulturowa metropolii będzie czytelna i rozpoznawalna na zewnątrz. Wzmocni się identyfikacja lokalnych społeczności z miejscem zamieszkania, w którym szanuje się i podkreśla walory krajobrazowe. Samorządy i mieszkańcy uznają krajobraz kulturowy za ważny i wymierny potencjał rozwoju lokalnego. Zasoby krajobrazu kulturowego będą właściwie wykorzystywane dla potrzeb turystyki i rekreacji. Nastąpi zachowanie, a nawet odtwarzanie, wartościowych form krajobrazu kulturowego oraz historycznych podziałów przestrzeni. Stworzone zostaną skuteczne narzędzia realizacji spójnej polityki krajobrazowej (koncepcje strategiczne, struktury organizacyjne, rozwiązania prawne, system finansowania) oparte na założeniach Europejskiej Konwencji Krajobrazowej. Idea ochrony krajobrazu uzyska wsparcie ze strony mieszkańców. Popularyzowane będzie tworzenie parków kulturowych jako nowych form ochrony krajobrazu. Ochrona krajobrazu kulturowego włączona zostanie do programów odnowy wsi. Nastąpi rozwój edukacji krajobrazowej i podnoszenie poziomu kwalifikacji kadry gminnej, projektantów, planistów i decydentów. Problematyka krajobrazowa wprowadzona zostanie do programów szkół różnych szczebli.

Proponowane działania:

- 1.3.1. Prowadzenie systematycznych badań w celu identyfikacji oraz dokumentacji zasobów i cech krajobrazu kulturowego, wyznaczenie stref i jednostek krajobrazowych, analiza i ocena trwałości elementów budujących specyfikę przestrzeni historyczno-kulturowej metropolii.
- 1.3.2. Prowadzenie monitoringu krajobrazu, rejestracja jego stanu oraz dynamiki i charakteru zmian.
- 1.3.3. Stworzenie zintegrowanego systemu ochrony krajobrazu kulturowego w planowaniu i zarządzaniu przestrzenią, m.in. poprzez tworzenie parków kulturowych.
- 1.3.4. Opracowanie oraz publikacja poradników i wzorników kształtowania krajobrazu, z uwzględnieniem specyfiki miejscowej, obejmujących m.in. tradycyjne podziały przestrzeni oraz formy osiedli, budynków i zieleni kompozycyjnej.
- 1.3.5. Stworzenie stałego doradztwa dla służb gminnych – zespołu konsultacyjnego na poziomie metropolii, organizacja szkoleń i warsztatów w sprawach krajobrazu i dziedzictwa kulturowego.
- 1.3.6. Wzmacnianie partycypacji społecznej w działaniach na rzecz ochrony krajobrazu (konsultacje, publikacje, forum internetowe), współpraca z organizacjami pozarządowymi i stowarzyszeniami lokalnymi.
- 1.3.7. Stworzenie systemu wsparcia finansowego dla ratowania i adaptacji cennych obiektów oraz zachowania charakterystycznych struktur krajobrazu kulturowego.
- 1.3.8. Promocja krajobrazu i dziedzictwa kulturowego metropolii (publikacje, media, wystawy, konkursy).
- 1.3.9. Edukacja krajobrazowa w szkołach, wzmacnianie świadomości społecznej w zakresie ochrony i kształtowania krajobrazu kulturowego.

Powiązania z innymi programami:

- 1.1. Koncepcja zagospodarowania przestrzennego metropolii poznańskiej.
- 1.2. Poprawa standardów planistycznych, urbanistycznych i architektonicznych.
- 1.4. Wielofunkcyjna gospodarka rolna.
- 4.3. Metropolitalna oferta turystyczna.

Efekty i mierniki realizacji programu:

- powstanie bazy danych krajobrazu kulturowego,
- stworzenie spójnego systemu monitoringu zmian krajobrazu kulturowego w metropolii,
- powstanie opracowanych wzorników i poradników kształtowania krajobrazu kulturowego,
- liczba gmin, w których wdrożone są założenia Europejskiej Konwencji Krajobrazowej,
- liczba utworzonych parków kulturowych,
- liczba szkoleń, warsztatów i konsultacji w sprawach krajobrazu i dziedzictwa kulturowego.

Źródła finansowania:

- budżety gmin i powiatów,
- środki Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków,
- fundusze europejskie,
- granty na działalność naukowo-badawczą.

Realizatorzy:

- samorządy miast, gmin i powiatów,
- Stowarzyszenie Metropolia Poznań,
- uczelnie wyższe kształcące i prowadzące badania w zakresie ochrony i kształtowania krajobrazu kulturowego.

Partnerzy programu:

- Stowarzyszenie Polskich Architektów Krajobrazu,
- urzędy ochrony zabytków,
- Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Poznaniu,
- użytkownicy obiektów cennych kulturowo,
- organizacje pozarządowe.

Beneficjenci:

- mieszkańcy metropolii,
- lokalni przedsiębiorcy,
- turyści.

Program 1.4

Wielofunkcyjna gospodarka rolna

Cel: Zachowanie w obliczu presji urbanizacyjnej najbardziej cennych produkcyjnie i wartościowych krajobrazowo terenów rolniczych. Wielofunkcyjny rozwój gospodarstw rolnych ze szczególnym uwzględnieniem kierunku agroturystycznego, spopularyzowanie produktów regionalnych.

Uzasadnienie: Rozwój społeczno-gospodarczy zintensyfikował procesy urbanizacyjne, które nie tylko przekroczyły granice administracyjne miast, ale wyszły także poza zwartą zabudowę wiejską. Szczególnie intensywnie, i to w skali całego kraju, zjawiska te przebiegają w strefie podmiejskiej Poznania. Pomimo nasilających się procesów urbanizacyjnych zanik funkcji rolniczej na obszarze metropolii jest zróżnicowany przestrzennie i zależy od wielu czynników. Główną misją rolnictwa jest zapewnienie każdemu społeczeństwu wystarczającej do egzystencji ilości podstawowych produktów żywnościowych – nie tylko na bieżące potrzeby, ale także jako gwarancja bezpieczeństwa żywnościowego w różnych skrajnych sytuacjach. W strefach żywicielskich miast wykształcił się specyficzny typ rolnictwa. Rolnictwo tej strefy dostarcza produkty o wysokich walorach odżywczych, odgrywających dużą rolę w strukturze odżywiania się ludności

miejskiej (m.in. warzywa, owoce, jaja itp.). Poza funkcją żywicielską na obszarze aglomeracji rozwinęły się gospodarstwa zaspokajające inne potrzeby. Dotyczy to zwiększającego się poczucia piękna i estetyki krajobrazu mieszkańców miast oraz terenów podlegających procesom urbanizacji. Wyrazem tego jest rozwój produkcji kwiatów, a w ostatnich kilkunastu latach także szkółkarstwa roślin ozdobnych – drzew i krzewów. Obszary rolnicze mają też duże znaczenie społeczne. Mieszkańcy miast coraz częściej dla regeneracji swych sił szukają ciszy i spokoju na obszarach wiejskich. Stąd też ważne jest, aby takie obszary zostały zachowane także na terenie silnie urbanizującej się aglomeracji.

Wizja sukcesu: Działalność rolnicza nie zostanie na obszarze metropolii zmarginalizowana i zepchnięta na obrzeża. Ochrona zasobów rolnych dotyczyć będzie w szczególności terenów odznaczających się odpowiednimi warunkami przyrodniczymi, wysoką kulturą rolną i zainwestowaniem w działy rolnictwa specjalnego. Oryginalne i popularne produkty regionalne staną się jednym z istotnych wyróżników metropolii oraz zostaną wykorzystane do jej promocji. Poza funkcją żywicielską tereny rolnicze będą kształtować krajobraz wiejski i uczestniczyć w zachowaniu równowagi środowiska geograficznego. Dzięki swojej wielofunkcyjności (m.in. poprzez kierunek agroturystyczny) staną się ważnym elementem rozwoju zrównoważonego.

Proponowane działania:

- 1.4.1. Zachowanie działalności rolniczej na terenach o korzystnych warunkach przyrodniczych. Zachowanie ważnego źródła produktów rolniczych dla chłonnego rynku metropolii, wypracowanie najkorzystniejszych kierunków produkcji rolniczej pod kątem potrzeb metropolii, rozwój rolnictwa ekologicznego na terenach peryferyjnych.
- 1.4.2. Monitoring zasobów i obrotu gruntami rolnymi. Uzyskanie pełnej wiedzy na temat kształtowania się cen gruntów rolnych w ujęciu strukturalnym, skali ich obrotu oraz ich przestrzennych relacji, stworzenie bazy danych dotyczących poziomu rozwoju rolnictwa w oparciu o dane ARiMR oraz Powszechnych Spisów Rolnych (wg gmin), opracowanie bazy danych zawierającej informacje pochodzące ze starostw powiatowych i ZGiKM Geopoz o obrocie nieruchomościami gruntowymi w ujęciu gmin oraz obrębów geodezyjnych.
- 1.4.3. Stworzenie metropolitarnej platformy informacyjnej integrującej dane uzyskane w ramach działania 1.4.2 oraz zawierającej zasób informacji dotyczących tanich kredytów dla rolników, umożliwiających im zakup gruntów rolnych.
- 1.4.4. Wspieranie prowadzenia działalności pozarolniczej w gospodarstwach rolnych promocja rozwoju agroturystyki, ośrodków jeździeckich, itp.
- 1.4.5. Wykorzystanie produktów regionalnych w promocji metropolii. Wspieranie produkcji wyrobów regionalnych, nawiązujących do tradycji, zwyczajów i kuchni wielkopolskiej. Organizacja festynów, pokazów kultury rolnej, zwierząt gospodarskich, rodzajów upraw itp.

Powiązania z innymi programami:

- 1.1. Koncepcja zagospodarowania przestrzennego metropolii poznańskiej.

- 1.3. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego.
- 1.5. Kształtowanie i ochrona terenów o wysokich walorach przyrodniczych.
- 4.3. Metropolitalna oferta turystyczna.
- 5.3. Metropolitalny system informacyjny.
- 5.4. Strategia marki i produkty metropolitalne.

Efekty i mierniki realizacji programu:

- utrzymanie użytkowania rolniczego na terenach o najkorzystniejszych warunkach przyrodniczych,
- stworzenie bazy danych o zasobach i obrocie gruntami rolnymi,
- zwiększenie udziału gospodarstw prowadzących działalność pozarolniczą,
- liczba produktów regionalnych wykorzystywanych w promocji metropolii.

Źródła finansowania:

- budżety gmin i powiatów,
- budżet państwa,
- środki Agencji Nieruchomości Rolnych,
- środki Agencji Rozwoju i Modernizacji Rolnictwa,
- fundusze europejskie.

Realizatorzy:

- samorządy miast, gmin i powiatów (jednostki ds. planowania przestrzennego, ds. rolnictwa i ds. promocji),
- biuro marki/marketingu Metropolii Poznań.

Partnerzy programu:

- Agencja Rozwoju i Modernizacji Rolnictwa,
- Agencja Nieruchomości Rolnych,
- Wielkopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego,
- Wielkopolska Izba Rolnicza,
- kółka i spółdzielnie rolnicze,
- samorząd województwa,
- Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie i jego filie.

Beneficjenci:

- mieszkańcy metropolii,
- właściciele gospodarstw rolnych,
- turyści.

Program 1.5

Kształtowanie i ochrona terenów o wysokich walorach przyrodniczych

Cel: Zachowanie i ochrona pasmowo-węzłowego układu terenów o wysokich walorach przyrodniczych i rekreacyjnych, wzrost lesistości w skali całej metropolii.

Uzasadnienie: Wyjątkowo cenną cechą aglomeracji poznańskiej jest pasmowo-węzłowy układ terenów o wysokich walorach przyrodniczych i rekreacyjnych. Głównymi węzłami są Wielkopolski Park Narodowy z Rogalińskim Parkiem Krajobrazowym oraz Park Krajobrazowy Puszcza Zielonka, a głównymi osiami – doliny Warty i jej dopływów oraz ciągi rynien glacialnych. Istotną część układu stanowią łączniki przyrodnicze wnikające do samego centrum Poznania jako kliny zieleni. Osnowa przyrodnicza to jeden z najważniejszych, choć nie dość wypromowanych, czynników jakości życia w aglomeracji. Rosnąca presja wywierana na przyrodę powoduje zagrożenia, które polegają przede wszystkim na lokalizacji terenów osiedlowych w obrębie terenów wartościowych przyrodniczo lub w ich bezpośrednim sąsiedztwie oraz na rozczłonkowaniu ciągów korytarzy ekologiczno-turystycznych przez infrastrukturę drogową. Istnienie lasów jest zagrożone wskutek postępującej antropopresji (urbanizacja obszarów leśnych, szlaki komunikacyjne, penetracja lasów, ich zaśmianie). Lesistość aglomeracji poznańskiej wymaga szczególnej troski i nadzoru dla zapewnienia prawidłowego jej ukształtowania w poszczególnych gminach w zależności od potrzeb i warunków lokalnych związanych z jakością gleb. Równie ważna jest ochrona pozostałych obszarów o wysokiej wartości przyrodniczej, takich jak m.in.:

- tereny podmokłe i bagienne,
- oczka wodne i stawy,
- torfowiska.

Wszystkie one powinny stanowić nienaruszalny szkielet przyrodniczy aglomeracji.

Wizja sukcesu: Zostanie wyznaczona osnowa przyrodnicza metropolii, obejmująca zwarty układ terenów, na których obowiązywać będą restrykcje w zainwestowaniu. Osnowa przyrodnicza stanowić będzie warstwę w bazie danych przestrzennych i zostanie wprowadzona do dokumentów planistycznych gmin. Lasy osiągną wysoką rangę w gospodarce przestrzennej metropolii, co skutkować będzie utrzymaniem istniejących kompleksów leśnych, poprawą ich stanu oraz stopniowym zwiększaniem lesistości gmin, przy uwzględnieniu ich konkretnych potrzeb i możliwości w tym zakresie. Mieszkańcy metropolii będą mieć bliski kontakt ze zdrowymi i czystymi lasami, doceniając ich znaczenie dla celów rekreacyjnych, turystycznych i edukacyjnych oraz łagodzący wpływ na ujemne skutki czynników urbanizacyjnych i przemysłowych. Zainicjowanych zostanie wiele wspólnych aktywnych działań gmin, leśników i społeczeństwa w zakresie ochrony i kształtowania środowiska. Zadrzewienia i zalesienia wzbogacą monotony krajobraz upraw wielkoobszarowych i korzystnie wpłyną na warunki środowiskowe terenów z dominującą funkcją rolniczą. Chronione obszary metropolii o wysokich walorach przyrodniczych pozostaną ostoją fauny i flory, umożliwiając prowadzenie działań edukacyjnych dla mieszkańców terenów silnie zurbanizowanych, w szczególności dzieci i młodzieży. Będą również stanowić atrakcyjną przestrzeń dla rozwoju turystyki ekologicznej.

Proponowane działania:

- 1.5.1. Stworzenie przyrodniczej osnowy metropolii – zwartego układu terenów z restrykcjami w zainwestowaniu. Wyodrębnienie na obszarze metropolii terenów o najwyższych, wysokich i ponadprzeciętnych walorach przyrodniczych oraz określenie dla każdej kategorii możliwości i warunków zainwestowania.
- 1.5.2. Szczególna ochrona terenów o wysokich walorach przyrodniczych poprzez miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.
- 1.5.3. Zachowanie i ochrona terenów leśnych. Wypracowanie form współpracy gmin z leśnikami w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego w celu powstrzymania procesów urbanizacji obszarów leśnych. Wskazanie terenów leśnych (drzewostanów) wymagających przebudowy. Wypracowanie form monitoringu zagrożeń ekosystemów leśnych w granicach metropolii poznańskiej i wdrażanie programów przeciwdziałających degradacji i niszczeniu środowiska leśnego.
- 1.5.4. Wprowadzanie zadrzewień i zalesień w krajobrazie rolniczym. Odbudowa istniejących zadrzewień oraz zaprojektowanie i konsekwentna realizacja kompleksowego programu zalesień i zadrzewień dla metropolii poznańskiej, stworzenie systemu zachęt dla osób zainteresowanych przekwalifikowaniem.
- 1.5.5. Edukacja przyrodnicza. Wypracowanie form edukacji przyrodniczej, prowadzonej wspólnie przez gminy, leśników oraz pracowników wyższych uczelni i szkół dla społeczeństwa metropolii.

Powiązania z innymi programami:

- 1.1. Koncepcja zagospodarowania przestrzennego metropolii poznańskiej.
- 1.2. Poprawa standardów planistycznych, urbanistycznych i architektonicznych.
- 1.3. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego.
- 1.4. Wielofunkcyjna gospodarka rolna.
- 1.6. Jakość i dyspozycyjność zasobów wodnych.

- 4.1. Jakość i organizacja edukacji.
- 4.3. Metropolitalna oferta turystyczna.

Efekty i mierniki realizacji programu:

- liczba gmin, które uwzględniły zachowanie osnowy przyrodniczej metropolii w swoich dokumentach planistycznych,
- wartości wskaźnika lesistości dla metropolii i poszczególnych gmin,
- wartości wskaźników kondycji lasów,
- udział obszarów o wysokich walorach przyrodniczych, dla których obowiązują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Źródła finansowania:

- budżety gmin i powiatów oraz związków i stowarzyszeń samorządowych,
- budżet województwa,
- środki Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- środki Lasów Państwowych,
- fundusze europejskie.

Realizatorzy:

- Stowarzyszenie Metropolia Poznań,
- samorządy miast, gmin i powiatów (jednostki ds. ochrony środowiska),
- związki i stowarzyszenia samorządowe (m.in. Związek Międzygminny Puszcza Zielonka, Stowarzyszenie Gmin WPN).

Partnerzy programu:

- Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska,
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Wielkopolski Park Narodowy,
- Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego,
- Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych,
- nadleśnictwa,
- uczelnie wyższe,
- placówki oświatowe.

Beneficjenci:

- mieszkańcy metropolii,
- przyrodnicy i leśnicy,
- turyści.

Program 1.6

Jakość i dyspozycyjność zasobów wodnych

Cel: Skuteczna ochrona wielkości zasobów dyspozycyjnych wody i ich jakości dla potrzeb komunalnych i gospodarczych rozwijającej się demograficznie i przestrzennie metropolii, koordynacja rozwoju sieci infrastruktury wodno-kanalizacyjnej.

Uzasadnienie: W południowej części powiatu poznańskiego znajduje się węzeł hydrologiczny, którego zasoby decydują o zaopatrzeniu w wodę prawie całej aglomeracji. W Basenie Mosińskim zbiegają się dopływy Warty, które nakładają się na główne zbiorniki wód podziemnych (GZWP). Aglomeracja poznańska jest największym skupiskiem ludności w Polsce, położonym wśród jezior, które jako kąpieliska stanowią unikatowy walor rekreacyjny dla mieszkańców. Zasoby wodne metropolii są narażone na nadmierną eksploatację dla potrzeb ludności, gospodarki i rolnictwa. Zagrożeniem dla ich jakości są ścieki komunalne i przemysłowe oraz zanieczyszczenia powodowane przez produkcję rolną. Zgodnie z przepisami prawa, gospodarując wodami, należy stosować zasady racjonalnego i całościowego traktowania zasobów wód powierzchniowych i podziemnych, z uwzględnieniem ich ilości i jakości. Gospodarowanie wodami powinno być realizowane przez współpracę administracji publicznej, użytkowników wód i przedstawicieli lokalnych społeczności tak, aby uzyskać maksymalne korzyści społeczne. Brakuje skutecznego współdziałania gmin aglomeracji oraz państwowych służb ochrony środowiska i gospodarki wodnej, służącego ochronie wód w zlewniach jezior. W aglomeracji występuje znaczny stopień skoordynowania zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków, jednak istnieje potrzeba stworzenia spójnego i trwale funkcjonującego metropolitalnego systemu gospodarki wodno-ściekowej. Pomimo olbrzymich wysiłków inwestycyjnych poczynionych w ciągu ostatnich 20 lat, nadal istnieją obszary aglomeracji pozbawione sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. Rozpraszanie zabudowy powoduje

nieracjonalne wydłużanie niezbędnej infrastruktury technicznej. Budowa sieci na terenach o niskiej gęstości zaludnienia jest często nieuzasadniona technicznie i ekonomicznie. W zakresie kanalizacji nowych terenów w mieście Poznaniu oraz gminach poznańskiego systemu kanalizacyjnego w chwili obecnej problemem jest nie tylko budowa sieci rozdzielczej na nowo urbanizowanych terenach, ale przede wszystkim przeciążenie niektórych kolektorów tranzytowych. W związku z tym, aby nie zablokować rozwoju miasta i przyległych gmin, należy w pierwszej kolejności udrożnić system przesyłowy ścieków, co wiąże się z dużymi nakładami inwestycyjnymi. Nie ma jednak wyraźnie określonych i powiązanych z polityką taryfową zasad współudziału gmin w ich realizacji.

Wizja sukcesu: Dzięki działaniom metropolitalnego zespołu ds. gospodarki wodno-ściekowej, grupującego przedstawicieli gmin, powiatów i użytkowników wody, w partnerstwie z Aquanet S.A. oraz pozostałymi przedsiębiorstwami wodno-kanalizacyjnymi, wypracowane zostaną strategiczne rozstrzygnięcia w dziedzinie optymalizacji zaopatrzenia w wodę i rozwiązań w gospodarce ściekowej dla całej metropolii. „Studium rozwoju infrastruktury wodno-kanalizacyjnej aglomeracji poznańskiej” zostanie zweryfikowane o nowe założenia planistyczne, wynikające z koncepcji zagospodarowania przestrzennego metropolii. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna zostanie rozbudowana i zmodernizowana w sposób zoptymalizowany, przy wykorzystaniu systemowych rozwiązań w zakresie minimalizacji kosztów realizacji inwestycji i zasad partycypacji w nich poszczególnych podmiotów. Jakość wód Warty i jej większych dopływów oraz jezior na terenie metropolii będzie mieścić się w standardach przydatności do kąpieli. Systematycznie będzie się poprawiać jakość wód podziemnych piętra czwartorzędowego. Nastąpi zbilansowanie zasobów dyspozycyjnych i zapotrzebowania na wodę w skali metropolii. Wody podziemne będą czerpane w ilościach nieprzekraczających ich odnawialności oraz wykorzystywane wyłącznie dla potrzeb bytowych ludności, a także przemysłu spożywczego i farmaceutycznego.

Proponowane działania:

- 1.6.1. Powołanie metropolitalnego zespołu ds. gospodarki wodno-ściekowej.
Zespół grupujący przedstawicieli gmin, powiatów oraz użytkowników wody będzie wypracowywał w partnerstwie z AQUANET S.A. i innymi przedsiębiorstwami wodno-kanalizacyjnymi strategiczne rozstrzygnięcia w dziedzinie optymalizacji zaopatrzenia w wodę i rozwiązań w gospodarce ściekowej dla całej metropolii.
- 1.6.2. Zapewnienie wysokiej jakości użytkowej i ekologicznej wód powierzchniowych.
Systematyczne działania informacyjne, wspierające, kontrolne i dyscyplinujące w celu ochrony wód powierzchniowych przed zanieczyszczeniami ze źródeł przemysłowych i komunalnych oraz pełne wdrożenie kodeksu dobrej praktyki rolniczej i zmniejszenie presji rolnictwa na jakość wód.
- 1.6.3. Ochrona zasobów wód podziemnych.
Pilne zweryfikowanie pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód podziemnych.
- 1.6.4. Racjonalizacja korzystania z wody poprzez przeciwdziałanie uszczelnianiu powierzchni, działania na rzecz wzrostu świadomości mieszkańców, rozwijanie małej retencji (zwłaszcza w ekosystemach) oraz sprzyjanie wykorzystywaniu wód opadowych.
- 1.6.5. Opracowanie i realizacja wspólnej polityki w zakresie zarządzania, modernizacji i rozwoju infrastruktury wodno-ściekowej.
Podstawowe zadania obejmują modernizację istniejącej infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, jej rozbudowę na terenach dotychczas zurbanizowanych oraz intensywnie się urbanizujących, rozwiązanie gospodarki ściekowej na obszarach wiejskich o niskiej gęstości zaludnienia oraz modernizację oczyszczalni ścieków.

Powiązania z innymi programami:

- 1.1. Koncepcja zagospodarowania przestrzennego metropolii poznańskiej.
- 1.2. Poprawa standardów planistycznych, urbanistycznych i architektonicznych.

Efekty i mierniki realizacji programu:

- poprawa standardów czystości i jakości rzek i jezior oraz wód podziemnych,
- ograniczenie objętości wód podziemnych pobieranych z piętra trzeciorzędowego,
- liczba gospodarstw rolnych, które stosują kodeks dobrej praktyki rolniczej,
- wzrost udziału gospodarstw domowych korzystających z wodociągów i kanalizacji,
- obniżenie relatywnych kosztów rozbudowy sieci wodno-kanalizacyjnej.

Źródła finansowania:

- budżety gmin, powiatów i związków samorządowych,
- środki Aquanet S.A. i innych przedsiębiorstw wodno-kanalizacyjnych,
- fundusze europejskie.

Realizatorzy:

- Stowarzyszenie Metropolia Poznań – zespół ds. gospodarki wodno-ściekowej,
- samorządy miast, gmin i powiatów (jednostki ds. gospodarki komunalnej),
- Aquanet S.A. oraz inni dostawcy wody i odbiorcy ścieków.

Partnerzy programu:

- Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej,
- samorząd województwa.

Beneficjenci:

- mieszkańcy metropolii,
- inwestorzy,
- przedsiębiorstwa wodno-kanalizacyjne.

Program 1.7

Zintegrowany system gospodarki odpadami

Cel: Organizacja spójnego i nowoczesnego systemu gospodarki odpadami w skali całej metropolii.

Uzasadnienie: Bardzo poważnym wyzwaniem dla aglomeracji jest kompleksowe rozwiązanie problemu zagospodarowania odpadów. Cele i kierunki działań w tej dziedzinie wynikają z takich dokumentów programowych, jak m.in.:

- Krajowy Plan Gospodarki Odpadami,
- Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Wielkopolskiego,
- Polityka Ekologiczna Państwa.

Istnieje bezwzględna konieczność zamknięcia, rekultywacji i monitoringu wielu składowisk odpadów niespełniających norm lub zapełnionych. W sytuacji, gdy zmniejsza się pojemność składowisk i nie ma, szczególnie na obszarach silnie zurbanizowanych, możliwości budowy nowych, najbardziej racjonalnym rozwiązaniem jest termiczna metoda unieszkodliwiania odpadów. Za sprawę priorytetową dla stworzenia nowoczesnego systemu gospodarki odpadami uznać należy budowę spalarni śmieci. Istotne znaczenie w gospodarce odpadami ma także ich selektywna zbiórka oraz zmniejszenie ilości składowanych odpadów ulegających biodegradacji, zgodnie z dyrektywami unijnymi. Istnieją również problemy do rozwiązania w sferze instytucjonalno-organizacyjnej. Członkami zarejestrowanego w dniu 30.09.2010 r. Związku Międzygminnego „Gospodarka Odpadami Aglomeracji Poznańskiej” stały się miasto Poznań oraz 9 gmin podmiejskich (Buk, Czerwonak, Kleszczewo, Kostrzyn, Murowana Goślina, Oborniki, Pobiedziska, Suchy Las, Swarzędz). Pozostałe gminy aglomeracji ciążą ku innym związkom i porozumieniom gmin (Centrum Zagospodarowania Odpadów Selekt, porozumienie z gminą Jarocin). Taki podział terytorialny obsługiwanych przez zakłady zagospodarowania odpadów (ZZO) został określony w aktualnym Planie

Gospodarki Odpadami dla Województwa Wielkopolskiego. Potrzebne jest więc wypracowanie zasad współpracy pomiędzy poszczególnymi związkami międzygminnymi i innymi podmiotami w zakresie gospodarki odpadami, szczególnie w obliczu zapowiadanych zmian legislacyjnych, dotyczących poszerzenia obowiązków gmin w tej dziedzinie (przejęcie własności odpadów).

Wizja sukcesu: Realizacja programu pozwoli w sposób kompleksowy prowadzić zorganizowaną gospodarkę odpadami w metropolii, co przełoży się bezpośrednio na poprawę środowiska naturalnego. Podstawą gospodarki odpadami komunalnymi staną się zakłady zagospodarowania odpadów o przepustowości wystarczającej do przyjmowania i przetwarzania odpadów z obsługiwanego obszaru oraz spełniające kryteria najlepszej dostępnej techniki. Centralną rolę w systemie gospodarki odpadami odgrywać będzie nowoczesna spalarnia śmieci. Rozwiązane zostaną problemy skutecznego recyklingu i zagospodarowania odpadów problemowych. Wyraźnie zwiększy się świadomość ekologiczna mieszkańców, dotycząca m.in.

- selektywnej zbiórki odpadów,
- kompostowania przydomowego,
- zachowań sprzyjających minimalizacji ilości wytwarzanych odpadów.

Wśród przedsiębiorców upowszechni się planowanie procesów technologicznych i produkcyjnych, które ograniczy w znacznym stopniu problem powstawania odpadów.

Proponowane działania:

- 1.7.1. Stworzenie podstaw organizacyjnych zintegrowanej gospodarki odpadami w aglomeracji poznańskiej. Rozwój działalności Związku Międzygminnego „Gospodarka Odpadami Aglomeracji Poznańskiej” (ZM GOAP), przegląd i ocena zapisów w Wojewódzkim Planie Gospodarki Odpadami oraz ewentualna weryfikacja zasięgów obszarów obsługiwanych przez poszczególne Zakłady Zagospodarowania Odpadów, określenie zasad współpracy pomiędzy Związkiem Międzygminnym Gospodarka Odpadami Aglomeracji Poznańskiej i ZZO Poznań a innymi związkami i porozumieniami.
- 1.7.2. Stworzenie systemu nowoczesnych zakładów zagospodarowania odpadów. Zakłady powinny zapewniać skuteczne metody odzysku odpadów, przekształcania termicznego lub mechaniczno-biologicznego, kompostowania odpadów zielonych oraz recyklingu i zagospodarowania odpadów problemowych. Centralną rolę w systemie powinna odgrywać nowoczesna spalarnia śmieci w ramach ZZO Poznań.
- 1.7.3. Koordynacja i prowadzenie działań na rzecz zwiększenia świadomości ekologicznej mieszkańców. Wspólna w skali metropolii edukacja ekologiczna, dotycząca selektywnej zbiórki odpadów, kompostowania przydomowego i zachowań sprzyjających minimalizacji ilości wytwarzanych odpadów, skoordynowana akcja informacyjna na temat zakresu zadań i kompetencji poszczególnych podmiotów w tej dziedzinie.
- 1.7.4. Promocja świadomego planowania przez przedsiębiorców procesów technologicznych i produkcyjnych w sposób ograniczający problem powstawania odpadów, w tym zwłaszcza problemowych oraz umożliwiających recykling lub przekształcenie odpadów, których powstanie jest nieuniknione.

Powiązania z innymi programami:

- 1.1. Koncepcja zagospodarowania przestrzennego metropolii poznańskiej.
- 1.5. Kształtowanie i ochrona terenów o wysokich walorach przyrodniczych.
- 5.1. Instytucje współpracy metropolitalnej.
- 5.2. Standardy usług publicznych.

Efekty i mierniki realizacji programu:

- minimalizacja ilości powstających odpadów,
- zwiększenie ilości odpadów zbieranych selektywnie,
- minimalizacja ilości odpadów deponowanych na składowiskach,
- zwiększenie odzysku surowców z odpadów.

Źródła finansowania:

- budżety gmin, powiatów i związków samorządowych,
- fundusze europejskie,
- partnerstwo publiczno-prywatne,
- środki funduszy ochrony środowiska.

Realizatorzy:

- samorządy miast, gmin i powiatów (jednostki ds. gospodarki komunalnej i ochrony środowiska),
- Związek Międzygminny „Gospodarka Odpadami Aglomeracji Poznańskiej”,
- inne związki i porozumienia w dziedzinie gospodarki odpadami.

Partnerzy programu:

- samorząd województwa,
- fundusze ochrony środowiska,
- przedsiębiorcy prywatni ze sfery gospodarki odpadami,
- organizacje ekologiczne.

Beneficjenci:

- mieszkańcy metropolii,
- przedsiębiorcy,
- samorządy lokalne.

Program 1.8

Ekologiczne środowisko zamieszkania

Cel: Koordynacja polityki energetycznej, powstrzymanie negatywnego wpływu emisji hałasu w aglomeracji, promocja i rozwój budownictwa proekologicznego.

Uzasadnienie: Wzrostowi dobrobytu materialnego mieszkańców aglomeracji powinno towarzyszyć proporcjonalne polepszenie jakości życia. Do ważnych problemów wymagających rozwiązania zaliczają się kwestie związane z zanieczyszczeniem środowiska, w tym powietrza atmosferycznego, oraz rosnąca z roku na rok emisja hałasu. Potrzeba wyeliminowania nadmiernego hałasu nie zawsze jest wyraźnie artykułowana, tymczasem to właśnie ten problem jest w wielu przypadkach przyczyną migracji z danego miejsca zamieszkania. Powoduje również szereg negatywnych skutków dla zdrowia mieszkańców. Stąd też należy podjąć działania na rzecz kształtowania klimatu akustycznego w ramach aglomeracji, mające na celu powstrzymanie negatywnego wpływu emisji hałasu na jakość życia. Jednym z zasadniczych kierunków polityki ekologicznej i energetycznej Unii Europejskiej i Polski jest także ciągłe zmniejszanie zużycia energii pierwotnej dla celów komunalnych i mieszkaniowych oraz zastępowanie jej energią odpadową i odnawialną. Na terenie aglomeracji poznańskiej istnieją w tym zakresie takie możliwości jak m.in. wykorzystanie energetyczne zasobów biogazu i ciepła ze ścieków z oczyszczalni ścieków, odpadów komunalnych, energii i wód geotermalnych, promieniowania słonecznego, biomasy, biogazu z produkcji roślinnej i zwierzęcej na terenach wiejskich oraz energii wiatru. W tej ostatniej dziedzinie potrzebna jest jednak daleko idąca rozważa, jeśli chodzi o lokalizację farm wiatrowych, które w niektórych przypadkach w dość agresywny sposób wdzierają się w dotychczasowy krajobraz kulturowy aglomeracji. Dla zoptymalizowania realizacji polityki energetycznej i ekologicznej niezbędne

jest w tych dziedzinach zintegrowane planowanie. Konieczne jest opracowanie założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, paliwa gazowe i energię elektryczną dla gmin. Takie opracowania posiada do tej pory zaledwie kilka gmin aglomeracji. Brak założeń do planów nie pozwala na ujednolicenie strategii w zakresie ochrony powietrza atmosferycznego przed zanieczyszczeniami oraz wykorzystania rezerw istniejącej infrastruktury.

Wizja sukcesu: Ograniczony zostanie negatywny wpływ emisji hałasu na środowisko zamieszkania w metropolii, a podjęte w tym kierunku działania przyczynią się także do pozytywnych zmian w innych dziedzinach (zmniejszenie emisji spalin, większe bezpieczeństwo w ruchu drogowym, poprawa zdrowotności). Wspólnie wypracowane kierunki polityki energetycznej metropolii zapewnią kompleksowe rozwiązania problemu dostarczenia wystarczającej ilości energii i ciepła mieszkańcom i podmiotom gospodarczym rozwijającej się przestrzeni i ludnościowo metropolii. Założenia do planów energetycznych powiązane z dokumentami planowania przestrzennego pozwolą na uzyskanie w tej dziedzinie wyższych efektów przy niższych kosztach społecznych. Istotne znaczenie w bilansie energetycznym metropolii uzyskają odnawialne źródła energii, a coraz więcej nowych budynków i osiedli mieszkaniowych będzie projektowanych w sposób proekologiczny.

Proponowane działania:

- 1.8.1. Zintegrowane kształtowanie klimatu akustycznego w metropolii.
Ponowny przegląd i analiza głównych źródeł hałasu, mających wpływ na klimat akustyczny, opracowanie programu ograniczenia uszkodzeń słuchu (badania profilaktyczne wśród dzieci, akcje uświadamiające itp.), sformułowanie propozycji działań na rzecz ograniczenia hałasu (przedsięwzięcia inwestycyjne i pozainwestycyjne, np. zmiany w organizacji ruchu, ograniczenie prędkości pojazdów), zwiększenie punktów stale monitorujących hałas w celu pomiaru postępu w realizacji programu.
- 1.8.2. Rozwój systemu energetycznego opartego o odnawialne źródła energii.
Zmniejszanie zużycia energii pierwotnej dla celów komunalnych i mieszkaniowych oraz zastępowanie jej energią odpadową i odnawialną. Wykorzystanie zasobów biogazu i ciepła ze ścieków i odpadów, energii i wód geotermalnych, promieniowania słonecznego, biomasy, energii wiatru (z poszanowaniem dla krajobrazu kulturowego).
- 1.8.3. Promocja budownictwa proekologicznego.
Tworzenie zachęt inwestycyjnych dla budowy obiektów i osiedli proekologicznych, koordynacja programów termomodernizacyjnych.
- 1.8.4. Integracja polityki energetycznej.
Koordynacja opracowania założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, paliwa gazowe i energię elektryczną dla wszystkich gmin. Zbilansowanie możliwości zaopatrzenia w ciepło, paliwa gazowe i energię elektryczną w powiązaniu z weryfikacją dokumentów planowania przestrzennego. Wypracowanie zasad współpracy przy kontraktowaniu energii przez jednostki komunalne.

Powiązania z innymi programami:

- 1.1. Koncepcja zagospodarowania przestrzennego metropolii poznańskiej.

- 1.2. Poprawa standardów planistycznych, urbanistycznych i architektonicznych.
- 1.3. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego.
- 5.2. Standardy usług publicznych.

Efekty i mierniki realizacji programu:

- zwiększenie liczby punktów pomiaru hałasu,
- obniżenie wskaźników hałasu,
- zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii w bilansie energetycznym,
- wzrost liczby obiektów i osiedli proekologicznych,
- zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego dla wszystkich gmin metropolii,
- obniżenie kosztów zaopatrzenia energetycznego jednostek komunalnych.

Źródła finansowania:

- budżety gmin, powiatów,
- środki związków samorządowych,
- środki przedsiębiorstw energetycznych,
- fundusze europejskie,
- partnerstwo publiczno-prywatne,
- środki funduszy ochrony środowiska.

Realizatorzy:

- Stowarzyszenie Metropolia Poznań,
- samorządy miast, gmin i powiatów (jednostki ds. gospodarki komunalnej i ochrony środowiska).

Partnerzy programu:

- samorząd województwa,
- przedsiębiorstwa energetyczne,
- fundusze ochrony środowiska,
- terenowe inspektoraty ochrony środowiska,
- prywatni przedsiębiorcy,
- inwestorzy budowlani.

Beneficjenci:

- mieszkańcy metropolii,
- samorządy lokalne,
- jednostki komunalne,
- przedsiębiorstwa z branży ekologicznej.

Program 2.1

Metropolitalny wielofunkcyjny węzeł transportowy

Cel: Współpraca na rzecz rozwoju wielofunkcyjnego węzła transportowego łączącego metropolię z ośrodkami rozwoju o znaczeniu krajowym i międzynarodowym, integracja działań inwestycyjnych i organizacyjnych na rzecz rozwoju transportu w metropolii.

Uzasadnienie: Jakość metropolitalnego węzła transportowego decyduje o roli metropolii i regionu w globalnym systemie wymiany dóbr – towarów, informacji, idei i usług. Pozycję metropolii wyznaczają funkcje węzłowe dla poszczególnych typów transportu oraz ich intermodalność (wielofunkcyjność). Odpowiednie ukształtowanie poznańskiego wielofunkcyjnego węzła transportowego ma istotne znaczenie dla konkurencyjności metropolii i spójności wewnętrznej regionu, a także może przyczynić się do zwiększenia dostępności rynku pracy i usług oraz osiągnięcia jego bardziej korzystnej struktury. Aktualnie najważniejszymi ograniczeniami rozwoju poznańskiego węzła transportowego są:

- słabe powiązania transportowe na osi północ-południe,
- rosnący poziom zatłoczenia motoryzacyjnego w obszarze węzłowym metropolii,
- dominacja transportu samochodowego i niewielka rola kolei w przewozach ładunków,
- niedobór w pełni rozwiniętych centrów logistycznych i lokalizowanie nowych terenów produkcyjno-magazynowych w oddaleniu od sieci kolejowej,
- słabe powiązania z ważnymi portami lotniczymi i morskimi o znaczeniu międzykontynentalnym.

Sieci i węzły transportowe w aglomeracji są zarządzane przez różne jednostki samorządowe, państwowe oraz spółki prawa handlowego. Powoduje to problemy w planowaniu i wzajemnym uzgadnianiu inwestycji, remontów i zmian organizacyjnych.

Dlatego też zachodzi potrzeba usprawnienia przepływu informacji pomiędzy poszczególnymi jednostkami oraz koordynacji ich działań w zakresie transportu.

Wizja sukcesu: Poznański węzeł transportowy utrzyma się w grupie najważniejszych węzłów krajowych, a dzięki społeczno-gospodarczemu rozwojowi Polski awansuje do rangi węzła o znaczeniu kontynentalnym. Wyznacznikiem takiego sukcesu będzie:

- pasażerski port lotniczy o przepustowości 3 mln pasażerów/rok, z intensywnie realizowanymi połączeniami z kilkoma hubami transkontynentalnymi oraz rozwinięty segment *general aviation* (lotnictwo prywatne),
- rozbudowany system logistyczny w transporcie lądowym i powietrznym,
- nowoczesny węzeł kolejowy z szybkimi połączeniami krajowymi (Warszawa, Wrocław, Trójmiasto, Górny Śląsk, Szczecin), w tym kolejną Y z perspektywą włączenia węzła poznańskiego w system szybkich kolei europejskich,
- połączenia regionalne Poznania z miastami Wielkopolski w czasie do 1,5 godz. bezpiecznego dojazdu do głównych punktów węzłowych sieci drogowej i kolejowej.

Działania zarządców dróg i sieci transportu szynowego będą wzajemnie uzgadniane i koordynowane. Zbudowana zostanie spójna architektura Inteligentnych Systemów Transportowych (ITS), ułatwiająca decyzje w trakcie planowania i realizacji podróży oraz sprzyjająca lepszemu wykorzystaniu infrastruktury transportu.

Proponowane działania:

- 2.1.1. Rozwój infrastruktury obsługi ruchu lotniczego i jej połączenie z siecią kolejową. Rozbudowa obiektów Portu Lotniczego Poznań-Ławica, powiązanie lotniska z siecią transportu szynowego, zwiększenie możliwości obsługi segmentu *general aviation* i cargo, zbadanie możliwości i ograniczeń rozwoju lotniska Ławica wraz z koncepcją poznańskiego węzła lotniskowego.
- 2.1.2. Włączenie metropolii w system szybkich kolei europejskich. Lobbing na rzecz optymalnej dla metropolii i regionu formuły kolei Y w planach realizacyjnych na szczeblu krajowym. Integracja transportu metropolitalnego z koleją Y i kolejami europejskimi z uwzględnieniem wariantów lokalizacji ewentualnego drugiego ośrodka węzłowego.
- 2.1.3. Rozwój sieci dróg kolejowych i kołowych w powiązaniach krajowych i regionalnych dla wzmocnienia funkcji intermodalnych i dostępności do metropolitalnego węzła transportowego. Działania na rzecz przyspieszenia budowy dróg ekspresowych S-5 i S-11 oraz modernizacji dróg wojewódzkich nr 184, 196, 433, 434 i linii kolejowych w kierunku Piły, Wrocławia, Szczecina, Ostrowa Wlkp. i Gdańska.
- 2.1.4. Rozwój intermodalnego metropolitalnego systemu logistycznego. Opracowanie studium logistyczno-przestrzennego z uwzględnieniem programu „Ekologiczna dostawa towarów” ze Strategii Miasta Poznania do roku 2030, zapewnienie spójności działań w polityce przestrzennej i planach miejscowych, przygotowanie terenów inwestycyjnych, budowa terminali przeładunkowych i innych elementów infrastrukturalnych w sieci kolejowej, drogowej i węźle lotniskowym.
- 2.1.5. Metropolitalne Forum Planowania Transportu – platforma koordynacji działań, planów i realizacji projektów inwestycyjnych oraz planów remontów i przebudowy infrastruktury transportowej w ramach współdziałania wszystkich zarządców dróg publicznych i transportu szynowego; pozyskiwanie, przetwarzanie i udostępnianie wszelkich danych dotyczących

transportu w powiązaniu z rozwijaną architekturą ITS (inteligentnych systemów transportowych).

Powiązania z innymi programami:

- 1.1. Koncepcja zagospodarowania przestrzennego metropolii poznańskiej.
- 2.2. Kolej metropolitalna.
- 2.3. Zintegrowany transport publiczny.
- 5.1. Instytucje współpracy metropolitalnej.

Efekty i mierniki realizacji programu:

- osiągnięcie przez Port Lotniczy Poznań-Ławica zdolności przepustowej ok. 3 mln pasażerów rocznie,
- zwiększenie liczby połączeń lotniczych, w tym z największymi portami kontynentalnymi,
- wzrost przewozów towarowych w ruchu kolejowym i lotniczym przewyższający wzrost PKB,
- znaczące skrócenie czasu dojazdu koleją i samochodem z największych ośrodków metropolitalnych Polski oraz z miast Wielkopolski,
- powstanie systemu koordynacji inwestycji i remontów w zakresie transportu.

Źródła finansowania:

- budżety gmin i powiatów,
- budżet województwa i budżet państwa,
- środki spółek kolejowych,
- fundusze europejskie,
- partnerstwo publiczno-prywatne.

Realizatorzy:

- Stowarzyszenie Metropolia Poznań,
- samorządy miast, gmin i powiatu (jednostki ds. transportu),
- samorząd województwa,
- zarządcy dróg,
- Port Lotniczy Poznań-Ławica,
- PKP Polskie Linie Kolejowe.

Partnerzy programu:

- prywatni przedsiębiorcy z branży logistycznej,
- operatorzy transportu ładunków i przewozu osób,
- Aeroklub Poznański,
- linie lotnicze.

Beneficjenci:

- mieszkańcy metropolii,
- przewoźnicy pasażerscy i towarowi,
- turyści.

Program 2.2

Kolej metropolitalna

Cel: Wzrost znaczenia kolei w obsłudze transportowej metropolii, zwiększenie udziału transportu publicznego w przewozach relacji obszar metropolitalny – Poznań.

Uzasadnienie: Rozwój demograficzny i przestrzenny aglomeracji połączony ze wzrostem codziennej mobilności generuje zwiększającą się pracę przewozową. Wynika ona zarówno ze wzrostu liczby podróży, jak i wydłużenia ich długości. Rezultatem tego procesu są obserwowane dziś problemy ruchu samochodowego. Rozbudowa sieci drogowej jest kosztowna, a efekty takiego działania ograniczą się do zmniejszenia zatorów tylko w strefie podmiejskiej – wewnątrz miasta zatory staną się jeszcze większe. Konieczne jest szukanie alternatywy, pozwalającej ograniczyć negatywne skutki suburbanizacji. Powinno nią być oparcie rozwoju aglomeracji na istniejącej i projektowanej sieci kolejowej i tramwajowej. W krótkiej perspektywie obecna sieć kolejowa jest w stanie zapewnić warunki prowadzenia - konkurencyjnego dla samochodu - systemu transportu zbiorowego, czyli kolei metropolitalnej. Od strony technicznej konieczne jest podwyższenie prędkości jazdy i przepustowości (remont torowisk, modernizacja sterowania ruchem) i zwiększenie częstotliwości kursowania pociągów (zakup taboru). Pasażerów jednakże najbardziej zniechęca:

- brak gwarancji dojazdu w określonym czasie,
- brak wspólnego biletu,
- brak koordynacji rozkładów jazdy,
- brak stacji i dworców z odpowiednim zapleczem parkingowym i usługowym.

Istotnym czynnikiem jest też planowanie przestrzenne, bowiem o rozwoju i wzroście atrakcyjności transportu szynowego decydować będzie odległość i koncentracja celów ruchu w otoczeniu stacji i przystanków. Na tych terenach powinny być w szczególności lokalizowane w strefie podmiejskiej osiedla o zwartej zabudowie mieszkaniowej.

Wizja sukcesu: System przewozów metropolitalnych i regionalnych będzie stanowił oś transportu zbiorowego metropolii. Zapewni on dużą częstotliwość kursowania pociągów na liniach kolejowych wychodzących z Poznania (minimalny próg jakościowy – częstotliwość godzinna, na wybranych relacjach – półgodzinna lub częstsza) i zwiększy atrakcyjność inwestycyjną terenów przystacyjnych. Rozkład jazdy pociągów metropolitalnych i regionalnych będzie konstruowany w sposób zapewniający stałe taktowane terminy odjazdów ze wszystkich stacji i przystanków oraz umożliwi skomunikowanie pociągów na stacji Poznań Główny i dogodne przesiadki na innych wybranych stacjach/przystankach. Zahamowany zostanie wzrost ruchu samochodowego w relacjach obsługiwanych przewozami metropolitalnymi. Zauważalnie skróci się czas podróży do centrum Poznania. Uchwalone zostaną plany zagospodarowania przestrzennego, ogniskujące główne tereny rozwoju mieszkalnictwa i usług w rejonie stacji i przystanków kolejowych, co wygeneruje większy popyt na przewozy metropolitalne. Nowe, lecz nie wymagające wielkich nakładów finansowych, inwestycje (m.in. Park&Ride, Bike&Ride, wspólne perony przesiadkowe) i jednolity system taryfowy poprawią integrację transportu. Zaplanowana, a w kilku miejscach wykonana zostanie przebudowa terenów przystacyjnych, ułatwiająca przesiadki na miejski transport publiczny. Tabor i przystanki będą przystosowywane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Przygotowana zostanie budowa pojedynczych, nowych odcinków sieci szynowej w kierunku nowych, gęsto zaludnionych osiedli.

Proponowane działania:

- 2.2.1. Zwiększenie częstotliwości połączeń kolejowych w metropolii. Zakup taboru w celu osiągnięcia 60-, 30- lub 20-minutowej częstotliwości na określonych relacjach. Działania na rzecz remontów linii w celu zwiększenia ich przepustowości i prędkości ruchu pociągów.
- 2.2.2. Wprowadzenie taktowanego rozkładu jazdy i kompleksowego systemu informacji pasażerskiej. Stałe taktowane terminy odjazdów ze wszystkich stacji i przystanków, skomunikowanie pociągów na stacji Poznań Główny i innych wybranych stacjach, pełna informacja o rozkładach i rzeczywistych czasach jazdy na stacjach i przystankach oraz w sieciach elektronicznych.
- 2.2.3. Integracja kolei metropolitalnej z lokalnymi systemami transportu zbiorowego. Budowa peronów przesiadkowych na tramwaje i autobusy oraz powiązanie rozkładów jazdy sieci kolejowej z publicznym transportem lokalnym i regionalnym oraz włączenie kolei metropolitalnej do wspólnego systemu taryfowo-biletowego.
- 2.2.4. Modernizacja i budowa nowych stacji, przystanków i węzłów przesiadkowych. Zagęszczenie sieci stacji i przystanków kolejowych, tworzenie nowoczesnych systemów parkingowych i postojowych (Kiss&Ride, Bike&Ride, Park&Ride).
- 2.2.5. Kolej metropolitalna w polityce i planach zagospodarowania przestrzennego gmin. Działania planistyczne skierowane na rozwój kolei metropolitalnej, koncentrację rozwoju na terenach z dobrym dostępem do stacji lub przystanków kolejowych, przejęcie przez gminy dworców i terenów przystanków, zapewnienie rezerwy przestrzeni pod przyszłą rozbudowę sieci szynowej, lokowanie zakładów przemysłowych z dostępem do linii kolejowych.
- 2.2.6. Promocja kolei metropolitalnej. Promocja ukierunkowana na osoby korzystające z innych form transportu zbiorowego oraz z samochodów, system zachęt do przewozu towarów koleją.

Powiązania z innymi programami:

- 1.1. Koncepcja zagospodarowania przestrzennego metropolii poznańskiej.
- 2.1. Metropolitalny wielofunkcyjny węzeł transportowy.
- 2.3. Zintegrowany transport publiczny.
- 2.4. Infrastruktura i ruch rowerowy.
- 5.4. Strategia marki i produkty metropolitalne.

Efekty i mierniki realizacji programu:

- liczba linii obsługiwanych z częstotliwością 60-, 30- lub 20-minutową,
- liczba tras z taktowanym rozkładem jazdy,
- liczba nowych stacji i przystanków,
- liczba stacji i przystanków oraz pociągów wyposażonych w system informacji pasażerskiej,
- skrócenie czasu podróży liczonej w relacji „drzwi w drzwi”,
- intensywna i ruchotwórcza zabudowa w obszarze oddziaływania kolei.

Źródła finansowania:

- budżet województwa,
- budżety gmin, powiatów i związków samorządowych,
- fundusze europejskie,
- środki PKP oraz innych spółek kolejowych,
- partnerstwo publiczno-prywatne.

Realizatorzy:

- samorząd województwa,
- Koleje Wielkopolskie,
- Zarząd Transportu Miejskiego,
- samorządy miast, gmin i powiatów (jednostki ds. transportu publicznego i ds. planowania przestrzennego),
- Związek Międzygminny „Transport Aglomeracji Poznańskiej”.

Partnerzy programu:

- PKP Polskie Linie Kolejowe,
- inwestorzy prywatni (m.in. zagospodarowanie otoczenia stacji i przystanków).

Beneficjenci:

- mieszkańcy metropolii,
- organizatorzy i operatorzy transportu publicznego.

Program 2.3

Zintegrowany transport publiczny

Cel: Stworzenie zintegrowanego i sprawnego systemu transportu publicznego, który będzie służył mieszkańcom i osoby przyjezdne do częstszego korzystania ze środków komunikacji publicznej w podróżach na obszarze metropolii.

Uzasadnienie: W obliczu rosnących problemów transportowych aglomeracji konieczne jest doprowadzenie do zwiększenia udziału transportu zbiorowego w realizacji codziennych podróży mieszkańców metropolii. W chwili obecnej jest on szczególnie niski w strefie podmiejskiej, gdzie własny samochód jest podstawowym środkiem dojazdów do pracy aż dla blisko 60% pracujących. Wysoki stopień dezintegracji jest dotychczas najsłabszą stroną publicznego transportu zbiorowego w aglomeracji. Występuje kilka typów taryf przewozowych oraz duża różnorodność biletów i ich cen, a także regulaminów świadczenia usług przewozowych (w tym m.in. przepisów dotyczących ulg i zwolnień, opłat za bagaż, kar za jazdę bez biletu itp.). Brakuje harmonizacji rozkładów jazdy, a oferta przewozowa poszczególnych przewoźników na niektórych odcinkach dróg niepotrzebnie się nakłada. Zróżnicowane są także systemy informacji pasażerskiej. Dlatego niezbędne jest stworzenie spójnego, zharmonizowanego i kompleksowego systemu publicznego transportu zbiorowego wysokiej jakości, oferującego podróżnym (mieszkańcom i turystom), dogodną i wartościową ofertę przewozową w zakresie form i sposobów podróżowania. Pierwsze kroki w tym kierunku zostały już podjęte przez poznański Zarząd Transportu Miejskiego oraz samorządy sąsiadujących z Poznaniem gmin. Podpisane zostały porozumienia międzygminne, które umożliwiają objęcie zintegrowanym systemem taryfowo-biletowym coraz większej części aglomeracji. Miasta Poznań i Luboń rozpoczęły także procedurę tworzenia Związku Międzygminnego „Transport Aglomeracji Poznańskiej” (ZM „TAP”), który stanie się nowym organizatorem transportu zbiorowego na terenie tworzących go jednostek samorządowych.

Wizja sukcesu: Zintegrowanie transportu publicznego w obrębie całej metropolii przyniesie nową jakość w realizacji podróży lokalnych. Mieszkańcy, a także przyjezdni, otrzymają możliwość realizacji podróży różnymi środkami transportu w ramach jednego wspólnego biletu (jednorazowego lub okresowego). Oferty przewozowe poszczególnych przewoźników zostaną zintegrowane, przez co siatka połączeń stanie się bardziej klarowna i gęsta. Uatrakcyjniona i dostosowana do potrzeb mieszkańców oferta przewozowa doprowadzi do znacznego zwiększenia liczby podróży realizowanych transportem zbiorowym. Będzie możliwe odbycie podróży pomiędzy prawie wszystkimi punktami sieci osadniczej i usługowej w metropolii z wykorzystaniem transportu publicznego. Czas dotarcia do celu podróży ulegnie znaczącemu skróceniu. Wszelkie informacje o rozkładzie jazdy, obowiązującej taryfie, ulgach i zwolnieniach oraz innych istotnych dla pasażerów kwestiach będą powszechnie i łatwo dostępne (planery podróży, elektroniczne tablice informacyjne). Ujednoliceniu i podwyższeniu ulegnie standard świadczonych usług. Powstaną nowe punkty (dworce i stacje przesiadkowe) integrujące różne gałęzie transportu (kolejowy, tramwajowy, autobusowy, rowerowy, samochodowy), co ułatwi przesiadanie się i zwiększy dostępność celów realizowanych podróży. Koszty funkcjonowania transportu publicznego zostaną zoptymalizowane przez ograniczenie zbędnej pracy przewozowej (m.in. przejazdów technologicznych z zajezdni na trasy). Większa rola transportu publicznego w obsłudze komunikacyjnej metropolii przełoży się na mniejsze zatłoczenie sieci drogowej.

Proponowane działania:

- 2.3.1. Utworzenie i rozwój Związku Międzygminnego „Transport Aglomeracji Poznańskiej”. Powołanie podmiotu zarządzającego zintegrowanym transportem publicznym w metropolii, uzgodnienie roli i obowiązków poszczególnych jednostek samorządowych, zwiększenie zakresu przestrzennego procesów integracyjnych, które docelowo powinny objąć wszystkich przewoźników funkcjonujących w gminach.
- 2.3.2. Dostosowanie sieci połączeń transportu zbiorowego do potrzeb przewozowych mieszkańców. Integracja ofert przewozowych poszczególnych operatorów transportu publicznego w celu osiągnięcia rozwiniętej i przejrzystej siatki połączeń, objęcie transportem autobusowym lub mikrobusowym nowych, urbanizujących się terenów w ramach metropolii, synchronizacja rozkładów jazdy uzupełniających się pakietów linii – koordynacja z liniami transportu szynowego.
- 2.3.3. Zintegrowanie systemu taryfowo-biletowego. Stworzenie w ramach metropolii unii biletowej, poprawa systemu dystrybucji biletów, wdrożenie Poznańskiej Elektronicznej Karty Aglomeracyjnej, umożliwiającej dokonywanie rozliczeń finansowych pomiędzy przewoźnikami i monitorowanie potoków pasażerskich w zakresie określania celów podróży, wprowadzenie precyzyjnego rachunku przychodów i kosztów związanych z obsługą poszczególnych linii transportu zbiorowego, prowadzenie wszechstronnej analizy działań przewoźników transportu zbiorowego w metropolii.
- 2.3.4. Ujednolicenie systemu informacji pasażerskiej. Spójna numeracja linii, standaryzacja informacji o rozkładach jazdy wszystkich operatorów w metropolii, wyszukiwarki połączeń — plany podróży.

Powiązania z innymi programami:

- 1.1. Koncepcja zagospodarowania przestrzennego metropolii poznańskiej.

- 2.1. Metropolitalny wielofunkcyjny węzeł transportowy.
- 2.2. Kolej metropolitalna.
- 2.4. Infrastruktura i ruch rowerowy.
- 5.2. Standardy usług publicznych.
- 5.3. Metropolitalny system informacyjny.

Efekty i mierniki realizacji programu:

- zwiększenie częstotliwości kursowania pojazdów transportu publicznego,
- wzrost wskaźnika punktualności i skrócenie czasu przejazdu,
- odległość przystanków transportu publicznego od nowo zurbanizowanych terenów,
- liczba tras transportu publicznego objętych zintegrowanym systemem taryfowo-biletowym,
- koszt pasażerokilometra na poszczególnych liniach transportu publicznego w ramach ustalonego standardu jakości usług,
- zasięg wspólnego biletu metropolitalnego – liczba gmin wchodzących w skład ZM „TAP”,
- wzrost poziomu zadowolenia z funkcjonowania transportu publicznego (% zadowolonych).

Źródła finansowania:

- budżety gmin,
- środki gminnych i prywatnych operatorów transportu publicznego,
- fundusze europejskie.

Realizatorzy:

- Zarząd Transportu Miejskiego,
- Związek Międzygminny „Transport Aglomeracji Poznańskiej”,
- samorządy miast i gmin (jednostki ds. transportu publicznego),
- gminni i prywatni operatorzy transportu publicznego.

Partnerzy programu:

- samorząd województwa,
- Koleje Wielkopolskie.

Beneficjenci:

- mieszkańcy metropolii,
- organizatorzy i operatorzy transportu publicznego.

Program 2.4

Infrastruktura i ruch rowerowy

Cel: Stworzenie spójnego systemu infrastruktury rowerowej wysokiej jakości, ułatwiającego codzienną mobilność i turystykę weekendową oraz zapewniającego dostępność rowerem wszystkich potencjalnych źródeł i celów podróży.

Uzasadnienie: Narastające problemy zatłoczenia komunikacyjnego, koszty rozwoju i utrzymania infrastruktury drogowej oraz umowy międzynarodowe dotyczące m.in. ochrony klimatu zmuszają do odstąpienia od promotoryzacyjnej koncepcji rozwoju systemu transportowego. Aglomeracja staje przed koniecznością zapewnienia mobilności mieszkańcom przy jednoczesnym ograniczaniu negatywnego wpływu transportu na jakość życia. Rozwiązaniem jest rozwój transportu publicznego oraz ruchu rowerowego i pieszego. Rower jest środkiem lokomocji, który zapewnia najszybsze przemieszczanie się na dystansie do 5 km w obszarach zurbanizowanych. Aglomeracja poznańska posiada dobre potencjalne warunki do rozwoju transportu rowerowego. Kliny zieleni umożliwiają rozwój szlaków prowadzących z centrum Poznania do odleglejszych części aglomeracji. W miastach i gminach, dzięki inicjatywom lokalnym, powiększa się sieć dróg rowerowych. Województwo wielkopolskie jako pierwsze w kraju zaoferowało mapy i szlaki rowerowe w formie podkładów i śladów GPS. Aglomeracja poznańska obfituje w imprezy i rajdy rowerowe. Ruch rowerowy w aglomeracji systematycznie wzrasta (między 1988 a 2000 r. aż czterokrotnie!), jednak konieczne są dalsze działania na rzecz jego rozwoju. Ruch rowerowy nie jest alternatywą dla samochodu we wszystkich relacjach, jednak w istotny sposób może obniżyć natężenie ruchu samochodowego na obszarach zurbanizowanych. Znaczący odsetek podróży mieszkańców aglomeracji odbywa się na dystansie nie większym niż 5 km. Wzrost ruchu rowerowego wpływa także na poprawę zdrowia mieszkańców, przyczynia się do kształtowania więzi społecznych,

tworzy wizerunek miast i gmin jako przyjaznych dla mieszkańców, jest jednym z wyznaczników nowoczesnego stylu życia.

Wizja sukcesu: W wyniku realizacji programu ruch rowerowy będzie stanowić około 10% wszystkich podróży mieszkańców metropolii (w mniejszych miastach strefy podmiejskiej udział ten wyniesie nawet 15%). Infrastruktura rowerowa (m.in. drogi rowerowe) i organizacja ruchu (np. strefy uspokojonego ruchu) zapewni bezpieczny, wygodny i szybki dojazd rowerem ze wszystkich potencjalnych źródeł do wszystkich potencjalnych celów podróży. Samorządy podczas planowania i projektowania infrastruktury rowerowej będą rozwijać różnorodne formy współpracy z organizacjami społecznymi zrzeszającymi rowerzystów. Rozwój infrastruktury rowerowej nie tylko zwiększy długość dróg rowerowych, ale będzie miał przede wszystkim wymiar jakościowy. Polepszy się komfort jazdy, coraz częściej na drogach rowerowych pojawiać się będzie nawierzchnia bitumiczna, rowerzyści nie będą zmuszeni pokonywać wysokich krawężników, a oznakowanie tras stanie się bardziej czytelne. Drogi rowerowe i obszary przyjazne rowerzystom zapewnią większą wygodę, szybkość i bezpieczeństwo poruszania się niż na jezdniach z ruchem samochodowym. Dzięki temu rower stanie się realną alternatywą dla samochodu przy podróżach na krótszych dystansach. Nastąpi efektywny wzrost jakości życia poprzez poprawę mobilności, redukcję zanieczyszczeń oraz zwiększenie atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej metropolii.

Proponowane działania:

- 2.4.1. Wypracowanie standardów projektowania i budowy infrastruktury rowerowej. Sprecyzowanie standardów jakościowych i ujednolicenie rozwiązań technicznych na obszarze metropolii, tak by infrastruktura rowerowa stanowiła spójny i czytelny, nawet dla innych użytkowników dróg, system.
- 2.4.2. Stworzenie systemu „Bike&Ride”. Budowa parkingów rowerowych i wypożyczalni rowerów przy przystankach transportu zbiorowego.
- 2.4.3. Opracowanie jednolitego systemu informacji o drogach i szlakach rowerowych w metropolii. Stworzenie systemu informacji na temat bezpiecznej i wygodnej możliwości przejazdu pomiędzy różnymi miejscami z wykorzystaniem systemów GPS, wyszukiwarka (planer) połączeń komunikacyjnych i szlaków turystycznych dla metropolii jako instrument promocji ruchu rowerowego.
- 2.4.4. Budowa spójnego systemu dróg rowerowych i infrastruktury towarzyszącej. Stworzenie przyjaznego rowerzystom systemu infrastruktury nie tylko poprzez nowe drogi rowerowe, ale również działania niskokosztowe (kontrapasy, skróty rowerowe, parkingi).
- 2.4.5. Promocja transportu rowerowego w różnych grupach społecznych poprzez projekty edukacyjno-promocyjne, w tym m.in. „Uczeń na rowerze” (umożliwienie uczniom bezpiecznego dojazdu rowerem do szkół oraz bezpiecznego pozostawienia roweru na terenie szkoły), ogólnometropolitalną akcją „Dzień na rowerze”, programy uzupełniające szkolenie kierowców w zakresie respektowania ruchu rowerowego.
- 2.4.6. Metropolitalne Forum Rowerowe. Uruchomienie grup wymiany doświadczeń w celu udostępniania i rozwijania najlepszych praktyk w dziedzinie rozwiązań dla ruchu rowerowego.

Powiązania z innymi programami:

- 1.1. Koncepcja przestrzennego zagospodarowania metropolii poznańskiej.
- 1.2. Poprawa standardów planistycznych, urbanistycznych i architektonicznych.
- 2.1. Metropolitalny wielofunkcyjny węzeł transportowy.
- 2.2. Kolej metropolitalna.
- 2.3. Zintegrowany transport publiczny.
- 4.3. Metropolitalna oferta turystyczna.

Efekty i mierniki realizacji programu:

- długość nowych dróg rowerowych i kontrapasów,
- odsetek dróg budowanych w oparciu o standardy infrastruktury rowerowej,
- liczba przystanków transportu publicznego z infrastrukturą „Bike&Ride”,
- liczba osób objętych rowerowymi projektami edukacyjno-promocyjnymi.

Źródła finansowania:

- budżety gmin i powiatów,
- budżet państwa i województwa,
- fundusze europejskie,
- partnerstwo publiczno-prywatne (m.in. systemy GIS, parkingi rowerowe),
- fundusze ochrony środowiska.

Realizatorzy:

- samorządy miast, gmin i powiatów (jednostki ds. planowania przestrzennego, transportu publicznego i turystyki),
- samorząd województwa,
- zarządcy dróg,
- Poznańska Lokalna Organizacja Turystyczna,
- placówki oświatowe.

Partnerzy programu:

- organizacje rowerzystów,
- policja i straże gminne,
- firmy rozbudowujące własne systemy GIS,
- samorząd województwa.

Beneficjenci:

- mieszkańcy metropolii,
- turyści.

Program 3.1

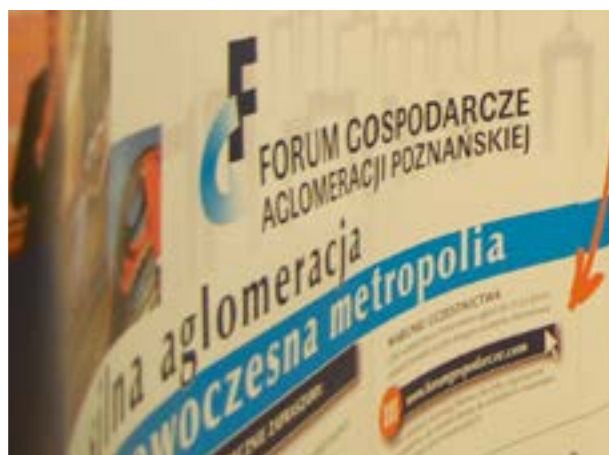
Harmonizacja wspierania gospodarki

Cel: Wzmocnienie potencjału gospodarczego metropolii poprzez poprawę zinstytucjonalizowanej współpracy podmiotów gospodarczych z samorządami.

Uzasadnienie: Aglomeracja poznańska jest jednym z najsilniejszych ekonomicznie obszarów wielkomiejskich w Polsce. Jej potencjał gospodarczy sukcesywnie wzrasta, przy czym tendencja ta występuje zarówno w Poznaniu, jak i w pozostałych gminach aglomeracji. Struktura branżowa przedsiębiorstw aglomeracji, odzwierciedla długoletnią tradycję wielkopolskiej gospodarności, a jednocześnie stanowi odpowiedź na współczesne wyzwania globalizacji i możliwości tworzenia gospodarki opartej na wiedzy. Dotychczasowe działania na rzecz wzmocnienia potencjału gospodarczego aglomeracji charakteryzują się jednak zbyt małą harmonizacją. W zakresie wspierania przedsiębiorczości gminy działają indywidualnie, przez co mogą osiągać słabsze od spodziewanych efekty i tracić korzyści ze współpracy. Samorządy lokalne skupiają aktywność na tworzeniu korzystnego klimatu inwestycyjnego, a działania przybierają postać ułatwień w sprawach urzędowych, szybszego załatwiania formalności i usprawniania obsługi petentów oraz udzielania ulg w podatku od nieruchomości. Niewystarczająco rozwinięty jest system pozyskiwania i udostępniania kompleksowej informacji o przedsiębiorstwach oraz tworzenia zbiorczej i pełnej oferty inwestycyjnej dla całej aglomeracji. Nie są prowadzone cykliczne badania na temat potrzeb przedsiębiorców i ich oczekiwań. Brakuje bardziej sformalizowanej, trwałej i skutecznej platformy kontaktu samorządów z przedsiębiorcami. Istnieje potrzeba podjęcia działań budujących innowacyjny klimat dla rozwoju społeczno-gospodarczego aglomeracji. Konieczne jest umiejętne łączenie potencjału rozwojowego poszczególnych gmin

oraz wspólne wykorzystywanie przewag konkurencyjnych aglomeracji dla trwałego i równomiernego wzrostu gospodarczego wszystkich jednostek terytorialnych.

Wizja sukcesu: Aktywność gmin w tworzeniu i realizacji metropolitalnej polityki gospodarczej ulegnie znaczącemu zwiększeniu. Rozwinie się wymiana informacji gospodarczej między gminami oraz ich zaangażowanie w tworzenie strategii metropolitalnych o charakterze sektorowym, uwzględniających możliwości kształtowania gospodarczych powiązań sieciowych. Stworzenie i promocja zintegrowanej oferty inwestycyjnej wszystkich miast i gmin aglomeracji spowoduje intensyfikację napływu nowych inwestycji. Wzmocnieniu ulegnie reprezentacja przedsiębiorców jako strony w dialogu społecznym wobec władz samorządowych. Regularnie analizowany będzie klimat dla przedsiębiorczości w gminach metropolii z szerokim uwzględnieniem opinii środowisk biznesowych o działaniach na rzecz wspierania gospodarki i warunków inwestowania. Umocni się wizerunek sukcesu ekonomicznego metropolii poznańskiej - w otwartej gospodarce na wspólnym rynku europejskim. Określenie branż kluczowych oraz wskazanie sektorów kreatywnych, przy utrzymaniu zróżnicowania branżowego, pozwoli lepiej reagować na zjawiska i procesy w gospodarce krajowej i międzynarodowej oraz dostosowywać się do potrzeb globalnego rynku, szczególnie w zakresie transferu wiedzy i technologii.

Proponowane działania:

- 3.1.1. Utworzenie Obserwatorium Gospodarki i Rynku Pracy - określenie struktury organizacyjnej i zakresu merytorycznego działań oraz wspólnego systemu metodologicznego monitoringu gospodarczego (por. działanie 3.3.1), cykliczne zbieranie informacji o procesach gospodarczych i działalności innowacyjnej.
- 3.1.2. Identyfikacja i propagowanie w skali całej metropolii dotychczasowych lokalnych „dobrych praktyk” oraz działań usprawniających obsługę przedsiębiorców i wspierających rozwój przedsiębiorczości.
- 3.1.3. Koordynacja promocji gospodarczej metropolii — identyfikacja i propagowanie korzyści promocyjnych inwestorów i lokalnych przedsiębiorstw związanych z metropolią.
- 3.1.4. Stworzenie zbiorczej oferty inwestycyjnej metropolii, umożliwiającej przedsiębiorcom orientację w istniejącym zapleczu infrastrukturalnym pod kątem możliwości lokalizacji działalności gospodarczej (m.in. przeznaczenie terenów w dokumentach planistycznych, uzbrojenie w infrastrukturę techniczną, obsługa komunikacyjna).
- 3.1.5. Udostępnianie informacji przedsiębiorcom o aktywności lokalnych podmiotów otoczenia biznesu — ukierunkowanie działalności wortalu „Firma” na obszar całej aglomeracji.
- 3.1.6. Poprawa jakości kontaktu instytucji samorządowych z przedsiębiorstwami m.in. poprzez zwiększenie możliwości promowania przedsiębiorców metropolii podczas targów i wyjazdów studyjnych przedstawicieli władz samorządowych.
- 3.1.7. Stworzenie modelu współpracy samorządów i sektora prywatnego w systemie partnerstwa publiczno-prywatnego jako elementu pobudzania gospodarki (Metropolitalne Biuro Doradztwa w Zakresie Partnerstwa Publiczno-Prywatnego).

Powiązania z innymi programami:

- 3.2. Powiązania i transfer technologii.
- 3.3. Monitoring podaży i popytu na pracę.
- 3.4. Współpraca systemu edukacji z gospodarką.
- 5.3. Metropolitalny system informacyjny.
- 5.4. Strategia marki i produkty metropolitalne.
- 5.5. Metropolia w sieci międzynarodowej.

Effekty i mierniki realizacji programu:

- liczba przedsiębiorstw objętych szczegółowymi badaniami gospodarczymi,
- liczba nowych rozwiązań usprawniających obsługę przedsiębiorców,
- liczba targów i wyjazdów studyjnych z informacją gospodarczą o metropolii,
- dochody samorządów lokalnych związane z prowadzoną na ich terenie działalnością gospodarczą.

Źródła finansowania:

- budżety gmin i powiatów,
- budżet województwa,
- środki uczelni wyższych,
- fundusze europejskie,
- partnerstwo publiczno-prywatne,
- środki organizacji gospodarczych.

Realizatorzy:

- Obserwatorium Gospodarki i Rynku Pracy,
- Stowarzyszenie Metropolia Poznań,
- samorządy miast, gmin i powiatów (jednostki ds. wspierania przedsiębiorczości i promocji gospodarczej).

Partnerzy programu:

- organizacje gospodarcze,
- uczelnie wyższe,
- jednostki naukowo-badawcze,
- samorząd województwa.

Beneficjenci:

- przedsiębiorcy,
- samorządy lokalne,
- mieszkańcy metropolii.

Program 3.2

Powiązania i transfer technologii

Cel: Rozszerzenie związków technologicznych i organizacyjnych pomiędzy przedsiębiorstwami oraz ich powiązań z nauką i otoczeniem biznesu w celu podniesienia innowacyjności i zwiększenia konkurencyjności na rynku krajowym i międzynarodowym.

Uzasadnienie: Gospodarka aglomeracji charakteryzuje się małą intensywnością technologicznych powiązań przedsiębiorców. Współpraca nauki i przemysłu w zakresie transferu technologii jest niedostatecznie rozwinięta. Komercyjna oferta nauki i otoczenia biznesu dla gospodarki nie jest sprecyzowana i w zbyt małym stopniu odzwierciedla potencjał naukowy poznańskich uczelni. Stosunkowo słabo funkcjonuje platforma kontaktu podmiotów nauki i otoczenia biznesu z przedsiębiorcami, a jej elementy nie dotyczą transferu technologii. Inwestorzy zagraniczni zbyt rzadko korzystają z dorobku naukowo-badawczego lokalnych instytucji, zasilając się technologicznie poprzez jednostki w krajach macierzystych. W aglomeracji w sposób ograniczony funkcjonują klastry gospodarcze z udziałem jednostek naukowo-badawczych. Z nielicznymi wyjątkami brakuje odpowiedniej aktywności gmin podmiejskich we wspieraniu innowacyjności. Poznański ośrodek naukowo-badawczy i akademicki może być źródłem przewagi konkurencyjnej dla całej aglomeracji, jednak warunkiem jego wykorzystania jest podjęcie dalszych wysiłków na rzecz budowania innowacyjnego i przedsiębiorczego klimatu rozwoju

jednostek terytorialnych. Wspieranie innowacyjności w aglomeracji wymaga nie tylko rozwoju podmiotów otoczenia biznesu, ale także skoordynowania oferty ich usług i podniesienia efektywności pracy. Konieczne wydaje się podjęcie proinnowacyjnych przedsięwzięć w mniejszych gminach aglomeracji, najlepiej we współpracy z Poznaniem.

Wizja sukcesu: Oferta podmiotów metropolitalnego sektora innowacji, w szczególności jednostek tworzących poznański ośrodek naukowo-badawczy, zostanie ukierunkowana na potrzeby przedsiębiorców i będzie przez nich aktywnie wykorzystywana. Zwiększy się dostępność do informacji i usług doradczych poprzez stworzenie interaktywnej bazy danych, umożliwiającej pełny przegląd ofert podmiotów naukowo-badawczych i usługowych oraz kojarzenie partnerów do transferu wiedzy i technologii. Wykorzystane zostaną możliwości aktywnego stymulowania tworzenia i rozwoju sieci powiązań technologicznych w preferowanych sektorach gospodarczych metropolii. Metropolia będzie liderem i wzorem wdrażania strategii innowacyjności w Wielkopolsce. Zagraniczne środki pomocowe będą w dużej mierze przeznaczane na rzecz powstawania klastrów, które wykorzystają ekonomiczno-społeczne efekty współpracy w przestrzeni oraz podejmą kooperację z zagranicznymi partnerami. Powstaną kluczowe branże innowacyjne, a odpowiednio uruchomione mechanizmy rynkowe i współpraca w ramach PPP będą wspierać rozwój sektorów kreatywnych w metropolii. Podmioty metropolitalnego sektora innowacji zintegrują się przy współudziale samorządów lokalnych, których kluczowe znaczenie wynika z bliskiego kontaktu z uczestnikami życia gospodarczego.

Proponowane działania:

- 3.2.1. Bank informacji na temat podmiotów wspomagających transfer technologii oraz sformalizowanych powiązań gospodarczych, w tym klastrów wysokich technologii i sektorów kreatywnych — rozszerzenie i promocja Wielkopolskiej Platformy Innowacyjnej na obszarze całej metropolii.
- 3.2.2. Utworzenie forum kontaktów przedsiębiorców z przedstawicielami nauki i otoczenia biznesu — kojarzenie partnerów i inicjowanie partnerskich relacji między podmiotami lokalnego systemu innowacji dla poprawy funkcjonowania metropolitalnej gospodarki.
- 3.2.3. Identyfikacja branż kluczowych i stworzenie zachęt dla środowiska naukowego i gospodarczego do poszukiwania nowych zastosowań dla odkryć i wynalazków z branż kluczowych.
- 3.2.4. Wykorzystanie kapitału wiedzy i potencjału edukacyjnego poznańskiego ośrodka badawczego i akademickiego w podnoszeniu innowacyjności gospodarki i wzmocnienie powiązań organizacyjnych przedsiębiorstw w przestrzeni metropolii.
- 3.2.5. Rozwój instrumentów finansowania innowacji, dostosowanych do potrzeb przedsiębiorstw, tworzenie warunków dla akumulacji kapitału do tworzenia przedsięwzięć opartych na nowoczesnej technologii, potrafiącej konkurować na rynkach międzynarodowych.
- 3.2.6. Rozwój ponadregionalnej współpracy technologicznej firm — podnoszenie zdolności firm do funkcjonowania na rynkach ponadregionalnych i uczestnictwa w międzynarodowych projektach badawczo-rozwojowych.
- 3.2.7. Stałe formy promocji i popularyzacji osiągnięć w zakresie innowacyjności — konkursy talentów i najlepszych pomysłów, (międzyuczelniana liga innowacji i wynalazków, kierunkowanie prac magisterskich na ich wykorzystanie w praktyce – bank prac o aglomeracji i innowacjach).

Powiązania z innymi programami:

- 3.1. Harmonizacja wspierania gospodarki.
- 3.4. Współpraca edukacji z gospodarką.
- 5.5. Metropolia w sieci międzynarodowej.

Efekty i mierniki realizacji programu:

- liczba instytutów/katedr/zakładów posiadających ofertę dla biznesu i podejmujących z nim współpracę,
- liczba przedsiębiorstw korzystających z oferty uczelni wyższych i jednostek naukowo-badawczych z obszaru metropolii,
- wartość umów dotyczących współpracy przedsiębiorstw i środowiska naukowego w zakresie transferu technologii,
- liczby osób zatrudnionych w dziedzinach opartych na wiedzy i branżach wysokiej techniki,
- liczba działających w metropolii klastrów.

Źródła finansowania:

- budżety gmin i powiatów,
- środki uczelni wyższych i jednostek naukowo-badawczych,
- fundusze europejskie,
- partnerstwo publiczno-prywatne,
- środki organizacji gospodarczych.

Realizatorzy:

- samorządy miast, gmin i powiatów (jednostki ds. gospodarki),
- Stowarzyszenie Metropolia Poznań,
- Obserwatorium Gospodarki i Rynku Pracy.

Partnerzy programu:

- samorząd województwa,
- uczelnie wyższe, jednostki naukowo-badawcze,
- centra innowacji i transferu technologii,
- parki naukowo-technologiczne,
- inkubatory przedsiębiorczości,
- organizacje gospodarcze.

Beneficjenci:

- przedsiębiorcy,
- mieszkańcy metropolii,
- uczelnie wyższe, jednostki naukowo-badawcze.

Program 3.3

Monitoring podaży i popytu na pracę

Cel: Wdrożenie systemu monitoringu podaży i popytu na pracę, umożliwiającego osiągnięcie optymalnego zatrudnienia na obszarze metropolii poprzez jak najpełniejsze zagospodarowanie zasobów ludzkich przy wykorzystaniu istniejących i nowo tworzonych miejsc pracy.

Uzasadnienie: Cechą charakterystyczną funkcjonującego obecnie obligatoryjnego monitoringu rynku pracy w Polsce jest zbieranie informacji na temat poziomu nierównowagi tego rynku, czyli bardzo dokładnych danych dotyczących poziomu i struktury bezrobocia. Niestety monitoring stanu rynku pracy odbywa się bez równoległej analizy wielkości i struktur elementów tego rynku, tj. podaży i popytu na pracę. Prowadzi to w konsekwencji do gromadzenia informacji o rezultatach, a nie o przyczynach procesów zachodzących na rynku pracy. Dane dotyczące ofert pracy rejestrowane przez urzędy pracy są niereprezentatywne ze względu na brak przepisów zobowiązujących pracodawców do sprawozdawczości w zakresie przygotowywanych ofert. Poziom aglomeracyjny funkcjonowania rynku pracy wydaje się predysponowany do budowy systemów monitoringu popytu i podaży na pracę. Monitoring dwóch stron rynku pracy zwiększa szanse na poprawę stanu rynku pracy oraz na jego zrównoważenie. Rozpoznanie poziomu i struktury popytu na pracę, a zwłaszcza jego zmian w przyszłości, powinno stanowić istotny czynnik kształtujący wielkość i strukturę oferty kształcenia oferowanego przez placówki edukacyjne, szczególnie o charakterze zawodowym.

Wizja sukcesu: Metropolia będzie dysponować systemem monitoringu podaży i popytu na pracę, obejmującym stan i strukturę osób poszukujących pracy oraz stan i strukturę wolnych miejsc pracy. System monitoringu opierać się będzie zarówno na zbieraniu danych pochodzących ze

sprawozdawczości instytucji pośrednictwa pracy, jak i z badań bezpośrednich prowadzonych w oparciu o techniki ankiety i wywiadu pogłębionego. Na obszarze metropolii będzie działać Obserwatorium Gospodarki i Rynku Pracy, które zgromadzi informacje na temat stanu i przemian każdej ze stron lokalnego rynku pracy. Obserwatorium będzie realizować reprezentatywne badania ankietowe pracowników oraz pracodawców, prowadzić system rejestracji i monitoringu ofert szkół i instytucji szkoleniowych w kontekście potrzeb rynku pracy. W metropolii działać będzie portal społecznościowy będący innowacyjną platformą pośrednictwa pracy. Efektywnie funkcjonujący monitoring podaży i popytu na pracę zapewni niski poziom bezrobocia i zbliżenie się do stanu pełnego zatrudnienia.

Proponowane działania:

- 3.3.1. Powstanie Obserwatorium Gospodarki i Rynku Pracy (por. działanie 3.1.1), którego zadaniem w części dotyczącej rynku pracy będzie prowadzenie działań wymienionych w niniejszym programie.
- 3.3.2. Opracowanie i uruchomienie systemu cyklicznego monitoringu ofert pracy, ukazujących się w prasie oraz na portalach pośrednictwa pracy.
- 3.3.3. Opracowanie i uruchomienie systemu cyklicznego monitoringu podaży i popytu na pracę poprzez realizację reprezentatywnych badań ankietowych pracowników i pracodawców.
- 3.3.4. Opracowanie i uruchomienie systemu rejestracji i monitoringu szkół i instytucji szkoleniowych z uwzględnieniem stanu i zmian struktury ich oferty kształcenia w kontekście potrzeb rynku pracy.
- 3.3.5. Utworzenie portalu internetowego (społecznościowego) dla potrzeb rejestracji osób poszukujących pracy i przedsiębiorców poszukujących pracowników na terenie metropolii.
- 3.3.6. Promocja portalu poprzez stworzenie sieci współpracy z samorządem lokalnym, przedsiębiorstwami i z biurami karier szkół wyższych oraz szkołami zawodowymi z terenu metropolii.
- 3.3.7. Przygotowanie dla osób zarejestrowanych w portalu oferty szkoleń ukierunkowanych na lepsze dostosowanie kwalifikacji i umiejętności do popytu na pracę.
- 3.3.8. Opracowanie i uruchomienie systemu dofinansowania tworzenia nowych miejsc pracy przez pracodawców w przypadku zatrudniania osób zarejestrowanych w portalu.
- 3.3.9. Spójny system informacyjny, zawierający dane ze wszystkich wymienionych w programie platform, ze szczególnością danych co najmniej do poziomu gminy.

Powiązania z innymi programami:

- 3.1. Harmonizacja wspierania gospodarki.
- 3.4. Współpraca edukacji z gospodarką.
- 5.3. Metropolitalny system informacyjny.

Efekty i mierniki realizacji programu:

- liczba osób poszukujących pracy i pracodawców objętych poszczególnymi formami monitoringu,
- liczba ofert pracy zgromadzonych w bazie danych,
- liczba szkół i instytucji szkoleniowych objętych monitoringiem,
- liczba uruchomionych szkoleń i kursów oraz osób w nich uczestniczących,
- liczba osób, które znalazły pracę po odbytym kursie lub szkoleniu.

Źródła finansowania:

- budżety powiatów,
- fundusze europejskie,
- partnerstwo publiczno-prywatne.

Realizatorzy:

- Obserwatorium Gospodarki i Rynku Pracy,
- Powiatowy Urząd Pracy.

Partnerzy programu:

- Powiatowa Rada Zatrudnienia,
- uczelnie wyższe,
- szkoły,
- organizatorzy kursów szkoleniowych,
- organizacje gospodarcze,
- kluby pracy (gminne, OHP).

Beneficjenci:

- pracownicy,
- bezrobotni,
- absolwenci,
- pracodawcy,
- samorządy lokalne.

Program 3.4

Współpraca systemu edukacji z gospodarką

Cel: Wypracowanie modelu współpracy edukacji z gospodarką, zapewniającego lepsze dopasowanie oferty kształcenia do kwalifikacji i umiejętności oczekiwanych przez pracodawców.

Uzasadnienie: Jedną z podstawowych potrzeb rynku pracy jest konieczność dostosowania oferty edukacyjnej do struktury i poziomu kwalifikacji oraz umiejętności oczekiwanych przez pracodawców na oferowanych i nowo tworzonych miejscach pracy. Słaba korelacja między strukturą kierunków kształcenia a potrzebami rynku pracy może doprowadzić do zagrożenia w postaci bezrobocia strukturalnego, którego ograniczanie za pomocą aktywnej polityki rynku pracy przynosi niewielkie rezultaty. Bardzo istotną potrzebą staje się również realizacja działań aktywizujących mieszkańców w celu rozwoju nowoczesnego kapitału społecznego, w tym przede wszystkim poprawy kreatywności. Właściwe wykorzystanie i ukierunkowanie kreatywności na etapie kształcenia zwiększa szanse na wzrost innowacyjności społeczeństwa. Z uwagi na uwarunkowania prawno-organizacyjne i funkcjonalno-przestrzenne w sferach oświaty i gospodarki, koordynowanie działalności placówek edukacyjnych w powiązaniu z potrzebami rynku pracy możliwe jest tylko na poziomie całej aglomeracji jako wykształconego lokalnego rynku pracy, który charakteryzuje się dużą mobilnością pracowników i uczniów w relacjach międzygminnych.

Wizja sukcesu: Wypracowanie w aglomeracji modelu współpracy systemu edukacji z gospodarką zapewni korzyści trzem zasadniczym grupom: uczniom i studentom, przedsiębiorcom i samorządom lokalnym. Dla uczniów i studentów będzie oznaczać to nabycie umiejętności do działań kreatywnych i zespołowych, lepszą preorientację zawodową w kontekście potrzeb rynku pracy, kształtowanie kwalifikacji i umiejętności praktycznych w powiązaniu z oczekiwaniami nowoczesnej gospodarki. Bezpośrednią korzyścią dla

pracodawców będzie lepsze przygotowanie przyszłych pracowników oraz możliwość wpływu na zmiany kierunków kształcenia na poziomie szkolnictwa zawodowego i wyższego, a także aktywny udział w procesie ewaluacji absolwentów. Samorządy otrzymają możliwość bieżącego dostosowywania struktury systemu edukacji i kierunków kształcenia do potrzeb gospodarki. Lepsze dopasowanie popytu i podaży na pracę skutkować będzie niższym poziomem bezrobocia i doprowadzi do wzrostu poziomu i warunków życia. Działania podejmowane na poszczególnych szczeblach kształcenia zwiększą kreatywność pracowników oraz podniosą poziom ich kwalifikacji i umiejętności w strukturze zgodnej z oczekiwaniami rynku pracy. Organizowane będą zajęcia rozwijające umiejętności praktycznego wykorzystania naturalnej kreatywności człowieka i pracy zespołowej oraz działania z zakresu poradnictwa zawodowego pomagające w wyborze ścieżki kształcenia w powiązaniu z sytuacją rynku pracy. Na poziomie szkolnictwa zawodowego i wyższego zainicjowana zostanie sieć współpracy między szkołami a przedsiębiorcami, umożliwiająca zaangażowanie praktyków w proces edukacyjny, odbywanie staży i praktyk u pracodawców, profilowanie kształcenia zgodnie z potrzebami pracodawców, rozszerzenie działalności uczelnianych biur karier i ocenę efektów kształcenia w kontekście powiązania z potrzebami gospodarki. Efektywnie funkcjonująca współpraca systemu edukacji z gospodarką zapewni harmonizację podaży i popytu na pracę i ułatwi mieszkańcom znalezienie zatrudnienia odpowiadającego ich kwalifikacjom i aspiracjom.

Proponowane działania:

- 3.4.1. Przygotowanie założeń organizacyjnych i finansowych systemu koordynacji zarządzania oświatą na poziomie ponadgimnazjalnym i współpracy gospodarki z edukacją.
- 3.4.2. Regularna weryfikacja oferty edukacyjnej i ciągłe dostosowywanie jej do potrzeb rynku.
- 3.4.3. Działania na poziomie edukacji wczesnoszkolnej i podstawowej – tworzenie warunków dla kształcenia umiejętności dzieci w zakresie kreatywności i pracy zespołowej poprzez zajęcia rozwijające umiejętności wykorzystania naturalnej kreatywności człowieka na wczesnych etapach rozwoju osobowościowego.
- 3.4.4. Działania na poziomie szkolnictwa gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego ogólnokształcącego – poradnictwo zawodowe ukierunkowane na kształtowanie umiejętności wyboru dalszej ścieżki kształcenia w oparciu o informacje uzyskane z bieżącego monitoringu rynku pracy.
- 3.4.5. Działania na poziomie szkolnictwa ponadgimnazjalnego zawodowego – rozwijanie sieci współpracy między szkołami zawodowymi a przedsiębiorcami, zwiększenie nacisku na kształcenie umiejętności praktycznych, umożliwianie odbywania staży i praktyk u pracodawców, profilowanie kształcenia pod kątem ich potrzeb.
- 3.4.6. Działania na poziomie szkolnictwa wyższego – rozwijanie sieci współpracy między szkołami wyższymi a przedsiębiorcami, zaangażowanie praktyków w proces edukacyjny, rozszerzanie działalności uczelnianych biur karier, ewaluacja efektów kształcenia w kontekście powiązania z potrzebami gospodarki.
- 3.4.7. Działania w zakresie kształcenia ustawicznego – przygotowanie oferty kształcenia ustawicznego, w tym m.in. w zakresie uzupełniania umiejętności nauczycieli akademickich i szkolnych o elementy wiedzy praktyków z dziedziny biznesu i samorządu.

Powiązania z innymi programami:

- 3.1. Harmonizacja wspierania gospodarki.
- 3.3. Monitoring podaży i popytu na pracę.
- 4.1. Jakość i organizacja edukacji.
- 5.1. Instytucje współpracy metropolitalnej.

Efekty i mierniki realizacji programu:

- stworzenie zintegrowanego systemu zarządzania oświatą na szczeblu ponadgimnazjalnym,
- liczba programów edukacyjnych i szkoleniowych dla poszczególnych szczebli oraz osób z nich korzystających,
- liczba programów współpracy między szkołami zawodowymi i wyższymi a przedsiębiorcami,
- liczba uczniów i studentów uczestniczących w praktykach i stażach u przedsiębiorców.

Źródła finansowania:

- budżety gmin i powiatów,
- fundusze europejskie,
- środki uczelni wyższych,
- środki przedsiębiorców prywatnych.

Realizatorzy:

- samorządy miast, gmin i powiatów (jednostki ds. oświaty),
- obserwatorium Gospodarki i Rynku Pracy,
- szkoły,
- uczelnie wyższe,
- placówki kształcenia ustawicznego.

Partnerzy programu:

- Powiatowa Rada Zatrudnienia,
- przedsiębiorcy,
- organizacje gospodarcze,
- kluby pracy.

Beneficjenci:

- uczniowie i studenci,
- pracownicy,
- przedsiębiorcy.

Program 4.1

Jakość i organizacja edukacji

Cel: Poprawa wyników edukacyjnych osiąganych przez uczniów, stworzenie systemu monitoringu i zarządzania przepływem uczniów między gminami i szkołami w celu obniżenia kosztów utrzymania placówek oświatowych.

Uzasadnienie: Aglomeracja poznańska jest znaczącym ośrodkiem edukacyjnym. Na jej obszarze zlokalizowanych jest ogółem 460 szkół różnego typu, w których łącznie kształcą się ponad 110 tys. dzieci i młodzieży. Zasięg oddziaływania niektórych szkół ponadpodstawowych wykracza poza obszar aglomeracji. Z punktu widzenia zarządzania oświatą istotne znaczenie ma proces suburbanizacji i zmiany demograficzne przyczyniające się do spadku liczby osób w wieku szkolnym w Poznaniu oraz jej wzrostu w gminach podmiejskich. Prowadzi to do powstania problemu niewystarczającego dostosowania infrastruktury szkolnej do potrzeb edukacyjnych. W Poznaniu występuje zasadniczo niedobór uczniów, wiążący się z brakiem wykorzystania w pełnym zakresie istniejącej infrastruktury edukacyjnej, co podwyższa jednostkowe koszty kształcenia i prowadzi do redukcji zatrudnienia, a nawet konieczności zamykania niektórych placówek. Z kolei gminy podmiejskie, w obliczu „wyżu demograficznego” i nadmiaru uczniów w stosunku do aktualnej bazy edukacyjnej, często podejmują decyzje o rozbudowie sieci szkolnej. To właśnie gminy podpoznańskie są obszarem na którym prowadzone są największe inwestycje w infrastrukturę edukacyjną. Jednak w związku z długotrwałością procesu inwestycyjnego i ograniczeniami budżetowymi rozbudowa sieci placówek oświatowych może nie nadążać za przyrostem liczby dzieci. W szkołach aglomeracji poznańskiej obserwuje się również zróżnicowanie szans i możliwości edukacyjnych. W szczególnie trudnej sytuacji są niektóre szkoły wiejskie z małą liczbą uczniów i niskimi wynikami egzaminów. Jednocześnie na specjalnościach edukacyjnych uczelni poznańskich kształcą się liczna grupa studentów,

którzy w czasie swoich praktyk pedagogicznych oraz innych przedmiotów mogą prowadzić fakultatywne zajęcia także dla uczniów w strefie podmiejskiej.

Wizja sukcesu: Na obszarze metropolii będzie działał system konkurencji między placówkami oświatowymi, stymulujący je do przygotowywania skutecznych programów kształcenia i rozwoju wychowanków. Wszystkie zainteresowane osoby, a zwłaszcza rodzice i uczniowie, będą mieć łatwy dostęp do informacji o wynikach poszczególnych jednostek oświatowych. Uczniowie z terenów oddalonych od centrum metropolii będą mogli uczęszczać w swoich szkołach na dodatkowe, bezpłatne zajęcia pozalekcyjne, prowadzone przez studentów dojeżdżających z poznańskich uczelni. Zajęcia te przyczynią się do wzrostu zainteresowania uczniów nauką, poprawy wyników szkolnych oraz większej równości szans edukacyjnych. Wszystkie gminy będą posiadać krótko- i długookresowe prognozy demograficzne, powiązane z polityką przestrzenną gminy, a także będą monitorować liczbę dzieci w wieku 0-6 lat oraz w wieku szkolnym w poszczególnych obwodach szkolnych. Na podstawie monitoringu liczby uczniów oraz kosztów kształcenia w poszczególnych szkołach będzie można wskazywać te szkoły i oddziały, w których przyjęcie określonej liczby uczniów spoza miasta lub gminy doprowadziłoby do racjonalizacji wykorzystania bazy oświatowej. Wypracowane zostaną jednolite zasady współpracy pomiędzy gminami w zakresie przepływu dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym.

Proponowane działania:

- 4.1.1. Zintegrowany system oceny szkół i przedszkoli. Stworzenie wszechstronnego systemu oceny funkcjonowania szkół i innych placówek oświatowych pod kątem podnoszenia jakości nauczania. Wyniki corocznej oceny poszczególnych placówek oświatowych powinny być publikowane w internecie oraz w lokalnej prasie, co pozwoli wszystkim mieszkańcom na szczegółowe zapoznanie się z dokonaniem szkół i przedszkoli, a jednocześnie zmobilizuje dyrektorów i kadrę pedagogiczną do ciągłej poprawy swoich osiągnięć. Najlepsze placówki w poszczególnych kategoriach mogą otrzymywać wyróżnienia i nagrody finansowe.
- 4.1.2. Uczelnie wyższe dla powszechnej edukacji w metropolii. Rozszerzenie oferty poznańskich uczelni dla edukacji w każdej grupie wiekowej (przedszkola, szkoły, nauczyciele, seniorzy), w tym m.in. organizacja dodatkowych zajęć pozalekcyjnych (w zakresie przedmiotów podstawowych oraz uzupełniających, takich jak np. teatr, muzyka, technika), prowadzonych przez studentów oraz stymulowanie rozwoju dzieci i młodzieży szczególnie uzdolnionej. Projekt powinien koncentrować się szczególnie na małych placówkach z terenów wiejskich. Skuteczność należy wzmocnić przez uruchomienie strony internetowej z listą gmin oraz szkół chętnych do zorganizowania dodatkowych zajęć. Udział w prowadzeniu zajęć powinien być zaliczany do programu studiów i wiązać się ze zwrotem ewentualnych kosztów (np. dojazdu) ponoszonych przez studentów.
- 4.1.3. Metropolitalny obserwator szkolny. Monitoring i prognozowanie liczby dzieci w wieku 0-16 lat w gminach i obwodach szkolnych, wprowadzenie systemu racjonalizacji przydziału zainteresowanych uczniów spoza Poznania do poznańskich szkół podstawowych i gimnazjów, wypracowanie jednolitych zasad współpracy pomiędzy gminami w zakresie przepływu dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym.

Powiązania z innymi programami:

- 3.4. Współpraca edukacji z gospodarką.
 4.2. Współpraca i uczestnictwo w kulturze.
 5.1. Instytucje współpracy metropolitalnej.
 5.2. Standardy usług publicznych.
 5.3. Metropolitalny system informacyjny.

Efekty i mierniki realizacji programu:

- wyniki nauczania uzyskiwane po szkole podstawowej, gimnazjum i na maturze,
- liczba zajęć dodatkowych, prowadzonych w szkołach przez studentów,
- liczba uczniów korzystających z zajęć dodatkowych, prowadzonych w szkołach przez studentów,
- liczba laureatów konkursów krajowych i międzynarodowych wśród uczniów metropolii,
- wskaźniki wykorzystania bazy oświatowej,
- koszty funkcjonowania szkół w przeliczeniu na liczbę uczniów.

Źródła finansowania:

- budżety gmin i powiatów,
- budżet państwa,
- środki uczelni wyższych,
- fundusze europejskie.

Realizatorzy:

- samorządy miast, gmin i powiatów (jednostki ds. oświaty),
- placówki oświatowe,
- uczelnie wyższe.

Partnerzy programu:

- Kuratorium Oświaty,
- media lokalne i regionalne,
- organizacje pozarządowe.

Beneficjenci:

- uczniowie,
- studenci,
- nauczyciele szkolni i akademicy,
- kadra zarządzająca,
- samorządy lokalne.

Program 4.2

Współpraca i uczestnictwo w kulturze

Cel: Wzmocnienie rozwoju kreatywnej, przedsiębiorczej i aktywnej społeczności lokalnej, zmniejszenie dysproporcji w dostępie do usług kultury, poprawa jakości życia mieszkańców całej metropolii poprzez uruchomienie wspólnych działań i usług kulturalnych oraz zapewnienie przepływu informacji na temat oferty kulturalnej Poznania i gmin podmiejskich.

Uzasadnienie: Wizytówkami kulturalnymi aglomeracji poznańskiej są bez wątpienia muzyka i teatr. Szeroka oferta w tym zakresie obejmuje zarówno cykliczne imprezy rangi międzynarodowej, jak i wydarzenia lokalne. W aglomeracji działa także kilkadziesiąt znaczących muzeów, salonów wystawowych i galerii. Obok stałych obiektów muzealnych co roku organizowane są dziesiątki tematycznych wystaw, imprez plenerowych i pokazów sztuki. Możliwości uczestniczenia mieszkańców aglomeracji w życiu kulturalnym powinny być jednak stale rozwijane. Starając się kształtować zbiorową tożsamość mieszkańców aglomeracji poznańskiej, uwzględniającą odniesienie do tradycji pracy organicznej – silnie obecnej w świadomości poznańskich i Wielkopolskich – należy uznać obszar kultury za przestrzeń zmiany społecznej, przewartościowania, przenoszenia akcentów. Kultura jest silnie związana z działalnością człowieka w społeczeństwie, a więc z jego ekspresją, z przedsiębiorczością i kreatywnością, które nie są jedynie cechami przedsiębiorców, ale charakteryzują większość ludzi, ukształtowanych w ten sposób przez szkoły, ośrodki kultury, muzea, biblioteki, uniwersytety. Strategicznym wyzwaniem jest włączenie tych miejsc do współpracy w budowie kultury kreatywności i współdziałania. Działania samorządów powinny być wspierane przez potencjał trzeciego sektora i zaangażowanie prywatnych przedsiębiorców. Kultura, posiadając silny komponent społeczny, ma wielki wpływ na wychowanie, zdolność do współpracy i kompromisu, twórczość, otwartość

oraz zaufanie społeczne. Bardzo duży potencjał kulturalny Poznania nie zawsze jest dostatecznie wykorzystywany przez mieszkańców aglomeracji. Jedną z przyczyn jest stosunkowo słaba promocja i niewystarczający przepływ informacji do mieszkańców strefy podmiejskiej. Z kolei szereg inicjatyw kulturalnych w gminach nie jest odpowiednio rozpropagowany w Poznaniu.

Wizja sukcesu: Mieszkańcy metropolii poznańskiej, zarówno Poznania, jak i wszystkich okolicznych miejscowości, będą postrzegać swoje miejsce zamieszkania jako kulturalną przestrzeń publiczną o wysokiej jakości usług kulturalnych i ich dobrej dostępności. Będą deklarować zadowolenie z życia „tutaj”, wynikające z aktywnej partycypacji w sferze społecznej poprzez uczestniczenie w kulturze. Wszystkie samorządy lokalne metropolii będą prowadziły w zasadniczych kwestiach wspólną politykę kulturalną, razem realizując liczne programy i stosując instrumenty organizacyjne i finansowe stymulujące mieszkańców do przedsiębiorczości, kreatywności, aktywności społecznej i gospodarczej w obszarze kultury. Mieszkańcy metropolii będą wysoko oceniać jakość organizacyjną szeroko pojętych usług kulturalnych i działań na rzecz lokalnej tożsamości. Wspierane i dofinansowywane będą także projekty kulturalne ukierunkowane bezpośrednio na grupy i osoby pozostające na marginesie życia społecznego w mieście czy gminie. Współpraca instytucji kultury ze szkołami pozwoli skuteczniej wypełniać zadania związane z misją upowszechniania kultury oraz wzmocni działania podejmowane w szkołach.

Proponowane działania:

- 4.2.1. Kultura wśród dzieci i młodzieży. Korelacja działalności domów kultury, lokalnych muzeów i bibliotek z programami edukacyjnymi szkół.
- 4.2.2. Kultura zmienia życie.
Angażowanie projektów i inicjatyw kulturalnych, powstałych m.in. w ramach „Poznańskiej Burzy Kulturalnej”, do zwiększenia poziomu uczestnictwa w kulturze, a także rozwiązywania lokalnych spraw i problemów oraz niwelowania deficytów społecznych, przy jednoczesnym zbliżeniu do dotychczas marginalizowanego odbiorcy kultury.
- 4.2.3. Kultura jest wszędzie. Dążenie do przełamania barier w dostępie do kultury oraz stymulowanie współpracy i przekraczanie granic działalności jednostek samorządowych, docieranie z ambitną ofertą kulturalną do różnych zakątków metropolii. Wsparcie ze szczebla metropolitalnego wydarzeń i inicjatyw (festiwale, widowiska plenerowe, festyny, koncerty, itp.) promujących lokalną (Poznań i gminy) oraz regionalną kulturę, tradycję, historię, sztukę i kuchnię.
- 4.2.4. Obywatelski mecenat kultury. Wzrost kreatywności i konkurencyjności w dziedzinie kultury poprzez zacieśnienie metropolitalnej sieci współpracy trzech sektorów: publicznego, prywatnego i obywatelskiego.
- 4.2.5. Potencjał kultury. Mobilizowanie społeczności lokalnych do włączenia się w projektowanie polityki kulturalnej gminy i metropolii oraz konstruowanie przez opiniotwórcze środowiska lokalne „mapy zasobów, potencjałów i deficytów kulturalnych”.
- 4.2.6. Kulturalna platforma informacyjna. Integracja informacji dotyczących wydarzeń kulturalnych w Poznaniu i gminach, wspólne kalendarium imprez umożliwiające „mobilność kulturalną” mieszkańców.

Powiązania z innymi programami:

- 1.3. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego.
- 4.1. Jakość i organizacja edukacji.
- 4.3. Metropolitalna oferta turystyczna.
- 4.6. Metropolia równych możliwości społecznych.
- 5.6. Tożsamość metropolitalna.

Efekty i mierniki realizacji programu:

- liczba instytucji, firm i organizacji pozarządowych działających w sektorze kultury oraz realizowanych przez nie projektów, festiwali, imprez,
- przychody uzyskiwane w ramach sektora usług kulturalnych oraz dochody podatkowe z tytułu tych działań,
- środki przeznaczone przez samorządy na prowadzenie i wspieranie działań kulturalne,
- kwoty wydawane w budżetach domowych na cele *stricte* kulturalne,
- liczba uczestników wydarzeń kulturalnych,
- jakościowe narzędzia monitoringu realizacji programu, stworzone przez Regionalne Obserwatorium Kultury UAM.

Źródła finansowania:

- budżety gmin, powiatów i województwa,
- fundusze europejskie,
- środki firm prywatnych i organizacji pozarządowych z dziedziny kultury.

Realizatorzy:

- samorządy miast, gmin i powiatów,
- samorządowe instytucje kultury,
- Stowarzyszenie Metropolia Poznań,
- Regionalne Obserwatorium Kultury UAM.

Partnerzy programu:

- samorząd województwa,
- szkoły i przedszkola,
- media lokalne i regionalne,
- organizacje pozarządowe, parafie,
- firmy prywatne.

Beneficjenci:

- mieszkańcy metropolii,
- twórcy kultury,
- turyści.

Program 4.3

Metropolitalna oferta turystyczna

Cel: Osiągnięcie spójności i koordynacja inicjatyw turystycznych i rekreacyjnych podejmowanych w metropolii poprzez tworzenie metropolitalnych produktów turystycznych, budowę wspólnego systemu informacji turystycznej, zintegrowaną promocję oraz kreatywne łączenie atrakcji, walorów, wydarzeń, usług i infrastruktury turystycznej w aglomeracji.

Uzasadnienie: Wszystkie władze samorządowe w aglomeracji podejmują aktualnie działania w zakresie rozwoju turystyki, jednak stosowane metody oraz stopień koordynacji przedsięwzięć są bardzo zróżnicowane. Większość dotychczasowych działań charakteryzuje się ograniczeniem do obszaru danej jednostki terytorialnej, a przez to brakiem integralności i uporządkowania w skali całej aglomeracji. Stoi to w sprzeczności z punktem widzenia mieszkańców oraz odwiedzających, którzy postrzegają Poznań wraz z okolicami jako spójny obszar turystyczny i rekreacyjny. Problemem jest także niedostatek lub rozproszenie informacji z zakresu działalności turystycznej, zarówno po stronie zarządzających, jak i samych turystów, co z jednej strony utrudnia podejmowanie skutecznych decyzji strategicznych, a z drugiej nie pozwala wyeksponować pełnego wachlarza turystycznych atrakcji aglomeracji. Mimo dużego potencjału turystycznego głównym problemem aglomeracji jest brak uporządkowania walorów turystycznych w pakiety produktowe. Połączenie zestawu atrakcji, usług i infrastruktury oferowanych w przestrzeni miejskiej z możliwościami aktywności turystycznej na terenach podmiejskich stanowi podstawę do tworzenia pełnych, terytorialnych produktów turystycznych i rekreacyjnych, powstających „wokół” atrakcji i wypoczynku. Tworzenie metropolitalnych produktów turystycznych nie polega na tworzeniu gotowych komercyjnych pakietów dla turystów oraz mieszkańców aglomeracji. Proces ten opiera się na usystematyzowaniu i integracji atrakcji, walorów, wydarzeń, usług i infrastruktury znajdujących się na terenie poszczególnych jednostek administracyjnych

aglomeracji poznańskiej. Kierunkiem strategicznym rozwoju funkcji turystycznej w aspekcie infrastrukturalnym, instytucjonalnym oraz marketingowym powinna być synergia turystyki biznesowej, kulturowej (krajoznawczej) oraz kwalifikowanej (aktywnej). Wszelkie działania rozwojowe powinny uwzględniać umiejętne dopełnianie się ofert skierowanych do mieszkańców i turystów o motywach związanych z wolnym czasem (rekreacją, rozrywką i kulturą) z ofertami ukierunkowanymi na podróżujących służbowo. Wymiarem tego współrozwoju powinna być synergia czasowa (turystyka biznesowa wspierana w wymiarze tygodniowym od poniedziałku do piątku, turystyka kulturowa i aktywna w weekendy, czas urlopowy, święta), przestrzenna oraz promocyjna.

Wizja sukcesu: Rozwój turystyki i rekreacji w metropolii następował będzie w sposób zintegrowany i skoordynowany. Systematyczny monitoring stanu gospodarki turystycznej, koordynacja zarządzania, wzmocnienie promocji oraz wyprofilowane produkty turystyczne sprawiają, że Metropolia Poznań będzie znana na krajowym i europejskim rynku turystycznym, a jej ofertę będzie cechować innowacyjność, solidność jakościowa i elastyczność organizacyjna, a także harmonijne połączenie oferty dla podróżujących służbowo i w czasie wolnym. Spójna sieć punktów informacji turystycznej oraz portale internetowe umożliwią tworzenie nowych oraz wzbogacanie istniejących produktów: turystyki biznesowej, kulturowej, aktywnej i rekreacji. Zintegrowane podejście do terytorialnego zarządzania turystyką i jej promocji będzie wyróżnikiem Metropolii Poznań na tle innych aglomeracji.

Proponowane działania:

- 4.3.1. Zintegrowany system monitoringu i oceny rozwoju funkcji turystycznej. Stworzenie na szczeblu metropolii ośrodka monitorowania, gromadzenia i przetwarzania informacji na temat funkcjonowania turystyki, który pozwoli na podejmowanie skutecznych decyzji strategicznych dotyczących jej dalszego rozwoju i promocji.
- 4.3.2. Kompleksowy system informacji i promocji turystycznej. Integracja punktów informacji turystycznej („it”) w ramach metropolii (obsługa turystów i mieszkańców metropolii w zakresie „it”, dystrybucja materiałów informacyjno-promocyjnych, działalność komercyjna), stworzenie systemu turystycznej identyfikacji przestrzennej (także w powiązaniu z technologią GPS), oraz wdrożenie wspólnego portalu turystycznego w celu zwiększenia zasięgu i skuteczności działań promocyjnych, skłonienia turystów do przedłużenia pobytu na terenie metropolii i wzmocnienia zainteresowania jej ofertą wszystkich mieszkańców.
- 4.3.3. Zintegrowany produkt turystyki biznesowej. Podniesienie konkurencyjności produktu turystyki biznesowej Metropolii Poznań poprzez integrację ofert poszczególnych usługodawców i jednostek terytorialnych, prowadzenie wspólnego kalendarza konferencji targów i wydarzeń biznesowych, spójną promocję i akwizycję na szczeblu metropolitalnym oraz rozwój infrastruktury konferencyjno-targowej.
- 4.3.4. Zintegrowane produkty turystyki kwalifikowanej (aktywnej), kulturowej oraz rekreacji. Podniesienie atrakcyjności turystycznej Metropolii Poznań poprzez uporządkowanie istniejącej oferty w pakiety tematyczne, łączenie walorów Poznania z atrakcjami podmiejskimi oraz kreowanie innowacyjnych ofert i atrakcji z zakresu turystyki rowerowej, wodnej (m.in. w oparciu o rzekę Wartę), gier miejskich, szlaków tematycznych, cykli wydarzeń.

Powiązania z innymi programami:

- 1.3. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego.
- 2.4. Rozwój transportu rowerowego.
- 4.2. Współpraca i uczestnictwo w kulturze.
- 4.4. Metropolia sportu.
- 5.4. Strategia marki i produkty metropolitalne.
- 5.5. Metropolia w sieci międzynarodowej.

Efekty i mierniki realizacji programu:

- liczba turystów i poziom ich zadowolenia z pobytu w metropolii,
- liczba mieszkańców korzystających z oferty rekreacyjnej,
- liczba metropolitalnych pakietów turystycznych,
- liczba zintegrowanych punktów „it”,
- liczba osób korzystających z usług systemu „it” oraz metropolitalnego portalu turystycznego,
- liczba nowych wydarzeń i atrakcji.

Źródła finansowania:

- budżety gmin i powiatów,
- środki związków i stowarzyszeń samorządowych,
- budżet województwa,
- fundusze europejskie,
- partnerstwo publiczno-prywatne.

Realizatorzy:

- Poznańska Lokalna Organizacja Turystyczna,
- samorządy miast, gmin i powiatów (jednostki ds. turystyki i ds. promocji),
- związki i stowarzyszenia samorządowe (m.in. Związek Międzygminny Puszcza Zielonka, Stowarzyszenie Gmin WPN).

Partnerzy programu:

- samorząd województwa,
- media lokalne i regionalne,
- organizacje turystyczne,
- biura turystyczne.

Beneficjenci:

- mieszkańcy metropolii,
- turyści,
- przedsiębiorstwa turystyczne.

Program 4.4

Metropolia sportu

Cel: Wzrost zainteresowania sportem, upowszechnienie aktywności fizycznej, stworzenie możliwości sportowego współzawodnictwa mieszkańców miasta i poszczególnych gmin metropolii, rozbudowa nowoczesnej infrastruktury sportowej, w tym powstanie obiektów klasy międzynarodowej.

Uzasadnienie: Upowszechnienie sportu i aktywności ruchowej wśród mieszkańców metropolii oraz poprawa wyników sportowych wymaga odpowiedniej bazy infrastrukturalnej, systemu szkolenia oraz promocji. Większość nowoczesnych obiektów o standardzie międzynarodowym zlokalizowanych jest w Poznaniu. Mogą one posłużyć jako element wciąż rozbudowywanej i modernizowanej sieci obiektów sportowych, wspólnie tworzących ośrodek przygotowań olimpijskich, który mógłby być wykorzystywany do współzawodnictwa sportowego na arenie krajowej i międzynarodowej. Obok tego rodzaju infrastruktury należy również, wzorem programu „Orlik”, budować sieć nowoczesnych obiektów sportowych służących upowszechnianiu wybranych dyscyplin sportu. Wszelka rywalizacja sportowa budzi współcześnie duże zainteresowanie, przyciąga uwagę społeczną, wzmacnia aktywność fizyczną i sprzyja rozwojowi ekonomicznemu. Z tych powodów należy proponować zorganizowanie międzygminnych igrzysk sportowych oraz regularnych amatorskich rozgrywek ligowych. Szkolenie talentów dla sportu wyczynowego powinno odbywać się na bazie szerokiej działalności klubowej w gminach, uzupełnionej przez wyspecjalizowane centra doskonalenia dla poszczególnych dyscyplin. Od kilkunastu lat na świecie bardzo dynamicznie rozwija się także e-sport (sport elektroniczny), czyli turnieje gier komputerowych, podczas których konkurują ze sobą setki, a nawet tysiące osób. Wiele z jego form negatywnie wpływa na zdrowie i nie powinny być one promowane. Aglomeracja poznańska powinna stać się jednak jednym z głównych ośrodków rywalizacji w ramach e-sportu, opartej wyłącznie na nowych technologiach, w których do współzawodnictwa wykorzystuje się ruchy całego ciała.

Wizja sukcesu: W metropolii powstanie sieć obiektów klasy olimpijskiej, które staną się dla sportowców miejscem przygotowań do zawodów o charakterze międzynarodowym. Cyklicznie organizowane będą igrzyska sportowe młodzieży szkolnej oraz osób dorosłych, na których gminy będą licznie reprezentowane przez swoich przedstawicieli. Doświadczenia zdobyte podczas organizacji tego rodzaju zawodów będą wykorzystywane w trakcie starań o ważne międzynarodowe imprezy sportowe (w tym rangi europejskiej i światowej). Nowoczesne i funkcjonalne obiekty sportowe pozwolą przygotować i zorganizować profesjonalne zawody w niemal każdej dyscyplinie. Kuźnią talentów staną się sieci nowoczesnych obiektów sportowych dla poszczególnych dyscyplin (m.in. baseny, Orliki, hale sportowe), umożliwiające upowszechnienie jej uprawiania i wyłonienie zawodników odnoszących sukcesy międzynarodowe. Ich talenty będą doskonalone w metropolitalnych centrach szkoleniowych. Metropolia stanie się ośrodkiem e-sportu w jego zdrowej postaci.

Proponowane działania:

- 4.4.1. Metropolitalna sieć infrastruktury olimpijskiej. Rozbudowa sieci obiektów sportowo-rekreacyjnych najwyższej klasy, które będą wykorzystywane przez sportowców krajowych i zagranicznych w ramach przygotowań do ogólnopolskich i międzynarodowych zawodów sportowych z jednoczesnym umożliwieniem częściowego dostępu dla mieszkańców metropolii.
- 4.4.2. Sport u podstaw. Tworzenie we wszystkich gminach sieci ogólnodostępnych obiektów sportowych dla popularnych dyscyplin – ich wybór powinien nawiązywać do tradycji regionu, zainteresowań mieszkańców i opierać się na masowym, rodzinnym charakterze.
- 4.4.3. Amatorskie ligi metropolitalne. Rozwój form regularnego współzawodnictwa amatorskiego w poszczególnych dyscyplinach sportowych, obejmujących całą metropolię.
- 4.4.4. Organizowanie Igrzysk Sportowych Metropolii Poznań oraz cyklicznych imprez rekreacyjnych (np. biegi uliczne, rajdy rowerowe, imprezy nordic walking).
- 4.4.5. Promocja metropolii poprzez sport – aktywne ubieganie się o organizację imprez rangi międzynarodowej w oparciu o ofertę obiektów sportowych, rekreacyjnych i noclegowych całej metropolii.
- 4.4.6. Doskonalenie talentów sportowych. Stworzenie systemu selekcji najbardziej utalentowanych młodych sportowców w poszczególnych dyscyplinach oraz organizacja ich dalszego szkolenia w profesjonalnych klubach metropolii, działających w oparciu o lokalną tradycję w danej dyscyplinie, dorobek szkoleniowy, wsparcie sponsorskie i bazę infrastrukturalną – zapobieganie drenażowi utalentowanych sportowców przez inne metropolie.
- 4.4.7. Igrzyska Cybernetyczne (cyberigrzyska). Wykorzystanie bogatej bazy infrastrukturalnej metropolii do organizacji turniejów e-sportu, opartych wyłącznie na technologiach, w których do współzawodnictwa wykorzystuje się ruchy całego ciała.

Powiązania z innymi programami:

- 4.1. Jakość i organizacja edukacji.
- 4.3. Metropolitalna oferta turystyczna.
- 4.6. Metropolia równych możliwości społecznych.
- 5.4. Strategia marki i produkty metropolitalne.
- 5.6. Tożsamość metropolitalna.

Efekty i mierniki realizacji programu:

- liczba osób regularnie korzystających z obiektów sportowych,
- liczba uczestników wydarzeń sportowych,
- liczba metropolitalnych rozgrywek ligowych,
- liczba obiektów powstałych w ramach programów popularyzacji poszczególnych dyscyplin,
- liczba metropolitalnych centrów doskonalenia talentów w poszczególnych dyscyplinach sportowych.

Źródła finansowania:

- budżety gmin i powiatów,
- budżet województwa,
- budżet państwa,
- fundusze europejskie,
- partnerstwo publiczno-prywatne,
- środki klubów i związków sportowych,
- środki firm prywatnych.

Realizatorzy:

- samorządy miast, gmin i powiatów (jednostki ds. sportu i rekreacji),
- Stowarzyszenie Metropolia Poznań.

Partnerzy programu:

- organizacje i kluby sportowe,
- związki sportowe,
- samorząd województwa,
- media lokalne i regionalne,
- firmy prywatne,
- szkoły,
- Poznańska Lokalna Organizacja Turystyczna.

Beneficjenci:

- mieszkańcy metropolii,
- sportowcy amatorzy i wyczynowi,
- kluby sportowe.

Program 4.5

Bezpieczeństwo publiczne w metropolii

Cel: Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców i osób odwiedzających metropolię poprzez prowadzenie polityki profilaktycznej i prewencyjnej w stosunku do podstawowych zagrożeń zdrowia, życia i mienia.

Uzasadnienie: Za stan bezpieczeństwa na terenie aglomeracji poznańskiej odpowiadają służby podległe różnym organom rządowym i samorządowym, jak i innym instytucjom (policja, straż pożarna, straże gminne i miejskie, pogotowie ratunkowe i pogotowia techniczne). Służby działające na poziomie powiatowym w aglomeracji na podstawie porozumień funkcjonują w sposób zintegrowany (Komenda Miejska Policji i Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej). Porozumienia te są przykładem traktowania aglomeracji jako jednego wielkomiejskiego obszaru o zbliżonej skali zagrożeń. Do podstawowych zagrożeń bezpieczeństwa osobistego w aglomeracji zalicza się kradzieże mienia (w tym kradzieże samochodowe), demoralizację i przestępczość nieletnich, rozboje, narkomanię oraz przestępczość i wykroczenia na drogach. W Strategii Rozwoju Ratownictwa i Ochrony Przeciwpowodziowej dla Województwa Wielkopolskiego na lata 2010-2020 za najpoważniejsze zagrożenia aglomeracji poznańskiej uznaje się zagrożenie pożarowe oraz w komunikacji drogowej. Dyżurne siły ratownicze zorganizowane są w ramach głównych systemów polskiego ratownictwa, czyli Państwowego Systemu Ratownictwa Medycznego oraz Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Z przeprowadzonych diagnoz wynika, że w ramach aglomeracji dostępność ratownictwa medycznego jest zróżnicowana – wciąż występują miejsca, do których czas dotarcia zespołów ratowniczych przekracza ustawowe kryteria (8 i 15 min.). Budowa sprawnego, powszechnie dostępnego i opartego na najwyższych standardach systemu ratownictwa medycznego wymaga nie tylko działań podmiotu zobligowanego ustawowo (województwo), ale również znacznego zaangażowania i szerokiej współpracy samorządów terytorialnych. Większość problemów, z którymi borykają się służby ratownicze aglomeracji

poznańskiej, związanych jest z koniecznością integrowania wszelkich służb i instytucji odpowiedzialnych za szeroko rozumiane ratownictwo. W aglomeracji poznańskiej brakuje w pełni zintegrowanego Centrum Powiadamiania Ratunkowego, co powoduje problemy w koordynacji i współpracy służb ratowniczych na terenie całej aglomeracji. Z uwagi na charakter zagrożeń występujących w aglomeracji, działania służb związanych z bezpieczeństwem powinny poza ratownictwem zostać nakierowane na przeciwdziałanie i zapobieganie głównym zagrożeniom. Jednym z najważniejszych działań jest popularyzacja wiedzy z zakresu ratownictwa i bezpieczeństwa wśród samych mieszkańców oraz podmiotów gospodarujących w aglomeracji.

Wizja sukcesu: Dzięki działaniom informacyjnym, profilaktycznym, represyjnym i inwestycyjnym zwiększony zostanie poziom bezpieczeństwa w metropolii. Przyczyni się on do poprawy jakości życia mieszkańców i zwiększy atrakcyjność metropolii jako miejsca zamieszkania i inwestowania. Budowa sprawnego systemu ratownictwa medycznego w metropolii umożliwi udzielanie pomocy medycznej w odpowiednio krótkim czasie, co z kolei pozwoli poszkodowanym na zachowanie zdrowia i życia oraz szybszy powrót do aktywności zawodowej. Dzięki dobrej organizacji i zdecydowanym działaniom służb ratunkowych na obszarze metropolii zmniejszone zostaną wskaźniki śmiertelności i niepełnosprawności wśród ofiar wypadków drogowych, pożarów, katastrof i innych nagłych zdarzeń.

Proponowane działania:

- 4.5.1. Działania o charakterze promocyjno-informacyjnym i profilaktyczno-wychowawczym. Polityka informacyjna dotycząca uwarunkowań, przyczyn i zaleceń w zakresie bezpiecznych zachowań przed, w trakcie i po ustąpieniu zagrożeń, szkolenia dotyczące zapobiegania zagrożeniom oraz podstaw ratownictwa wśród dzieci i młodzieży jako stały element przedmiotowy w nauczaniu szkolnym, publikowanie w przystępnej formie instrukcji i wskazówek z zakresu bezpieczeństwa, dostarczanych do każdego gospodarstwa domowego w aglomeracji, pokazy publiczne, kursy i instruktaże.
- 4.5.2. Działania o charakterze restrykcyjno-represywnym. Prowadzenie w odniesieniu do zagrożeń komunikacyjnych akcji typu „Zero tolerancji na drogach aglomeracji” – represjonowanie wykroczeń przyczyniających się do powstawania zdarzeń drogowych, szczególnie w miejscach o wysokim stopniu zagrożenia.
- 4.5.3. Działania o charakterze inwestycyjnym. Monitoring miejsc publicznych oraz szczególnie zagrożonych, zwiększenie udziału specjalistów przeciwpożarowych już na etapie planowania inwestycji, wprowadzanie „czujek dymów” w budownictwie mieszkaniowym.
- 4.5.4. Doskonalenie systemu ratownictwa medycznego. Utworzenie systemu monitoringu i archiwizacji zdarzeń powodujących nagłe zagrożenia dla zdrowia, współpraca samorządów z wojewodą w zakresie planowania liczby i rozmieszczenia jednostek ratownictwa, utworzenie funduszu wsparcia systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego oraz koordynowanie jego integracji z innymi służbami bezpieczeństwa publicznego, akcje informacyjne dotyczące zasad korzystania z systemu ratownictwa.

Powiązania z innymi programami:

- 1.2. Poprawa standardów planistycznych, urbanistycznych i architektonicznych.
- 4.1. Jakość i organizacja edukacji.
- 4.6. Metropolia równych możliwości społecznych.
- 5.2. Standardy usług publicznych.
- 5.3. Metropolitalny system informacyjny.

Efekty i mierniki realizacji programu:

- zmniejszenie liczby przestępstw,
- wzrost wskaźników wykrywalności przestępstw,
- zmniejszenie liczby wypadków drogowych,
- zmniejszenie liczby pożarów w aglomeracji,
- skrócenie czasu dotarcia zespołów ratunkowych na miejsce zdarzenia.

Źródła finansowania:

- budżety gmin i powiatów,
- budżet województwa,
- budżet państwa,
- fundusze europejskie.

Realizatorzy:

- samorządy miast, gmin i powiatów (jednostki ds. bezpieczeństwa oraz zdrowia),
- Urząd Wojewódzki,
- jednostki Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego,
- jednostki policji,
- jednostki Państwowego Systemu Ratownictwa Medycznego,
- straże miejskie i gminne.

Partnerzy programu:

- samorząd województwa,
- organizacje pozarządowe,
- szkoły,
- media,
- przedsiębiorcy.

Beneficjenci:

- mieszkańcy metropolii,
- przedsiębiorcy.

Program 4.6

Metropolia równych możliwości społecznych

Cel: Poprawa warunków życia i bezpieczeństwa indywidualnego wszystkich mieszkańców metropolii poprzez prowadzenie aktywnej i skoordynowanej polityki w stosunku do osób niepełnosprawnych, ubogich i starszych, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i oferowanie działań prorodzinnych.

Uzasadnienie: Ze względu na starzenie się społeczeństwa oraz wysokie tempo życia współczesnego człowieka z roku na rok narasta także zagrożenie licznymi chorobami cywilizacyjno-społecznymi. Problemy finansowe polskiego systemu ochrony zdrowia oraz tendencje do niezdrowego trybu życia rozpowszechnione wśród wielu mieszkańców znajdują odzwierciedlenie w mniej korzystnych wskaźnikach poziomu zdrowotności w stosunku do krajów Europy Zachodniej. Należy więc rozwijać nowoczesny system ochrony zdrowia, polegający w dużej mierze na zapobieganiu zagrożeniom zdrowotnym poprzez szeroko rozumianą profilaktykę i promocję zachowań prozdrowotnych. Polityka społeczna jest realizowana głównie na szczeblu gminnym, uzupełnianym przez urzędy pracy, centra pomocy rodzinie i domy pomocy społecznej na poziomie powiatów. Na szczeblu aglomeracji nie są wykształcone mechanizmy koordynacji polityki społecznej. Mimo że aglomeracja poznańska należy do obszarów o wysokim poziomie życia i rozwoju gospodarczego, to na jej obszarze pojawiają się lokalne nasilenia problemów społecznych, takie jak m.in. bezrobocie, bieda, patologie społeczne. W najbliższej dekadzie w wiek emerytalny wejdą roczniki wyżu demograficznego lat 50. XX w. Z roku na rok wzrastać będzie zapotrzebowanie ludzi starszych na usługi medyczne i opiekuńcze a także edukacyjne, kulturalne, rekreacyjne i turystyczne. Alienacja zachowań, zanik więzi rodzinnych zwiększa potrzebę interwencji ręki publicznej (opieki socjalnej, zdrowotnej) w stosunku do osób samotnych, starszych, jak też osób niepełnosprawnych. Koniecznością staje się włączanie takich osób do życia społecznego. W obliczu postępującej

informatyzacji i elektronizacji codziennego życia niezbędna staje się edukacja informatyczna i uczenie ludzi starszych korzystania z usług świadczonych drogą elektroniczną (e-administracja, e-lekarz, e-handel itp.). W przypadku bezrobocia należy być przygotowanym na jego okresowe zwiększanie się, wywołane koniecznością dalszej restrukturyzacji lokalnej gospodarki, procesami jej globalizacji oraz cyklami koniunkturalnymi na świecie.

Wizja sukcesu: W metropolii powstaną kompleksowe programy profilaktyki zdrowotnej, obejmujące zarówno promocję zdrowego trybu życia, jak i zapobieganie konsekwencjom stanów chorobowych. Mieszkańcy uzyskają lepszy dostęp do usług medycznych i rehabilitacyjnych oraz innowacyjnych narzędzi z dziedziny e-zdrowia. Wspólne działania miasta, gmin i powiatu doprowadzą do większej skuteczności rozwiązywania problemów społecznych w skali całej metropolii. Realizacja innowacyjnych programów społecznych podniesie poczucie satysfakcji z życia i bezpieczeństwo osobiste mieszkańców. Wysoki poziom integracji społecznej i duża aktywność podmiotów ekonomii społecznej spowodują przywracanie kondycji psychofizycznej mieszkańców zagrożonych wykluczeniem. Zwiększy się napływ nowych mieszkańców, szukających dobrego miejsca do życia i pracy. Większy przyrost naturalny i migracyjny zapewni metropolii długofalowy rozwój. Dzięki nowatorskim i skutecznym działaniom prospołecznym, metropolia będzie postrzegana jako obszar równych szans dla osób w różnym wieku i w różnej kondycji psychofizycznej.

Proponowane działania:

- 4.6.1. Profilaktyka i promocja zachowań prozdrowotnych. Koordynacja działań profilaktycznych, prowadzonych przez liczne podmioty, m.in. samorządy, organizacje pozarządowe, Wielkopolskie Centrum Zdrowia Publicznego oraz Narodowy Fundusz Zdrowia. Duże wspólne projekty wykorzystujące najnowocześniejsze rozwiązania medyczne mają większą skuteczność i przyczyniają się do wzrostu świadomości zdrowotnej.
- 4.6.2. Aktywizacja osób starszych i samotnych. Sieć klubów aktywnego seniora zapewniających rehabilitację fizyczną przy jednoczesnej możliwości uczestnictwa w zajęciach edukacyjnych (np. informatycznych, zapobiegających ekskluzji elektronicznej), kulturalnych, turystycznych i rekreacyjnych. Organizacja specjalistycznych usług opiekuńczych o rozszerzonym zakresie, zwiększenie liczby miejsc w dziennych i całodobowych placówkach opiekuńczych, wzmacnianie wolontariatu w świadczeniu usług na rzecz seniorów.
- 4.6.3. Wsparcie społeczne osób długotrwale bezrobotnych i bezdomnych. Wdrażanie programów readaptacji społecznej, organizowanie szkoleń zawodowych dla osób zagrożonych ekskluzją, współpraca z pracodawcami i wzmacnianie podmiotów ekonomii społecznej.
- 4.6.4. Wsparcie społeczne osób niepełnosprawnych. Wypracowanie wspólnej polityki społecznej, uwzględniającej potrzeby i możliwości osób niepełnosprawnych oraz możliwość pozyskania na ten cel środków PFRON. Podejmowanie wspólnych projektów w obrębie metropolii – spółdzielnie mieszkań chronionych, likwidowanie barier architektonicznych, punkty informacji dla osób niepełnosprawnych, warsztaty terapii zajęciowej.
- 4.6.5. Metropolia przyjazna rodzinie. Wsparcie społeczne rodzin z dziećmi do lat 18 (szczególnie wielodzietnych) poprzez mechanizmy dofinansowania „zielonych przedszkoli” oraz system zniżek prorodzinnych na wybrane usługi (element Poznańskiej Elektronicznej Karty Aglomeracyjnej).

Powiązania z innymi programami:

- 4.1. Jakość i organizacja edukacji.
- 4.2. Współpraca i uczestnictwo w kulturze.
- 4.4. Metropolia sportu.
- 4.5. Bezpieczeństwo publiczne w metropolii.

Efekty i mierniki realizacji programu:

- liczba osób uczestniczących w programach profilaktycznych,
- zmniejszenie liczby zgonów spowodowanych chorobami cywilizacyjnymi,
- wzrost przeciętnej długości życia,
- poprawa struktury form udzielanej pomocy społecznej (m.in. wzrost udziału pracy socjalnej, spadek pomocy materialnej),
- zwiększona dostępność usług społecznych dla osób starszych,
- poprawa wskaźnika przyrostu naturalnego,
- wzrost aktywności społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem.

Źródła finansowania:

- budżety gmin i powiatów,
- budżet województwa,
- fundusze europejskie,
- środki organizacji pozarządowych,
- partnerstwo publiczno-prywatne.

Realizatorzy:

- samorządy miast, gmin i powiatów (jednostki ds. pomocy społecznej),
- powiatowe i wojewódzkie urzędy pracy.

Partnerzy programu:

- placówki służby zdrowia,
- NFZ i PFRON,
- organizacje pozarządowe, partnerzy socjalni, wolontariat, kluby pracy,
- media lokalne i regionalne,
- pracodawcy prywatni.

Beneficjenci:

- mieszkańcy metropolii, szczególnie rodziny z dziećmi, osoby starsze i samotne,
- grupy zagrożone wykluczeniem społecznym.

Program 5.1

Instytucje współpracy metropolitalnej

Cel: Stworzenie i rozwijanie odpowiedniej podbudowy instytucjonalnej i kadrowej dla inicjowania i wdrażania polityki rozwoju metropolii we współpracy z mieszkańcami, nauką i biznesem.

Uzasadnienie: Modyfikacja mechanizmów zarządzania publicznego w skali aglomeracji jest warunkiem koniecznym dla wdrożenia programów strategicznych. Integracja zarządzania powinna następować niezależnie od tego, czy i kiedy uchwalona zostanie ustawa metropolitalna. Dalsza ścieżka integracji metropolitalnej powinna w związku z tym opierać się przede wszystkim na zintensyfikowaniu oddolnej i dobrowolnej współpracy samorządów. Do tej pory jej najważniejszymi przejawami było tworzenie stowarzyszeń (m.in. Poznańska Lokalna Organizacja Turystyczna) i spółek (Aquanet S.A.) integrujących miasto Poznań z gminami podmiejskimi oraz zawieranie porozumień w poszczególnych sprawach. W aglomeracji powstaje jednak w ostatnim czasie także coraz więcej związków komunalnych, takich jak m.in.:

- Związek Międzygminny „Gospodarka Odpadami Aglomeracji Poznańskiej”,
- Związek Międzygminny „Transport Aglomeracji Poznańskiej”,
- Związek Międzygminny „Schronisko dla Zwierząt”.

Tworząca się w ten sposób sieć instytucji współpracy metropolitalnej wymaga jednak stworzenia modelu wzajemnych relacji organizacyjnych, kadrowych i finansowych. Dla usprawnienia koordynacji zarządzania niezbędna jest większa instytucjonalizacja Rady Aglomeracji Poznańskiej. Jest to bowiem jedyna forma organizacyjna obejmująca całość obszaru aglomeracji i stanowi jak dotąd zasadniczy element systemu integracji o charakterze politycznym i strategicznym. Rada Aglomeracji nie ma jednak jak dotąd choćby minimalnej obsługi

administracyjnej ani nawet numeru telefonu czy adresu. Powołanie instytucji koordynującej wdrażanie metropolitalnej strategii rozwoju jest kluczowym elementem dalszych działań integracyjnych. Optymalną formą ustrojową jest wielozadaniowy związek gminno-powiatowy, jednak w aktualnych uwarunkowaniach prawnych taka konstrukcja nie jest możliwa. Stąd też na tym etapie integracji zarządzania najważniejszym rozwiązaniem jest powołanie stowarzyszenia metropolitalnego miast, gmin i powiatu. Powinno ono zapewnić skuteczne wdrażanie strategii metropolitalnej i polityk sektorowych, wykorzystując odpowiedzialność i zaangażowanie wszystkich liderów samorządowych. W obliczu braku ustawy metropolitalnej utworzenie zinstytucjonalizowanej formy zarządzania staje się niezbędną koniecznością.

Wizja sukcesu: Polityczna wola współpracy metropolitalnej zostanie wzmocniona przez realne zaplecze organizacyjne i techniczne. Dzięki nadaniu Radzie Aglomeracji odpowiedniej formy prawnej jej decyzje polityczne będą posiadać konkretne przełożenie na mechanizmy zarządzania terytorialnego. Dla instytucji wspierającej i koordynującej rozwój strategiczny metropolii zaczną pracować najlepsi fachowcy z dziedziny samorządowej, którzy znajdą w ten sposób właściwe miejsce dla wykorzystania swojej kreatywności i doświadczenia. Metropolia zdecydowanie zdystansuje pod tym względem te aglomeracje w Polsce, które przez długi czas nie podejmą konkretnych działań organizacyjnych, oczekując na uchwalenie ustawy metropolitalnej.

Proponowane działania:

- 5.1.1. Rozwój instytucjonalny i kadrowy Stowarzyszenia Metropolia Poznań jako podmiotu odpowiedzialnego za koordynację współpracy na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego Metropolii Poznań.
- 5.1.2. Wypracowanie modelu funkcjonowania sieci instytucji metropolitalnych. Określenie relacji organizacyjnych, kadrowych i finansowych pomiędzy Stowarzyszeniem Metropolia Poznań a istniejącymi, tworzącymi się i postulowanymi w Strategii instytucjami o charakterze metropolitalnym (związki międzygminne i powiatowe, spółki handlowe, stowarzyszenia, niesformalizowane zespoły, fora, rady).
- 5.1.3. Stworzenie zorganizowanych form współpracy samorządów ze środowiskiem naukowo-eksperckim, biznesowym oraz organizacjami pozarządowymi:
 - prowadzenie działalności informacyjnej, konsultacyjnej i programowej oraz inicjowanie i wspieranie prac naukowo-badawczych dotyczących funkcjonowania metropolii z wykorzystaniem doświadczeń projektu „Funkcjonowanie i kierunki rozwoju aglomeracji poznańskiej”,
 - szersze włączenie we współzarządzanie metropolitalne środowisk biznesowych m.in. poprzez kontynuację współpracy związanej z organizacją Forum Gospodarczego Aglomeracji Poznańskiej,
 - utworzenie i rozwój Metropolitalnego Centrum Wspierania Organizacji Pozarządowych, koordynującego współpracę z tzw. trzecim sektorem.
- 5.1.4. Działania na rzecz powołania wielofunkcyjnego związku gminno-powiatowego, zrzeszającego jednostki samorządu lokalnego Metropolii Poznań.
- 5.1.5. Intensyfikacja działalności lobbingowej na szczeblu rządowym i parlamentarnym na rzecz wprowadzenia zmian prawnych, zmierzających do poprawy funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego i zwiększenia możliwości pogłębienia integracji metropolitalnej.

Powiązania z innymi programami:

Program o charakterze horyzontalnym – powiązany ze wszystkimi innymi programami.

Efekty i mierniki realizacji programu:

- utworzenie form organizacyjnych umożliwiających efektywne i skuteczne zarządzanie metropolią,
- liczba wspólnych projektów środowiska samorządowego, naukowego, gospodarczego i „trzeciego sektora” na rzecz rozwoju metropolii,
- liczba placówek naukowych i naukowców włączonych w prace badawcze, konsultacyjne i programowe dotyczące rozwoju i funkcjonowania metropolii,
- liczba zmian prawnych korzystnych dla metropolii i jednostek ją tworzących.

Źródła finansowania:

- budżety gmin i powiatów,
- fundusze europejskie,
- środki uczelni wyższych,
- granty na działalność naukowo-badawczą,
- partnerstwo publiczno-prywatne.

Realizatorzy:

- wójtowie, burmistrzowie, prezydent miasta, starosta,
- rady miast, gmin i powiatów,
- urzędy miast i gmin, starostwo powiatowe,
- Stowarzyszenie Metropolia Poznań.

Partnerzy programu:

- Centrum Badań Metropolitalnych UAM,
- uczelnie wyższe,
- Wielkopolska Izba Przemysłowo-Handlowa i inne organizacje gospodarcze,
- samorząd województwa,
- organizacje pozarządowe,
- ogólnokrajowe i regionalne organizacje samorządowe.

Beneficjenci:

- mieszkańcy metropolii,
- samorządy lokalne,
- przedsiębiorcy,
- uczelnie wyższe.

Program 5.2

Standardy usług publicznych

Cel: Standaryzacja, wymiana i rozwijanie najlepszych praktyk w poszczególnych dziedzinach zarządzania terytorialnego i świadczenia usług publicznych w ramach metropolii.

Uzasadnienie: Sprawne funkcjonowanie metropolii, nawet przy braku ustawy obligującej do podejmowania wspólnych działań, jest możliwe. Wymaga to jednak podjęcia przez samorzady współpracy i wprowadzania podobnych standardów w wielu dziedzinach szeroko rozumianego rozwoju instytucjonalnego. Niektóre z samorządów aglomeracji stosują w poszczególnych dziedzinach zarządzania publicznego rozwiązania uznawane za przodujące lub innowacyjne w skali kraju, co potwierdzają oceny dokonywane w wielu rankingach i konkursach samorządowych oraz wyniki osiągnięte w programach benchmarkingowych. Zróżnicowanie sprawności organizacyjnej samorządów i brak wspólnych standardów funkcjonowania administracji ograniczają możliwości rozwojowe poszczególnych gmin i całej aglomeracji. Obecność liderów rozwoju instytucjonalnego wśród samorządów aglomeracji daje potencjalną możliwość łatwego upowszechniania najlepszych praktyk, ale wymaga nowych rozwiązań organizacyjnych w dziedzinie doradztwa i szkoleń. Pracownicy samorządowi, przy zewnętrznym wsparciu metodycznym, mogą wymieniać doświadczenia i wzajemnie uczyć się od siebie, co uznawane jest za skuteczną i tanią metodę wzrostu innowacyjności samorządu. Działania takie są wspierane m.in. przez Związek Miast Polskich oraz Związek Gmin Wiejskich RP - ogólnopolskie organizacje samorządowe, mające siedzibę w Poznaniu. W organizowanych przez nie programach wspierania rozwoju instytucjonalnego czynnie uczestniczą gminy aglomeracji. Taka sytuacja stwarza możliwości zajęcia przez tworzącą się metropolię pozycji lidera w dziedzinie standardów zarządzania publicznego i administracji samorządowej w skali całego kraju.

Wizja sukcesu: Swoistą ogólnokrajową wizytówką metropolii stanie się 'know-how' w dziedzinie zarządzania terytorialnego, gospodarki komunalnej i usług społecznych. Wśród wszystkich samorządów lokalnych metropolii upowszechnią się najlepsze praktyki organizacyjne, obecnie stosowane przez liderów w poszczególnych dziedzinach. Dzięki aktywnej wspólnej pracy samorządów nad doskonaleniem rozwiązań organizacyjnych, przy udziale Związku Miast Polskich i Związku Gmin Wiejskich RP (a także regionalnych stowarzyszeń samorządowych takich jak m.in. Wielkopolski Ośrodek Kształcenia i Studiów Samorządowych oraz Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Wielkopolski), zostaną wypracowane ciągle rozwijane standardy, zapewniające mieszkańcom i wszystkim odbiorcom działań samorządów bardzo wysoki poziom dostępu do usług publicznych, satysfakcjonującą jakość życia i dynamiczny rozwój gospodarczy. Samorzady będą umiały przekazywać sobie doświadczenia w dziedzinie rozwoju instytucjonalnego. Nawiązana zostanie stała współpraca samorządów w dziedzinie rozpoznawania i wdrażania najlepszych rozwiązań dotyczących m.in. organizacji i świadczenia usług publicznych, funkcjonowania administracji, zarządzania strategicznego, kooperacji z organizacjami gospodarczymi i pozarządowymi. Współpraca samorządowa oparta na analizie wzajemnych doświadczeń oraz mierzeniu prowadzonej działalności przy użyciu wskaźników pozwoli ocenić efektywność i skuteczność stosowanych rozwiązań organizacyjnych.

Proponowane działania:

- 5.2.1. Uruchomienie metropolitalnych grup wymiany doświadczeń. Stworzenie ram organizacyjnych dla porównywania dotychczasowych działań, standaryzacji usług publicznych oraz udostępniania i rozwijania najlepszych praktyk w poszczególnych dziedzinach zarządzania publicznego.
- 5.2.2. Rozwój kadry zarządzającej i urzędniczej. Prowadzenie stałych działań edukacyjnych i szkoleniowych dotyczących krajowych i międzynarodowych tendencji rozwoju metropolii i obszarów metropolitalnych oraz prawnych, społecznych, ekonomicznych i środowiskowych aspektów współpracy metropolitalnej.
- 5.2.3. Wypracowanie wspólnych standardów sprawozdawczości i pomiaru efektów działań w sferze publicznej. Określenie i systematyczny monitoring wskaźników i mierników pozwalających porównywać efektywność i skuteczność działań prowadzonych przez samorządy metropolii oraz umożliwiających dokonywanie porównań z innymi jednostkami terytorialnymi, promocja benchmarkingu jako narzędzia porównywania i wyrównywania standardów usług publicznych w oparciu o system analiz samorządowych (SAS) Związku Miast Polskich.
- 5.2.4. Metropolitalny barometr społeczny. Prowadzenie stałego i regularnego monitoringu opinii społecznej na temat zagadnień metropolitalnych dotyczących w szczególności: poziomu satysfakcji z usług publicznych, oceny zjawisk i procesów społeczno-gospodarczych i przestrzennych zachodzących w metropolii oraz poziomu poparcia dla działań integracyjnych władz samorządowych, wraz z oceną ich rezultatów.

Powiązania z innymi programami:

Program o charakterze horyzontalnym – powiązany ze wszystkimi innymi programami, w szczególności:

- 5.1. Instytucje współpracy metropolitalnej.
- 5.3. Metropolitalny system informacyjny.

Efekty i mierniki realizacji programu:

- liczba utworzonych metropolitalnych grup wymiany doświadczeń,
- liczba kategorii usług publicznych objętych standaryzacją na poziomie metropolitalnym,
- liczba przeprowadzonych szkoleń, kursów, konferencji i debat na temat integracji metropolitalnej,
- zakres i częstotliwość monitoringu opinii społecznej na poziomie metropolitalnym,
- liczba wskaźników efektywności usług publicznych objętych systematycznym pomiarem i analizą,
- wzrost poziomu satysfakcji ze świadczonych usług publicznych.

Źródła finansowania:

- budżety gmin i powiatów,
- środki organizacji samorządowych,
- fundusze europejskie,
- partnerstwo publiczno-prywatne.

Realizatorzy:

- samorządy miast, gmin i powiatów,
- Stowarzyszenie Metropolia Poznań.

Partnerzy programu:

- Centrum Badań Metropolitalnych UAM,
- Związek Miast Polskich,
- Związek Gmin Wiejskich RP,
- Wielkopolski Ośrodek Kształcenia i Studiów Samorządowych,
- Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Wielkopolski,
- uczelnie wyższe,
- samorząd województwa,
- Urząd Statystyczny w Poznaniu,
- organizacje pozarządowe,
- podmioty wykonujące badania opinii publicznej.

Beneficjenci:

- mieszkańcy metropolii,
- kadra zarządzająca jednostek samorządowych,
- urzędnicy samorządowi.

Program 5.3

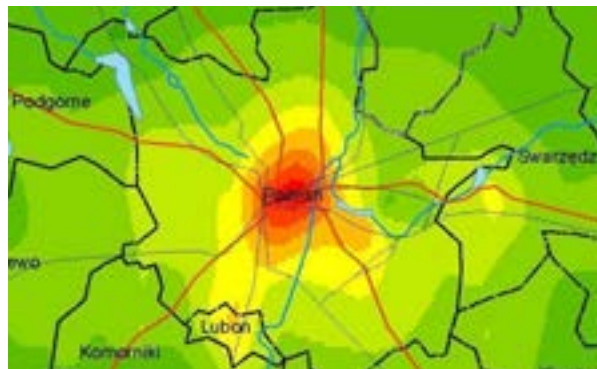
Metropolitalny system informacyjny

Cel: Stworzenie metropolitalnej platformy informacyjnej, rozwój elektronicznych systemów dostępu do usług publicznych, integracja danych gromadzonych przez poszczególne podmioty administracyjne i naukowo-badawcze, zapewnienie efektywnego przepływu informacji pomiędzy jednostkami samorządowymi i innymi instytucjami publicznymi.

Uzasadnienie: Coraz szersze stosowanie narzędzi informatycznych i telekomunikacyjnych w administracji publicznej (e-administracja) jest jednym z najbardziej wyraźnych, współczesnych trendów zarządzania publicznego. Niektóre samorządy w aglomeracji są krajowymi liderami we wdrażaniu nowoczesnych rozwiązań związanych ze stosowaniem elektronicznych systemów przepływu informacji i obsługi mieszkańców. Dla pełnego wykorzystania możliwości oferowanych przez nowe technologie niezbędna jest daleko idąca integracja informatyczna wszystkich jednostek administracji publicznej działających na terenie aglomeracji. Konieczne jest także zapewnienie możliwości dostępu do szybkich sieci telekomunikacyjnych jak największej liczbie mieszkańców, co ułatwi przepływ informacji oraz zapobiegnie wykluczeniu cyfrowemu wśród szczególnie wrażliwych na to zagrożenie grup społecznych. W obliczu bardzo dynamicznych procesów urbanizacyjnych w strefie podmiejskiej istotnym zadaniem jest koordynacja informacji przestrzennej. W aglomeracji poznańskiej uwarunkowania i kierunki zagospodarowania przestrzennego gmin nie są połączone parametrycznie z bazami danych o przestrzeni i z systemem informacji o terenie (SIT). Utrudnia to rozpoznanie skali i dynamiki procesów urbanizacji, zmian w formach użytkowania terenu oraz monitorowanie zagadnień strategicznych (obrót gruntami, transport, gospodarka wodna, sieci infrastruktury, usługi społeczne). W wielu istotnych dziedzinach funkcjonuje monitoring różnorodnych zjawisk i procesów, jednak brak powszechnej informacji

o zakresie zbieranych danych oraz trudności w dostępie do nich powodują, iż środki przeznaczone na pozyskiwanie danych ze źródeł pierwotnych są rozproszone i nieefektywnie wydawane. Wraz z postępującą integracją metropolitalną coraz większego znaczenia nabiera kwestia informowania opinii publicznej o zagadnieniach związanych z rozwojem aglomeracji i organizowania na ten temat konsultacji społecznych. Doświadczenia zdobyte w trakcie publicznej debaty nad Zieloną Księgą Aglomeracji Poznańskiej powinny posłużyć jako punkt wyjścia do prac nad stworzeniem stałej elektronicznej platformy komunikacji społecznej dla całej aglomeracji.

Wizja sukcesu: Wszystkie instytucje publiczne ważne dla rozwoju metropolii zostaną połączone spójnym systemem wymiany danych, przez co wyraźnie zwiększy się efektywność procesów decyzyjnych. Zdecydowana większość mieszkańców, dzięki rozwojowi sieci szerokopasmowych i łączności bezprzewodowej, korzysta będzie z elektronicznych narzędzi dostępu do usług publicznych i obsługi administracyjnej. Zarządzanie przestrzenią metropolii stanie się bardziej skuteczne dzięki kompleksowemu systemowi informacji o terenie, sprzężonemu z dokumentami planistycznymi gmin. Debaty publiczne na temat polityk i przedsięwzięć o charakterze metropolitalnym uzyskają szeroki wymiar poprzez rozbudowaną internetową platformę komunikacji społecznej. Funkcjonować będzie zintegrowany metropolitalny bank danych, dzięki któremu pozyskiwanie informacji społeczno-gospodarczych i środowiskowych stanie się znacznie łatwiejsze.

Proponowane działania:

- 5.3.1. Integracja informatyczna instytucji publicznych w metropolii. Umożliwienie efektywnego elektronicznego przepływu informacji pomiędzy jednostkami administracji publicznej, zapewnienie kompatybilności używanych systemów gromadzenia i przetwarzania danych.
- 5.3.2. Zapewnienie powszechnego dostępu do infrastruktury telekomunikacyjnej i internetowej. Współdziałanie z samorządem województwa w rozwoju Wielkopolskiej Sieci Szerokopasmowej, rozwój łączności bezprzewodowej w najważniejszych punktach całej metropolii.
- 5.3.3. Rozwój elektronicznego systemu obsługi mieszkańców w ramach usług publicznych. Zaczątkiem systemu powinna stać się Poznańska Elektroniczna Karta Aglomeracyjna (PEKA), poszerzana stopniowo o kolejne funkcje związane z usługami publicznymi i obsługą administracyjną mieszkańców.
- 5.3.4. Stworzenie metropolitalnego systemu informacji przestrzennej. Ukształtowanie tematycznego systemu informacji geograficznej umożliwiającego m.in. monitorowanie i ocenę zmian użytkowania terenu dla potrzeb prawidłowego zarządzania przestrzenią metropolii.
- 5.3.5. Budowa metropolitalnej platformy informacji publicznej i komunikacji społecznej. Organizacja i wdrożenie powszechnych elektronicznych narzędzi informacyjnych i komunikacyjnych w celu zapewnienia mieszkańcom pełnego dostępu do zintegrowanej informacji publicznej oraz wymiany doświadczeń, konsultacji i dyskusji na temat problemów rozwoju metropolii.
- 5.3.6. Koordynacja pozyskiwania i wymiany danych. Inwentaryzacja danych zbieranych przez różne podmioty (sprawozdawczość statystyczna, projekty naukowo-badawcze, dane administracji samorządowej i państwowej) i stworzenie metropolitalnego banku informacji.

Powiązania z innymi programami:

Program o charakterze horyzontalnym – powiązany ze wszystkimi innymi programami.

Efekty i mierniki realizacji programu:

- liczba instytucji publicznych objętych pełną integracją informatyczną w ramach metropolii,
- liczba osób z dostępem do szerokopasmowej sieci internetowej,
- liczba punktów z bezpłatnym radiowym dostępem do Internetu,
- liczba osób korzystających z elektronicznych systemów dostępu do usług publicznych,
- liczba uczestników konsultacji społecznych dotyczących problemów rozwoju metropolii,
- zakres danych i częstotliwość aktualizacji systemu monitoringu przestrzennego i środowiskowego,
- ilość zasobów w ramach metropolitalnego banku danych.

Źródła finansowania:

- budżety gmin i powiatów,
- budżet województwa,
- środki instytucji publicznych włączonych do systemu,
- fundusze europejskie,
- partnerstwo publiczno-prywatne.

Realizatorzy:

- samorządy miast, gmin i powiatów,
- Stowarzyszenie Metropolia Poznań.

Partnerzy programu:

- samorząd województwa,
- Urząd Statystyczny w Poznaniu,
- Centrum Badań Metropolitalnych UAM,
- Obserwatorium Gospodarki i Rynku Pracy,
- uczelnie wyższe,
- firmy prywatne z branży informatycznej i telekomunikacyjnej.

Beneficjenci:

- mieszkańcy metropolii,
- samorządy lokalne,
- pozostałe instytucje publiczne,
- naukowcy.

Program 5.4

Strategia marki i produkty metropolitalne

Cel: Budowa rozpoznawalnej marki Metropolii Poznań, która będzie podstawą i źródłem przewagi konkurencyjnej w stosunku do innych aglomeracji w Polsce i na świecie.

Uzasadnienie: Dynamiczny rozwój obszarów zurbanizowanych wymaga współpracy dużych miast z gminami sąsiednimi. W długim czasie przynosi to wymierne korzyści wszystkim jednostkom terytorialnym. Wspólne działania marketingowe umożliwiają lepsze wykorzystanie zasobów i potencjału aglomeracji oraz pozytywnie wpływają na jej pozycję konkurencyjną w kraju i na świecie. Jak wynika z diagnozy orientacji marketingowej jednostek terytorialnych aglomeracji, w większości gmin dominuje podejście narzędziowe, skoncentrowane przede wszystkim na działaniach promocyjnych ukierunkowanych do wewnątrz, odpowiadających potrzebom mieszkańców. Większości gmin brakuje środków, a często także i wiedzy, aby podjąć zmasowane i skuteczne działania w danym obszarze strategicznym marketingu. Tym samym nie wykorzystuje się w pełni potencjału konkurencyjnego całej aglomeracji. Stosunkowo niewielkie jednostki terytorialne mają znacznie mniejszą siłę przetargową w działaniach ponadregionalnych czy krajowych. Miasto Poznań jest w fazie wdrażania bardzo kosztownej strategii marki. Intensywne działania w tym zakresie (głównie w kontekście zewnętrznym - krajowym i zagranicznym) wyprzedzają działania promocyjne aglomeracji rozumianej jako całość. Wspólne przedsięwzięcia marketingowe w ramach aglomeracji umożliwiłyby lepsze wykorzystanie potencjału i zasobów jednostek terytorialnych. Miasto Poznań jako kluczowy podmiot aglomeracji może podzielić się swoją wiedzą i kompetencją w dziedzinie marketingu, a także efektami budowanej marki, w zamian za rozszerzenie swojego produktu o komplementarną ofertę gmin. Tylko wspólnie miasto Poznań

i gminy aglomeracji poznańskiej mają potencjał i możliwości, by zbudować Metropolię Poznań. Marka Metropolii powinna czerpać z wartości i osobowości marki Poznań, ale jej siła polega na jedności i współpracy całego obszaru dzisiejszej aglomeracji. Program powinien być wdrażany przez konkretnie określoną jednostkę organizacyjną – Biuro Marki, które będzie odpowiedzialne za spójność i konsekwencję prowadzonych działań oraz ich zgodność z przyjętą tożsamością marki, bez względu na zmiany będące konsekwencją cyklu wyborczego.

Wizja sukcesu: Marka Metropolii Poznań będzie rozpoznawalna i znana nie tylko w Polsce, ale również poza jej granicami. Opracowana tożsamość marki oraz spójny i konsekwentnie przestrzegany System Identyfikacji Wizualnej pozwolą na podjęcie skutecznych działań promocyjnych w różnych dziedzinach, dostosowanych do potrzeb poszczególnych grup docelowych. Strategia marki Metropolii Poznań umożliwi podjęcie działań o charakterze ponadregionalnym, krajowym i międzynarodowym, dotychczas niedostępnych bądź dostępnych w ograniczonym zakresie dla pojedynczych jednostek terytorialnych. W ramach strategii marki opracowane zostaną produkty metropolitalne odpowiadające potrzebom różnych grup docelowych: mieszkańców, inwestorów i turystów. Spójność i konsekwencja wdrażania strategii marki pozwolą na jej rozwój i wzmocnienie współpracy z różnymi podmiotami, które kreują wartość dla Metropolii Poznań.

POZnań*
metropolia

Proponowane działania:

- 5.4.1. Zdefiniowanie wspólnych obszarów tożsamości pomiędzy marką Miasta Poznań a marką Metropolii Poznań i charakteru relacji między nimi.
- 5.4.2. Zdefiniowanie grup docelowych dla marki Metropolii Poznań.
- 5.4.3. Zdefiniowanie tożsamości marki, jej pozycjonowania oraz podstaw systemu identyfikacji marki.
- 5.4.4. Określenie jednostki organizacyjnej (biuro marki/marketingu metropolii) odpowiedzialnej za kreowanie, prowadzenie, koordynację i kontrolę działań z zakresu marki zgodnych z jej tożsamością. Istnieje możliwość stworzenia nowej jednostki (np. przy Stowarzyszeniu Metropolia Poznań) lub ze względów finansowych oraz możliwości wykorzystania wiedzy i doświadczenia w budowaniu marki miasta, rozszerzenie kompetencji Biura Promocji Miasta Urzędu Miasta Poznania, które jednak powinno wszechstronnie konsultować swoje działania z interesariuszami metropolii (przede wszystkim starostwem powiatowym i gminami).
- 5.4.5. Dopracowanie i wdrożenie systemu identyfikacji marki.
- 5.4.6. Kreowanie produktów marki zgodnych z jej tożsamością – konkretne oferty dla poszczególnych grup docelowych.
- 5.4.7. Wewnętrzny system komunikacji marki – opracowanie zasad współpracy pomiędzy organizacjami i instytucjami w ramach metropolii w zakresie zarządzania marką.
- 5.4.8. Strategia promocji marki – wewnętrzna i zewnętrzna – ukierunkowana na różne grupy odbiorców (zdefiniowanie celów w ramach grup docelowych, wykaz narzędzi i środków, harmonogram, wykonawcy, budżet).
- 5.4.9. System kontroli działań marki obejmujący wszystkie aktywności z zakresu kształtowania marki prowadzone w ramach metropolii.
- 5.4.10. Strategia zarządzania marką (rozwój marki): wskazanie kierunków rozszerzania marki, utrzymanie i rozwój potencjału marki. Wskazanie obszarów komunikowania tożsamości marki.

Powiązania z innymi programami:

- 3.1. Harmonizacja wspierania gospodarki.
- 4.3 Metropolitalna oferta turystyczna.
- 5.1. Instytucje współpracy metropolitalnej.
- 5.5. Metropolia w sieci międzynarodowej.
- 5.6. Tożsamość metropolitalna.

Efekty i mierniki realizacji programu:

- spójna tożsamość marki metropolii,
- przygotowana i skutecznie wdrażana strategia promocji metropolii,
- spójny system identyfikacji wizualnej Metropolii Poznań,
- wzrost rozpoznawalności marki Metropolii Poznań w kraju i na świecie (wyniki badań i analiz marketingowych),
- liczba produktów metropolitalnych sygnowanych marką Metropolii Poznań.

Źródła finansowania:

- budżety gmin i powiatów,
- fundusze europejskie,
- partnerstwo publiczno-prywatne.

Realizatorzy:

- biuro marki/marketingu Metropolii Poznań,
- samorządy miast, gmin i powiatów (jednostki ds. promocji i marketingu),
- Stowarzyszenie Metropolia Poznań.

Partnerzy programu:

- agencje marketingowe,
- media lokalne i regionalne,
- specjaliści ds. public relations,
- Poznańska Lokalna Organizacja Turystyczna,
- organizacje pozarządowe,
- organizatorzy wydarzeń biznesowych, kulturalnych, sportowych itp.

Beneficjenci:

- mieszkańcy metropolii,
- samorządy lokalne,
- przedsiębiorcy,
- turyści.

Program 5.5

Metropolia w sieci międzynarodowej

Cel: Wzmocnienie międzynarodowej pozycji Metropolii Poznań poprzez rozwój powiązań instytucjonalnych i gospodarczych w sieci europejskich i światowych metropolii.

Uzasadnienie: Wraz ze zwiększeniem roli międzynarodowych przepływów gospodarczych, finansowych i intelektualnych związanych z procesami globalizacji i internacjonalizacji wzrosło również znaczenie dużych miast, będących ich węzłami i ośrodkami. Ostatnie lata przyniosły debiut miasta Poznania i aglomeracji poznańskiej w rankingach europejskich (m.in. ECM – *European Cities Monitor*, GAWC – *Globalization and World Cities*, ESPON – *European Spatial Planning Observation Network*), choć zajmowane w nich pozycje nie są jeszcze wysokie. Na szczególną uwagę zasługuje klasyfikacja ESPON, w której wyróżniono kategorie obszarów MEGA (*Metropolitan European Growth Areas* – Metropolitalne Europejskie Obszary Wzrostu): globalne węzły, lokomotywy Europy oraz silne, potencjalne i słabe MEGA. Polskie miasta plasują się w tej klasyfikacji stosunkowo nisko. Aglomeracja poznańska zaliczona została do słabych MEGA, jednak ważny jest już sam fakt, iż została dostrzeżona na metropolitalnej mapie Europy. Szybki rozwój jest współcześnie niemożliwy bez uczestniczenia w światowej sieci powiązań gospodarczych i instytucjonalnych. Innym obserwowanym trendem jest rozwój międzynarodowej współpracy jednostek terytorialnych, tworzenie sieci miast i obszarów metropolitalnych, wymiana dobrych praktyk, benchmarking oraz wspólne poszukiwanie rozwiązań miejskich problemów. Zaangażowanie międzynarodowe jest także wykorzystywane jako instrument zwiększania rozpoznawalności metropolii, pozwala obserwować nowe trendy i adaptować je do swoich potrzeb. Poznań i sąsiednie gminy charakteryzują się wysokim poziomem rozwoju gospodarczego, ale istniejąca struktura gospodarcza w niewielkim stopniu odpowiada pożądanemu typowi gospodarki metropolitalnej.

Powiązania międzynarodowe, zarówno w sektorze przedsiębiorstw, jak i w kontekście instytucjonalnym, są stosunkowo słabe. Utrzymanie obecnej pozycji konkurencyjnej jest w długim okresie niemożliwe bez unowocześnienia struktury gospodarczej i rozwoju powiązań sieciowych.

Wizja sukcesu: Metropolia Poznań będzie znana z silnej gospodarki, opartej na nowoczesnych sektorach i istnieniu silnych klastrów usług sieciotwórczych. Zwiększy się poziom kooperacji międzynarodowej przedsiębiorstw, a metropolia będzie postrzegana jako przyjazna dla inwestorów i przybyszów, otwarta na współpracę i talent międzynarodowy. W światowych i europejskich zestawieniach statystycznych oraz rankingach metropolia będzie traktowana jak jedno milionowe miasto. Do zwiększenia jej rozpoznawalności przyczyni się regularna organizacja ważnych konferencji i wydarzeń międzynarodowych. Dzięki aktywnemu uczestnictwu w międzynarodowych sieciach obszarów metropolitalnych (w szczególności METREX), Metropolia Poznań stanie się ważnym partnerem w ramach Unii Europejskiej, uczestnicząc w projektach wymiany dobrych praktyk oraz przyczyniając się do tworzenia unijnych programów wsparcia i polityki rozwoju obszarów metropolitalnych. Podmioty zainteresowane rozwojem nowoczesnych sektorów gospodarki, współpracą międzynarodową i budową marki Metropolii Poznań stworzą wspólną platformę działania.

Proponowane działania:

- 5.5.1. Doprowadzenie do sytuacji, w której Metropolia Poznań będzie funkcjonować jako jedna jednostka statystyczna w rankingach i porównaniach międzynarodowych.
- 5.5.2. Stały monitoring światowych, europejskich i krajowych trendów rozwoju obszarów metropolitalnych oraz działań ich władz w zakresie zarządzania terytorialnego – foresight gospodarczy, społeczny, technologiczny.
- 5.5.3. Przygotowanie i realizacja strategii aktywnego uczestnictwa w międzynarodowych sieciach miast i obszarów metropolitalnych (m.in. organizacja METREX).
- 5.5.4. Koordynacja współpracy zagranicznej gmin metropolii – otwarcie na nowych partnerów o podobnej lokalizacji i specjalizacji funkcjonalnej.
- 5.5.5. Międzynarodowa kooperacja w zakresie metropolitalnych projektów strategicznych – pozyskiwanie sprawdzonych rozwiązań i dobrych praktyk.
- 5.5.6. Otwarcie na imigrantów i talent międzynarodowy – uruchomienie metropolitalnego centrum informacyjnego, funkcjonującego w językach obcych.
- 5.5.7. Aktywne działania na rzecz przyciągania międzynarodowych instytucji publicznych i organizacji pozarządowych o zasięgu globalnym i kontynentalnym.
- 5.5.8. Instytucjonalizacja współpracy z krajowymi i zagranicznymi obszarami metropolitalnymi w celu wspólnego lobbingu na poziomie europejskim i ogólnopolskim.
- 5.5.9. Wspieranie otwarcia wyższych uczelni na Europę i promowanie ich jako ważnej wizytówki metropolii.
- 5.5.10. Organizacja ważnych i rozpoznawanych w świecie konferencji, kongresów i wydarzeń międzynarodowych z zakresu biznesu, kultury, polityki i sportu, z wykorzystaniem potencjału i infrastruktury turystyki biznesowej i kongresowej, szczególnie Międzynarodowych Targów Poznańskich.

Powiązania z innymi programami:

- 3.1. Harmonizacja wspierania gospodarki.
- 5.1. Instytucje współpracy metropolitalnej.
- 5.4. Strategia marki i produkty metropolitalne.

Efekty i mierniki realizacji programu:

- wzmocnienie międzynarodowej pozycji rankingowej Metropolii Poznań,
- liczba krajowych i zagranicznych obszarów metropolitalnych regularnie współpracujących z Metropolią Poznań,
- liczba publikacji międzynarodowych dotyczących Metropolii Poznań,
- zmiana percepcji Metropolii Poznań przez menedżerów dużych firm międzynarodowych, wyrażona poprawą pozycji Poznania w rankingu ECM (*European Cities Monitor*),
- poprawa wskaźnika usieciowienia biznesowego GAWC (*Globalization and World Cities*),
- poprawa pozycji w klasyfikacji ESPON – z *weak* MEGA na *potential* MEGA,
- liczba studentów zagranicznych oraz wykwalifikowanych imigrantów pracujących w Metropolii Poznań.

Źródła finansowania:

- budżety gmin i powiatów,
- budżet województwa,
- fundusze europejskie,
- partnerstwo publiczno-prywatne.

Realizatorzy:

- Stowarzyszenie Metropolia Poznań.

Partnerzy programu:

- krajowe i międzynarodowe organizacje skupiające miasta i obszary metropolitalne,
- polskie i zagraniczne obszary metropolitalne,
- Centrum Badań Metropolitalnych UAM,
- biuro marki/marketingu Metropolii Poznań,
- uczelnie wyższe,
- Międzynarodowe Targi Poznańskie.

Beneficjenci:

- mieszkańcy metropolii,
- samorządy lokalne,
- przedsiębiorcy.

Program 5.6

Tożsamość metropolitalna

Cel: Kształtowanie, rozwój i promocja identyfikacji mieszkańców z Metropolią Poznań jako wspólnym miejscem zamieszkania, pracy, wypoczynku i korzystania z usług ponad granicami administracyjnymi.

Uzasadnienie: Zaangażowanie społeczne w modernizację aglomeracji powinno wiązać się z budowaniem nowoczesnej tożsamości metropolitalnej. Aglomerację poznańską charakteryzuje bardzo intensywna mobilność mieszkańców, na którą składają się zmiany miejsca zamieszkania (szczególnie „przeprowadzki” z Poznania do gmin ościennych), liczne dojazdy do pracy, centrów handlowych czy w celu odwiedzin rodziny, znajomych. Życie toczy się ponad granicami administracyjnymi miast i gmin, a przywiązanie do małych ojczyzn uzupełniane jest „myśleniem aglomeracyjnym”. Dotyczy ono w szczególności funkcjonowania komunikacji, rynku pracy, rynku mieszkaniowego czy korzystania z usług. Zintegrowane działania podejmowane w aglomeracji powinny być odbierane jako działania na rzecz wspólnego obszaru, dla zaspokojenia potrzeb i w interesie wszystkich mieszkańców. Należy więc rozwijać i wzmacniać poczucie identyfikacji z aglomeracją i jej osiągnięciami, na równi z umacnianiem więzi z gminą, miastem czy Wielkopolską. Migracje mieszkaniowe z Poznania do gmin ościennych rodzą nowe podziały społeczne między „starymi” a „nowymi” mieszkańcami („miejscowi”, „napływowi”). Coraz większa część mieszkańców aglomeracji to pierwsze pokolenie przybyszów z mniejszych miejscowości regionu i kraju. Mieszkają oni na różnych obszarach aglomeracji, związani są jednakowo z miejscowością, gdzie mieszkają, jak i Poznaniem, który stanowił dla nich wcześniejsze miejsce zamieszkania lub studiów, bądź też był głównym magnesem do osiedlenia się w aglomeracji. Dla tych mieszkańców świadomość wspólnoty terytorialnej całej aglomeracji wydaje się być szczególnie cenna. „Myślenie aglomeracyjne/metropolitalne” to ważny element rozwoju aglomeracji poznańskiej. To myślenie „ponad granicami” i identyfikowanie się z problemami całego, coraz silniej powiązanego funkcjonalnie obszaru, jakim

jest miasto Poznań i otaczające je gminy. Budowanie nowego typu świadomości metropolitalnej powinno być równoległe do działań integracyjnych o charakterze polityczno-administracyjnym. Stanie się ona na pewno ich sprzymierzeńcem.

Wizja sukcesu: Wśród mieszkańców rozwijać się będzie identyfikacja z całym obszarem metropolii, zarówno z jego problemami, jak i sukcesami. Rosnąca identyfikacja metropolitalna, uzupełniająca identyfikację z jednostką lokalną i regionem Wielkopolski będzie istotnym wyznacznikiem „nowego typu wspólnoty ponad granicami” oraz poważnym sprzymierzeńcem dla działań integracyjnych w metropolii. Upowszechni się myślenie metropolitalne zarówno wśród „starych” mieszkańców, jak i nowych przybyszów, dla których wybór miejsca zamieszkania nie będzie dylematem między byciem poznaniakiem a byciem mieszkańcem mniej znanej wsi podpoznańskiej. Identyfikacji z Metropolią Poznań będą sprzyjać imprezy i wydarzenia o zasięgu metropolitalnym, jak również formy identyfikacji zewnętrznej związanej z promocją metropolii. Świadomość metropolitalności Poznania i okolicznych gmin stanie się elementem identyfikacji z miejscem zamieszkania, przyczyniając się do wzrostu poczucia dumy oraz więzi terytorialnych na obszarze metropolii a także magnesem przyciągającym nowych mieszkańców, zarówno do Poznania jak i gmin ościennych. Wzrost świadomości metropolitalnej będzie wsparciem dla działań samorządowych i instytucjonalnych mających na celu integrację przestrzenną i funkcjonalną całej metropolii. Firmy, instytucje, placówki usługowe będą wykorzystywać ideę metropolii do własnej promocji i identyfikacji terytorialnej z obszarem, na którym są zlokalizowane.

Proponowane działania:

- 5.6.1 Upowszechnianie idei metropolii na poziomie szkolnictwa podstawowego, średniego i wyższego, a także kształcenia ustawicznego. Wprowadzenie do zajęć z zakresu geografii, wiedzy o społeczeństwie, ekologii, historii, ekonomii itp. elementów wiedzy o najbliższym środowisku zamieszkania, rozumianym jako miasto Poznań i okoliczne gminy.
- 5.6.2 Tworzenie i rozpowszechnianie materiałów edukacyjnych, rozwijających stan wiedzy o metropolii, jej mieszkańcach, historii, środowisku przyrodniczym, infrastrukturze, gospodarce, wydarzeniach kulturalnych i sportowych, działaniach samorządów i organizacji społecznych.
- 5.6.3 Aktywność lokalnych i regionalnych mediów w zakresie kształtowania idei metropolitalnej, budowania klimatu zaufania i poczucia identyfikacji z obszarem metropolii.
- 5.6.4 Wykorzystanie aktualnych i organizacja nowych imprez, festynów, wydarzeń o zasięgu metropolitalnym, które będą integrować mieszkańców metropolii.
- 5.6.5 Wspieranie inicjatyw społecznych promujących integracyjne działania i myślenie metropolitalne: stowarzyszeń, organizacji pozarządowych, portali internetowych.
- 5.6.6 Metropolitalna firma. Tworzenie marki firmy wokół związków terytorialnych i funkcjonalnych z obszarem metropolii. Wspieranie zaangażowania promocyjnego firm w działania metropolitalne, organizacja konkursu „Firma przyjazna Metropolii Poznań”.
- 5.6.7 Metropolitalny barometr społeczny. Prowadzenie stałego i regularnego monitoringu opinii społecznej na temat zagadnień dotyczących świadomości i tożsamości metropolitalnej.

Powiązania z innymi programami:

- 3.1. Harmonizacja wspierania gospodarki.
- 4.1. Jakość i organizacja edukacji.
- 5.1. Instytucje współpracy metropolitalnej.
- 5.4. Strategia marki i produkty metropolitalne.

Efekty i mierniki realizacji programu:

- liczba szkół, które w programach nauczania uwzględniają elementy edukacji o metropolii Poznań jako lokalnym środowisku zamieszkania,
- liczba audycji telewizyjnych, programów radiowych, artykułów prasowych i portali internetowych na temat metropolii Poznań jako jednego organizmu wielkomiejskiego,
- liczba opracowań naukowych, popularno-naukowych i popularnych o tematyce związanej z Metropolią Poznań (publikacje naukowe, przewodniki, atlasy, foldery itp.),
- liczba wydarzeń, imprez promujących ideę integracji metropolitalnej (konferencje, fora metropolitalne, festyny, koncerty),
- liczba samorządów lokalnych, instytucji publicznych, organizacji społecznych i gospodarczych firm, placówek usługowych wykorzystujących hasło aglomeracji/metropolii w swojej promocji i wykazujących identyfikację z metropolią Poznań.

Źródła finansowania:

- budżety gmin i powiatów,
- fundusze europejskie,
- partnerstwo publiczno-prywatne.

Realizatorzy:

- Stowarzyszenie Metropolia Poznań,
- samorządy miast, gmin i powiatów (jednostki ds. promocji).

Partnerzy programu:

- Centrum Badań Metropolitalnych UAM,
- uczelnie wyższe i szkoły,
- organizacje pozarządowe,
- media lokalne i regionalne,
- firmy działające na rynku lokalnym,
- podmioty wykonujące badania opinii publicznej.

Beneficjenci:

- mieszkańcy metropolii,
- samorządy lokalne,
- przedsiębiorcy.

G. REALIZACJA STRATEGII

Poziomy wdrażania

Proces realizacji Strategii Rozwoju Aglomeracji Poznańskiej „Metropolia Poznań 2020” to sekwencja działań obejmujących wybór priorytetowych programów strategicznych, uzyskanie dla nich szerokiej akceptacji społecznej, wreszcie ich wdrożenie poprzez działania instytucjonalne wsparte środkami finansowymi. W trakcie realizacji ważny jest monitoring strategii oraz jej ewaluacja, zmierzająca do aktualizacji dokumentu. W procesie strategicznym należy podkreślać wzajemne korzyści i równouprawnienie wszystkich partnerów. Władze samorządów aglomeracji poznańskiej powinny z pełną determinacją i odpowiedzialnością tworzyć rozmaite płaszczyzny współpracy, motywując i wyzwalaając energię zarówno mieszkańców, jak i różnych podmiotów życia społecznego i gospodarczego. Ich zaangażowanie i działania wypełnią treścią programy strategiczne.

Wdrożenie strategii nastąpi na trzech poziomach:

- merytorycznym,
- organizacyjnym,
- społecznym.

W aspekcie merytorycznym przyjęcie strategii aglomeracyjnej będzie wymagało aktualizacji istniejących strategii gminnych i programów rozwoju lokalnego. Przykładem może być tworzona równolegle z dokumentem metropolitalnym Strategia Miasta Poznania do 2030 r., w której w wyniku uzgodnień zespołów strategicznych rozwinęto i zapisano programy o charakterze metropolitalnym. W polskiej rzeczywistości samorządowej bardzo często zdarza się, że funkcjonują obok siebie dokumenty o znaczeniu strategicznym niespójne, a często wręcz sprzeczne w swoich zapisach. Aby uchronić się od tego stanu rzeczy, należy nieustannie podejmować działania w celu uzgadniania zapisów strategii aglomeracji poznańskiej do 2020 r. z ważnymi dokumentami o charakterze perspektywicznym na poziomie programów i strategii gminnych, regionalnych oraz branżowych.

Zapisy strategii dla aglomeracji zostały skorelowane z zapisami „Strategii Unii Europejskiej 2020”, „Raportu Polska 2030”, „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2020” i „Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 r.” oraz „Strategii rozwoju

miasta Poznania do 2030”. Ponadto konieczne jest uzgodnienie zapisów strategii z realizowanymi i projektowanymi programami samorządu województwa wielkopolskiego oraz jednostek sąsiadujących z aglomeracją poznańską (powiaty ościenne w stosunku do powiatu poznańskiego).

Przy opracowywaniu projektu strategii uwzględniono przesłanki wynikające z aktualnego stanu prawnego, istniejącego poziomu zaawansowania organizacyjnego, możliwości zastosowania różnych form kooperacji oraz identyfikacji oczekiwań mieszkańców w zakresie poprawy warunków życia.

W aspekcie organizacyjnym ze względu na istnienie wielu autonomicznych podmiotów tworzących aglomerację, konieczne jest powołanie podmiotu koordynującego działania strategiczne oraz organizującego konsultacje społeczne i eksperckie w zakresie wdrażania strategii. Sprawne zarządzanie programami strategicznymi wymagać będzie powołania nowych instytucji o charakterze metropolitalnym. Wiele działań będzie realizowanych lub koordynowanych przez już istniejące podmioty, działające w strukturach samorządów i instytucji publicznych na terenie aglomeracji. Niezależnie od przyszłych warunków prawnych i politycznych przez cały czas konieczne będzie budowanie koalicji i porozumień wokół podejmowanych programów i działań strategicznych.

Poziom społeczny wdrażania strategii obejmuje działania mające na celu stałe upowszechnianie zapisów strategii wśród mieszkańców aglomeracji, w tym:

- zamieszczanie informacji o strategii, jej celach i programach w lokalnych i regionalnych mediach,
- przekazanie pełnego dokumentu strategii do gmin, jednostek organizacyjnych samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych, organizacji gospodarczych,
- zaangażowanie do realizacji zadań zawartych w strategii ludzi posiadających duży autorytet wśród mieszkańców aglomeracji,
- organizacja spotkań informujących o strategii i jej poszczególnych programach strategicznych (debaty, fora, akademie),

- wizualizacja strategii, zaprojektowanie i promocja loga strategii oraz wykorzystanie go do oznaczania realizowanych programów,
- organizowanie konferencji na temat strategii,
- wykorzystywanie istniejących wydarzeń do promocji działań strategicznych: Forum Gospodarcze Aglomeracji Poznańskiej, Zjazd Samorządów Aglomeracji Poznańskiej,
- prowadzenie zajęć w szkole na temat aglomeracji poznańskiej (np. w ramach ścieżki edukacyjnej „Edukacja Regionalna”),
- utworzenie dyskusyjnego i informacyjnego portalu internetowego poświęconego strategii i jej realizacji (na wzór www.zielonaksiega.poznan.pl),
- wydawanie broszury dla wszystkich mieszkańców aglomeracji, informującej o działaniach strategicznych, ich celach, osiągniętych korzyściach, ale też kosztach i problemach związanych z realizacją strategii.

Realizowany projekt strategiczny ma w wielu aspektach charakter pionierski w skali kraju, co ogranicza korzystanie z wcześniejszych doświadczeń. Skuteczna realizacja strategii zależy od wielu czynników merytorycznych, organizacyjnych i politycznych. Do najważniejszych należą:

1. Współpraca zespołu przygotowującego strategię z Radą Aglomeracji Poznańskiej i Stowarzyszeniem Metropolia Poznań w zakresie monitorowania procesu strategicznego, jego stymulowania, a także promowania. Istotne są częste kontakty z Radą lub jej reprezentantami na każdym z etapów procesu strategicznego.
2. Pozyskiwanie partnerów programów i działań strategicznych wśród różnych instytucji i organizacji na terenie aglomeracji poznańskiej: administracji samorządowej różnych szczebli, administracji rządowej i specjalnej, organizacji społecznych, izb gospodarczych, przedsiębiorców itd.
3. Sprawne działanie podmiotu koordynującego wdrażanie strategii, jego inicjatywa, kreatywność i determinacja w pozyskiwaniu środków finansowych, zdolność do kooperacji z różnymi

podmiotami w aglomeracji, ścisła współpraca z partnerami w realizacji strategii.

4. Informowanie opinii publicznej o postępach w zakresie wdrażania strategii, którego celem jest z jednej strony promowanie dokumentu strategicznego, jego programów i działań strategicznych, a z drugiej budowanie świadomości aglomeracyjnej wśród mieszkańców i podstaw do konsensusu aglomeracyjnego.
5. Zdobywanie doświadczeń i promowanie projektu na zewnątrz, w postaci udziału w konferencjach i debatach aglomeracyjnych i metropolitalnych, konsultacji eksperckich, monitorowania doświadczeń zagranicznych.
6. Elastyczność i reagowanie Rady Aglomeracji na bieżące wydarzenia społeczno-gospodarcze i polityczne w aglomeracji oraz zmieniającą się sytuację (np. prawną) w kraju.
7. Stałe wsparcie organizacyjne i finansowe projektu wdrażania strategii, które zapewni ciągłość działania i realizację całościowego procesu strategicznego.
8. Wola polityczna członków Rady Aglomeracji i ich determinacja we wdrażaniu programów strategicznych, stopień zaufania do zespołu przygotowującego strategię i poziom świadomości metropolitalnej liderów politycznych. Szczególnie istotne jest zaangażowanie liderów integracji aglomeracyjnej o cechach koncyliacyjnych i zdolnościach przekonywania do trafnych pomysłów i ich realizacji.

Monitoring strategii powinien odbywać się w cyklu rocznym, podobnie jak sprawozdania z jej realizacji. Będą one opierać się na danych i statystykach z urzędów miast i gmin aglomeracji, wydziałów Urzędu Miasta Poznania i Starostwa Powiatowego w Poznaniu, jak też informacji pozyskiwanych od realizatorów i partnerów programów strategicznych. Raz na dwa lata dokonana będzie ocena realizacji strategii oraz, w razie konieczności, jej aktualizacja, szczególnie w przypadku zaistnienia zmian prawnych, organizacyjnych, finansowych, istotnych dla funkcjonowania i rozwoju aglomeracji poznańskiej.

Podmioty wdrażające strategię

Podstawowym warunkiem sprawnego przebiegu procesu strategicznego i wdrożenia go w życie jest utworzenie silnego podmiotu instytucjonalnego, zdolnego realizować cele strategiczne. Powołanie bardziej sformalizowanej jednostki zarządzającej aglomeracją poznańską staje się podstawowym warunkiem pogłębiania dalszej integracji metropolitalnej, już z użyciem opracowanego dużym nakładem sił i środków dokumentu strategicznego. Pierwszym efektem projektu stało się pogłębienie współpracy samorządowej poprzez przekształcenie nieformalnego forum w postaci Rady Aglomeracji Poznańskiej w zinstytucjonalizowaną jednostkę: **Stowarzyszenie Metropolia Poznań**. Jest ono instytucją wykonawczą nowej strategii, koordynującą działania wdrażające programy strategiczne, przy dalszej współpracy i wsparciu merytoryczno-organizacyjnym ze strony Konsorcjum Badań nad Aglomeracją Poznańską i Centrum Badań Metropolitalnych.

Stowarzyszenie Metropolia Poznań jest stowarzyszeniem gmin i powiatów aglomeracji poznańskiej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym oraz ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym. Stowarzyszenie zarejestrowane dnia 29 kwietnia 2011 r. zawiązано na czas nieograniczony. Posiada osobowość prawną. Działa na podstawie przepisów ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach oraz swojego statutu.

W myśl zapisów statutowych (§ 10 Statutu Stowarzyszenia Metropolia Poznań) celem stowarzyszenia jest **wspieranie idei samorządu terytorialnego oraz obrona wspólnych interesów członków stowarzyszenia, a w szczególności wspieranie rozwoju społeczno-gospodarczego aglomeracji poznańskiej oraz współpracy gmin i powiatów w tym zakresie**. Stowarzyszenie prowadzi także działania na rzecz powołania związku zrzeszającego jednostki samorządu terytorialnego tworzące aglomerację.

Władzami Stowarzyszenia są:

1. Walne Zebranie Członków - Rada Metropolii,
2. Zarząd (z Prezesem na czele),
3. Komisja Rewizyjna.

Kadencja wyżej wymienionych władz trwa 4 lata.

Stowarzyszenie działa poprzez swoje biuro, którym kieruje dyrektor. Struktura organizacyjna, zadania i kadry biura powinny być dostosowane do potrzeb wdrażania strategii rozwoju aglomeracji poznańskiej.

Stowarzyszenie Metropolia Poznań realizuje swoje cele poprzez:

1. prowadzenie działań wspierających **wdrażanie wspólnie wypracowanej strategii rozwoju aglomeracji poznańskiej**,
2. inspirowanie działań umożliwiających efektywne i skuteczne zarządzanie aglomeracją,
3. reprezentowanie interesów członków Stowarzyszenia we wszystkich wspólnych sprawach,
4. inicjowanie i opiniowanie projektów aktów prawnych, dotyczących samorządów terytorialnych, a przede wszystkim aglomeracji,
5. propagowanie wymiany doświadczeń w zakresie wykonywanych zadań własnych gmin i powiatów oraz zadań im zleconych przez administrację rządową,
6. inspirowanie i podejmowanie wspólnych inicjatyw gospodarczych, mających wpływ na rozwój gmin i powiatów wchodzących w skład Stowarzyszenia,
7. inspirowanie i podejmowanie wspólnych inicjatyw służących kulturalnemu i społecznemu rozwojowi gmin i powiatów, nawiązywaniu przez nie kontaktów zagranicznych oraz wymiany naukowej i kulturalnej,
8. prowadzenie działalności informacyjnej, konsultacyjnej i programowej, mającej na celu wspólne rozwiązywanie problemów w zakresie poszczególnych dziedzin działalności samorządu gminnego i powiatowego,
9. inicjowanie i wspieranie prac naukowo-badawczych dotyczących funkcjonowania aglomeracji i jej rozwoju,
10. prowadzenie monitoringu procesów społeczno-gospodarczych i środowiskowych w aglomeracji,
11. prowadzenie działalności wydawniczej, szkoleniowej i promocyjnej, związanej z realizacją celów Stowarzyszenia (§ 11 statutu Stowarzyszenia).

Najważniejszymi **partnerami Stowarzyszenia Metropolia Poznań** w realizacji zapisów strategii są instytucje, które już działają w aglomeracji, realizując swoje cele statutowe lub programy o zasięgu ponadgminnym. Są to przede wszystkim jednostki samorządowe, związki międzygminne, stowarzyszenia, przedsiębiorstwa komunalne i instytucje badawczo-rozwojowe, takie jak:

- Samorząd Województwa Wielkopolskiego
- Związek Międzygminny „Transport Aglomeracji Poznańskiej”
- Związek Międzygminny „Gospodarka Odpadami Aglomeracji Poznańskiej”
- Związek Międzygminny „Puszcza Zielonka”
- Stowarzyszenie Gmin Wielkopolskiego Parku Narodowego
- Obserwatorium Gospodarki i Rynku Pracy
- Poznańska Lokalna Organizacja Turystyczna
- AQUANET S.A.
- Centrum Badań Metropolitalnych UAM
- Forum Gospodarcze Aglomeracji Poznańskiej
- inne jednostki administracji publicznej

Realizacja przez te podmioty konkretnych działań strategicznych oznacza często kontynuację już prowadzonych projektów poprzez ich rozwinięcie, względnie dostosowanie do zamierzeń programowych strategii.

Wdrażanie szeregu programów strategicznych wymaga tworzenia nowych instytucji, jednostek, odpowiadających wymogom nowoczesnego zarządzania publicznego, polegającego na współpracy różnych podmiotów działających w aglomeracji poznańskiej. Za celowe uznaje się powstanie następujących jednostek:

- Biuro Obsługi Inwestora Metropolii Poznań
- Biuro Marki/Marketingu Metropolii Poznań
- Metropolitalne Forum Planowania Przestrzennego
- Metropolitalny Zespół ds. Gospodarki Wodno-Ściekowej
- Metropolitalny Zespół Konsultacyjny ds. Krajobrazu Kulturowego
- Metropolitalne Forum Transportowe
- Metropolitalne Forum Rowerowe
- Metropolitalne Centrum Wspierania Organizacji Pozarządowych
- Metropolitalne Biuro Doradztwa w zakresie Partnerstwa Publiczno-Prywatnego
- Metropolitalne grupy wymiany doświadczeń samorządowych

Nowe podmioty powinny przejąć realizację części programów strategicznych. Będą one funkcjonować w postaci silniej lub słabiej sformalizowanych instytucji, w sposób samodzielny lub jako afiliowane przy jednostkach samorządowych i różnego rodzaju instytucjach. Wszystkie powinny być silnymi partnerami **Stowarzyszenia Metropolia Poznań**.

Priorytety strategiczne

Strategia Rozwoju „Metropolia Poznań 2020” to projekt *à la carte*, 28 programów i ponad 150 działań, które zespół strategiczny w wyniku konsultacji uznał za ważne i potrzebne do realizacji. Zgodnie z definicją *à la carte* (dosł. wg karty) to propozycja programów do wyboru, w przeciwieństwie do zestawu ustalonych z góry zadań. Debata nad nimi określiła, które z nich są szczególnie ważne, możliwe do realizacji dziś lub w najbliższym czasie.

W wyniku **konsultacji samorządowych i społecznych** (ankieta wśród władz i administracji lokalnych, wyniki debaty internetowej), utworzono ranking

programów, który powinien być wskazówką do wyznaczania priorytetów działań strategicznych. Wszystkie programy powinny doczekać się przynajmniej rozpoczęcia realizacji w ciągu najbliższych lat, niezależnie od daty ich ukończenia, czy będzie to horyzont 2020 roku, czy też lata późniejsze (w odniesieniu do długofalowych inwestycji infrastrukturalnych). Podstawą realizacji strategii metropolitalnej jest konsensus społeczny i polityczny. Wdrożenie programów następować będzie w drodze akceptacji ze strony mieszkańców, władz samorządowych i innych zaangażowanych podmiotów, stosownie do możliwości organizacyjnych i finansowych podmiotów wdrażających strategię.

Ranking programów strategicznych, wynik konsultacji Zielonej Księgi Aglomeracji Poznańskiej

Źródła finansowania

W realizację Strategii Rozwoju Aglomeracji Poznańskiej „Metropolia Poznań 2020” zaangażowane będą bezpośrednio **samorządy lokalne** tworzące aglomerację poznańską, które dokonają adaptacji zapisów swoich lokalnych strategii rozwoju do programów metropolitalnych. Na jednostkach samorządu terytorialnego spoczywać będzie odpowiedzialność za realizację działań określonych w strategii. Samorządy są ustawowo zobowiązane do gromadzenia dochodów i pozyskiwania przychodów służących finansowaniu strategicznych kierunków rozwoju, w tym przypadku także programów metropolitalnych. Ograniczoność środków własnych samorządów jest zawsze barierą, która minimalizuje szansę powodzenia realizacji zamierzonych działań.

Strategia Rozwoju Aglomeracji Poznańskiej „Metropolia Poznań 2020” zawiera zestawienie różnych źródeł finansowania, które mogą być wykorzystane jako uzupełnienie środków własnych samorządów, ale również jako instrument kompleksowego finansowania konkretnych zadań. Dla realizacji wielu działań niezbędny jest montaż finansowy, na który składają się różne źródła finansowania.

Wykaz źródeł finansowania ma charakter rekomendacji. Przedstawia on zbiór różnych instrumentów przypisanych do poszczególnych programów metropolitalnych, których wykorzystanie stwarza realną szansę w osiągnięciu celów strategii. Zasadniczą część stanowią środki Unii Europejskiej dostępne w ramach polityki spójności i wspólnej polityki rolnej a także środki oferowane przez szereg programów i inicjatyw europejskich oraz instytucji zagranicznych. Strategia zawiera także liczne źródła finansowania krajowego obejmujące różne programy sektorowe przygotowane przez poszczególne ministerstwa.

Zestawienie źródeł finansowania stanowi wykaz dostępnych programów, z których bezpośrednio można finansować lub współfinansować realizację większości działań przewidzianych w strategii. Pełni ono również funkcję informacyjną w zakresie tych

programów, w przypadku których limity środków zostały już wyczerpane lub okres ich obowiązywania dobiegnie końca w początkowym etapie realizacji strategii. W takim przypadku należy konkretny program traktować jako punkt wyjścia w poszukiwaniu odpowiednich instrumentów finansowych, będących kontynuacją określonych priorytetów i działań.

Wykazane źródła finansowania w zdecydowanej większości skierowane są bezpośrednio do jednostek samorządu terytorialnego i podmiotów realizujących ich ustawowe zadania. Wiele ze źródeł może być wykorzystanych także pośrednio przez samorządy, m.in. w partnerstwie z sektorem prywatnym oraz naukowo-badawczym. Obok przedstawionych źródeł finansowania ze środków publicznych w realizację strategii zaangażowane będą również fundusze podmiotów prywatnych, które mogą być włączone m.in. w przypadku tworzenia elementów infrastruktury służącej świadczeniu usług o charakterze publicznym, w tym w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego.

Powodzenie realizacji programów strategicznych wymaga ścisłej koordynacji działań pomiędzy samorządami lokalnymi aglomeracji poznańskiej. Dotyczy to przede wszystkim współdziałania w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych oraz finansowej i rzeczowej realizacji konkretnych projektów. Chęć uzyskania maksymalnej skuteczności i efektywności tych działań będzie pociągać za sobą konieczność zawiązywania związków celowych, czyli formalno-prawnych podmiotów powoływanych w celu wspólnego wykonywania określonych zadań publicznych. Tylko taka forma współdziałania o charakterze celowym poprzez wspólne podejmowanie działań o zasięgu metropolitalnym daje rzeczywistą szansę rozwoju dla całej metropolii. Stanowi także doskonałe narzędzie promocyjne w skali krajowej i międzynarodowej. Kompleksowe podejście do realizacji strategii skłania ku stwierdzeniu, iż w pełni zasadne jest powołanie przy **Biurze Stowarzyszenia Metropolia Poznań** jednostki odpowiedzialnej nie tylko za koordynację i wdrażanie strategii, ale także za pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania programów strategicznych.

Źródła finansowania działań w ramach osi 1. Gospodarka przestrzenna i środowisko

Nazwa programu	Środki UE w ramach polityki spójności i wspólnej polityki rolnej		Inne środki zagraniczne	Środki krajowe
	Poziom krajowy	Poziom regionalny		
1.1. Koncepcja zagospodarowania przestrzennego metropolii poznańskich	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko Priorytet I. Gospodarka wodno-ściekowa Działanie 1.1. Gospodarka wodno-ściekowa w aglomeracjach powyżej 15 tys. RLW; Priorytet II. Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi Działanie 2.1. Kompleksowe przedsięwzięcia z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi, ze szczególnym uwzględnieniem odpadów niebezpiecznych; Działanie 2.2. Przywracanie terenom zdegradowanym wartości przyrodniczych i ochrona brzegów morskich; Priorytet III. Zarządzanie zasobami i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska Działanie 3.1. Retencjonowanie wody i zapewnienie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego; Priorytet V. Ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych Działanie 5.1. Wspieranie kompleksowych projektów z zakresu ochrony siedlisk przyrodniczych (ekosystemów) na obszarach chronionych oraz zachowanie różnorodności gatunkowej; Działanie 5.2. Zwiększenie drożności korytarzy ekologicznych; Działanie 5.3. Opracowanie planów ochrony; Działanie 5.4. Kształtowanie postaw społecznych sprzyjających ochronie środowiska, w tym różnorodności biologicznej; Priorytet IX. Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku i efektywność energetyczna Działanie 9.1. Wysokosprawne wytwarzanie energii; Działanie 9.2. Efektywna dystrybucja energii; Działanie 9.4. Wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych; Działanie 9.6. Sieci ułatwiające odbiór energii ze źródeł odnawialnych.	Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007 – 2013 Priorytet 3. Środowisko przyrodnicze Działanie 3.1. Racjonalizacja gospodarki odpadami i ochrona powierzchni ziemi; Działanie 3.2. Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku; Działanie 3.3. Wsparcie ochrony przyrody; Działanie 3.4. Gospodarka wodno-ściekowa; Działanie 3.5. Wzmocnienie ochrony przeciwpowodziowej zagrożonych obszarów oraz zwiększenie retencji na terenie województwa; Działanie 3.6. Poprawa bezpieczeństwa środowiskowego i ekologicznego; Działanie 3.7. Zwiększenie wykorzystania odnawialnych zasobów energii.	Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego Priorytet 1. Ochrona środowiska, w tym środowiska ludzkiego, poprzez m.in. redukcję zanieczyszczeń i promowanie odnawialnych źródeł energii; Priorytet 2. Promowanie zrównoważonego rozwoju poprzez lepsze wykorzystanie i zarządzanie zasobami; Priorytet 8. Ochrona środowiska ze szczególnym uwzględnieniem wzmocnienia zdolności administracyjnych do wprowadzania w życie odpowiednich przepisów istotnych dla realizacji projektów administracyjnych; Priorytet 9. Polityka regionalna i działania transgraniczne. Szwajcarsko-Polski Program Współpracy Priorytet 2. Środowisko i infrastruktura, Obszar tematyczny: Odbudowa, remont, przebudowa i rozbudowa podstawowej infrastruktury oraz poprawa stanu środowiska; Cel 1. Poprawa usług z zakresu infrastruktury miejskiej w celu podniesienia standardu życia i promowania rozwoju gospodarczego; Cel 2. Zwiększenie efektywności energetycznej i redukcja emisji, w szczególności gazów cieplarnianych i niebezpiecznych substancji. Kredyty i gwarancje Europejskiego Banku Inwestycyjnego w zakresie realizacji inwestycji związanych z ochroną środowiska. ELENA (European Local Energy Assistance) Instrument finansowy prowadzony przez Europejski Bank Inwestycyjny, oferujący bezwzględne dofinansowanie procesu przygotowania projektów z zakresu efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii.	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej Program Priorytetowy: Gospodarka Ściekowa w ramach Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych; Program Priorytetowy: Program dla przedsięwzięć w zakresie odnawialnych źródeł energii i obiektów wysokosprawnej kogeneracji (cz. 1 i 3); Programy priorytetowe w ramach Krajowego Systemu Zielonych Inwestycji (GIS): 1. Zarządzanie energią w budynkach użyteczności publicznej; 2. Biogazownie rolnicze; 3. Elektrolepownie i ciepłownie na biomasę; 4. Budowa i przebudowa sieci elektroenergetycznych w celu podłączenia odnawialnych źródeł energii wiatrowej. Program Priorytetowy: Edukacja ekologiczna, i krajoznau, Program Priorytetowy: Ochrona przyrody i krajoznau, Program Priorytetowy: Program współfinansowania przedsięwzięć, uzyskujących wsparcie w ramach Instrumentu Finansowego LIFE+, Program Priorytetowy: Wspieranie działalności monitoringu środowiska, Program Priorytetowy: Gospodarowanie odpadami komunalnymi. Inne programy oferowane przez NFOŚiGW.
1.2. Poprawa standardów planistycznych, urbanistycznych i architektonicznych				
1.3. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego				
1.4. Wielofunkcyjna gospodarka rolna				
1.5. Kształtowanie i ochrona terenów o wysokich walorach przyrodniczych				
1.6. Jakość i dyspozycyjność zasobów wodnych				
1.7. Zintegrowany system gospodarki odpadami				
1.8. Ekologiczne środowisko zamieszkania	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013 Oś 1. Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego Działanie: Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa; Oś 3. Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej Działanie: Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej; Działanie: Odnowa i rozwój wsi.			Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu Program Priorytetowy: Program dla przedsięwzięć w zakresie odnawialnych źródeł energii i obiektów wysokosprawnej kogeneracji (cz. 2). Inne programy oferowane przez WFOŚiGW. Bank Ochrony Środowiska Produkty finansowane, wspomagające realizację inwestycji związanych z ochroną środowiska, skierowane dla samorządów. Bank Gospodarstwa Krajowego Mechanizmy finansowe, wspierające realizację inwestycji termomodernizacyjnych oraz zwiększających efektywność energetyczną.

Źródła finansowania działań w ramach osi 2. Infrastruktura i organizacja transportu

Nazwa programu	Środki UE w ramach polityki spójności i wspólnej polityki rolnej		Inne środki zagraniczne	Środki krajowe
	Poziom krajowy	Poziom regionalny		
2.1. Metropolitalny wielofunkcyjny węzeł transportowy	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko Priorytet VI. Drogowa i lotnicza sieć TEN-T <u>Działanie 6.1. Rozwój sieci drogowej TEN-T;</u> Działanie 6.3. Rozwój sieci lotniczej TEN-T;	Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007–2013 Priorytet II. Infrastruktura komunikacyjna <u>Działanie 2.1. Wzmocnienie regionalnego układu powiązań drogowych (drogi wojewódzkie, z wyłączeniem dróg wojewódzkich w miastach na prawach powiatu),</u> <u>Działanie 2.2. Poprawa dostępności do regionalnego i ponadregionalnego układu drogowego (drogi wojewódzkie w miastach na prawach powiatu, powiatowe i gminne),</u> <u>Działanie 2.3. Modernizacja regionalnego układu kolejowego,</u> <u>Działanie 2.4. Modernizacja regionalnego układu kolejowego, transportu zbiorowego,</u> <u>Działanie 2.6. Rozwój regionalnej infrastruktury lotniczej;</u> Priorytet VI. Turystyka i środowisko kulturowe <u>Działanie 6.1. Turystyka.</u>	Szwajcarsko-Polski Program Współpracy Priorytet 2. Środowisko i infrastruktura <u>Cel 3. Poprawa zarządzania, bezpieczeństwa, wydajności i niezawodności lokalnych/regionalnych publicznych systemów transportowych.</u> Inicjatywa JASPERS (Joint Assistance to Support Projects in European Regions) – Wspólne wsparcie dla projektów w europejskich regionach. Kredyty i gwarancje Europejskiego Banku Inwestycyjnego w zakresie remontu i rozbudowy sieci transportowych. Program Marco Polo Dofinansowanie realizacji projektów przyczyniających się do zmniejszenia zatłoczenia europejskich dróg i wpływających korzystnie na środowisko naturalne towarowego systemu transportowego.	Narodowy Program Przebudowy Dróg Lokalnych 2008–2011, edycja 2010/2011. Krajowy Program Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego 2005–2007–2013, Gmbit 2005
2.2. Kolej metropolitalna				
2.3. Zintegrowany transport publiczny	Priorytet VII. Transport przyjazny środowisku <u>Działanie 7.1. Rozwój transportu kolejowego,</u> <u>Działanie 7.3. Transport miejski w obszarach metropolitalnych;</u> <u>Działanie 7.4. Rozwój transportu intermodalnego, i krajowej sieci transportowej.</u> <u>Działanie 8.1. Bezpieczeństwo ruchu drogowego,</u> <u>Działanie 8.2. Drogi krajowe poza siecią TEN-T,</u> <u>Działanie 8.3. Rozwój inteligentnych systemów transportowych,</u> <u>Działanie 8.4. Bezpieczeństwo i ochrona transportu lotniczego.</u>			
2.4. Infrastruktura i ruch rowerowy	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013 Oś 3. Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej <u>Działanie: Odnowa i rozwój wsi.</u>			

Źródła finansowania działań w ramach osi 3. Gospodarka i rynek pracy

Nazwa programu	Środki UE w ramach polityki spójności i wspólnej polityki rolnej		Inne środki zagraniczne	Środki krajowe
	Poziom krajowy	Poziom regionalny		
3.1. Harmonizacja wspierania gospodarki	Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka Priorytet I. Badania i rozwój nowoczesnych technologii <u>Działanie 1.1. Wsparcie badań naukowych dla budowy gospodarki opartej na wiedzy;</u> <u>Poddziałanie 1.1.1. Projekty badawcze z wykorzystaniem metod foresight;</u> Priorytet VI. Polska gospodarka na rynku międzynarodowym <u>Działanie 6.2. Rozwój sieci centrów obsługi inwestorów i eksporterów oraz powstawanie nowych terenów inwestycyjnych;</u> <u>Poddziałanie 6.2.2. Wsparcie działań studyjno-konceptyjnych w ramach przygotowania terenów inwestycyjnych dla projektów inwestycyjnych;</u>	Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007–2013 Priorytet I. Konkurencyjność przedsiębiorstw. <u>Działanie 1.5. Promocja regionalnej gospodarki;</u> <u>Działanie 1.6. Rozwój sieci i kooperacji;</u> <u>Działanie 1.7. Przygotowanie terenów inwestycyjnych;</u> Priorytet V. Infrastruktura dla kapitału ludzkiego <u>Działanie 5.1. Infrastruktura szkolnictwa wyższego;</u> <u>Działanie 5.2. Rozwój infrastruktury edukacyjnej, w tym kształcenia ustawicznego.</u>	Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego Priorytet 4. Rozwój zasobów ludzkich poprzez m.in. promowanie wykształcenia i szkoleń, wzmocnienie w samorządzie i jego instytucjach potencjału z zakresu administracji lub służby publicznej, a także wzmocnienie wspierających go procesów demokratycznych; Priorytet 6. Badania naukowe; Szwajcarsko-Polski Program Współpracy, Priorytet 3. Sektor prywatny Obszar tematyczny 2: Rozwój sektora prywatnego i promocja eksportu MŚP; Priorytet 4. Rozwój społeczny i zasobów ludzkich Obszar tematyczny 2: Badania i rozwój; Polsko-Szwajcarski Program Badawczy;	Bank Gospodarstwa Krajowego Poręczenia i gwarancje oraz obejmowanie lub nabywanie akcji (udziałów) w istniejących i/lub nowo tworzonych lokalnych i regionalnych funduszach poręczeniowych. Instrumenty finansowe będące w dyspozycji Publicznych Służb Zatrudnienia.
3.2. Powiązania i transfer technologii	Priorytet III. Wysoka jakość systemu oświaty <u>Działanie 3.3. Poprawa jakości kształcenia,</u> <u>Poddziałanie 3.3.4. Modernizacja treści i metod kształcenia;</u> Priorytet VI. Rynek pracy otwarty dla wszystkich <u>Działanie 6.2. Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia,</u> <u>Działanie 6.3. Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich,</u> Priorytet VII. Promocja integracji społecznej <u>Działanie 7.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej;</u> Priorytet VIII. Regionalne kadry gospodarki, <u>Działanie 8.1. Rozwój pracowników i przedsiębiorstw w regionie,</u> <u>Działanie 8.2. Transfer wiedzy;</u> Priorytet IX. Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach <u>Działanie 9.2. Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego,</u> <u>Działanie 9.3. Upowszechnienie formalnego kształcenia ustawicznego w formach szkolnych.</u>		Program Ramowy na rzecz Konkurencyjności i Innowacji Program „Uczenie się przez całe życie” Program na rzecz Zatrudnienia i Solidarności Społecznej – Progres oferujący finansowe wsparcie działań służących realizacji celów UE w dziedzinie zatrudnienia, spraw społecznych i równości szans; Europejski instrument mikrofinansowy Progress dający możliwość udzielania mikrokredytów małym firmom i osobom, które straciły pracę i zamierzają podjąć działalność gospodarczą.	
3.3. Monitoring podaży i popytu na pracę				
3.4. Współpraca systemu edukacji z gospodarką				

Źródła finansowania działań w ramach osi 4. Usługi społeczne

Nazwa programu	Środki UE w ramach polityki spójności i wspólnej polityki rolnej		Inne środki zagraniczne	Środki krajowe
	Poziom krajowy	Poziom regionalny		
4.1. Jakość i organizacja edukacji	Program Operacyjny Kapitał Ludzki Priorytet III. Wysoka jakość systemu oświaty <u>Działanie 3.3. Poprawa jakości kształcenia, Poddziałanie 3.3.4. Modernizacja treści i metod kształcenia;</u> Priorytet VI. Rynek pracy otwarty dla wszystkich <u>Działanie 6.1. Poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wspieranie aktywności zawodowej w regionie;</u> Priorytet VII. Promocja integracji społecznej <u>Działanie 7.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej;</u> Priorytet IX. Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach <u>Działanie 9.1. Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty;</u> <u>Działanie 9.4. Wysoko wykwalifikowane kadry systemu oświaty;</u> <u>Działanie 9.5. Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich.</u>	Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007–2013 Priorytet I. Konkurencyjność przedsiębiorstw <u>Działanie 1.5. Promocja regionalnej gospodarki;</u> <u>Działanie 1.6. Rozwój sieci i kooperacji;</u> <u>Działanie 1.7. Przygotowanie terenów inwestycyjnych;</u> Priorytet V. Infrastruktura dla kapitału ludzkiego <u>Działanie 5.1. Infrastruktura szkolnictwa wyższego;</u> <u>Działanie 5.2. Rozwój infrastruktury edukacyjnej, w tym kształcenia ustawicznego.</u>	Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego Priorytet III. Ochrona kulturowego dziedzictwa europejskiego, w tym transport publiczny i odnowa miast; Priorytet V. Opieka zdrowotna i opieka nad dzieckiem. Szwajcarsko-Polski Program Współpracy Priorytet IV. Rozwój społeczny i zasobów ludzkich Obszar tematyczny 1: ochrona zdrowia (m.in. profilaktyka i kampanie promocyjne zdrowia oraz poprawa opieki społecznej, Cel 1. promocja zdrowego trybu życia oraz zapobieganie chorobom zakaźnym na poziomie krajowym i na obszarach koncentracji geograficznej, Cel 2. Poprawa usług podstawowej opieki zdrowotnej i usług opieki społecznej na peryferyjnych i marginalizowanych terenach obszarów objętych koncentracją geograficzną, z preferencją dla wielosektorowego podejścia programowego. Program działań Wspólnoty w dziedzinie zdrowia publicznego na lata 2008–2013 Program „Uczenie się przez całe życie” Program „Europa Dla Obywateli” Działanie 1. Aktywni obywatele dla Europy, Poddziałanie 1.1. Spotkania mieszkańców miast partnerskich; Poddziałanie 1.2. Sieci miast partnerskich; Poddziałanie 2.1. Projekty obywatelskie; Poddziałanie 2.2. Środki wsparcia. Program Kultura Obszar 1.1. i 1.2.1 – Krótko- i długoterminowe projekty współpracy; Obszar 2 – Wspieranie organizacji kulturalnych działających na poziomie europejskim. Fundusz Wyszehradzki Granty Małe, Standardowe, Strategiczne Fundusz „Trust” na rzecz rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w Europie Środkowo-Wschodniej Granty Banku Światowego przeznaczone na budowanie społeczeństwa obywatelskiego	Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej Dofinansowanie inwestycji sportowych Fundusz Promocji Kultury Dofinansowanie realizacji zadań z zakresu promocji kultury i ochrony dziedzictwa narodowego Ministerstwo Sportu i Turystyki Dofinansowanie realizacji zadań publicznych z zakresu turystyki Program „Moje Boisko – ORLIK 2012” Programy pomocy społecznej prowadzone przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego uruchamiane corocznie Programy prowadzone przez Narodowe Centrum Kultury Programy Marszałka Województwa Wielkopolskiego Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych Fundusz celowy, którego środki przeznaczone są na rehabilitację zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych oraz zatrudnianie osób niepełnosprawnych. Środki PFRON przeznaczane są m.in. na: wsparcie imprez sportowych, kulturalnych i rekreacyjnych osób niepełnosprawnych. Program Operacyjny Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2009–2013 Priorytet I. Aktywni, świadomi obywatele, aktywne wspólnoty lokalne; Priorytet II. Sprawne organizacje pozarządowe w dobrym państwie; Priorytet III. Integracja i aktywizacja społeczna. Zabezpieczenie społeczne Programy Fundacji Batorego wspierające rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz wyrównywanie szans edukacyjnych
4.2. Współpraca i uczestnictwo w kulturze				
4.3. Metropolitalna oferta turystyczna				
4.4. Metropolia sportu				
4.5. Bezpieczeństwo publiczne w metropolii				
4.6. Metropolia równych możliwości społecznych				
	Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka Priorytet VI. Polska gospodarka na rynku międzynarodowym <u>Działanie 6.4. Inwestycje w produkty turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym;</u> Priorytet VIII. Społeczeństwo informacyjne – zwiększanie innowacyjności gospodarki <u>Działanie 8.3. Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu – eInclusion;</u> Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 Os 3. Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej <u>Działanie:</u> Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej; <u>Działanie:</u> Odnowa i rozwój wsi.			

Źródła finansowania działań w ramach osi 4. Usługi społeczne c.d.

Nazwa programu	Środki UE w ramach polityki spójności i wspólnej polityki rolnej		Inne środki zagraniczne	Środki krajowe
	Poziom krajowy	Poziom regionalny		
			Program na rzecz Zatrudnienia i Solidarności Społecznej – Progres oferujący finansowe wsparcie działań służących realizacji celów UE w dziedzinie zatrudnienia, spraw społecznych i równości szans. Europejski instrument mikrofinansowy Progress dający możliwość udzielenia mikro kredytów małym firmom i osobom, które straciły pracę i zamierzają podjąć działalność gospodarczą.	Wsparcie finansowe realizacji działań prospołecznych oferowane przez Polsko-Amerykańską Fundację Wolności .

Źródła finansowania działań w ramach osi 5. Zintegrowane zarządzanie i marketing terytorialny

Nazwa programu	Środki UE w ramach polityki spójności i wspólnej polityki rolnej		Inne środki zagraniczne	Środki krajowe
	Poziom krajowy	Poziom regionalny		
5.1. Instytucje współpracy metropolitalnej 5.2. Standardy usług publicznych 5.3. Metropolitalny system informacyjny 5.4. Strategia marki i produkty metropolitalne 5.5. Metropolia w sieci międzynarodowej 5.6. Tożsamość metropolitalna	Program Operacyjny Kapitał Ludzki Prioritet V. Dobre rządzenie <u>Działanie 5.2. Wzmocnienie potencjału administracji samorządowej;</u> Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka Prioritet VI. Polska gospodarka na rynku międzynarodowym <u>Działanie 6.4. Inwestycje w produkty turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym;</u> Prioritet VII. Społeczeństwo informacyjne – budowa elektronicznej administracji, Prioritet VIII. Społeczeństwo informacyjne – zwiększanie innowacyjności gospodarki, <u>Działanie 8.3. Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu – eInclusion;</u>	Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007–2013 Prioritet I. Konkurencyjność przedsiębiorstw. <u>Działanie 1.5. Promocja regionalnej gospodarki;</u> <u>Działanie 1.6 Rozwój sieci i kooperacji;</u> Prioritet II. Infrastruktura komunikacyjna. <u>Działanie 2.7. Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego;</u>	Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego Prioritet IV. Rozwój zasobów ludzkich poprzez m.in. promowanie wykształcenia i szkoleń, wzmacnianie w samorządzie i jego instytucjach potencjału z zakresu administracji lub służby publicznej, a także wzmacnianie wspierających go procesów demokratycznych; Prioritet IX. Polityka regionalna i działania transgraniczne. Siódmy Program Ramowy Program „Możliwości” Działanie: Regiony wiedzy Program Ramowy na rzecz Konkurencyjności i Innowacji Program szczegółowy: Program na rzecz wspierania polityki dotyczącej technologii informacyjnych i komunikacyjnych.	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji Dofinansowanie przedsięwzięć informatycznych realizowanych m.in. przez samorządy.

Spis literatury i dokumentów

Literatura

1. Barlow I.M., 1991, *Metropolitan Government*, Routledge, London.
2. Beim M., 2004, *Problemy rozwoju infrastruktury rowerowej w Poznaniu*, Transport i Komunikacja, 1-2, s. 20-23.
3. Beim M., 2009, *Modelowanie procesu suburbanizacji w aglomeracji poznańskiej*, Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.
4. Bonenberg W. 2007, *Przestrzeń publiczna w osiedlach mieszkaniowych. Metoda analizy społeczno-przestrzennej*, Wydział Architektury Politechniki Poznańskiej, Poznań.
5. Bryson J.M., 2004, *Strategic Planning for Public and Nonprofit Organizations. A Guide to Strengthening and Sustaining Organizational Achievement*, 3rd Edition, John Wiley and Sons, San Francisco.
6. Churski P., 1999, *Lokalne rynki pracy w województwie poznańskim w okresie transformacji społeczno-gospodarczej*, Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.
7. Dominiak J., 2006, *Struktura i organizacja przestrzenna biznesu w aglomeracji poznańskiej*, Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.
8. Fagiewicz K., Kijowska J., Poniży L., 2008, *Zasoby środowiska przyrodniczego powiatu poznańskiego i problemy ich wykorzystania*, [w:] *Powiat poznański. Jakość przestrzeni i jakość życia*, T. Kaczmarek, A. Mizgajski (red.), Bogucki Wyd. Nauk., Poznań, s. 39-52.
9. Florek M., 2007, *Podstawy marketingu terytorialnego*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.
10. Florek M., Janiszewska, K., 2008, *Marketing terytorialny. Studia przypadków*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.
11. Furman S., 2004, *Polska w przestrzeni europejskiej: perspektywa miejska*, Studia Regionalne i Lokalne, 3.
12. Gaczek W. M., 2003, *Zarządzanie w gospodarce przestrzennej*, Branta, Bydgoszcz–Poznań.
13. Gaczek W. M., Nowak J., 1999, *Usprawnienie wdrażania strategii rozwoju miast*, Biuletyn KPZK PAN, 187, s. 241-270.
14. Glińska E., Florek M., Kowalewska A., 2009, *Wizerunek miasta – od koncepcji do wdrożenia*, Wolters Kluwer Polska.
15. Głębocki B., 2008, *Zmiany w strukturze własnościowej i użytkowaniu gruntów w Poznaniu i jego strefie podmiejskiej*, [w:] *Powiat poznański. Jakość przestrzeni i jakość życia*, T. Kaczmarek, A. Mizgajski (red.), Bogucki Wyd. Nauk., Poznań, s.177-192.
16. Gorzelak G., 2009, *Metropolizacja a globalizacja*, [w:] *Czy metropolia jest jeszcze miastem?*, publikacja pokonferencyjna, CBRiL EUROREG, Uniwersytet Warszawski.
17. Gruchman B., 2007, *Od aglomeracji do klastrów przemysłowych i środowisk innowacyjnych*, [w:] *Polityka ekonomiczna. Współczesne wyzwania*, Mirosława Klamut (red.), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 203-209.
18. Hamilton D.K., 2000, *Organizing government structure and governance functions in metropolitan areas in response to growth and change: A critical overview*, Journal of Urban Affairs, 22, 1, s. 65-84.
19. Heffner K., Marszał T. (red.), 2007, *Małe miasta w obszarach metropolitalnych*, Biuletyn KPZK, z. 232.
20. Heinelt H., Kübler D. (eds.), 2005, *Metropolitan Governance. Capacity, democracy and the dynamics of place*, Routledge, London.
21. Herrschel T., Newman P., 2002, *Governance of Europe's City Regions. Planning, policy and politics*, Routledge, London.
22. Igliński H., 2009, *Ograniczenia poziomu kongestii transportowej a zrównoważony rozwój miast*, praca doktorska napisana pod kierunkiem dr. hab. M. Szymczaka, prof. nadzw. UEP, Poznań.
23. *Ilustrowany Atlas Aglomeracji Poznańskiej*, 2010, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
24. *Integrated Metropolitan Strategies*, 2005, METREX, Glasgow.
25. Jaszczak R., 2008, *Las i gospodarka leśna w zasięgu oddziaływania miast w Polsce*, Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej, 10, 3 (19), s. 152-171.
26. Jouve B., Lefevre C. (eds.), 2002, *Local Power, Territory and Institutions in European Metropolitan Regions*, Frank Cass, London.
27. Kacprzak E., Staszewska S., 2008, *Rozwój obszarów mieszkaniowych w strefie podmiejskiej miasta Poznania*, [w:] *Gospodarka przestrzenna w strefie kontinuum miejsko-wiejskiego w Polsce*, A. Jezierska-Thole, L. Kozłowski (red.), Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń, s. 127-144.
28. Kaczmarek T., 2005, *Struktury terytorialno-administracyjne i ich reformy w krajach europejskich*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
29. Kaczmarek T., 2008, *Agglomeracja poznańska jako region badania i działania*, [w:] *Powiat poznański. Jakość przestrzeni i jakość życia*, T. Kaczmarek, A. Mizgajski (red.), Bogucki Wyd. Nauk., Poznań, s. 15-36.
30. Kaczmarek T., Kaczmarek U., 2005, *Warianty podziału terytorialnego kraju na jednostki statystyczne NTS 3 spełniające wymogi jednolitości funkcjonalnej i społeczno-ekonomicznej*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Departament Polityki Regionalnej, Warszawa (maszynopis).
31. Kaczmarek T., Mikuła Ł., 2007, *Metropolitan areas in Poland – towards new scale of urban governance?*, Quaestiones Geographicae, 26B, s. 97-105.
32. Kaczmarek T., Mikuła Ł., 2007, *Ustroje terytorialno-administracyjne obszarów metropolitalnych w Europie*, Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.
33. Kaczmarek T., Mikuła Ł., 2009, *The development of Polish cities: between sub- and reurbanization*, [w:] *Multilayered Cities and Urban Systems*, G. Reddy Anant (ed.), Hyderabad Metropolitan Development Authority & Osmania University, s. 449-471.
34. Kaczmarek T., Mizgajski A. (red.), 2008, *Powiat poznański. Jakość przestrzeni i jakość życia*, Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.
35. Kaczmarek U., 2008, *Skala i zróżnicowanie przestrzenne pomocy społecznej w Powiecie Poznańskim*, [w:] *Powiat poznański. Jakość przestrzeni i jakość życia*, T. Kaczmarek, A. Mizgajski (red.), Bogucki Wyd. Nauk.
36. Kieliszewski P., 2008, *Polityka kulturalna w społeczeństwie obywatelskim*, [w:] *Kulturoznawca w świecie gospodarki*, Kultura Współczesna nr 1/2008, Warszawa.
37. Kisiąła W., 2009, *System ratownictwa medycznego jako czynnik integrujący aglomerację*, [w:] *Kształtowanie przestrzeni Polski. Metropolie, aglomeracje, peryferia*, Prace Naukowe Instytutu Zarządzania PWSZ w Kaliszu, Kalisz.
38. Klausen J.E., Swianiewicz P., 2007, *Cities in City Regions. Governing the Diversity*, European Urban Research Association, Warszawa.
39. *Konkurencyjność i spójność aglomeracji poznańskiej. Główne problemy funkcjonalne i przestrzenne*, 2009, Centrum Badań Metropolitalnych UAM, Poznań.
40. Kuczyński J., Szymczak M., 2008, *Warunki i możliwości integracji publicznego transportu zbiorowego w aglomeracji poznańskiej*, [w:] *Powiat poznański. Jakość przestrzeni i jakość życia*, T. Kaczmarek, A. Mizgajski (red.), Bogucki Wyd. Nauk., Poznań, s. 415-429.
41. Lechniak M., Mizgajski A. 2008, *Powiązania infrastrukturalne między Poznaniem a otaczającymi gminami*, [w:] *Powiat poznański. Jakość przestrzeni i jakość życia*, T. Kaczmarek, A. Mizgajski (red.), Bogucki Wyd. Nauk., Poznań, s. 241-258.
42. Lefevre C., 2001, *Metropolitan government and governance in western countries: a critical review*, International Journal of Urban and regional Research, 22 (1), s. 9-25.
43. Łodyga B., 2008, *Przeobrażenia demograficzne w aglomeracji poznańskiej (1988-2006)*, [w:] *Powiat poznański. Jakość przestrzeni i jakość życia*, T. Kaczmarek, A. Mizgajski (red.), Bogucki Wyd. Nauk., Poznań, s. 91-105.
44. Maćkiewicz B., 2007, *Rynek nieruchomości niezabudowanych w Poznaniu i powiecie poznańskim w latach 1995-2000*, Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.
45. Małuszewska E., 2000, *Przemiany strefy podmiejskiej aglomeracji poznańskiej*, [w:] *Nowe problemy rozwoju wielkich miast i regionów*, R. Domański (red.), Biuletyn KPZK PAN, z. 192, s. 265-289.

46. Markowski T. (red.), 2005, *Planowanie i zarządzanie w obszarach metropolitalnych*, Biuletyn KPZK, z. 221.
47. Markowski T., Marszał T., 2006, *Metropolie. Obszary metropolitalne. Metropolizacja. Problemy i pojęcia podstawowe*, KPZK PAN, Warszawa.
48. Matusiak M., 2009, *Potencjał gospodarczy, innowacyjny i kreatywny wybranych metropolii europejskich*, [w:] *Kreatywne miasta i aglomeracje. Studia przypadków*, A. Klasik (red.), Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach.
49. Mikula Ł., 2008, *W kierunku integracji zarządzania w aglomeracji poznańskiej*, [w:] *Powiat poznański. Jakość przestrzeni i jakość życia*, T. Kaczmarek, A. Mizgajski (red.), Bogucki Wyd. Nauk., Poznań, s. 399-413.
50. Mikula Ł., 2011, *Zarządzanie terytorialne w obszarach metropolitalnych w Polsce*, Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.
51. Mizgajski A., 2000, *Cechy ekologicznie podtrzymywalnego rozwoju Poznania w świetle form metabolizmu miasta i struktury przestrzennej*, [w:] *Nowe problemy rozwoju wielkich miast i regionów*, R. Domański (red.), Biuletyn KPZK PAN, z. 192, s. 221-244.
52. Niziołek M., 2008, *Problemy ustroju aglomeracji miejskich*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa.
53. Nowak J.F., 2007, *Modernizacja lokalnej administracji publicznej w małych miastach polskich obszarów metropolitalnych*, [w:] *Małe miasta w obszarach metropolitalnych*, K. Heffner, T. Marszał (red.), Biuletyn KPZK PAN, z. 232, s. 238-252.
54. Nowak, J.F., 2006, *Modernizacja lokalnej administracji publicznej a rozwój lokalny*, Wydawnictwo AE, Poznań.
55. OECD, 2006, *Competitive Cities in the Global Economy*, OECD Territorial Reviews, OECD Publishing.
56. OECD, 2011, *Urban Policy Reviews*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.
57. Parysek J.J., 2008, *Procesy suburbanizacyjne w aglomeracji poznańskiej*, [w:] *Powiat poznański. Jakość przestrzeni i jakość życia*, T. Kaczmarek, A. Mizgajski (red.), Bogucki Wyd. Nauk., Poznań, s. 71-90.
58. *Ranking Metropolitalności Polskich Miast IKER NORDEA Metrox*, 2009.
59. Raszeja E., 2002, *Procedury i instrumenty kształtowania krajobrazu na obszarach wiejskich Wielkopolski w aspekcie integracji z Unią Europejską*, Studioteka Zarysy WAPP, Poznań.
60. Rychlewski J., Ignaszewski F., 2006, *Rewitalizacja linii kolejowych – szansa poprawy jakości transportu w aglomeracji poznańskiej*, [w:] *Rewitalizacja linii kolejowych i włączenie ich do obsługi aglomeracji*, konferencja naukowo-techniczna SITK RP, Poznań, s. 61-74.
61. Salet W., Thornley A., Kreukels A., 2003, *Metropolitan governance and spatial planning. Comparative Case Studies of European City-Regions*, Spon Press, London.
62. Smętkowski M., Jałowiecki B., Gorzelak G., 2009, *Obszary metropolitalne w Polsce – diagnoza i rekomendacje*, Studia Regionalne i Lokalne nr 1(35)/2009.
63. Soja E., 2000, *Postmetropolis*, Blackwell, Oxford.
64. Sójka J., Kieliszewski P., Landsberg P., Poprawski M. (red.), 2009, *Instytucje kultury w czasach kryzysu*, Studia Kulturoznawcze. Polityka Kulturalna, Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.
65. Stryjakiewicz T., Kaczmarek T., Męczyński M., Parysek J.J., Stachowiak K., 2007, *Poznan faces the future: Pathways to creative and knowledge-based regions*, ACRE report 2.8, AMIDSt, Amsterdam.
66. Swianiewicz P., 2006, *Zarządzanie obszarami metropolitalnymi – doświadczenia międzynarodowe a rzeczywistość polska*, Samorząd Terytorialny, 1-2, s. 29-44.
67. Szymczak M., 2008, *Zintegrowany system zarządzania ruchem w mieście*, III Międzynarodowa Konferencja Naukowo-Techniczna „Systemy logistyczne. Teoria i praktyka”, 10-12 września 2008, Spała (wydanie CD „Logistyka” nr 4/2008).
68. Taylor P.J., 2005, *Globalization and World Cities*, Research Bulletin 177 i 300, University of Loughborough.
69. *Territorial futures: spatial scenarios for Europe*, 2007, ESPON.
70. Wdowicka M., 2008, *Konkurencyjność strefy podmiejskiej Poznania dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego*, [w:] *Powiat poznański. Jakość przestrzeni i jakość życia*, T. Kaczmarek, A. Mizgajski (red.), Bogucki Wyd. Nauk., Poznań, s. 207-219.
71. Zajchowska S., 1972, *Zasięg aglomeracji Poznania*, [w:] *Czynniki rozwoju nowoczesnego miasta Aglo-Po 1972-2000*, PTE Poznań, s. 225-238.

Ekspertyzy wykonane w ramach projektu „Funkcjonowanie i kierunki rozwoju aglomeracji poznańskiej”

1. Bajerski A., 2009, *Edukacja w aglomeracji poznańskiej*, CBM UAM (materiał niepublikowany).
2. Bańczyk M., Fekner K., Mróz J., 2009, *Agglomeracja poznańska wobec procesów globalizacji, integracji i metropolizacji*, CBM UAM (materiał niepublikowany).
3. Bonenberg W. (red.), 2009, *Procesy urbanizacyjne i polityka przestrzenna w aglomeracji poznańskiej*, CBM UAM (materiał niepublikowany).
4. Churski P. (red.), 2010, *Rynek pracy i mobilność siły roboczej w aglomeracji poznańskiej*, Seria Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej, tom nr 5, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
5. Florek M., Janiszewska K., 2010, *Marketing terytorialny aglomeracji poznańskiej*, Seria Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej, tom nr 6, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
6. Gaczek W. (red.), 2009, *Potencjał gospodarczy Aglomeracji Poznańskiej*, CBM UAM (materiał niepublikowany).
7. Głębocki B., Kacprzak E., Maćkiewicz B., 2009, *Gospodarka rolna w aglomeracji poznańskiej*, CBM UAM (materiał niepublikowany).
8. Grabowski W. (red.), 2010, *Sieć drogowa i kolejowa w aglomeracji poznańskiej*, Seria Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej, tom nr 8, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
9. Jaszczak R., Beker C., Gołojuch P., 2010, *Leśnictwo i gospodarka leśna w aglomeracji poznańskiej*, Seria Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej, tom nr 1, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
10. Kaczmarek T., Mikula Ł., 2010, *Spójność terytorialno-administracyjna aglomeracji poznańskiej*, Seria Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej, Bogucki Wydawnictwo Naukowe (w druku).
11. Kaczmarek U., 2009, *Usługi socjalne w aglomeracji poznańskiej*, CBM UAM (materiał niepublikowany).
12. Kisiała W., 2009, *Ochrona zdrowia w aglomeracji poznańskiej*, CBM UAM (materiał niepublikowany).
13. Łodyga B., 2009, *Potencjał demograficzny i społeczny aglomeracji poznańskiej*, CBM UAM (materiał niepublikowany).
14. Matusiak M. (red.), 2010, *Strategie miast i obszarów metropolitalnych – przegląd rozwiązań zagranicznych*, Bogucki Wyd. Nauk. (w druku).
15. Mikula Ł., 2010, *Kierunki integracji aglomeracji poznańskiej w opinii mieszkańców i polityków lokalnych*, Bogucki Wyd. Nauk. (w druku).
16. Mizgajski A. (red.), 2010, *Zasoby przyrodnicze w aglomeracji poznańskiej*, Seria Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej, tom nr 2, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
17. Motek P., Kossowski T., Bogacka E., 2010, *Sport w aglomeracji poznańskiej*, Seria Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej, tom nr 7, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
18. Nowak J., Kaczmarek T., Wójcicki M., 2009, *Założenia Strategii Rozwoju Aglomeracji Poznańskiej 2020*, CBM UAM (materiał niepublikowany).
19. Raszeja E., Wilkaniec A., De Mezer E., 2010, *Krajobraz i dziedzictwo kulturowe w aglomeracji poznańskiej*, Seria Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej, tom nr 3, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
20. Ratajczak W. (red.), 2009, *Turystyka i rekreacja w aglomeracji poznańskiej*, CBM UAM (materiał niepublikowany).
21. Szczechowiak E. (red.), 2009, *Infrastruktura i usługi komunalne w aglomeracji poznańskiej*, CBM UAM (materiał niepublikowany).
22. Szymczak M., Igliński H., 2009, *Komunikacja publiczna w aglomeracji poznańskiej*, CBM UAM (materiał niepublikowany).
23. Parysek J., Wojtasiewicz L., Gruchman B., 2010, *Wyzwania i kierunki rozwoju aglomeracji poznańskiej*, Seria Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej, tom nr 4, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.

Dokumenty

1. *A European Agenda for Metropolitan Regions and Areas*, Discussion Note, 2004. METREX.
2. *Agenda dla zrównoważonej i konkurencyjnej turystyki europejskiej*, Komunikat Komisji Wspólnot Europejskich, 22.08.2009, COM(2007) 62.
3. *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, 2010, Komisja Europejska
4. *European Transport Policy for 2010: Time To Decide*. White Paper, COM (2001).
5. *Karta Lipska* - Dokument UE na rzecz zrównoważonego rozwoju miast europejskich.
6. *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: regiony, miasta, obszary wiejskie*.
7. *Krajowy Plan Gospodarki Odpadami*, 2010
8. *Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych*, 2003, aktualizowany 2005 i 2010.
9. *Marketingowa strategia Polski w sektorze turystyki na lata 2008-2015*, Polska Organizacja Turystyczna, Warszawa.
10. *Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Wielkopolskiego na lata 2008 – 2011 z perspektywą na lata 2012 – 2019*
11. *Polityka Ekologiczna Państwa w latach 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016*
12. *Polska 2030. Wyzwania rozwojowe*, 2009, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów.
13. *Scenarios on the territorial future of Europe. ESPON Project 3.2.*, 2007, European Spatial Planning Observation Network.
14. *Regionalna strategia innowacji dla Wielkopolski na lata 2010-2020*.
15. *Strategia rozwoju miasta Poznania do 2030*, Urząd Miasta Poznania, 2010.
16. *Strategia rozwoju powiatu poznańskiego na lata 2006-2013*, Starostwo Powiatowe w Poznaniu.
17. *Strategia rozwoju ratownictwa i ochrony przeciwpożarowej dla województwa wielkopolskiego na lata 2010-2020*, Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej, Poznań 2009.
18. *Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku*, Poznań 2005.
19. *Strategie i programy rozwoju lokalnego 20 miast i gmin tworzących Radę Aglomeracji Poznańskiej*.
20. *Thematic strategy on the urban environment*, 2006, Commission of the European Communities.
21. *Towards Quality Urban Tourism, Enterprise Directorate-General – Tourism Unit*, 2000, Komisja Europejska, Bruksela.
22. *Zrównoważony plan rozwoju transportu publicznego na lata 2007-2015*, 2006, Poznań.
23. *Zielona Księga Aglomeracji Poznańskiej*, CBM 2010.

Akty prawne

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym.
2. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym.
3. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa.
4. Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.
5. Projekt ustawy o polityce miejskiej państwa i współpracy jednostek samorządu terytorialnego w tym zakresie (projekt z 8 maja 2009 r.).
6. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.
7. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane.
8. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami.
9. Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne.
10. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska.
11. Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.
12. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.
13. Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach.
14. Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych.
15. Ustawa z dnia 25 czerwca 2009 r. o rolnictwie ekologicznym.
16. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
17. Ustawa z dnia 20 grudnia 1996 r. o gospodarce komunalnej.
18. Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne.
19. Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków.
20. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach.
21. Ustawa z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych.
22. Ustawa z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych.
23. Ustawa z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym.
24. Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym.
25. Projekt ustawy o publicznym transporcie zbiorowym (projekt z 24 marca 2010 r.).
26. Ustawa z dnia 9 listopada 2000 r. o utworzeniu Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości.
27. Ustawa z dnia 30 maja 2008 r. o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej.
28. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.
29. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.
30. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej.
31. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych.
32. Ustawa z dnia 25 czerwca 1999 roku o Polskiej Organizacji Turystycznej .
33. Ustawa z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej.
34. Projekt ustawy o sporcie (projekt z 8 kwietnia 2010 r.).
35. Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym.
36. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.
37. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.
38. Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie kodeksu cywilnego.
39. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.
40. Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego.
41. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych.
42. Ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym.
43. Ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej.
44. Ustawa z dnia 7 maja 2010 o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych.
45. Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej.
46. Ustawa z 15 września 2000 r. o zasadach przystępowania jednostek samorządu terytorialnego do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych .

Zespół Autorski

STRATEGIA ROZWOJU AGLOMERACJI POZNAŃSKIEJ – METROPOLIA POZNAŃ 2020

Zespół redakcyjny: prof. UAM dr hab. Tomasz Kaczmarek, dr Łukasz Mikuła

Autorzy programów strategicznych:

Gospodarka przestrzenna i środowisko

prof. dr hab. inż. Wojciech Bonenberg – Instytut Architektury i Planowania Przestrzennego PP

prof. zw. dr hab. Benicjusz Głębocki – Zakład Gospodarki Żywnościowej i Wsi UAM

dr hab. Roman Jaszczak – Katedra Urządzania Lasu UP

dr Ewa Kacprzak – Zakład Gospodarki Żywnościowej i Wsi UAM

prof. dr hab. Andrzej Mizgajski – Zakład Geografii Kompleksowej UAM

dr inż. arch. Elżbieta Raszeja – Zakład Architektury Krajobrazu UP

Infrastruktura i organizacja transportu

dr Michał Beim – Zakład Ekonometrii Przestrzennej UAM

prof. zw. dr hab. inż. Wojciech Grabowski – Zakład Dróg, Ulic i Lotnisk PP

dr Hubert Igliński – Katedra Logistyki Międzynarodowej UEP

dr inż. Andrzej Krych – Zakład Dróg, Ulic i Lotnisk PP

dr inż. Jeremi Rychlewski – Zakład Dróg Kolejowych PP prof. UEP

prof. UEP Maciej Szymczak – Katedra Logistyki Międzynarodowej UEP

Gospodarka i rynek pracy

prof. UAM dr hab. Paweł Churski - Zakład Analizy Regionalnej UAM

prof. UEP dr hab. Wanda Gaczek - Katedra Ekonomiki Przestrzennej i Środowiskowej UEP

mgr Robert Perdał - Zakład Analizy Regionalnej UAM

dr Robert Romanowski – Katedra Handlu i Marketingu UEP

dr Marek Urbaniak – Katedra Polityki Gospodarczej i Samorządowej UEP

Usługi społeczne

dr Artur Bajerski – Zakład Gospodarki Przestrzennej UAM

dr Urszula Kaczmarek – Zakład Gospodarki Żywnościowej i Wsi UAM

dr Przemysław Kieliszewski - Instytut Kulturoznawstwa UAM

mgr Wojciech Kisiało – Zakład Planowania Przestrzennego UAM

mgr Jan Mazurczak – Poznańska Lokalna Organizacja Turystyczna

dr Paweł Motek – Zakład Polityki Regionalnej i Integracji Europejskiej UAM

dr Piotr Zmyślony – Katedra Turystyki UEP

Zintegrowane zarządzanie i marketing terytorialny

dr Magdalena Florek – Katedra Handlu i Marketingu UEP

dr Piotr Idczak – Katedra Europeistyki UEP

dr Karolina Janiszewska – Katedra Handlu i Marketingu UEP

prof. UAM dr hab. Tomasz Kaczmarek – Centrum Badań Metropolitalnych UAM

dr Monika Matusiak – Katedra Ekonomiki Przestrzennej i Środowiskowej UEP

dr Łukasz Mikuła – Zakład Systemów Osadniczych i Organizacji Terytorialnej UAM

prof. UEP dr hab. Jacek Nowak – Katedra Ekonomiki Przestrzennej i Środowiskowej UEP

mgr Michał Wójcicki – Centrum Badań Metropolitalnych UAM

Współpraca:

mgr Marek Bańczyk, dr hab. Cezary Beker, mgr Radosław Bul, doc. dr inż. Henryk Bylka, dr inż. Piotr Gołojuch, dr Jolanta Kijowska, prof. UEP dr hab. Józef Komorowski, mgr Piotr Landsberg, mgr Piotr Lupa, dr Beata Łodyga, dr Dorota Matuszewska, mgr inż. Ewa de Mezer, dr Marcin Poprawski, prof. UAM dr hab. Waldemar Ratajczak, mgr Marzena Walaszek, mgr Marian Walny, dr inż. arch. Agnieszka Wilkaniec, mgr Iwona Zwierzchowska

Fotografie:

archiwa Urzędu Miasta Poznania, Starostwa Powiatowego w Poznaniu, urzędów miast i gmin aglomeracji poznańskiej, M. Kaczmarczyk, K. Fryś, A. Kijowski, M. Kuleczka, M. Sobczyk, M. Forecki, W. Mania, E. Raszeja

Projekt graficzny:

Marcin Jaroszewski (cimar@icpnet.pl)

Granice opracowania
Zasięg działania Rady Aglomeracji Poznańskiej (2010)

